

واحد های سازنده ی زبان (از کوچکترین واحد سازنده ی زبان تا بزرگ ترین واحد سازنده ی زبان)

واحد های سازنده ی زبان	واژه	گروه	جمله	جمله مستقل
قواعد ترکیب	قواعد واجی : قواعدی است که مانع از هم نشینی برخی از واج ها کنار هم می شوند.	واژه	واژه	جمله مستقل
قواعد نحوی	ساختن تکواژ و واژه	ساختن گروه مناسب واج ها برای	الگوی هجایی :: آشنایی ذاتی هر اهل زبانی با زبان خودش ، پیشاپیش او را آگاه می کند که واج هایی که کنار هم قرار می گیرند طبق الگوی هجایی زیر باشند (۱) صامت + مصوّت مثال: به (ب +) ، ما (م + ا) ، رو (ر + و) (۲) صامت + مصوّت + صامت مثال: در (د + ر +) ، کاش (ک + ا + ش +) ، آب (ا + ب) (۳) صامت + مصوّت + صامت + صامت مثال: درد (د + ر + د) ، گفت (گ + ف + ت)	جمله مستقل
قواعد معنایی	ساختن گروه مناسب اسمی فعلی و قیدی	ساختن گروه مناسب اسمی فعلی و قیدی	قواعدی که به ما کمک می کند تا بتوانیم از ترکیب تکواژ ها و یا واژه های مناسب ، گروه های اسمی ، قیدی و فعلی مناسب تولید کنیم . پرنده آن دو زیبا مردها کار آن دو برمی گشته اند داشتند	جمله مستقل
قواعد کاربردی	هم نشینی مناسب گروه ها برای ساختن جمله مطابق با زبان معیار	هم نشینی مناسب گروه ها برای ساختن جمله مطابق با زبان معیار	قواعدی که جمله ها را از نظر الگوهای زبانی بررسی می کند و در صورتی که مطابق معیار تو، تو را در آینه دیدی . او به مدرسه رفتی محمد تاریکی را ترسید.	جمله مستقل
قواعد کاربردی	هم نشینی مناسب گروه ها برای ساخت جمله های معنادار	هم نشینی مناسب گروه ها برای ساخت جمله های معنادار	قواعد دیگری در زبان وجود دارند که به ما کمک می کنند جمله های معنادار بسازیم و به جمله هایی اجازه ی تولید می دهد که از دیدگاه معنایی درست باشند . چوپان آسمان آبی را به خانه رسانده است	جمله مستقل
قواعد کاربردی	کاربرد درست جمله ها در جایگاه مناسب	کاربرد درست جمله ها در جایگاه مناسب	قواعدی که به ما کمک می کنند جمله را در جایگاه مناسب به کار ببریم . امروز به کجا می روید ؟ شیشه شکست . *قواعد کاربردی: مصداق ضرب المثل "هر سخن وقتی و هر نکته مکانی دارد " است.	جمله مستقل

۱- در هر یک از واحدهای زبانی زیر، کدام یک از « قواعد ترکیب » رعایت نشده است؟

الف) یاران وداع روز ۰/۲۵ قواعد هم نشینی (ب) بارش باران برگ های درختان را شنید. ۲۵/۰ ← قواعد معنایی

۲- واژه « می نوازد » چند واج دارد؟ ۲۵/۰ ← ۹ واج

۸- الگوی هجایی واژه « بهره مند » را بنویسید. ۰/۷۵ ← صامت + مصوت / صامت + مصوت / صامت + مصوت + صامت + صامت

۱- در هر یک از واحدهای زبانی زیر، کدام یک از « قواعد ترکیب » رعایت نشده است؟

الف) غیبی الهامات منبع ۰/۲۵ ← قواعد هم نشینی (ب) گروه کوهنوردی به قله صعود کردند. ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

(پ) فردا کدام آزمون برگزار می شود؟ - سحر را دیدم. ۰/۲۵ ← کاربردی

۲- واژه « می تراود » چند واج دارد؟ ۲۵/۰ ← ۹ واج

۸- الگوی هجایی واژه « خواسته » را بنویسید. ۰/۵ ← صامت + مصوت + صامت / صامت + مصوت + صامت + مصوت

۱- در هر یک از واحدهای زبانی زیر، کدام « قواعد ترکیب » رعایت نشده است؟

الف) باهوش دانش آموز این ۰/۲۵ ← قواعد هم نشینی گروه کوهنوردی پس از فتح قله ، پرچم کشور را برافراشتند. ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

(پ) گوسفندان ، علف های سبز را کاشتند. ۰/۲۵ ← قواعد معنایی

۲- کدام یک از « قواعد ترکیب » به ما کمک می کند تا هر جمله ی را در جایگاه خود به کار ببریم؟ ۰/۲۵ ← قواعد کاربردی

۳- الگوی هجایی واژه ی « یافت » را بنویسید. ۰/۲۵ ← صامت + مصوت + صامت + صامت

۴- واژه ی « آینده » چند صامت دارد؟ ۰/۲۵ ← چهار صامت

۱- در هر یک از واحدهای زبانی زیر، کدام یک از « قواعد ترکیب » رعایت نشده است؟

(الف) کلاس دانش آموز کوشاترین ۰/۲۵ ← قواعد هم نشینی تو او را دیدم . ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

(پ) آن ها آسمان آبی را نوشیدند. ۰/۲۵ ← قواعد معنایی

(ت) روزی چند ساعت مطالعه می کنید؟ من علی را دیدم. ۰/۲۵ ← قواعد کاربردی

۷- الگوی هجایی واژه ی « آداب » را بنویسید. ۰/۵ ← صامت + مصوت / صامت + مصوت + صامت

۱- در هر یک از واحدهای زبانی زیر، کدام یک از « قواعد ترکیب » رعایت نشده است؟

(الف) آباد این کشور ۰/۲۵ ← قواعد هم نشینی (ب) ما دوستان را دیدند. ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

(پ) داگک ۰/۲۵ ← قواعد واجی (ت) فردا کلاس ادبیات داریم؟ نقاشی زیبایی کشید. ۰/۲۵ ← قواعد کاربردی

۲- الگوی هجایی واژه « آزار » را بنویسید. ۰/۵ ← صامت + مصوت / صامت + مصوت + صامت

۱- در هر یک از موارد زیر کدام قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

(الف) فلسطین آزادی بخش سازمان ۰/۲۵ ← قواعد هم نشینی (ب) سارا با خواهرش کتاب می خردند. ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

(پ) - آیا فصل تابستان را دوست داری؟ - امروز به مسافرت می روم . ۰/۲۵ ← قواعد کاربردی

۲- کدام واژه بر اساس الگوی « صامت + مصوت + صامت + صامت » ساخته نشده است؟ (آب)

(الف) آب (ب) صبر (پ) خورد (ت) رفت

۸- درباره ی واژه ی « بنفشه » به پرسش های زیر پاسخ دهید. ۰/۵

(الف) چند مصوت دارد؟ ← سه مصوت (ب) چند صامت دارد؟ ← چهار صامت

۱- در هر یک از موارد زیر کدام قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

(الف) امیرکبیر دولتی دبیرستان ۰/۲۵ ← قواعد هم نشینی (ب) من به کتاب خانه ی ملی رفتم. ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

(پ) پرنده آسمان آبی را نشانده است. ۰/۲۵ ← قواعد معنایی

۲- الگوی هجایی واژه ی « گفت » را بنویسید. ۰/۲۵ ← صامت + مصوت + صامت + صامت

۶- درباره ی واژه ی « آزرده » به پرسش های زیر پاسخ دهید. ۰/۵

(الف) چند مصوت دارد؟ ← ۳ (ب) چند صامت دارد؟ ← ۴

۱- در هر یک از موارد زیر کدام قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

(الف) گوسفندان ، خانه ای خریدند. ۲۵ / قواعد معنایی (ب) « لسان الغیب » لقب کیست؟ - شهر ما خانه ی ماست. ۰/۲۵ ← قواعد کاربردی

(پ) مجمع تشخیص مصلحت نظام این موضوع را بررسی کردند. ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

۸- الگوی هجایی واژه ی « خویشاوند » را بنویسید. ۰/۷۵ ← صامت + مصوت ، صامت + مصوت ، صامت + صامت + صامت

۱- در هر یک از موارد زیر کدام قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

(الف) بهترین ما دانش آموز کلاس ۲۵ / قواعد هم نشینی (ب) پرنده آسمان آبی را خریده است. ۰/۲۵ ← قواعد معنایی

(پ) علیرضا با دوستانش به مسافرت رفتند. ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

۷- الگوی هجایی واژه ی « خواسته » را بنویسید. ۰/۵ ← صامت + مصوت + صامت ، صامت + مصوت

۱- در هر یک از موارد زیر کدام قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

(الف) کلاس دانش آموز کوشاترین ۲۵ / قواعد هم نشینی (ب) کیفم با دل خوشی مدادش را تراشید. ۰/۲۵ ← قواعد معنایی

(پ) من زندگی را دوست دارم. ۰/۲۵ ← قواعد نحوی

۷- الگوی هجایی واژه ی « آزرده » را بنویسید. ۰/۷۵ ← صامت + مصوت / صامت + مصوت + صامت

۱- در هر یک از موارد زیر کدام قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

(الف) قرن زلزله ی مهیب ترین ۲۵ / قواعد هم نشینی (ب) گوسفندان در باغ درخت می کارند. ۰/۲۵ ← قواعد معنایی

(پ) در تابستان گذشته به چه کاری مشغول بودید؟ - فردا امتحان داریم . ۰/۲۵ ← قواعد کاربردی

۲- چرا واج های / چ / و / ش / نمی توانند بدون فاصله در کنار هم قرار گیرند؟ ۰/۲۵ زیرا واجگاه نزدیک به هم دارند . (قواعد واجی رعایت نشده است.)

۸- الگوی هجایی واژه ی « خواهشمند » را بنویسید. ۰/۷۵ ← صامت + مصوت ، صامت + مصوت + صامت ، صامت + مصوت + صامت + صامت

۱- در هر یک از موارد زیر کدام قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

الف) کبوتر روزنامه می خواند. ۲۵/ ← قواعد معنایی (ب) مدرسه شاگرد بهترین ۲۵/۰ ← قواعد هم نشینی

پ) گروه کوهنوردی روز جمعه به قله ی دماوند صعود کردند. ۲۵/۰ ← قواعد نحوی

۲- واژه ی « بنفشه » از چند واج تشکیل شده است؟ ۲۵/۰ + ۷ ← واج

۶- الگوی هجایی واژه ی « آباد » را بنویسید. ۵/۰ + صامت + مصوت ، صامت + مصوت + صامت

۱- در هر یک از موارد زیر کدام قواعد ترکیب رعایت نشده است؟

الف) امین با دوستانش به نمایشگاه کتاب رفتند. ۲۵/۰ ← قواعد نحوی (ب) آشفته کشور آن ۲۵/۰ ← قواعد هم نشینی

پ) چه هوای گوش خراشی! ۲۵/۰ + قواعد معنایی

۷- الگوی هجایی واژه ی « آسایش » را بنویسید. ۷۵/۰ + ← صامت + مصوت ، صامت + مصوت ، صامت + مصوت + صامت

۱- الگوی هجایی واژه ی « مؤلف » را بنویسید. ۷۵/۰ + ← صامت + مصوت ، صامت + مصوت + صامت ، صامت + مصوت + صامت

۲- بر اساس کدام یک از قواعد ترکیب، تولید واحد زبانی زیر غیرممکن است؟ جمله را به صورتی تغییر دهید که تولید آن امکان پذیر شود. ۵/۰ +
« سروهای دشت بلند، با ورزش نسیم به حرکت در می آیند. »

قاعده ی هم نشینی سروهای دشت بلند ← سروهای بلند دشت

۱- چرا تولید واحد زبانی زیر امکان پذیر نیست؟ ۵/۰ + ← زیرا خلاف قاعده ی کاربردی است.

لسان الغیب لقب چه کسی است؟ غزلیات شمس از آثار مولاناست.

۲- با توجه به الگوی هجایی واژه های زیر ، در هر مورد غلط را بیابید و تصحیح کنید. ۱

الف) آرزو

ب) بنفشه

ش

ر

ز

ب

ن

ص

م

و

ه

و

ا

ی

ا

ی

ا

ی

ا

ی

ا

ی

ا

ی

ا

ی

ا

ی

ا

- ۱- کدام یک از قواعد ترکیب به ما کمک می کند تا هر جمله ی را در جایگاه خودش به کار ببریم؟ ۰/۲۵ ← **کاربردی**
- ۶- کدام یک از واژه های زیر بر اساس الگوی هجایی « صامت + مصوت + صامت + صامت » ساخته نشده است؟ دلیل خود را ذکر کنید. ۰/۷۵
- الف) فیض ب) کین ج) ابر د) پارس

ب) کین زیرا الگوی هجایی این واژه « صامت + مصوت + صامت » است.

۴- الگوی هجایی واژه ی « انس » را بنویسید. ۰/۵ ← **صامت + مصوت + صامت + صامت**

۹- چرا تولید واحد زبانی « سرخ های گل ایران طبیعت » نادرست است؟ صحیح آن را بنویسید. ۰/۷۵

زیرا خلاف قاعده ی هم نشینی است. - گل های سرخ طبیعت ایران

۱- الف) طبق چه قاعده ای واحد زبانی زیر نادرست است؟ ۰/۵ ← **قاعده معنایی**

« علف های سبز، گوسفندان را می درند. »

ب) جمله ی فوق را به گونه ای تغییر دهید که در زبان معیار قابل استفاده باشد. ۰/۵

ب) **گرگ ها، گوسفندان را می درند. (یا هر جمله معنادار دیگری که با تغییر اجزای اصلی پیدا آید)**

۱- در جمله ی « من ، من را در آینه دیدم. » کدام قاعده ی ترکیب زبانی رعایت نشده است؟ ۰/۵ ← **قاعده ی نحوی**

۲- الگوی هجایی واژه ی « گل » را بنویسید. ۰/۵ ← **صامت + مصوت + صامت**

۱- چرا نمی توان واحد زبانی « بپر » را تولید کرد؟ ۰/۵ ← **چون واج های « ب » و « پ » بدون فاصله (مصوت) در کنار هم قرار دارند**

۶- گروه اسمی « خندان چهره آن ها » را با توجه به قواعد هم نشینی اصلاح کنید. ۰/۵ ← **آن چهره های خندان**

۱- الگوی واژه ی « پارس » را بنویسید. ۰/۵ ← **صامت + مصوت + صامت + صامت**

۵- جمله ی « درخت، آسمان را شخم می زند. » بر اساس کدام قواعد ترکیب زبانی نادرست است؟ ۰/۵ **قواعد معنایی**

۱- توضیح دهید به چه علت جمله ی « دشت، گوسفندان را می چراند » نادرست است. صورت صحیح آن را بنویسید. ۰/۵

چون قواعد معنایی رعایت نشده است. چوپان گوسفندان را در دشت می چراند.

۳- چرا واژه ی « داگک » با وجود برخورداری از الگوی هجایی، در زبان معیار کاربرد ندارد؟ ۰/۵

چون « ک و گ » واجگاه مشترک یا نزدیک به دارند و بی فاصله کنار هم آمدند.

۱- کاربرد گروه اسمی « بلند دماوند کوه » بر اساس کدام قاعده ی ترکیب زبانی، نادرست است؟ ۰/۵ ← **قواعد هم نشینی**

۲- چرا ساختن واژه ی « رتد » در زبان، امکان پذیر نیست؟ ۰/۵

چون واج های « ت » و « د » بدون فاصله در کنار هم قرار گرفته اند. (یا چون این دو واج - « ت » و « د » - واجگاه مشترک دارند.)

۱- در تولید واحدهای زبانی زیر چه قواعدی رعایت نشده است؟ ۰/۷۵

الف- بر می داشتند داشتند. ← **هم نشینی** ب- من من را صدا زدم. ← **نحوی** پ- مدرسه ی یک روز خاطره. ← **هم نشینی**

۸- الگوی هجایی واژه ی « ریخت » را بنویسید. ۰/۲۵ ← **صامت + مصوت (بلند) + صامت + صامت**

۱- چرا تولید واحدهای زبانی زیر غیرممکن است؟ ۰/۵

الف- آن دانشمند مرد ایرانی دو ← **مطابق قواعد هم نشینی نیست** ب) پرندۀ باغ را کاشت. ← **مطابق قواعد معنایی نیست.**

۱- الگوی هجایی واژه ی « ریخت » را بنویسید. ۰/۵ ← **صامت + مصوت (بلند) + صامت + صامت**

۲- به چه دلیل تولید واحد زبانی « بلند آسمان این » در زبان معیار غیر ممکن است؟ ۰/۵ ← **زیرا قواعد هم نشینی رعایت نشده است.**

۱- الگوی هجایی واژه ی « بار » را بنویسید. ۰/۵ ← **صامت + مصوت + صامت**

۳- در تولید واحد زبانی « دانش آموز در درس خواندن کوشا هستند » چه قاعده ای رعایت نشده است؟ ۰/۵ ← **قاعده ی نحوی**

۱- چرا تولید واحدهای زبانی زیر غیرممکن است؟ ۰/۵

الف- حسن صورت حسن را در آینه دید. ب- مدرسه ی یک روز خاطره

الف) **مطابق با قواعد نحوی نیست.** ب) **مطابق با قواعد هم نشینی نیست.**

۱. با توجه به جمله زیر ، به پرسش ها پاسخ دهید.
 « گاه سهراب قصه هایی کودکانه، شیرین و هیجان انگیز از تهمینه می شنید و جویای دیدار رستم می شد.»
- الف) این عبارت چند تکواژ دارد؟ $۰/۲۵$ ← **۲۷ تکواژ**
 ب) این عبارت چند واژه دارد؟ $۰/۲۵$ ← **۱۷ واژه**
۲. عبارت زیر از چند جمله مستقل تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$
 « مشدی حسن برگشت و مردها را که گوش تا گوش جلو تیرک نشسته بودند، نگاه کرد.» ← **۲ جمله** $۰/۵$
۳. با توجه به جمله زیر ، به پرسش ها پاسخ دهید.
 « علم اخترشناسی به مطالعه اجرام آسمانی می پردازد.»
- الف) این جمله چند تکواژ دارد؟ $۰/۲۵$ ← **۱۵ تکواژ**
 ب) این جمله از چند واژه تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۱۰ واژه**
- پ) در این جمله چند گروه اسمی وجود دارد؟ $۰/۲۵$ ← **۲ گروه اسمی** (ت هسته گروه فعلی این جمله را بنویسید. $۰/۲۵$ ← **پرداز**)
۴. جمله ی زیر، از چند تکواژ تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۲۱ تکواژ**
 « بخش چشم گیری از آثار پربار فارسی به ادب عرفانی اختصاص دارد. »
۵. جمله ی زیر، از چند واژه تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۱۳ واژه**
 « مکه یک کوه تاریخی و این کوه یک آشنای صمیمی دارد. »
۶. با توجه به جمله ی زیر، به پرسش ها پاسخ دهید.
 « شامگاه ، ستارگان درخشنده در آسمان شب جلوه گر بودند. »
- الف) این جمله ، از چند تکواژ تشکیل شده است؟ ← **۱۵ تکواژ**
 ب) ای جمله، از چند واژه تشکیل شده است؟ $۰/۵$ ← **۱۰ واژه**
- پ) یک گروه اسمی پیدا کنید و آن را بنویسید. ← **ستارگان درخشنده یا جلوه گر**
 ت) یک گروه قیدی پیدا کنید و آن را بنویسید. $۰/۵$ ← **آسمان شب / شامگاه**
۷. در واژه « دانش پژوهی » یک تکواژ وابسته پیدا کنید و آن را بنویسید. $۰/۲۵$ ← « **ش** » یا « **ی** »
۸. جمله « انسان با یادآوری های نوروز به دامن طبیعت باز می گردد». چند تکواژ دارد؟ $۰/۲۵$ ← **۱۷ تکواژ**
۹. با توجه به جمله ی « این درس بزرگ را از آن دوست دانا آموختم. » به پرسش ها پاسخ دهید.
- الف) این جمله از چند واژه تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۱۱ واژه**
 ب) این جمله از چند تکواژ تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۱۳ تکواژ**
- پ) کدام واژه ، هسته ی گروه مفعولی است؟ $۰/۲۵$ ← **درس**
 ت) هسته ی گروه فعلی را بنویسید. $۰/۲۵$ ← **آموخت**
۱۰. با توجه به عبارت زیر، به پرسش ها پاسخ دهید.
 « اخترشناسان در زمینه های تخصصی، کارهای متفاوتی می کنند. بعضی از آن ها متخصصانی هستند که کارشان مشاهده ی اجرام آسمانی است.»
- الف) یک جمله مستقل ساده بیابید و آن را بنویسید. $۰/۲۵$ ← **اخترشناسان در زمینه های تخصصی، کارهای متفاوتی می کنند.**
- ب) یک جمله مستقل مرکب بیابید و آن را بنویسید. $۰/۲۵$ ← **بعضی از آن ها متخصصانی هستند که کارشان مشاهده ی اجرام آسمانی است.**
- پ) هسته ی گروه نهادی در جمله ی اول چیست؟ $۰/۲۵$ ← **اخترشناس**
 ت) هسته ی گروه فعلی در جمله ی اول چیست؟ $۰/۲۵$ ← **کن**
- ث) جمله ای اول از چند تکواژ تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۱۸ تکواژ**
 ج) جمله ی اول از چند واژه تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۹ واژه**
۱۱. با توجه به جمله ی زیر به پرسش ها پاسخ دهید.
 « ما ورزش دوچرخه سواری را برای فصل تابستان مناسب می دانیم. »
- الف) این جمله از چند واژه تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۱۱ واژه**
 ب) این جمله از چند تکواژ تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۱۸ تکواژ**
- پ) هسته ی « گروه فعلی » را بنویسید. $۰/۲۵$ ← **دان**
 ت) هسته ی « گروه مفعولی » کدام واژه است؟ $۰/۲۵$ ← **ورزش**
۱۲. به کوچک ترین واحد صوتی زبان که معنایی ندارد اما تفاوت معنایی ایجاد می کند، می گویند. $۰/۲۵$ ← **واج**
۱۳. در جمله ی روبرو چند گروه به کار رفته است؟ $۰/۲۵$ « کار اخترشناسان، مشاهده ی اجرام آسمانی است. » ← **سه گروه**

۱۴. با توجه به عبارت زیر به پرسش ها پاسخ دهید.

« اخترشناسان ، با ابزارهای تخصصی به مطالعه ی اجرام آسمانی می پردازند.»

الف) این جمله از چند واژه تشکیل شده است؟ ۰/۲۵ ← واژه

پ) کدام واژه هسته ی گروه نهادی است؟ ۰/۲۵ ← اخترشناس

۱۵. در واژه ی « دانش پژوهان» یک تکواژ وابسته پیدا کنید و بنویسید. ۰/۲۵ ← «-ش» یا «ان»

۱۶. با توجه به جمله ی « گل های اندیشه در فصل جوانی بارور می شوند.» به پرسش ها پاسخ دهید.

الف- این جمله چند واژه دارد؟ ۰/۲۵ ← ۹ واژه

پ- در این جمله یک تکواژ وابسته ی تصریفی مشخص کنید. ۰/۲۵ ← «ها» (در گل ها)، «می»، «ند» (ذکر یک مورد کافی است.)

ت- در این جمله یک تکواژ وابسته ی اشتقاقی مشخص کنید. ۰/۲۵ ← «ت» «ه»، «ی» (در جوانی)، «ور» (ذکر یک مورد کافی است.)

۱۷. با توجه به جمله ی زیر به پرسش ها پاسخ دهید. « ما با تلاش روزافزون و ژرف نگری به پیروزی می رسیم.»

الف) این جمله چند واژه دارد؟ ۰/۲۵ ← ۱۰ واژه

پ) در این جمله یک تکواژ وابسته ی تصریفی مشخص کنید. ۰/۲۵ ← الف) ب) پ) «هی» یا «یم» (ذکر یک مورد کافی است.)

ت) در این جمله یک تکواژ وابسته ی اشتقاقی مشخص کنید. «ت» «ی»، «ر ژرف نگری یا «ی» در پیروزی (ذکر یک مورد کافی است.)

۱۸. با توجه به جمله ی « موضوع قصه ی شیرین مادر بزرگ، آمدن سهراب به ایران بود.» به پرسش ها پاسخ دهید.

الف) این جمله چند واژه دارد؟ ۰/۲۵ ← ۱۳ واژه

۱۹. با توجه به جمله ی : « داستان هیجان انگیز شیرین در اثر ارزشمند نظامی ، به نویسندگان قلم به دست ایرانی، الهام بخشید.»

الف) عبارت بالا از چند واژه تشکیل شده است؟ ۰/۲۵ ← نوزده (۱۹) واژه

ب) در عبارت بالا، نوع تکواژ « در « آزاد است. ۰/۲۵ ← دستوری

۲۰. با توجه به عبارت زیر: « در جشنواره ی ادبی دبیرستان ، شاعران نوجوان و جوانی ادب شرکت کردند.»

الف) تعداد تکواژها را مشخص کنید. ۰/۲۵ ← ۲۲ تکواژ

پ) دو تکواژ « وابسته ی اشتقاقی» را بیابید. ← واژه ، ی در ادبی

۲۱. در گروه اسمی « موفقیت نوجوانان» نوع دقیق تکواژها را مشخص کنید. (نوع دقیق تکواژ موردنظر است؛ نه آزاد و وابسته بودن آن

موفق : قاموسی یت : اشتقاقی - دستوری نو: قاموسی جوان: قاموسی ان: تصریفی

۲۲. با توجه به عبارت زیر، به هر یک از سؤالات داده شده پاسخ دهید.

« اگر عبارتی ارزشمند از بزرگان علم و ادب دیدی، آن را در دفترت بنویس .»

الف- در عبارت فوق چند تکواژ دیده می شود؟ ۰/۲۵.

ب- هر یک از تکواژهای «ی» در « عبارتی» و «از» چه نوع تکواژی هستند؟ ۰/۵ ب- ی : تصریفی از: دستوری

۲۳- با توجه به عبارت زیر، به سوال داده شده پاسخ دهید.

« دخترک یک بغل لاله ی سرخ را که تازه از دامنه ی دل انگیز سیلان چیده بود، به مادر داد.»

عبارت فوق چه نوع جمله ی مستقلی است؟ ۰/۲۵ ← مرکب

با توجه به عبارت زیر، به هر یک از سوالات داده شده پاسخ دهید.

فرزندان سرزمین ایران در عرصه ی رقابت های جهانی، قدم به قدم با هم سالان خود پیش می روند.

الف) عبارت فوق چند واژه دارد؟ ۰/۲۵ ← هجده (۱۸) واژه

۲۴- با توجه به عبارت زیر به سوالات داده شده پاسخ دهید.

« وزارت آموزش و پرورش با خریداری میلیون ها جلد کتاب، امکانات نسبتاً مناسبی را برای کتاب خانه های مدارس فراهم کرد.»

الف) عبارت فوق از واژه تشکیل شده است. ← ۲۰ واژه

۲۵- با توجه به عبارت زیر به هر یک از سوالات پاسخ دهید.

« نشست و برخاست با انسان های ارزشمند، گامی در جهت کمال گرایی است.»

الف) جمله ی فوق از چند واژه تشکیل شده است؟ ← ۱۱ واژه

ج) تکواژ « ی » در کمال گرایی تکواژ وابسته است. ← اشتقاقی

۲۶- با توجه به عبارت زیر، به سوالات داده شده پاسخ دهید.

« وقتی جهان گرد برزیلی سی و سه پل را دید، شگفت زده و بی اختیار هنرمندان اصفهانی را ستود. »

الف) در عبارت فوق چند جمله ی مستقل وجود دارد؟ $۰/۲۵$ ← **یک جمله** (ب) عبارت فوق چند واژه دارد؟ $۰/۲۵$ ← **پانزده واژه**

۲۷- با توجه به متن زیر به سوالات داده شده، پاسخ دهید.

«سرانجام بر آن نهادند که پهلوانی ایرانی، تیری به سوی خاور رها کند. آرش که پهلوانی پیر بود و در همه ی سپاه ایران به تیراندازی مشهور، برای انداختن چنین تیری گام پیش نهاد.»

الف- جمله ی « سرانجام بر آن نهادند که پهلوانی ایرانی تیری به سوی خاور رها کند. » مستقل ساده است یا مرکب؟ پاسخ خود را به ذکر دلیل بیان نمایید.

ب- واج های واژه ی « تیرانداز » را به تفکیک بنویسید. ← **ت / ی / ر / ا / - / ن / د / ا / ز /**

الف- **مستقل مرکب زیرا بیش از یک فعل دارد یا دارای یک جمله ی وابسته است. یا چون دو جمله با حرف ربط وابسته سازه هم مربوط شده اند.**

۲۸- با توجه به عبارت زیر به سوالات داده شده پاسخ دهید.

« او برای دست یابی به آینده ی بهتر، تمام راه های تلاش را پیمود. »

الف) جمله ی فوق از چند تکواژ تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **بیست**

ب) یک تکواژ وابسته ی تصریفی در عبارت بالا بیابید. $۰/۲۵$ ← **تر یا ها** (ج) « برای » چه نوع تکواژی است؟ $۰/۵$ ← **آزاد دستوری**

۲۹- با توجه به جمله ی « راه های مطالعه و تحقیق برای پژوهشگران جوان باز است » به سوالات زیر پاسخ دهید.

الف- جمله ی فوق از چند واژه تشکیل شده است؟ $۰/۲۵$ ← **۱۱ واژه**

ب- تعداد تکواژ جمله ی مورد نظر است. $۰/۲۵$ ← **گزینه سوم (۱۶ تکواژ)**

۱) ۱۴ تکواژ (۲) ۱۵ تکواژ (۳) ۱۶ تکواژ (۴) ۱۷ تکواژ

ج- یک تکواژ وابسته ی اشتقاقی بیابید. $۰/۲۵$ ← **(-ش) یا (گر)** -د « برای » چه نوع تکواژی است؟ $۰/۵$ ← **تکواژ آزاد دستوری**

۳۰- واج های کلمه ی « پیمان » را مشخص کنید. $۰/۵$ ← **پ / - / ی / م / ا / ن /**

۳۱- عبارت زیر چند تکواژ اشتقاقی دارد؟ $۰/۲۵$ ← **۴ تکواژ (ان، ی، هم، نا)**

« کلاس و بچه ها برای من با دو احساس ، شوق و نگرانی، همراه بود. همه چیز در اطرافم ناشناس بود. »

۳۲- تعداد واژه های جمله ی زیر را بنویسید. $۰/۲۵$ « در این جهان ناپایدار، بشر گرفتار تن همیشه سرگردان است. » ← **۱۳ واژه**

۳۳- به عبارت زیر توجه نموده، سپس پاسخ دهید:

« برای مادرم در حیاط چادر زدییم و فقط سرمای کشنده و برف زمستان بود که توانست او را به چهار دیواری اتاق بکشاند. »

الف) **جمله ی مرکب** عبارت فوق را مشخص نموده، بنویسید. $۰/۵$ ←

فقط سرمای کشنده و برف زمستان بود که توانست او را به چهار دیواری اتاق بکشاند.

ب) هر یک از تکواژهای « برای » و « برف » چه نوع تکواژ آزادی محسوب می گردد؟ $۰/۵$ ← **برای: آزاد دستوری / برف: آزاد قاموسی**

ج) از نظر ساختمان، واژه های « کشنده »، « زمستان » و « چهاردیواری » به ترتیب چه نوع ساختمانی دارند؟ $۰/۷۵$ ←

کشنده: مشتق / زمستان: ساده / چهاردیواری: مشتق مرکب

د) بن مضارع در فعل « بکشاند » چیست؟ $۰/۲۵$ ← **کش**

۳۴- به جمله ی « هنگام غروب، خورشید سرخی دلپذیر خود را به آسمان می دهد. » دقت نمایید و به سوالات پاسخ دهید:

جمله چند واژه دارد؟ $۰/۲۵$ ← **۱۳ واژه**

۳۵- گروه اسمی زیر، چند تکواژ آزاد و چند تکواژ وابسته دارد؟ $۰/۵$ ← **۴ تکواژ آزاد ۳ تکواژ وابسته**

« خوش بختی برای امیدواران . »

۳۶- در عبارت « خانه های ده تا چمنزار امتداد داشت. » :

الف) چند تکواژ و چند واژه وجود دارد؟ $۰/۵$ **۱۰ تکواژ ۷ واژه** (ب) تکواژهای وابسته کدامند؟ $۰/۵$ **ها - زار**

۳۷- واج های کلمه ی « ذره » را مشخص کنید. $۰/۵$ ← **ذ / - / ر / ر / - /**

۳۸- تکواژهای اشتقاقی و تصریفی را در واژه های زیر نشان دهید. ۱

کودکان - غمگین - سبزه تر - بوستان ← **« گین » و « ستان » (اشتقاقی) « ان » و « تر » تصریفی**

۳۹- تعداد « واژه » ها و « تک واژ » ها را در عبارت زیر بنویسید. ۱ ← **تعداد واژه ها: ۱۲ واژه تعداد تک واژه ها: ۱۷ تک واژه**

« بلند شد و کلاه خود را برداشت. گذاشت روی کاهدان . »

۴۰- تعداد « واژه ها » و « تک واژ » ها را در عبارت زیر بنویسید. ۱ تکواژ = ۱۳ واژه = ۱۰
« نسیم محبت دوستان، مشام جان را می نوازد ».

۴۱- گروه « دانش آموزان تیزهوشی » ۵/۰ الف- چند تکواژ دارد؟ ← هفت تکواژ

ب- تعداد واج های هسته ی این گروه اسمی را بنویسید. ← تعداد واج های هسته «۱۰- / د / ۱ / ن / - / ش / ۱ / م / و / ز /
۴۲- از میان گروه های فعلی، اسمی و قیدی کدام گروه قابل حذف است؟ چرا؟ ۵/۰

گروه قیدی، چون فعل به آن نیاز ندارد.

۴۳- جمله ی « کمال عشق در جان دادن است » از چند تکواژ ساخته شده است؟ ۲۵/۰ ← ۹ تک واژ

۴۴- هسته ی گروه اسمی « پانزدهمین نمایشگاه بین المللی کتاب » چیست؟ ← نمایشگاه

این گروه اسمی از چند واج تشکیل شده است؟ ۵/۰ ← ۱۰ واج (/ ن / - / م / ۱ / ی / - / ش / ک / ۱ / ه /)

۴۵- تعداد تکواژ و واژه های جمله ی مقابل را بنویسید. « زاده می شود کودکِ صبح » ۵/۰ ← ۴ واژه / ۸ تک واژ

۴۶- نوع تکواژهای آزاد واژه های « آفریدگار » و « نمناک » را بنویسید. ۵/۰ ← بن ماضی / اسم

۴۷- عبارت « هوا گرگ و میش بود که دوباره برگشتم » چند تکواژ دارد؟ ۵/۰ ← سیزده تکواژ

۴۸- الف- هسته ی گروه اسمی عبارت « زمان که بخشنده بود، موهبت های خویش را تباه می سازد ». را مشخص کنید. ۵/۰ ← موهبت

ب- این عبارت چند واژه دارد؟ ← ده واژه

۴۹- گروه اسمی « دفترچه ی مشتق بچه ها ». ب-

الف- چند واژه و چند تک واژ دارد؟ ۱ ← پنج واژه / هفت تک واژ

ب- هسته ی گروه اسمی « دفترچه ی مشتق بچه ها » کدام است؟

تعداد واج های هسته را مشخص کنید. ← دفترچه ← هشت واج

۵۰- گروه اسمی « کلاه رسمی » چند تکواژ و چند واژه دارد؟ ← ۳ واژه / ۴ تک واژ

۵۱- هسته ی گروه اسمی « دمای اجرام آسمانی » را مشخص کنید و تعداد واج های هسته را نیز بنویسید. ۵/۰

هسته : دما واج : د / - / م / ۱ /

۵۲- جمله ی « بیم بزرگ انسان از تنهایی است » دارای چند واژه است؟ ۵/۰ ← ۸ واژه

اصول واج نویسی:

۱- در نوشتن و شمردن تعداد واج های یک واژه، به تلفظ آن واژه توجه می کنیم. مثال :

خواهر- خاهر / بنده - بَند / مثلاً - مَثَلن / خورشید - خُرشید / یحیی - یحیا / خودخواه - خُدخاه /

۲- واج نگاری همزه " ه "

۱-۲- همزه ی پنهان آغازین : واژه هایی که با " ا " آغاز می شوند؛ همیشه به شکل / ه / + مصوت همراه آن واج نویسی می شود؛ مثال :

آز - / ه / ز / اُفت - / ه / ف / ت / انس - / ه / ن / س / ایران - / ه / ی / ر / ا / ن / او - / ه / و /

۲-۲- واژه ها و هجاهایی که با « آ » آغاز می شوند؛ همیشه به شکل صامت / ه / + مصوت بلند / ا / واج نویسی می شوند؛ بنابراین دو واج به شمار

می آیند:

مآخذ - / م / ه / خ / ذ / قرآن - / ق / ر / آ / ن / آن - / ه / ا / ن /

آباد = آ - / ه / ا / ؛ / باد - / ه / ب / ا / د / آب - / ه / ا / ب /

۲-۳- همزه در زبان فارسی با چهار کرسی «أ»، «ؤ»، «ئ» و «ه» نوشته می شود. کرسی یا جایگاه همزه در واج نگاری واج به حساب نمی آید

فقط همزه را واج به شمار می آوریم چرا که این کرسی ها هیچ صدایی ندارند:

مسئله - / م / ه / س / ا / ل / ل / ا / ائتلاف - / ه / ا / ت / ل / ل / ف /

سؤال - / س / ه / ا / ل / ل / ملجأ - / ه / م / ل / ل / ج / ا / ه /

دسته - دستخ شمشیر (غیر قابل قبول ه: مصوت) بیشه - بیشخ شیران (غیر قابل قبول ه: مصوت)
 زره - زرخ جنگ (قابل قبول ه: صامت) پایه - پایخ اول (غیر قابل قبول ه: مصوت)
 نماینده - نمایندخ مردم (غیر قابل قبول ه: مصوت) بقیه - بقیخ مردم (غیر قابل قبول ه: مصوت)
 دره - درخ سرسبز (غیر قابل قبول ه: مصوت) شانه - شانخ خسته (غیر قابل قبول ه: مصوت)
 مثال برای مصوت بودن "ه" ؛ یعنی قابل تلفظ نبودن آن :

ستاره ← س / ا / ت / ا / ر / ا / نویسنده ← ا / ن / و / ا / ی / ا / س / ا / ن / د / ا / نه ← ن / ا / که ← ک / ا /
 خانه ← خان بنده ← بند به ← ب چه ← چ

مثال برای صامت بودن "ه" ؛ یعنی قابل تلفظ بودن آن :

نه ← ن / ه / مه ← م / ه / تشبیه ← ت / ا / ش / ا / ب / ی / ه /

۵- حروف مشدد، دو واج محسوب می شوند که یک واج در پایان یک هجا و واج دیگر در آغاز هجای بعدی قرار می گیرد:

همّت ← ه / م / م / ا / م / ا / ت متحد ← م / ا / ت / ا / ح / ا /

۷- در شمارش واج ها، صامت های میانچی - خصوصاً آن هایی که نمود آوایی دارند - توجه شود ،

صامت میانچی «ی» (y) تنها صامتی است که گاهی در املا آشکار نمی شود و نمود آوایی دارد. هجانگاری به شما کمک می کند تا آن را از قلم نیندازید واژه هایی مثل: پیاز ، نیاز ، میان ، پارسیان، شیبار، ریاضت، رومیان ، سیاست ، دیانت و... چنین صامتی دارند.

پارسیان: پ / ا / ر / ا / س / ا / ی / ا / ن / ا / نمونه ی دیگر: خوبی او: خ / و / ب / ا / ی / ا / و / ا /

میانچی میانچی

۸- الف مقصوره یا حرفی که به صورت «ی» نوشته می شود ولی به صورت مصوت بلند «ا» خوانده می شود.

(در واج نویسی یک مصوت بلند «ا» نوشته می شود: مثال: یحیی ← یحیا ← ی - ح ، ی / ا / تقوی - ت - ق ، و ا .

۹- تنوین های عربی به صورت (مصوت کوتاه + ن) نوشته می شوند :

۱- = ن : مثال : دقیقاً ← دقین ← د ، ق ی ، ق ن / مثلاً ← مئین ← م ، ث ، ل ن .

۲- = ن : مثال : مضاف الیه ← مضافن الیه ← م ، ض ا ، ف ن ، ع ، ل - ی ه

مشبه به ← مشبین به ← م ، ش ب ، ب ، ه ن ، ب ه .

۹- الف و لام تعریف که در وسط برخی از ترکیب های عربی می آید ، بسته به نوع حرف بعد از آن (قمری یا شمسی) دو حالت پیدا می کند :

۱- قبل از حروف شمسی ، الف لام حذف می شود و حرف شمسی اول کلمه مشدد خوانده می شود ؛ مثال :

ایهاالساقی ← ایهساقی ← ع ، ی ، ی ، ه ، س ، س ا ، ق ی .

تارک الدنیا ← تارکدنیا ← ت ا ، ر ، ک د ، د ن ، ی ا .

۲- قبل از حروف قمری ، الف حذف می شود ولی لام تلفظ می شود و به همین صورت نیز واج نویسی می شود؛ مثال :

امیرالمؤمنین ← امیرلمؤمنین ← م ، ی ، ر ل ، م ، ع ، م ، ن ی ن .

۱۰- واج نگاری واژه های دو تلفظی (واژه هایی هستند که در زبان فارسی معیار به دو شکل دو هجایی و سه هجایی تلفظ می شوند .) :

این واژه ها به دو شکل واج نگاری می شوند جزء آن که طراح سوال با گذاشتن ساکن یا حرکت فقط یک شکل آن را بخواهد.

آسمان ← واج: ا / ع / ا / س / ا / م / ا / ن / ا / هجا: ا / س / ا / مان / ا / ۳ هجایی

آسمان ← واج: ا / ع / ا / س / ا / م / ا / ن / ا / هجا: ا / س / ا / مان / ا / ۲ هجایی

واژه های دو تلفظی دیگر مانند روزگار، یادگار، استوار، مهربان، باغبان، پاسبان، مستمند، ارجمند....

دقت کنید که اختلاف تعداد واج ها در این دو شکل از واج نگاری فقط یک واج است مثلاً در تعداد واج های «استوار» ۷ و استوار ۸ واج

نکته : در میان واژه های دو تلفظی بالا و واژه های مشابه آن ها ، سه هجایی ها کاربرد بیشتری دارند ؛ زیرا تلفظ آن ها آسان تر است .

چهارگزینه ای :

کلمه ی « آسمان خراش » از چند واج تشکیل شده است ؟ (سنجش - ۸۲)

الف) ۹ ب) ۱۲ ج) ۱۳ د) ۱۰

۱- راه تشخیص صامت ها و مصوّت ها و شمارش واج ها:

۱- واژه‌ها و تکواژهای داده شده را به هجاها تقسیم نماییم

۲- واج‌نگاری (آوانویسی) کنیم

۳- در پی یافتن نوع و تعداد واج‌ها باشیم .

۴- برای سهولت و سرعت، همزه‌ی کلمات مهموز را به شکل «ع» بنویسیم مثلاً ابر را به صورت «عبر» بنویسید تا سریع تر بتوانید تعداد صامت ها و مصوّت ها را بشمرید.

۵- تعیین درست الگوهای هجایی به تفکیک درست واج ها کمک می کند . با فراگیری الگوهای هجایی و نوع هجاها می فهمیم که اگر هجایی به مصوّت ختم شود، دو واج، اگر به یک صامت ختم شود، سه واج و اگر به دو صامت ختم شود، چهار واج دارد. بنابراین برای شمارش واج ها ابتدا الگوی هجایی و نوع هجاها را تعیین می کنیم. به این الگوها دقت کنید و به خاطر بسپارید:

الف) صامت + مصوّت
ب) صامت + مصوّت + صامت
پ) صامت + مصوّت + صامت + صامت

نمونه: چه ، تو، با ، بو
نمونه: بر، در ، بار، بود
نمونه: کارد، بُرد ، سَرَد، مُرُز ، دوست ، دَسْت

چند نکته : با اندکی توجه به الگوهای هجایی معلوم می شود :

۱- اولین واج در تمام الگوها صامت است .

۲- دومین واج در تمام الگوها مصوّت است.

۳- سومین و چهارمین واج همواره صامت .

۴- در زبان فارسی هجاها حداقل ۲ واج و حداکثر ۴ واج دارد.

۵- با توجه به الگوهای ارائه شده ما هجایی (تکواژ و واژه‌ای) نداریم که با مصوّت شروع شده باشد و یا به اشکال زیر آمده باشد :

« م + ص یا ص + م + م یا ص + ص یا ص + م + م + ص »

نکته : تعداد مصوّت های یک واژه یا عبارت دقیقاً برابر است با تعداد هجاها و آن بر عکس (تعداد هجا = تعداد مصوّت) بنابراین برای تعیین مصوّت ها، همیشه تعداد هجاها را مشخص می کنیم.

واژه ی «دانشمندان» چون دارای ۴ هجا (بخش) است، پس ۴ مصوّت نیز دارد. سایر واج ها همگی صامت اند.

۵- تعداد صامت و مصوّت در کلمه ی « دانش‌نامه‌نویسی » به ترتیب در کدام گزینه آمده است ؟

الف) ۷ ، ۸ ب) ۶ ، ۹ ج) ۷ ، ۸ د) ۹ ، ۶

ابتدا هجابندی و آوانگاری می‌کنیم: « دا * نش * نا * م * ن * وی * سی * » با همین کار بدون این که لازم باشد تمام واج‌ها را بشماریم و نوع آن ها را تشخیص دهیم به جواب صحیح می‌رسیم. (الف)

چرا که ما می‌دانیم همواره در زبان فارسی تعداد مصوّت‌ها برابر با تعداد هجاها است پس چون هفت هجا داریم بنابراین هفت مصوّت نیز داریم و این پاسخ تنها در گزینه ی « الف » وجود دارد .

صامت‌ها : / د ن ش ن م ن و س / = ۸ مصوّت‌ها : / ا _ ا _ ی _ ی / = ۷

پرسش: واژه ی «نادرست» دارای چند واج است؟

پاسخ: در این واژه ما ۳ هجا داریم ۲ هجای دو واجی و هجای سوم هم به دو صامت ختم شده است ، دو هجای اول چون به مصوّت ختم شده اند ، پس هر کدام ۲ واجند و مجموعاً ۴ واج و هجای سوم ، چون به دو صامت ختم شده است ، ۴ واج دارد و این واژه ۸ واجی است ، ۳ مصوّت و ۵ صامت

روشی دیگر: برای تعیین سریع تر تعداد واج‌ها، به این فرمول هم می توانید تکیه کنید .

نمونه: " دل داری ها " ۴ هجا (بخش) دارد و یک ساکن (ل) پس :

تعداد واج = تعداد هجاها × ۲ + تعداد حروف ساکن واج = ۲ × ۲ + ۱ = ۴

ویرایش زبانی

۱) کاربرد درست واژه «مسئله»، «کوشش» و «تاریخچه»

☉ مسئله کوشش برای آزادی تاریخچه ای دراز در طول تاریخ دارد.

☘ مبارزه برای آزادی پیشینه ی تاریخی دور و درازی دارد.

☘ «مسئله» را می توان حذف کرد زیرا زاید است. به جای واژه ی «کوشش»، «مبارزه» را قرار می دهیم که می توان اشکال گوناگون کوشش برای آزادی را در بر می گیرد. مقصود از «تاریخچه» در این عبارت «پیشینه» است. «تاریخچه» زمانی به کار می رود که واقعاً تاریخچه ای در کار باشد.

۲) پرهیز از کاربرد شکل گفتاری و عامیانه ی کلمات جز در نوشته های مناسب با آن ها ← *میون بیابون ← میان بیابان

☉ یک افسر حفاظت دشمن یک گلوله در کرد و کله ی یکی از مخالفان را زد.

☘ یکی از افسران حفاظت دشمن گلوله ای شلیک کرد که به سر یکی از مخالفان اصابت نمود.

☘ گلوله ی یکی از افسران حفاظت به سر یکی از مخالفان اصابت نمود.

۳) کاربرد درست واژه ی «انجام» و «اجرا»

☉ مسکو مایل به انجام طرح خلع سلاح هسته ای اکران است. ☘ مسکو مایل به اجرای طرح خلع سلاح هسته ای در اکران است.

☘ بهتر است به جای «انجام» در این گونه جمله ها از «اجرا» استفاده کنیم، زیرا واژه ی «انجام» به تنهایی به معنی «پایان، سرانجام و عاقبت» معنای می دهد. چون در این جمله از طرح سخن رفته است، «اجرا» کلمه ی مناسب تری است.

۴) رعایت کوتاهی جملات و پرهیز از کاربرد عبارت های زاید و بی نقش، تکیه کلام ها و تکرار فعل ها

☉ فرزندان، قبل از این که به عنوان «یک بار» برای خانواده تلقی شود، به عنوان یک منبع منفعت و ثروت به حساب می آیند.

☘ خانواده ها فرزندان خود را منبع درآمد تلقی می کردند نه سربار.

☘ فرزندان برای خانواده ها منبع درآمد بودند نه سربار.

☘ بسیاری از واژگان این جمله ی بلند را حذف کردیم، بی آنکه معنی دستخوش تغییر شود.

☘ نهاد جمله با فعل آن مطابقت نداشت: فرزندان شاد شود.

☘ بدون آن که نیازی باشد دوبار از ترکیب «به عنوان» استفاده شده بود.

☉ پلیس آن کشور بار دیگر، در یورش وسیع گسترده ای، ده ها تن مسلمان را در این کشور بازداشت کرد.

☘ پلیس آن کشور، بار دیگر، در یورشی گسترده، ده ها مسلمان را بازداشت کرد.

* ده ها مسلمان یورش گسترده ی پلیس آن کشور بازداشت شدند.

☘ در این عبارت، واژه های یک، وسیع و، ای، تن و «در این کشور» زاید یا تکراری هستند و می توانیم بدون آنکه به ساختمان جمله و معنای آن لطمه بزنیم، آن ها را حذف کنیم.

☉ جمعیت بسیار زیاد و بی شمار که به گونه ای نامتوازن پراکنده شده اند نه تنها منبع و منشأ گرسنه گی است بلکه این جمعیت انبوه هم چنین مخرب محیط زیست نیز می باشد.

☘ جمعیت زیاد، پراکنده و نامتوازن نه تنها، باعث قحطی می شود بلکه محیط زیست را نیز ویران می کند.

* جمعیت زیاد، پراکنده و نامتوازن، باعث قحطی و ویرانی محیط زیست می شود.

جمله دوم با حذف کلمات مترادف از جمله اول به نصف کاهش یافته است. آوردن قیدهایی چون **نه تنها، بلکه،**

هم چنین و نیز به طور هم زمان در یک جمله درست نیست. شکل کاربرد درست این قیود چنین است:

نه تنها..... بلکه

املاي گرسنه گی نادرست است و هم چنین اند کلمه هایی چون خواننده گان، شرکت کننده گان

۵) کاربرد درست «را» ی نشانه مفعول («را» ی نشانه ی مفعول باید پس از مفعول قرار گیرد، حذف «را» و یا استفاده بیهوده از آن جایز نیست)

☉ نتایجی که امروز به دست آمد را گزارش می کنم ☘ نتایجی را که امروز به دست آمد، گزارش میکنم

حذف نادرست: قانون مجازات هایی که در نظر گرفته است اجرا خواهد کرد.

❖ قانون مجازات هایی را که در نظر گرفته است اجرا خواهد کرد.

❖ استفاده بیهوده: تا به این جا نتیجه ای را نگرفتیم ❖ تا این جا نتیجه ای نگرفتیم

۶) کاربرد درست واژه ی «شامل» و «مشمول»

⊙ هنوز معلوم نیست چه تعداد از قبول شدگان شامل این قانون شده اند.

❖ هنوز معلوم نیست چه تعداد از قبول شدگان مشمول این قانون شده اند.

⊙ این که گفتم مشمول حال شما می شود. ❖ این که گفتم شامل حال شما هم می شود.

❖ شامل بر وزن «فاعل» یعنی در بر گیرنده و «مشمول» بر وزن «مفعول» یعنی در بر گرفته شده.

قانون شامل انسان می شود و انسان مشمول قانون می باشد.

۷) حذف درست فعل به قرینه

⊙ کلیات لایحه ی بودجه در جلسه ی امروز مجلس مطرح و به تصویب رسید .

❖ کلیات لایحه ی بودجه در جلسه امروز مجلس مطرح شد و به تصویب رسید.

⊙ در سال ۳۳۴، آل بویه بغداد را فتح و خلیفه را برکنار و پسرش را به جای او برگماردند.

❖ در سال ۳۳۴، آل بویه بغداد را فتح کردند و پس از برکنار کردن خلیفه، پسرش را به جای او برگماردند.

❖ فعل هیچ گاه نباید بی قرینه حذف شود. برکنار ← برکنار کردند. فتح ← فتح کردند.

❖ حذف فعل زمانی جایز است که فعل محذوف با فعل جمله ی پس از آن یکی باشد.

۸) تغییر نا به جای نهاد فعل و تغییر یافتن شخص به تبع آن :

❖ گاهی نهاد فعل نا به جا تغییر داده می شود و به تبع آن ، فعل در شخص دیگری به کار می رود.

⊙ یکی از دلایل علاقه ی من به موسیقی کلاسیک این است که شما باشنیدن آن ، احساس آرامش می کنید.

❖ یکی از دلایل علاقه ی من به موسیقی کلاسیک این است که ، باشنیدن آن ، احساس آرامش می کنم.

* یکی از دلایل علاقه ی من به موسیقی کلاسیک این است که انسان باشنیدن آن ، احساس آرامش می کند.

** مقصود از " شما " نوع آدمی است. اما شیوه ی طرح جمله به گونه ای است که به نظر می رسد نهاد به شکلی نا به جا تغییر داده شد.

۹) به کار بردن اسم ها و فعل ها با حرف اضافه خاص خودشان:

* بعضی از اسم ها و فعل ها با حرف اضافه ی اختصاصی به کار می روند که باید در نوشتار رعایت شود.

⊙ دیدگاه او از دیدگاه روانشناسان متفاوت است. ❖ دیدگاه او با دیدگاه روانشناسان متفاوت است.

⊙ دروازه بان توپ را برای مدافع کناری واگذار کرد. ❖ دروازه بان توپ را به مدافع کناری واگذار کرد.

۱۰) پرهیز از کاربرد عبارتی که ابهام و گزتابی دارند و از آن ها مفاهیم متعددی برداشت می شود.

⊙ انیشتن، پس از بیست و دو سال زندگی در شهر پرینستون آمریکا در گذشت

❖ انیشتن، بیست و دو سال از عمرش را در پرینستون گذراند و در همان جا در گذشت.

* جمله ی اول ابهام یا گزتابی دارد و از آن چنین بر می آید که انیشتن، تنها بیست و دو سال عمر کرده است.

⊙ خانواده ی من با این که افراد تحصیل کرده هستند اما موقعیت سنی من رادر نظر نمی گیرند و مثل یک کودک با من برخورد می کنند.

❖ خانواده ی من با این که تحصیل کرده اند، موقعیت سنی مرا در نظر نمی گیرند و با من چنان رفتار می کنند که گویی هنوز کودک هستم .

* خانواده ی تحصیل کرده ی من ، بدون توجه به موقعیت سنی من با من چنان رفتار می کنند که انگار هنوز کودک هستم .

❖ ۱. افراد در عبارت بالا زاید است . ۲. مرا از من را مناسب تر است

۳. معلوم نیست " مثل یک کودک به خانواده برمی گردد یا گوینده

⊙ مستعمره ی خود مختار سنگاپور

الف) مستعمره ی خود مختار متعلق به سنگاپور ب) خود سنگاپور که مستعمره ای خود مختار است.

*کژتابی در نتیجه‌ی نشستن واژگان در جای نامناسب، تابع اضافات (پی در پی آمدن صفت‌های پسین و مضاف‌الیه مانند: پسران وزیر ناقص العقل پادشاه)، مشخص نبودن مرجع ضمیر (مثل مربع آخر خود آزمایی ۱)، وجود جملات معترضه (برادر ابراهیم - همان که از در وارد شد - دانشجویست)، طولانی شدن جملات، ضعف وسستی پیوند اجزای جمله‌ها و حذف‌های نا به جا به وجود می‌آید.

۱۱) ترجمه‌ی نادرست و یا بی‌مبالاتی اهل زبان و دشواری فهم جمله به سبب تعبیرهای نامناسب قیدی، وصفی، فعلی، اسمی و...
 ● بیداری مسلمانان را فرا گرفته است. ● مسلمانان در همه‌ی کشورها بیدار شده‌اند.

● گاه برخی از تعبیرهای نامناسب (تعبیری قیدی، وصفی، فعلی، اسمی و ...) که از راه ترجمه یا بی‌مبالاتی اهل زبان به زبان راه یافته‌اند فهم را دشوار می‌کنند.

۱۲) عدم مطابقت موصوف و صفت در زبان فارسی:

● خانم مدیره‌ی محترمه امروز لبخندی بر لب داشت. ● خانم مدیر محترم امروز لبخندی بر لب داشت.

۱۳) پرهیز از کاربرد تنوین در کلمات فارسی سره و غیر عربی

گاہا او مجبور می‌شود تلفظاً کارهایش را انجام دهند گاهی او مجبور می‌شود کارهایش را تلفظی انجام دهد

۱۴) رعایت صراحت، دقت و گویایی در نوشته و پرهیز از جملات دیرپاب

● موضوع ساده‌ای که ممکن است در هر عصر و زمانی نگران‌کننده باشد، این است که وقتی سطح انرژی بدن کاهش می‌یابد، می‌تواند به راحتی شما را عصبانی کند و از کوره به در کند.

● موضوع نگران‌کننده‌ی هر عصر این است که کاهش انرژی بدن، انسان را عصبانی می‌کند.

۱۵) پرهیز از تکلف‌های کلامی، قلمبه‌نویسی، بیان عبارات‌های فضل‌فروشانه، عربی‌مآبی و سره‌نویسی.

● افرادی من حیث لا یشرع اسقاط وظیفه می‌نمایند و جمهور ناس باید مقابله‌ای شدید نمایند.

● افرادی نادانسته در انجام وظایف کوتاهی می‌کنند که در این صورت تمامی مردم باید با آنها به تندی برخورد نمایند.

● درباره‌ی شیوه‌ی اضافت پس از «ه» نافرمانی گفته یا «ی» بیان حرکت، بر پایه‌ی پریشان‌های نگرینک، زبانیک اکنون به نیرو شکل «نامه‌ی» را توصیه می‌کنیم.

● درباره‌ی شیوه افزودن «ی» پس از «ه» بیان حرکت، بر اساس تحقیقات زبانی، اکنون شکل «نامه‌ی» را توصیه می‌کنیم.

۱۶) پرهیز از جمع بستن دوباره جمع‌های عربی با نشانه‌های فارسی

اخبارها اولادها اخلاقها کتبها خواصها

۱۷) خودداری از افزودن «تر» به صفت‌های تقضیلی غربی

علم‌تر: علم افضل‌تر: افضل ارشدتر: ارشد اصلح‌تر: اصلح

۱۸) پرهیز از درازنویسی

● در بیشتر موارد، اگر از چسب به حد کفایت استفاده نشود یا بیش از حد مورد لزوم از چسب استفاده به عمل آید، به صافی و شفافیت کتاب آسیب وارد می‌آید.

● اگر از چسب کم‌تر یا بیشتر از حد معمول استفاده شود، به صافی و شفافیت کتاب آسیب می‌رسد.

۱۹) پرهیز از کاربرد واژگان و ساخت‌های دستوری کهن

● دیروز افسر پلیس از جای بشد ● دیروز افسر پلیس عصبانی شد

● چنان که گفته آمد اهل عرفان را طریقتی دیگر است. ● چنان که گفته شد اهل عرفان طریقه‌ی دیگری دارند.

۲۰) کاربرد برابرهای مناسب فارسی به جای کلمات بیگانه:

سیستم: نظام ادیت: ویرایش کاراکتر: شخصیت

کاندیدا: نامزد پرسنل: کارکنان سوبسید: یارانه

۲۱) پرهیز از کاربرد دو کلمه‌ی پرسشی در کلمات پرسشی

● آیا چگونه می‌توان از ریا و تزویر دوری جست؟ ● چگونه می‌توان از ریا و تزویر دوری جست؟

۲۲) کاربرد صحیح تکیه کلام «به قول معروف»

● به قول معروف خسته شدم (خسته شدم قول معروف نیست) * به قول معروف زبانم مو درآورد * خسته شدم

نکته: به قول معروف زمانی به کار می رود که نمونه ای از حکمت ها، مثل ها، و سخنان برجسته بیابد.

۱۸) پرهیز از کاربرد «بر علیه» و «بر له» به جای «علیه» و «له»

● ملت ایران بر علیه رژیم حاکم قیام کرد.

● ملت ایران بر علیه رژیم حاکم قیام کرد. ● ملت ایران علیه رژیم حاکم قیام کرد.
● علیه به معنی «ضد او» و «بر او» است. و اضافه کردن «بر» به «علیه» حشو است. «له» به معنی «به نفع» و «به سود» به کار می رود و تا جایی که مقدر است این واژه را به کار نمی بریم و به جای می توانیم از واژه «به نفع» استفاده کنیم.

۱۹) کاربرد «با» و «برای» به جای «به وسیله» و «به منظور» برای کوتاه کردن شدن نوشته.

● نامه را به وسیله پست سفارشی فرستادم

● نامه را با پست سفارشی فرستادم
● به منظور بازدید از نمایشگاه کتاب کلاس تعطیل شد. ● برای بازدید از نمایشگاه کتاب کلاس تعطیل شد.

۲۰) پرهیز از کاربرد «یت» با کلمات فارسی

● خوبیت: خوبی رهبریت: رهبری دوئیّت: دوگانگی آشنائیّت: آشنایی خودیّت: خودی منیّت: منی

۲۱) مطابقت نهاد با فعل ● هم من رفتم و هم او ● هم من رفتم و هم او رفت

۲۲) پرهیز از تکرار فعل (آوردن دو فعل مشابه، در دو جمله متوالی حشو است و یکی از آن فعل ها باید حذف شود).

● کلیات لایحه ی بودجه در جلسه ی امروز مجلس مطرح شد و تصویب شد.

● کلیات لایحه ی بودجه در جلسه امروز مجلس مطرح شد و تصویب شد.

۲۳) پرهیز از حشو ● سوابق گذشته ی او را مطالعه کردم. ● گذشته ی او را مطالعه کردم.

● نمونه های حشو: حسن خوبی، تخم مرغ کبوتر، فینال آخر، سنگ حجر الاسود، تخته ی وایت برد، سال عام الفیل

۲۴) جمع بستن کلمات فارسی با نشانه های عربی جایز نیست.

● از فرمایشات جناب عالی بسیار بهره بردیم ← از فرمایش های جناب عالی بسیار بهره بردیم

۲۵) کلمه «بر خوردار» جایی به کار می رود که نتیجه مثبت و مفید (کارهای نیک و پسندیده) داشته باشد.

● این بیمار از کم خونی برخوردار است ← این بیمار کم خونی دارد.

۲۶) پرهیز از کاربرد فعل مجهول با نهاد

● بسیاری از جوانان توسط رژیم حاکم کشته شدند ← رژیم حاکم بسیاری از جوانان را کشت

● در جمله نخست در خالی که، کننده ی کار (نهاد) «رژیم حاکم» نیز در جمله آمده است فعل جمله نیز مجهول است.

۲۷) دو واژه ی «هست» و «است» را درست به کار ببریم ● هوا ابری هست ← هوا ابری است.

۲۸) بهتر است به جای واژه ی «می باشد» از «است» استفاده نماییم.

● او از این کار خوشنود می باشد ← او از این کار خوشنود است.

۲۹) عدم مطابقت عدد و معدود در زبان فارسی

● پاکستانی ها پنج اقوام مختلف هستند ← پاکستانی ها پنج قوم مختلف هستند.

۳۰) کلماتی که مختوم به «ی» هستند هنگام افزودن «ی» نسبت به جای «ی» از «ای» استفاده می کنیم

بوسنی: یوسنیایی لیبی: لیبیایی شیلی: شیلیایی

۳۱) پرهیز از به کاربردن ضمیر «آن» برای انسان

● رییس بانک آمد من آن را در خیابان دیدم ← رییس بانک آمد من او را در خیابان دیدم.

۳۲) ترکیباتی وصفی که صفت آنها مانند صمیمی، مساوی، قوی و رنگی مختوم به «ای» است، بهتر است «ی» به موصوف اضافه شود.

● ابوعلی سینا حکیم نامی ای بود ● ابوعلی سینا حکیمی نامی بود.

۳۳) برجسته کردن تضاد و مابینت بین اجزای جمله به کمک «و» مابینت یا استبعاد

● مسلمان با دروغ میانه ای ندارد ● مسلمان و دروغ؟! شما و تأخیر؟! فصل امتحانات و مسافرت!؟

موارد ویرایش فنی

۱- کاربرد درست همزه سائل ← سائل

نکته: همزه یکی از حروف الفبای فارسی است و بدون حرکت گذاری نوشته می شود.

۲- استفاده ی درست از نشانه های خط فارسی بنایی را دیدم ← بنایی را دیدم

۳- جدا نوشتن کلمات مرکبی از سرهم نوشتن آن ها موجب بد خوانی می شود. حاصلضرب ← حاصل ضرب

۴- جدا نوشتن حرف اضافه ی بی و به : بطور ← به طور

۵- کامل نوشتن عبارت های دعایی یا نوشتن آن ها با نشانه ی اختصاری

پیامبر صلی الله ← پیام صلی الله علیه و آله ← پیامبر (ص)

۶- استفاده ی درست و مناسب از نقش نمای اضافه : اسب سواری ← اسب سواری لب تشنه ← لب تشنه

۷- استفاده ی درست از «ی» میانجی سبب آب ← سبب آب خانه ی علی دانای کل

کلمات مختوم به مصوت (به جز مصوت بلند «ی») اگر مضاف واقع شوند بین مضاف و نقش /نمای اضافه جهت سهولت در تلفظ نقش نمای اضافه قرار می گیرد.

۸- تمایز میان «ه، و» بیان حرکت و حرف های «ه، و» رادی ← رادیو خان ← خانه

۹- توجه به کلماتی که دارای چند شکل مکتوب هستند.

بیا که قصر عمل سخت سست بنیاد است ← بیا که قصر امل سخت سست بنیاد است.

اثاث توبه که در محکمی چو سنگ نمود ← اساس توبه که در محکمی چو سنگ نمود.

۱۰- کاربرد «ی» میانجی بزرگ به جای «ه» میانجی کوچک هنگامی که مضاف به مصوت ختم می شود.

مدرسه بزرگ ← مدرسه ی بزرگ

۱۱- رعایت ارتباط موضوعی بندها در نوشته

۱۲- حذف همزه از کلماتی عربی مختوم به «اء» انشاء ← انشا

۱۳- رعایت علائم نگارشی در زبان فارسی

نقطه (.) - ویرگول (،) - دو نقطه (:) - علامت سوال (؟) - علامت تعجب (!) - گیومه («») - نقطه ویرگول (;) - خط فاصله (-) سه نقطه (...) - قلاب ([])

- کمانک (()) - ممیز (/) - ستاره (*) - پیکان (←) - ایضاً (") - آکلاد ({}) - تساوی (=)

نمونه سوال نهایی ویرایش

۱. «پرهیز از کاربرد عباراتی که ابهام و کژتابی دارند»، در حوزه کدام ویرایش قرار دارد؟ ۰/۲۵ ← ب (زبانی)

الف (فنی
ب) زبانی

۲. جمله های زیر را ویرایش کنید. ۰/۲۵

الف) پیامبر - صلی الله - فرمودند: « از گهواره تا گور دانش بجوید.»

پیامبر - صلی الله علیه و اله وسلم - یا پیامبر (ص) فرمودند: « از گهواره تا گور دانش بجوید. »

ب) مامورین نیروی انتظامی، سارق را دستگیر و به زندان بردند. ← مامورین نیروی انتظامی سارق را دستگیر کردند و به زندان بردند

پ) بازرسین این شرکت، انتقادات خود را مطرح کردند. ← بازرسان این شرکت، انتقادات خود را مطرح کردند.

۳. «جدا نوشتن کلمات مرکبی که سرهم نوشتن آنها موجب بدخوانی می شود»، در حوزه کدام ویرایش قرار دارد؟ ۰/۲۵ ← الف (فنی)

الف (فنی
ب) زبانی

۴. جمله های زیر را ویرایش کنید.

الف) به بخش بعدی برنامه ملاحظه بفرمایید. ۰/۲۵ ← بخش بعدی برنامه را ملاحظه بفرمایید.

ب) این بیمار از ضعف برخوردار است. ۰/۲۵ ← این بیمار ضعیف است.

۱- « استفاده ی درست و مناسب از نقش نمای اضافه » ، در حوزه ی کدام ویرایش قرار دارد؟ ۰/۲۵ ← ب (فنی)

الف) فنی

ب) فنی

۵. در جمله ی زیر غلط های نگارشی را بیابید و آن ها را اصلاح کنید. ۰/۵

« برای پیشگیری از خطرات احتمالی، آزمایشاتی که دبیر شیمی پیشنهاد داده است را در خانه انجام نمی دهیم. »

برای پیشگیری از خطرات احتمالی، آزمایش هایی را که دبیر شیمی پیشنهاد داده است، در خانه انجام نمی دهیم.

۶. « رعایت صراحت، دقت و گویایی در نوشته » ، در حوزه ی کدام ویرایش قرار دارد؟ ۰/۲۵ ← ب(زبانی)

الف) فنی

ب) زبانی

۷. جمله های زیر را ویرایش کنید.

الف) سارا به برادرش گفت که مقاله اش منتشر شده است. ۰/۲۵ ← مقاله ام یا مقاله ات

ب) هنوز معلوم نشده است چه تعداد از شرکت کننده گان مشمول این قانون شده اند؟ ۰/۲۵ ← شرکت کنندگان

پ) اگر گفتارمان با رفتارمان مطابقت نداشته باشند، اعتماد مردم را از دست می دهیم. ۰/۲۵ ← مطابقت نداشته باشد

ت) مسکو مایل به انجام طرح خلع سلاح هسته ای در اوکراین است. ۰/۲۵ ← ... اجرای طرح ...

۸. « پرهیز از کاربرد تنوین در کلمات فارسی سره و غیر غربی » در حوزه کدام ویرایش قرار دارد؟ ← ب(زبانی)

الف) فنی

ب) زبانی ۰/۲۵

۹. جمله های زیر را ویرایش کنید.

الف) سارق را دستگیر و به وسیله خودرو به زندان بردند. ۰/۵ ← سارق را دستگیر کردند و یا خودرو به زندان بردند.

ب) دیدگاه او از دیدگاه تاریخ شناسان متفاوت می باشد. ۰/۵ ← دیدگاه او یا دیدگاه تاریخ شناسان متفاوت است

۱۰. در جمله های زیر غلط ها را بیابید و آن ها را اصلاح کنید.

الف) بازرسین وزارت آموزش و پرورش نتیجه ی گزارشات خود را اعلام کردند. ۰/۵ ← بازرسان (بازرس ها) گزارش ها

ب) یکی از افسران حفاظت دشمن گلوله ای در کرد که به کله ی یکی از مخالفان اصابت نمود. ۰/۵ ← شلیک کرد سر

۱۱. رعایت ارتباط موضوعی بندها در نوشته، جزو کدام یک از اقسام ویرایش است؟ ۰/۲۵ ← الف) فنی

الف) فنی

ب) زبانی

۱۲. در جمله های زیر غلط های نگارشی را بیابید و آن ها را اصلاح کنید.

الف) باید از دوئیّت ها پرهیز کرد. ۰/۲۵ ← دوگانگی ها

ب) گزارشاتی را که امروز رسیده بود بررسی کردم. ۰/۲۵ ← گزارش هایی

۱۳. عبارت های زیر را ویرایش کنید.

الف) احساس نفرت به دیگران، ناخوشایند است. ۰/۲۵ ← احساس نفرت از دیگران، ناخوشایند است

ب) نتایجی که امروز به دست آمد، را گزارش می کنم. ۰/۲۵ ← نتایجی را که امروز به دست آمد، گزارش می کنم.

پ) مربیان دو تیم به منظور شرکت در مصاحبه ی مطبوعاتی اعلام آمادگی کردند. ۰/۲۵

مربیان دو تیم برای شرکت در مصاحبه ی مطبوعاتی اعلام آمادگی کردند.

ت) آل بویه بغداد را فتح و پس از برکنار کردن خلیفه پسرش را به جای او برگماردند. ۰/۲۵

آل بویه بغداد را فتح کردند و پس از برکنار کردن خلیفه، پسرش را به جای او برگماردند.

۱۴. غلط های به کار رفته در جمله های زیر را اصلاح کنید.

الف) بازرسین سازمان سنجش، نتیجه ی گزارشات خود را اعلام کردند. ۰/۵ ← بازرسان سازمان سنجش، نتیجه ی گزارش های خود را اعلام کردند.

ب) کاهش بارنده گی در پارسال گذشته، باعث کمبود منابع آب های زیرزمینی شده است.

کاهش بارندگی در پارسال (سال گذشته) ، باعث کمبود منابع آب های زیرزمینی شده است

۱۵. غلط‌های به کار رفته در جمله‌های زیر را اصلاح کنید. ۰/۷۵

هنوز معلوم نیست چه تعداد از زندانیان شامل این عفو شده‌اند. ← هنوز معلوم نیست چه تعداد از زندانیان مشمول این عفو شده‌اند.
۱۶. ویرایش کنید.

الف- چگونه می‌توان به درستی گزارشات رسیده اطمینان داشت؟ ۰/۲۵ ← گزارشات --- گزارش‌ها

ب- دانشجویانی که شامل گذراندن واحد پایان‌نامه می‌شوند، برای انجام طرح خود از استادان راهنما کمک می‌گیرند. ۰/۵

شامل --- مشمول؛ انجام --- اجرا

۱۷. ویرایش کنید. ۰/۵

« دانشمندان به وسیله‌ی آزمایشات خود به نتایج سودمندی می‌رسند. » ← به وسیله‌ی برای

۱۹. ابتدا جمله‌ی زیر را ویرایش کنید؛ سپس بنویسید کار شما در حوزه‌ی کدام نوع ویرایش قرار دارد؟ ۰/۷۵

« حماسه‌ی ارزشمند شاهنامه به وسیله‌ی حکیم ابوالقاسم فردوسی سروده شد. »

« حکیم ابوالقاسم فردوسی حماسه‌ی ارزشمند شاهنامه را سرود » ← زبانی

۲۰. استفاده از کدام واژه در عبارت زیر غلط است؟ دلیل آن را بنویسید. ۰/۵

« کتاب زبان فارسی رشته‌های تجربی و ریاضی از کتاب زبان فارسی رشته‌ی علوم انسانی متفاوت است. »

از ← زیرا حرف اضافه‌ی اختصاصی « متفاوت » با است نه از.

۲۱. در عبارت زیر، از کاربرد کدام واژه باید تا حد امکان پرهیز کرد؟ چه واژه‌ای را می‌توان معادل آن به کار برد؟ ۰/۵

« جمعیت انبوه، ویران‌کننده‌ی محیط زیست می‌باشند. » ← می‌باشد ← است

۲۲. چرا نباید در نوشته‌های خود از عبارت « از جای بشد » به جای « عصبانی شد » استفاده کرد؟ ۰/۵ ← زیرا ساخت دستوری کهن دارد.

۲۳. کاربرد کدام واژه در عبارت زیر غلط است؟ به جای آن از چه واژه‌های باید استفاده کرد؟ ۰/۵

به وسیله‌ی پست نامه‌ی مفصلی برایت فرستادم. ← به وسیله ← با

۲۴. جمله‌ی زیر را ویرایش کنید. ۰/۵

یکی از دلایل علاقه‌ی من به رمان این است که شما با خواندن آن احساس آرامش می‌کنید.

الف) یکی از دلایل علاقه‌ی من به موسیقی کلاسیک این است که، باشنیدن آن، احساس آرامش می‌کنم.

ب) هر شهروند ایرانی مشمول دریافت یارانه می‌باشد ← می‌باشد ← است

۱۱- کدام یک از عبارات‌های زیر نیاز به ویرایش دارد؟ چرا؟ ۰/۵ ← الف زیرا فعل (شناسه) با نهاد مطابقت ندارد.

الف) اگر گوینده و نویسنده به درستی مطلبی اطمینان نداشته باشد، نباید آن را مطرح کند.

ب) در صورتی که گفتارمان با رفتارمان مطابقت نداشته باشد، اعتماد مردم را از دست می‌دهیم.

۲۵. با توجه به جمله‌ی « داستانی که نوشته بودم را به عنوان انشاء در کلاس خواندم. »

الف) جمله را ویرایش کنید. ← داستانی را که نوشته بودم را به عنوان انشا در کلاس خواندم.

ب) هریک از موارد ویرایش مربوط به کدام نوع ویرایش است؟

ب) کاربرد را پس از مفعول: زبانی یا ساختاری / حذف همزه از آخر انشاء: فنی

پ) دانشمندان به وسیله‌ی آزمایشات خود به نتایج سودمندی می‌رسند. ← به وسیله‌ی --- با؛ آزمایشات --- آزمایش‌ها

۱۲- ابتدا دلیل غلط بودن هر یک از جملات زیر را بنویسید؛ سپس مشخص کنید ویرایش هر جمله در حوزه‌ی کدام نوع ویرایش قرار می‌گیرد؟

الف) حسن خوبی یک دانش‌آموز تلاشگری اوست. ۰/۵ ← حشو دارد. ویرایش زبانی (یا ساختاری)

ب) دوست من، حاصلضرب این اعداد را درست نوشت. ۰/۵

کلمات مرکبی مثل « حاصلضرب » باید جدا نوشته شود (تا موجب بدخوانی نشود.) ویرایش فنی.

۲۶. دلیل استفاده از « و » استبعاد چیست؟ ← برجسته کردن تضاد بین اجزای جمله

۲۷. استفاده از کدام واژه در عبارت زیر غلط است؟ چرا؟ ← انجام، زیرا در این جا به معنی پایان (سرانجام یا عاقبت) است.

« مسکو مایل به انجام طرح خلع سلاح هسته ای اوکراین است. »

۲۲- دو غلط ویرایشی در جمله ی زیر بیابید و هر یک را با ذکر دلیل ویرایش کنید؛ سپس بنویسید اصلاح هر مورد مربوط به کدام نوع ویرایش است؟

« اعتلاء علمی دانش پژوهان ایرانی در جهان تایید و مورد توجه همگان قرار گرفت. »

اعتلای علمی دانش پژوهان ایرانی در جهان تایید شد و مورد توجه همگان قرار گرفت.

۱- در زبان فارسی «ء» از پایان کلمات مختوم به «اء» حذف می شود. ویرایش فنی

۲- پس از تایید، فعل شد بدون قرینه حذف شده است. ویرایش زبانی یا ساختاری

۲۸. جمله ی زیر از نظر نگارشی چه اشکالی دارد؟ ۰/۵

گاهی ماشین ها تولید صداهایی ناهنجار را ایجاد می کنند که بسیار آزاردهنده است. «تولید» و «ایجاد» یک معنا دارد یا «حشو» دارند .

۲۹. تضاد میان اجزای عبارت زیر چگونه برجسته شده است؟ ۰/۵ «دوست واقعی و پنهان کاری!» ← «با استفاده از «و» مبانیت

۳۰. هر یک از موارد زیر مربوط به کدام نوع ویرایش است؟ ۰/۵

الف) رعایت علایم نگارشی در زبان فارسی ← فنی (ب) حذف درست فعل به قرینه ← زبانی

۲۹. جمله ی زیر را با ذکر دلیل ویرایش کنید. ۰/۵

احساس نفرت به دیگران ناخوشایند است. ← احساس نفرت از دیگران ناخوشایند است زیرا حرف اضافه در آن غلط به کار رفته است.

۳۰. با توجه به جمله ی روبرو: «در مسابقات ملی شطرنج، تیم نوجوانان زاپن از تیم شطرنج ایران باخت.»

الف- دلیل غلط بودن جمله را ذکر کنید. ۰/۲۵ ← فعل باختن با حرف اضافه ی خاص خود به کار نرفته است.

ب- جمله را ویرایش کنید. ۰/۲۵

ب- در مسابقات ملی شطرنج، تیم نوجوانان زاپن به تیم شطرنج ایران باخت.

ج- ویرایش جمله ی فوق مربوط به کدام نوع ویرایش است؟ ۰/۲۵ ← زبانی یا ساختاری

۳۱. استفاده ی درست از نشانه های خط فارسی، مربوط به ویرایش است. ۰/۲۵ ← فنی

۳۲. جملات زیر را ویرایش کنید:

الف) عدم بارندگی در کمبود آب های زیرزمینی بی تاثیر نمی باشد. ۰/۵ ← الف) عدم بارندگی: نبود بارندگی می باشد ← نیست

ب) این موضوع ساده ای است که مشمول حال هر انسانی در هر زمان می شود. ۰/۲۵ ← مشمول: شامل

۳۳. جملات زیر را ویرایش کنید:

الف) آیا چگونه بازیکنی می تواند توپ را برای مهاجم تیم مقابل واگذار کند؟ ۰/۵ ← چگونه، بازیکنی می تواند توپ را به مهاجم تیم مقابل واگذار کند.

ب) تلفناً از دوستم که از بیماری شدیدی برخوردار است دلجویی کردم. ۰/۵

ب) تلفنی (با تلفن) از دوستم که بیماری شدیدی دارد، دل جویی کردم.

۳۴. عبارت زیر را ویرایش کنید. ۰/۵

«بازرسان با توجه به سوابق گذشته ی متهم، نتایج به دست آمده را تلفناً یا با پست گزارش می کنند.»

بازرسان با توجه به سوابق (گذشته ی) متهم نتایج به دست آمده را تلفنی (با تلفن) یا با پست گزارش می کنند.

۳۴. عبارت «بیداری مسلمانان را فرا گرفته است.» را ویرایش کنید. ۰/۵ ← مسلمانان در همه ی کشورها بیدار شده اند.

۳۵. درباره ی اشکال های نگارشی عبارت زیر توضیح دهید. ۰/۵ ← کاربرد شکل گفتاری استفاده از تکیه کلام «به قول معروف» در جای نامناسب

«صبح وقتی اون اومد به قول معروف حوصله نداشتیم.»

۳۶. عبارت زیر را ویرایش کنید. ۰/۵ در مسابقه ی فینال آخر، تیم مدرسه ی ما از تیم مقابل باخت.

در مسابقه ی آخر، تیم مدرسه ی ما به تیم مقابل باخت

۳۷. چرا عبارت زیر از جهت نگارش نادرست است؟ ۰/۵ ← چون عبارت «با عجله کار درست نمی شود» قول معروف نیست.

«به او گفتم: عجله نکن. به قول معروف، با عجله کار درست نمی شود.»

۳۸. عبارت زیر را ویرایش کنید. ۰/۵ « در سیستم نوین آموزش و پرورش، استفاده از پیشنهادات خانواده ها می تواند تاثیرگذار باشد. »

در نظام نوین آموزش و پرورش، استفاده از پیشنهادهای خانواده ها می تواند تاثیرگذار باشد.

۴۰. چرا کاربرد واژه ی « دوئیت » در عبارت زیر نادرست است؟ ۰/۵ « دوئیت در میان افراد خانواده، صفا و صمیمیت را از بین می برد. »

چون واژه ی « دو » فارسی است (۰/۲۵) و نباید « یت » پسوند عربی به آن اضافه شود. (۰/۲۵)

۴۱. چرا جمله ی زیر از نظر نگارشی نادرست است؟ ۰/۵

کلیات لایحه ی بودجه در جلسه ی امروز مجلس مطرح و به تصویب رسید. ← زیرا فعل « شد » بعد از مطرح بدون قرینه حذف شده است .

۴۲. جمله ی زیر را ویرایش کنید. ۰/۵ « مورخان جرئت به افشای کشف خود کردند. » ← مورخان جرئت کردند که کشف خود را فاش سازند

۴۳. در کدام یک از جمله های زیر کاربرد « را » نادرست است؟ چرا؟ ۰/۵

الف- نتایجی را که امروز به دست آمد، گزارش می کنم. ب- نتایجی که امروز به دست آمد را، گزارش می کنم.

جمله ی ب زیرا حرف نشانه ی « را » باید پس از مفعول قرار گیرد.

۴۴. جمله های زیر را ویرایش کنید: ۰/۵

الف- دیدگاه او از دیدگاه روان شناسان متفاوت است. ب- این که گفتم مشمول حال شما هم می شود.

از ← با مشمول ← شامل

۴۵. چرا استفاده از « تنوین » در واژه ی « خواهشاً » نادرست است؟ ۰/۵

چون واژه ی « خواهش » فارسی است و کاربرد تنوین نصب عربی با واژه های فارسی نادرست است .

۴۷. چرا جمله ی رو برو از نظر نگارشی نادرست است؟ ۰/۵ این خبر را تلفناً با او گفته بودیم

چون واژه ی « تلفن » غیر عربی است و کاربرد تنوین نصب عربی با واژه های غیر عربی نادرست است .

۵۰. چرا در جمله ی زیر کاربرد حرف نشانه ی « را » پس از کلمه ی « آمد » نادرست است؟ ۰/۵

« نتایجی که امروز به دست آمد را گزارش می کنم. » ← زیرا حرف نشانه ی « را » پس از مفعول قرار می گیرد و مفعول این جمله « نتایجی » است.

درس ۵ مطابقت نهاد و فعل و خود آزمایی درس

فعل	نهاد	نوع نهاد	
مفرد/جمع	فرمود. (مطابقت دارد) مفرد: پیامبر فرمودند. (مطابقت ندارد - برای احترام)	جاندار	اسم
جمع	جمع: انسان ها.....می توانند..... مفرد: سنگ افتاد.	بی جان	
مفرد/جمع	جمع: سنگ ها افتاد. (نهاد جمع و غیر جاندار) جمع: (به هنگام جان بخشیدن به اشیا): گل ها خندیدند.		
جمع	مردم (فقط جمع)	جاندار	اسم جمع
مفرد	مردم (اگر به معنی انسان و مردمک باشد فقط مفرد)		
مفرد	ملت (به معنی مذهب در متون کهن باشد فقط مفرد)		
مفرد/جمع	ملت		
مفرد	قافله، کاروان، قافله، رمه، لشکر، سپاه، دسته (عزاداران)		
مفرد	مجلس، شورا، هیئت، گروه، مجمع (فقط مفرد)		
مفرد	دسته (اسکناس، سبزی، چوب و...)	بی جان	
مفرد	یکی، کسی، هر کسی (فقط مفرد)	جاندار	اسم مبهم
مفرد/جمع	هر یک، هر کدام، هیچ یک، هیچ کدام (هم مفرد و هم جمع)		
جمع	بعضی (اگر متمم بعد از آن جاندار (انسان یا حیوان) باشد)		
مفرد/جمع	بعضی (اگر متمم بعد از آن غیر جاندار باشد)	بی جان	

جدول شماره ی یک

***نکته ۱:** تنها با جمع بستن نهاد، فعل آن نیز جمع بسته می شود.

در زمان قدیم مرد تنگ دستی در سرزمینی دوردست با وضع پریشانی زندگی می کرد.
جمع بستن هیچ یک از گروه های اسمی جمله ی بالا-به جز نهاد- در فعل تأثیر نخواهد گذاشت:

در زمان های قدیم مرد تنگ دستی در سرزمین های دوردست با اوضاع پریشانی زندگی می کرد.

در زمان قدیم مردان تنگ دستی در سرزمینی دوردست با وضع پریشانی زندگی می کردند.

***نکته ۲:** اگر بخواهیم به مخاطب احترام بگذاریم، به جای ضمیر ((تو))، ضمیر ((شما)) و به جای شناسه ی ((ی)) شناسه ی ((ید)) را به کار می بریم: تو رفته بودی. شما رفته بودید. همچنین به جای ضمیر ((او)) ضمیر ((ایشان)) را به کار می بریم. و به جای شناسه ی آد/تهی شناسه ی -ند به کار می بریم.

***نکته ۳:** ضمیر اول شخص مفرد (من) نیز گاه به صورت (ما) در می آید و اغلب نویسندگان و سخنرانان آن را به کار می برند و در حقیقت، خوانندگان و شنوندگان را با خود شریک می کنند. **من معتقدم..... ما معتقدیم.**

***نکته ۴:** فعل اول شخص مفرد نیز گاهی به صورت جمع به کار می رود. در این حالت، گوینده یا نویسنده، سخن و نوشته ی خود را حاصل فکر جمع می داند نه فرد. **مثال: گفتیم که این مشکل با خرد جمعی حل می شود.**

نکته ۵ : ضمناً برای احترام در فعل امر، به جای هر فعلی از ((بفرمایید)) استفاده می شود:

بخورید، بخوانید، بنشینید و.... در حقیقت، فعل اصلی جمله (فعل بعد از بفرمایید) حذف می گردد: بفرمایید بنشینید.

نکته ۶ : حذف شناسه در متون گذشته صورت می گرفت ، مثال : کبوتران فرمان وی بکردند وهریک سرخویش گرفت (= گرفتند)

نکته ۷ : نهاد جدای سوم شخص را به قرینه ی نهاد پیوسته نمی توان حذف کرد مثلاً ، در جمله ی " به خانه ی خود می روند " حذف نهاد نادرست است چون از روی شناسه نمی توان حدس زد چه کسانی ؟ تنها در صورتی درست است که قرینه ی (نشانه = سرنخ) آن درسخن آمده باشد : مانند : علی به خانه رفت و(علی) تکالیفش را نوشت.

نکته ۸ : نهاد پیوسته ی تمام اسم های جمع مفرد می آید به جز مردم که همیشه جمع است وملت که هم مفرد می آید وهم جمع.

نکته ۹ : فعل تمام اسم های جمع به شکل مفرد می آید به جز ملت که هم مفرد می آید وهم جمع ، و مردم که همیشه جمع می آید.

* منظور از مطابقت نهاد با فعل :
* منظور از شخص فعل :

* منظور از شمار فعل :
* نهاد جدا با نهاد پیوسته از چه نظر با هم مطابقت دارند؟

نمونه هایی از حذف قسمت های مختلف جمله		
قرینه	مثال	بخش حذف شده
قرینه لفظی	رفته بودم او را ببینم اما نتوانستم [.....]	حذف جمله ی وابسته : در جمله های مرکب گاه حذف به قرینه ی لفظی صورت می گیرد
قرینه ی لفظی	حسن آمد. چه کسی [.....] ؟ حسن دیروز آمد. گی [.....] ؟	حذف تمام اجزای جمله به جز نقطه ی اطلاع در جمله های پاسخی و پرسشی
قرینه ی لفظی	من به دیدن دوستم رفتم و [من] خیلی زود برگشتم تو به خانه رفتی و [تو] به استراحت پرداختی من وقتی که [من] به خانه رسیدم ؛ توانایی راه رفتن نداشتم. تو همین که [تو] محمد را دیدی ؛ مشکل خودت را به او گفتی.	حذف نهاد جدا : نهاد جمله های هم پایه و ناهم پایه ی اول شخص و دوم شخص را همیشه می توان به قرینه نهاد پیوسته حذف کرد .*
قرینه ی معنوی	هر چه ارزان تر [.....] بهتر [...]	حذف فعل اسنادی در جمله های مرکب
قرینه معنوی	به سلامت [بروی] ، بسیار خوب [است] به جان شما [قسم می خورم]	حذف فعل در جمله های پر کاربرد
* نکته : حذف نهاد جدا در سه صورت امکان پذیر نیست . ۱- همراه با بدل باشد : ما ، دانش آموزان کلاس سوم دبیرستان ، از کتابخانه بازدید کردیم . ۲- همراه با وابسته باشد : من بیچاره هم از اهل سلامت بودم . ۳- تأکیدی در کار باشد : « من این موضوع را گفته بودم . » (نه کسی دیگر)		
-	-	حذف نهاد پیوسته (شناسه یا نهاد اجباری) ممکن نیست .

نکته ی ۱۰ : برای حذف یک جز از جمله به قرینه وجود آن در جمله یای دیگر ، نیازی نیست که نقش دستوری این جز در دو جمله یک سان

باشد. مثال : من دیروز علی را دیدم و [علی] بسیار خوشحال بود.

نکته ۱۱ : هرگاه شناسه دو فعل با هم متفاوت باشد و به قرینه حذف شده باشند ، حذف به قرینه ی لفظی است .

مثال : آن ها با اسب حرکت کردند ، مانیز به دنبالشان [حرکت کردیم .]

* شناسه ی فعل ها در فارسی مؤدبانه نیز تابع قاعده ی ضمیر است:

جدول شماره ی سه- جدول فعل ها در فارسی مؤدبانه

شخص و شمار	مفرد	جمع
اول شخص	رفتم	رفتیم
دوم شخص	رفتید ← به جای رفتی	رفتید
سوم شخص	رفتند ← به جای رفت	رفتند

شکل مؤدبانه ی ضمیر های شخصی در فارسی چگونه است؟

جدول شماره ی دو - ضمیر های شخصی در فارسی مؤدبانه

ضمیر های شخصی در فارسی مؤدبانه				
ضمیر های پیوسته		ضمیر های جدا		
جمع	مفرد	جمع	مفرد	شخص و شمار
مان	م - مان	ما	من	اول شخص
	ت - تان	شما	تو - شما	دوم شخص
	ش - شان	ایشان	او - ایشان	سوم شخص

جدول ۴ - جدول گزینش زبان مؤدبانه و انتخاب واژگان مناسب آن

گونه ی معمولی	گونه ی مؤدبانه
.....	در باره ی خود
.....	در باره ی مخاطب
من	بنده - این جانب
تو
آمدن	خدمت رسیدن / مشرف شدن
رفتن	مرخص شدن / رفع زحمت کردن
گفتن	عرض کردن / به عرض رساندن
خوردن	صرف کردن / صرف شدن
دادن	تقدیم کردن
بودن	در خدمت بودن
خواستن	استدعا / خواهش / تمنا
	شما / حضرت عالی / جناب عالی / سرکار
	تشریف آوردن / تشریف فرما شدن
	تشریف بردن
	فرمودن
	میل کردن / میل فرمودن / نوش جان کردن
	مرحمت کردن
	تشریف داشتن
	امر کردن / اراده کردن / اراده فرمودن

ث - حذف چند نوع است؟ نام ببرید و تعریف کنید. پاسخ: دو نوع ۱. قرینه ی لفظی ۲. قرینه ی معنوی

اگر حذف به دلیل تکرار و برای پرهیز از تکرار صورت گیرد، آن را حذف به «قرینه ی لفظی» گویند.

اگر خواننده یا شنونده از سیاق سخن به بخش حذف شده پی ببرد حذف به «قرینه ی معنوی» است.

ج - علت حذف چیست؟ برای جلوگیری از تکرار آن چه که خواننده یا شنونده حدس می زند.

چ - فایده ی حذف چیست؟ حذف موجب صرفه جویی در کلام می شود.

ح - انواع حذف را در هر جمله مشخص کنید.

۱. گילה مرد گوشش به این حرف ها بدهکار نبود و اصلاً جواب نمی داد. ← [گילה مرد] ← حذف نهاد جدا به قرینه ی لفظی

۲. امید از دوستش پرسید: از دوستان چه خبر؟ ← [داری] ← حذف فعل به قرینه ی معنوی

خ - در هر جمله، چه جزئی حذف شده است؟ به چه قرینه ای؟

۱. به مدرسه رفتیم و درس خواندم. ← حذف نهاد جدای ضمیر «من» به قرینه ی لفظی شناسه

۲. تا به خانه رسیدیم، برق رفت. ← حذف نهاد جدای ضمیر «من» به قرینه ی لفظی شناسه

۳. رفته بودم که او را ببینم؛ اما نتوانستم. ← [او را ببینم] حذف جمله ی وابسته به قرینه ی لفظی

۴. به سلامت. [بروید یا فعل مناسب دیگر] ← حذف فعل به قرینه ی معنوی

۵. بسیار خوب. [است یا فعل مناسب دیگر] ← حذف فعل به قرینه ی معنوی

۶. شکر خدا. [می گویم یا فعل مناسب دیگر] ← حذف فعل به قرینه ی معنوی

۷. به جان شما. [قسم می خورم یا فعل مناسب دیگر] ← حذف فعل به قرینه ی معنوی

۸. هر چه ارزان تر، بهتر. [باشد]، [است] ← حذف فعل اسنادی به قرینه ی معنوی

۹. چه بهتر که شما این کار مهم را بر عهده گرفتید. [است یا فعل مناسب دیگر] ← حذف فعل اسنادی به قرینه ی معنوی
 ۱۰. حسن آمد. - چه کسی؟ [آمد] ← حذف تمام اجزای جمله به جز نقطه ی اطلاع در جمله های پاسخی و پرسشی
 ۱۱. حسن دیروز آمد. - کی؟ [حسن]، [آمد] ← حذف تمام اجزای جمله به جز نقطه ی اطلاع در جمله های پاسخی و پرسشی
 ۱۲. در هرنفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمتی شکر واجب. [است] ← حذف فعل اسنادی به قرینه ی لفظی
 ۱۳. هر که بامش بیش، برفش بیشتر. ← [است]، [است] ← حذف فعل اسنادی به قرینه ی معنوی
 ۱۴. به جان شما، من این کار را خواهم کرد. ← [قسم می خورم یا فعل مناسب دیگر] ← حذف فعل به قرینه ی معنوی
 ۱۵. قصد داشت که آن کتاب را بخواند، اما نتوانست. ← [کتاب را بخواند] ← حذف جمله ی وابسته به قرینه ی لفظی

د- در کدام جمله، می توان نهاد جدا را حذف کرد؟

۱. من این موضوع را گفته بودم، نه کس دیگر. ← (به دلیل تأکید بر نهاد جدا)
 ۲. من بیچاره باید به تنهایی این همه کار را انجام دهم. ← (به دلیل همراه بودن نهاد جدا با وابسته)
 ۳. ما ایرانی ها، به کشور خود عشق می ورزیم. ← (به دلیل همراهی نهاد با بدل)
 ۴. تو این سخن را گفته بودی. ← نهاد جای ضمیر را در این جمله به قرینه لفظی شناسه می توان حذف کرد.
 ۵. من معلم باید در کلاس، انگیزه ایجاد کنم. ← (به دلیل همراه بودن نهاد جدا با وابسته)
 ۶. شما دو نفر باید تمام کارها را انجام دهید. ← (به دلیل همراهی نهاد با بدل)
 ۷. ما، دانش آموزان سال سوم، تمام تلاش خود را خواهیم کرد. ← (به دلیل همراهی نهاد با بدل)
- ذ- آیا امکان حذف نهاد پیوسته وجود دارد؟ خیر
- ر: برای نهاد جمله ی هم پایه ی اول شخص و دوم شخص مثالی بنویسید
 من به دیدن دوستم رفتم و [من] خیلی زود برگشتم / تو به خانه رفتی و [تو] به استراحت پرداختی
 ز. برای نهاد جمله ی نا هم پایه ی اول شخص و دوم شخص مثالی بنویسید.
 من وقتی که [من] به خانه رسیدم؛ توانایی راه رفتن نداشتم. / تو همین که [تو] محمد را دیدی؛ مشکل خودت را به او گفתי.
 ژ. واژه های زیر را با «ان» جمع ببندید.

۱. دوست ← دوستان	۲. آشنا ← آشنایان	۳. ستاره ← ستارگان	۴. تشنه ← تشنگان
۵. نیا ← نیاکان	۶. پله ← پلکان	۷. دانشجو ← دانشجویان	۸. خفته ← خفتگان
۹. گیسو ← گیسوان	۱۰. زانو ← زانوان	۱۱. ابرو ← ابروان	۱۰. بانو ← بانوان

ز- واژه ی «سبزی» را با «ات» جمع ببندید. ← سبزی جات

- ژ- واژه های روبه رو را با «ی نسبی» بیاورید.
 ۱. خانه: خانگی ۲. هفته: هفتگی
 س- واژه های روبه رو را با «ی نکره» بیاورید.
 ۱. خانه: خانه ای ۲. هفته: هفته ای

نمونه سؤال نهایی درس به درس زبان فارسی ۳ از خرداد ۸۱ تا شهریور ۹۴ درس ۵

خرداد ماه ۱۳۹۴

۱. شکل مؤدبانه ی «آدم» را بنویسید. ۰/۲۵
 خدمت رسیدم یا مشرف شدم
۲. نوع قرینه حذف را در عبارت های زیر مشخص کنید.
 الف) هر که را رنج بیش، گنج بیش. ۰/۲۵ (ب) سحر می خواست دوستش را ببیند اما نتوانست. ۰/۲۵
 الف) معنوی (ب) لفظی
۳. گونه مؤدبانه ی فعل جمله «استاد، این کتاب را به من بدهید» را بنویسید. ۰/۲۵
 مرحمت کنید.
۴. نوع قرینه حذف را در جمله «چه بهتر که شما این کار مهم را برعهده بگیرید.» مشخص کنید. ۰/۲۵
 معنوی
۵. فعل مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۰/۲۵
 می گریستند ۰/۲۵
 چشمه های زلال در انتظارشان (می گریست - می گریستند.)
۶. در عبارت زیر، نوع حذف را از داخل کمانک انتخاب کنید. (لفظی - معنوی) ۰/۲۵
 «شکسپیر در غزلواره ی «ترانه ی من» «هم جوانی را می ستاید و هم شعر خویش را.» لفظی ۰/۲۵

۷. فعل مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۰/۲۵ گروه مذاکره کننده از حقوق ملت ایران دفاع (گرد - کردند) .
۸. چرا در جمله ی « من این موضوع را گفته بودم. » (نه کس دیگر) ، نهاد جدا حذف نمی شود؟ ۰/۲۵
زیرا تاکید دارد. ۰/۲۵
۹. در هر یک از جمله های زیر ، فعل مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.
- الف) قطره های باران به آرامی صورت دخترک را نوازش (می کرد - می کردند) . ۰/۲۵ الف) می کردند
ب) دسته عزاداران به خیابان اصلی (پیچید - پیچیدند) . ۰/۲۵ ب) پیچید
۱۰. شکل مؤدبانه فعل جمله « کتاب را به استاد می دهم » چگونه است؟ ۰/۲۵ تقدیم می کنم
۱۱. فعل مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۰/۲۵ می زنند ۰/۲۵
- در فصل بهار، گل های زیبا را به روی رهگذران لبخند (می زند - می زنند) .
۱۲. در عبارت « من آمده بودم شما را ببینم ، اما نتوانستم » حذف به چه قرینه ای صورت گرفته است؟ ۰/۲۵ قرینه ی لفظی
۱۳. فعل جمله ی « شما این مطلب را گفتید. » را به گونه ی مؤدبانه بنویسید. ۰/۲۵ فرمودید ۰/۲۵

دی ماه ۱۳۹۲

۱۴. فعل مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۰/۲۵ بنشینند
در کلاس درس، هر کسی باید در جای خود (بنشیند - بنشینند) .
۱۵. فعل جمله ی « شما در خانه بودید. » را به گونه ی مؤدبانه بنویسید. ۰/۲۵ تشریف داشتید
۱۵. در عبارت « من بیچاره باید به تنهایی این همه کار را انجام دهم. » چرا نهاد جدا را نمی توان حذف کرد؟ ۰/۲۵
زیرا نهاد جدا وابسته دارد. ۰/۲۵
۱۸. « عرض کردن » شکل مؤدبانه ی « گفتن » درباره ی است. ۰/۲۵ خود
۱۹. چرا در جمله ی « من دانشجو باید به فکر آینده ی خود باشم. » نمی توان نهاد جدا را حذف کرد؟ ۰/۲۵
زیرا نهاد جدا با وابسته همراه است. ۰/۲۵
۲۰. در عبارت « چه بهتر، که هدف از آفرینش خود را بدانیم. » حذف به چه قرینه ای صورت گرفته است؟ ۰/۲۵ قرینه ی معنوی
۲۱. فعل جمله ی « دیروز به پژوهشگاه رفتید. » را به شکل مؤدبانه بنویسید. ۰/۲۵ تشریف بردید.
۲۲. در عبارت زیر حذف به چه قرینه ای صورت گرفته است؟ ۰/۲۵ قرینه ی معنوی ۰/۲۵
« شکر خدا ، که بارش بهاری از آلودگی هوا کاسته است. »
۲۳. چرا در جمله ی زیر، نمی توان نهاد جدا را حذف کرد؟ ۰/۲۵ زیرا نهاد جدا بدل دارد. ۰/۲۵
« ما ایرانیان ، همواره از مرزهای میهن اسلامی خود دفاع می کنیم. »
۲۴. فعل های مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. الف) می آورد ب) پرداخت
الف) هر کسی برای اثبات ادعای خویش دلیلی (می آورد - می آورد) ۰/۲۵
ب) در مراسم عاشورای حسینی هیئت عزاداری به سینه زنی (پرداخت - پرداختند) ۰/۲۵
۲۵. در عبارت « پدر بزرگ دیروز از سفر برگشت. - کی؟ » حذف به چه قرینه ای صورت گرفته است؟ ۰/۲۵
قرینه ی لفظی ۰/۲۵
۲۷. فعل جمله ی « آیا شما روز گذشته به کتابخانه ی ملی رفتید؟ » را به شکل مؤدبانه بنویسید. ۰/۲۵ تشریف بردید
۲۸. در هر یک از جمله های زیر نوع حذف را مشخص کنید. (قرینه ی لفظی یا معنوی)
الف- نه هر که به قامت مهتر، به قیمت بهتر . ۰/۲۵ الف) حذف به قرینه ی معنوی
- ب- تصمیم گرفته بودم که درس بخوانم، اما نتوانستم . ۰/۲۵ ب) حذف به قرینه ی لفظی
۲۹. فعل جمله ی زیر را به شکل مؤدبانه بنویسید. ۰/۲۵ عرض کردم یا به عرض شما رساندم
« استاد گرامی، من هفته ی گذشته علت غیبت های خود را به شما گفتم. »
۳۰. چرا در جمله ی زیر حذف نهاد جدا امکان پذیر نیست؟ ۰/۵ زیرا نهاد جدا با وابسته همراه است
« من پزشک باید از نتایج تحقیقات جدید پزشکی آگاه باشم. »

۳۱. «استدعا کردن» شکل مؤدبانه‌ی کدام مصدر است؟ ۰/۲۵ خواستن
۳۲. در عبارت «نه هر که به قامت مهتر، به قیمت بهتر» حذف به چه قرینه‌ای صورت گرفته است؟ ۰/۲۵ قرینه‌ی معنوی
۳۳. آیا در جمله‌ی «من بیچاره باید به تنهایی این همه کار را انجام دهم.» حذف نهاد جدا امکان پذیر است؟ چرا؟ ۰/۵
خیر زیرا نهاد جدا با وابسته همراه است
۳۴. با توجه به جمله‌ی زیر، به سوالات داده شده پاسخ دهید.
«انسان خویشتن دار، درس بزرگی و معرفت به دیگران می دهد.»
- الف) جمع بستن کدام نقش دستوری در فعل تاثیر می گذارد؟ ۰/۲۵ الف) نهاد
ب) گونه‌ی مؤدبانه‌ی فعل جمله را بنویسید. ۰/۲۵ پ) مرحمت می کند
۳۵. در جمله‌ی زیر، فعل حذف شده را بیابید؛ سپس بنویسید حذف به چه قرینه‌ای صورت گرفته است؟ ۰/۵
«از دوستم پرسیدم: از کتاب های تازه چه خبر؟» داری قرینه‌ی معنوی ۰/۵
۳۶. گونه‌ی مؤدبانه‌ی افعال جملات زیر را بنویسید. ۰/۵ «از تو می خواهم این کتاب را به من بدهی.»
می خواهم: استدعا می کنم یا خواهش می کنم یا تمنا می کنم ۰/۵ بدهی: مرحمت کنی (بکنی)
۳۸. چرا حذف نهاد جدا در جمله‌ی زیر امکان پذیر نیست؟ ۰/۲۵ زیرا نهاد جدا همراه با وابسته آمده است
«من دانش آموز باید به فکر آینده‌ی کشور خود باشم.»
۳۹. با توجه به جمله‌ی «قطرات شبنم لبخندزنان بر روی برگ گل می نشستند.» به سوال زیر پاسخ دهید.
آیا می توان فعل جمله را به صورت مفرد به کار برد؟ چرا؟ ۰/۵ خیر زیرا دارای جان بخشی است.
۴۰. گونه‌ی مؤدبانه‌ی «گفتن» درباره‌ی مخاطب چیست؟ ۰/۲۵ پاسخ: فرمودن
۴۱. در چه صورت حذف نهاد جدا از جمله‌ی «من این موضوع را گفته بودم.» امکان پذیر نمی شود؟ ۰/۲۵
در صورتی که همراه با تاکید باشد. ۰/۲۵
۴۲. در عبارت: «بعضی از اخترشناسان متخصصانی هستند که کار آن ها مشاهده‌ی اجرام آسمانی است.»
نهاد جمله را مشخص کنید. پاسخ: بعضی
۴۳. با توجه به متن زیر، به هر یک از سوالات پاسخ دهید.
«شاخه‌های پرپیچ و خم بید مجنون می رقصند و از پنجره‌ی باز به اتاقم می آید. می خواستم پنجره را ببندم؛ اما نتوانستم.»
- الف) آیا جمله «شاخه‌های پرپیچ و خم بید مجنون می رقصند» از نظر مطابقت نهاد و فعل صحیح است؟ چرا؟
پاسخ: الف) خیر، زیرا این جمله جان بخشی دارد و باید فعل آن جمع بیاید.
- ب) در عبارت «می خواستم پنجره را ببندم؛ اما نتوانستم» مورد حذف شده را بیابید و بنویسید حذف به چه قرینه‌ای صورت گرفته است؟
بعد از فعل نتوانستم، پنجره را ببندم حذف شده است. حذف به قرینه‌ی لفظی است.
۴۴. در عبارت «ماه گذشته هیئت نجوم سیاره‌ی مشتری را در آسمان ایران مشاهده کردند و عکاسان گروه، تصاویر زیادی به دوستانشان دادند.»
الف) آیا فعل جمله اول از نظر مطابقت با نهاد صحیح است؟ پاسخ: خیر
ج) گونه‌ی مؤدبانه‌ی فعل جمله دوم (دادند) را بنویسید. پاسخ: مرحمت کردند
- ۱۰- آیا می توان نهاد جدا را در عبارت زیر حذف کرد؟ چرا؟
«با احترام ما، دانش آموزان کلاس سوم دبیرستان، تقاضا می کنیم کتاب های تازه ای برای کتابخانه تهیه کنید.»
خیر، زیرا همراه با بدل آمده است.
۴۵. در عبارت:
«وقتی خبر پیروزی رزمندگان اسلام از رادیو اعلام شد، پدر سر به آسمان برداشت و گفت: شکر خدا»
کدام فعل حذف شده است؟ قرینه‌ی آن را بنویسید. ۰/۵ می گویم یا هر فعل صحیح دیگر معنوی
۴۶. برای کدام یک از اسم جمع های زیر، می توان از هر دو فعل مفرد و جمع استفاده کرد؟ ۰/۲۵
- الف) ملت (ب) مردم (ج) مجلس (د) کاروان

۴۷. گونه ی مؤدبانه ی « رفتن » درباره ی خود چیست؟ ۰/۲۵ رفع زحمت کردن یا مرخص شدن

۴۸. در جمله ی « می خواستم مطالب تو را بخوانم ، اما نتوانستم » :

الف) کدام قسمت حذف شده است؟ ۰/۲۵ الف) مطالب تو را بخوانم

ب) حذف به چه قرینه ای صورت گرفته است؟ ۰/۲۵ ب) لفظی

۴۹. برای کدام یک از اسم جمع های زیر فقط فعل مفرد به کار می رود؟ ۰/۲۵

*۱) شورا (۲) ملت (۳) مردم (۴) هر سه مورد

۵۰. با توجه به جمله ی « تا ساعتی دیگر از خانه ی مادر بزرگم می روم » به سوالات زیر پاسخ دهید:

گونه ی مؤدبانه ی فعل جمله را بنویسید. ۰/۲۵ رفع زحمت می کنم یا مرخص می شوم.

۵۱. در عبارت زیر چه نوع حذفی دیده می شود؟ ۰/۵ مور، چه می داند که بر دیواره ی اهرام می گذرد / یا بر خشتی خام.

۵۲. حذف به قرینه ی لفظی (« او » در جمله ی دوم یا فعل « می گذرد » در پایان عبارت)

۵۳. فعل مناسب را از داخل کمانک انتخاب نماید:

الف) « مردم با اتحاد و یک پارچگی به موفقیت (دست یافت - دست یافتند.) » ۰/۲۵

ب) « هیئت رسیدگی حل اختلاف نظر نهایی خود را (اعلام کرد - اعلام کردند.) » ۰/۲۵

۵۴. در جمله ی « درخت هر چه بارش بیش، سرش خم تر » کدام یک از اجزای جمله حذف شده است؟ به چه قرینه ای؟ ۰/۵

فعل (است، باشد... نوشتن واژه ی فعل یا یکی از افعال فوق نمره دارد.) / به قرینه ی معنوی

۵۵. در عبارت زیر، چه بخشی حذف شده است و به چه قرینه ای؟ ۰/۵

« بعد از ظهری بود و هوا آفتابی و بچه ها سرشان گرم بود. » فعل « بود » بعد از « آفتابی » قرینه ی لفظی ۰/۵

۵۶. در عبارت زیر، کدام یک از اجزای جمله حذف شده است؟ و به چه قرینه ای؟ ۰/۵

« من گفتم: این چه بهتر که تو هم با ما همراه می شوی. » فعل اسنادی (شد، باشد، است) معنوی

۵۷. در جمله ی مرکب « هر چه ارزان تر، بهتر. » چه بخش هایی حذف شده اند؟ ۰/۵ فعل اسنادی (باشد و است)

۵۸. با توجه به عبارت: « شش روز از ماندن ما در بیشه می گذشت، هنگام ظهر، آرام و بی صدا به درختی تکیه داده، در اندیشه ای فرو رفته

بودیم. » در دو جمله ی پایانی عبارت، حذف فعل به چه قرینه ای است؟ حذف به قرینه لفظی ۰/۲۵.

۵۹. با توجه به عبارت: « نشاطی دوباره در میان مسافران افتاد. همه نیروی تازه یافته بودند. از هر دری سخن می گفتند، سخن هایی از

خاطرات شیرین و رنگین. »

در دو جمله ی پایانی عبارت، کدام فعل حذف شده است؟ به چه قرینه ای؟ ۰/۵ « است » (۰/۲۵) - قرینه لفظی (۰/۲۵)

۶۰. برای « خواستن » در مورد اول شخص مفرد دو گونه ی مؤدبانه بنویسید. ۰/۵

استدعا کردن / خواهش کردن / تمنا کردن / دو مورد کافی است.

۶۱. در جمله ی « در کتاب خانه او را دیدم. » چه جزئی حذف شده است؟ به چه قرینه ای؟ ۰/۵

در عبارت بالا « من » که نهاد باشد حذف شده است - به قرینه ی لفظی

۶۲. کدام جمله از نظر مطابقت نهاد با فعل نادرست است؟ علت آن را بنویسید. ۰/۵

الف) کاروان با تلاش فراوان به مقصد رسیدند. ب) کاروان تیم ملی به وطن بازگشت.

قسمت الف - زیرا برای نهاد کاروان فعل به صورت مفرد می آید.

۶۳. اگر کلمات داخل کمانک از جمله های زیر حذف شوند، چه نوع حذفی صورت گرفته است؟ ۰/۵

(هوا) سرد است. معنوی ب- چه بهتر (شد) که شما را آن جا ندیدم. معنوی

۶۴. در جمله ی « رفته بودم که او را ببینم اما نتوانستم » کدام بخش حذف شده است؟ این حذف به چه قرینه ای است؟ ۰/۵ او

را ببینم - حذف به قرینه لفظی

۶۵. چرا جمله ی « کاروان به حرکت در آمدند » نادرست است؟ ۰/۵ چون کاروان اسم جمعی است که فعل آن باید مفرد باشد

۶۶. در عبارت زیر قسمت حذف شده را مشخص کنید این حذف به چه قرینه ای است؟ ۰/۵

« چه بهتر که شما این کار مهم را به عهده می گیرید. » چه بهتر (است) که ... قرینه ی معنوی

درس ششم (نگارش تشریحی) زبان فارسی ۳ ریاضی و تجربی

۱. مقاله‌ها از نظر شیوه‌ی نوشتن به سه گروه تقسیم می‌شوند؟ فقط نام ببرید.

جواب: گونه‌ی تشریحی - گونه‌ی تحلیلی - گونه‌ی تحقیقی

۲. نوشته‌های تشریحی به چه نوع نوشته‌هایی می‌گویند؟ ۵/۰ نوشته‌های که حاصل دیده‌ها و شنیده‌ها هستند

۳. نوشته‌های تحلیلی به چه نوع نوشته‌هایی می‌گویند؟ ۵/۰ جواب: نوشته‌هایی که حاصل تأملات درونی هستند.

۴. نوشته‌های تشریحی و نوشته‌های تحلیلی حاصل چیست؟

الف- پژوهش نویسنده یا دیگران - دیده‌ها و شنیده‌ها - ب- دیده‌ها و شنیده‌ها - تأملات درونی نویسنده

* پ- تأملات درونی نویسنده - دیده‌ها و شنیده‌ها - ت- دیده‌ها و شنیده‌ها - پژوهش نویسنده یا دیگران

۵) نوشته‌های پژوهشی یا تحقیقی به چه نوع نوشته‌هایی می‌گویند؟ ۵/۰

نوشته‌هایی که براساس پژوهش‌های نویسنده یا دیگران آفریده شده‌اند.

۶. هر یک از نوشته‌های مقاله‌های زیر از نظر نگارش جزء کدام نوع مقاله یا نوشته هستند؟

۱) درس « تربیت انسانی و سنت ملی ما » در کتاب ادبیات پایه‌ی دوم دبیرستان نوشته‌ی تحلیلی

۲) مقاله‌ی « کتاب و کتاب‌خوانی » در کتاب زبان فارسی پایه‌ی دوم دبیرستان نوشته‌ی پژوهشی یا تحقیقی

۳) « چنین رفت و... » در کتاب زبان فارسی پایه‌ی دوم دبیرستان نوشته‌ی پژوهشی / پژوهشی - تحلیلی

۴) « سفرنامه‌ی ابن بطوطه » در کتاب ادبیات پایه‌ی دوم دبیرستان نوشته‌ی تشریحی

۵) « کلاس نقاشی » در کتاب ادبیات پایه‌ی اول دبیرستان نوشته‌ی تشریحی

۷. نوشته‌های تشریحی و تحلیلی چه تفاوتی دارند؟

نوشته‌های تشریحی نتیجه‌ی دیده‌ها یا شنیده‌ها هستند ولی نوشته‌های تحلیلی حاصل تأملات درونی‌اند.

۸. هدف نویسنده در اغلب نوشته‌ها با هر بیان و قالبی چیست؟

تشریح بی‌کم و کاست اشخاص، وقایع و چیزهاست، آن‌گونه که هستند.

۹. تشریح چیست؟ یعنی شرح و بسط دادن به منظور مطالعه و دقت در یک موضوع یا مطلب به گونه‌ای علمی، دقیق و از سرباریک بینی

۱۰. عام‌ترین و رایج‌ترین راه تشریح چیست؟

جواب: طرح پرسش‌هایی در مورد ابعاد مختلف یک چیز، شخص یا پدیده.

۱۱. چگونه می‌توانیم ابعاد گوناگون یک ساختمان را به خوبی تشریح کنیم؟

باطرح پرسش‌هایی مانند: چیست؟ کجاست؟ چه کسی آن را ساخت؟ چگونه است؟ از کیست؟ برای چیست؟ و...

۱۲. اگر بخواهیم رویدادی را تشریح و توصیف کنیم باید چه کنیم؟

باید به سؤالاتی مانند: چه کسی؟ کی؟ کجا؟ با که؟ با چه؟ چگونه؟ چرا؟ و... پاسخ دهیم.

۱۳. اگر بخواهیم شرح یک مسافرت یا گزارش یک بازدید یا گردش علمی را بنویسیم، از چه پرسش‌هایی استفاده می‌کنیم؟

کی؟ برای چه؟ با چه؟ با که؟ چه مدت؟ چه دیدیم؟ چه کردیم؟ چگونه بود؟ چه احساسی به ما دست داد؟ چه نتیجه‌ای گرفتیم؟ و...

۱۴. اگر بخواهیم چیزی یا کسی یا واقعه‌ای را که امروز وجود ندارد تشریح کنیم از چه چیزهایی بهره می‌گیریم؟

باید از مدارک و مآخذ و کتاب‌ها کمک بگیریم و یا با افراد مطلع مصاحبه کنیم.

۱۵. با توجه به متن زیر به هر یک از سؤالات پاسخ دهید.

« کلاس دوم بغل دفتر بود. بعد سالن بود؛ خالی و بزرگ که دو ستون سفید چهارگوش پرش کرده بود و آن ته سه چهار میز و نیمکت شکسته، دیوار

روبه رو پوشیده از عکس پهلوانان و یک نقشه‌ی آسیا و... »

الف- این نوشته به چه شیوه‌ای نگارش شده است؟ تشریحی

ب- این نوشته حاصل کدام یک از موارد زیر است؟

۱) دیده‌ها و شنیده‌ها (۲) تأملات درونی نویسنده (۳) پژوهش نویسنده یا دیگران

۱۶. نگارش هر یک از نوشته های زیر چگونه است ؟

الف - شکل ظاهری کتاب در طول تاریخ تغییری اساسی کرده است هزاران سال پیش نوشته ها را بر تخته سنگ ها و چوبنقش می کرد .

تحلیلی

ب - خورشید به تدریج پایین می رود و سایه های ستون ها و هیكل های پاسبانان روی خاک این زمین و ایوان سلطنتی دراز تر می شود . **تشریحی**

۱۷. به شیوه ی نگارش نوشته ی زیر اصطلاحاً چه می گویند ؟

«اتاق نسبتاً بزرگ بود با دو پنجره به سمت آفتاب و پرده هایی رنگ و رو رفته در گوشه ای از اتاق یک میز گرد کوچک با دو صندلی قرار داشت»

جواب: تشریحی

۱۸. نوع نگارش نوشته ی زیر..... است ، چون نویسنده آن چه را دیده ، نوشته است . **جواب: تشریحی**

.....تعدادی ستون و دیرک بلند و بدون نظم و ترتیب در آن جا دیده می شود ستون ها بسیار عظیم و غول آساست .

۱۹. چرا عبارت زیر تشریحی است؟ **جواب:** چون حاصل دیده ها و شنیده ها هستند

«اطراف مدرسه بیابان بود. بی آب و آبادانی و آن ته رو به شمال، ردیف کاج های در هم فرو رفته ای که از سر دیوار گلی یک باغ پیدا بود.»

جواب: برای اینکه این نوشته نتیجه و حاصل مشاهده ی نویسنده است.

۲۰. در متن زیر از کدام شیوه ی نگارش استفاده شده است؟

«مدرسه دو طبقه بود و نوساز بود و در دامنه ی کوه تنها افتاده بود و آفتاب رو بود. یک فرهنگ دوست، عمارتش را وسط زمین های خودش ساخته

بود، تابلوی مدرسه هم حسابی بزرگ و خوانا، از صد متری داد می زد که: توانا بود هر که» **جواب: تشریحی**

۲۱. در هر یک از عبارت های زیر، از کدام شیوه ی نگارش استفاده شده است؟

الف- خود گنبد چنگی به دل نمی زد، لخت و آجری با گله به گله سوراخ هایی برای کفترها، از ته بر سقف مسجد نشسته بود. نخراشیده و زمخت.

جواب: الف) تشریحی

ب - توانایی و ناموری رستم در آن است که نماینده ی مردم است، پرورده ی تخیل هزاران هزار آدمی زاد است که در طی زمان های دراز او را به عنوان

تجسمی از رویاها و آرزوهایشان آفریده اند. **جواب: ب) تحلیلی**

۲۲. مقاله ها از نظر شیوه ی نوشتن چگونه هستند؟

الف- تحلیلی - تشریحی - تحقیقی

ب- اجتماعی - سیاسی - فرهنگی

پ- ساده - فنی - مصنوع

ت- انتقادی - فکاهی - ادبی

۲۳. در کدام گزینه پسوند «ان» نشانه ی جمع است؟ الف- گیاهان ب- شادان پ- کندوان ت- سپاهان

۲۴. کدام مفهوم نادرست است؟

الف- مردان = جمع مرد

ب- بامدادان = زمان و هنگام صبحت ، بهاران = هنگام بهار

ت- کوهان = جمع کوه

۲۵- درس " تربیت انسانی و سنت ملی ما " چه نوع مقاله ای است ؟ چرا ؟

تحلیلی ، زیرا نویسنده با برهان عقلی و ذکر نمونه های شعری موضوع تربیت را اثبات کرده است .

نمونه سوال نهایی

درس های هفتم و نهم

گروه فعلی

۱- در عبارت زیر، کدام یک از زمان های داخل کمانک دیده نمی شود؟ ۰/۲۵

(مضارع التزامی - ماضی بعید - ماضی استمراری - ماضی التزامی)

« اسب در شکه اش توی جوی پهنی افتاده بود. پی در پی نفس می زد. می خواستند آن را بیرون بیاورند. »

۲- شکل ناگذر مصدر « بردن » را بنویسید. ۰/۲۵ رفتن

۳- ساختمان فعل کدام یک از جمله های زیر، مرکب است؟ ۰/۲۵ (لمس کرد)

الف) او برگ گل را به آرامی لمس کرد. (ب) کار مداوم او را شاگرد اول دبیرستان کرد.

پ) این درس بزرگ را از آن استاد فرا گرفتیم.

۴- کدام یک از گزینه های زیر، شکل معلوم فعل جمله « این ملک مسکونی تا ماه آینده فروخته می شود. » است؟ ۰/۲۵

الف) خواهد فروخت (ب) می فروخت (پ) بفروشد * (ت) می فروشد

۵- مصدر « رهیدن » را گذرا کنید. ۰/۲۵ رهاندن (رهانیدن) ص ۴۸ ۰/۲۵

۶- ساختمان فعل هر یک از جمله های زیر را بنویسید. ۰/۵

الف) رستم پس از ماجرای سیاوش، انتقال سختی از تورانیان گرفت. ۰/۲۵ الف) ساده

ب) بازیکنان تیم ملی، پرچم کشورمان را در عرصه جهانی برافراشتند. ۰/۲۵ ب) پیشوندی

۷- کدام یک از جمله های زیر، سه جزئی نیست؟ ۰/۲۵

الف) کبوتر از شاخه درخت پرید. (ب) این داستان خواندنی است.

پ) فلانی از ساکنان این محل است. (ت) با دانایان در آمیز.

۸- در جمله « کار یعنی خلاقیت و سازندگی » کدام واژه کار فعل را انجام می دهد؟ ۰/۲۵ یعنی

۹- فعل جمله زیر را مجهول کنید. ۰/۵ « سارا انشای خود را می نویسد. » نوشته می شود

۱۰- نمودار مناسب جمله زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۰/۲۵

« در هفته آینده با دوستان خود به کتابخانه ملی خواهیم رفت. »

۱۱- با توجه به عبارت زیر، به پرسش ها پاسخ دهید.

« ملاتم می کردند که با این تصدیق گران قدر چرا در ایل مانده ای و عمر را به بطالت می گذرانی؟! باز گشتم؛ از دیدار عزیزانم محروم ماندم. »

الف) زمان کدام یک از فعل ها، ماضی نیست؟ آن را بنویسید. ۰/۲۵ الف) می گذرانی

ب) یک فعل پیشوندی پیدا کنید و آن را بنویسید. ۰/۲۵ ب) بازگشتم

۱۲- شکل گذاری مصدر « ماندن » را بنویسید. ۰/۲۵ گذاشتن

۱۳- در جمله های زیر، فعل هایی که از مصدر « گرفتن » ساخته شده اند، از نظر معنا (کاربرد) با هم متفاوت دارند. ۰/۲۵

الف) خورشید گرفت. ب) خورشید که غروب کرد دلم گرفت. (پ) هنگام دویدن، عضلات پایم گرفت

۱۴- با توجه به عبارت زیر، به پرسش ها پاسخ دهید. ۰/۲۵

« انسان هر سال با یادآوری های نوروز به دامن مادر خود، طبیعت، باز می گردد. طبیعت به تکرار نیازمند است. نوروز تنها، فرصتی برای آسایش و

خوش گذرانی نیست. نوروز یعنی داستان زیبایی. »

یک جمله ی استثنایی پیدا کنید و آن را بنویسید.....< نوروز؛ یعنی ، داستان زیبایی

۱۵- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱

« سیاره ی ما ، زمین، تنها یک ماه دارد. » (به ذکر هسته ی گروه ها (سیاره) و (ماه) نیز نمره تعلق می گیرد.)

۱۳- در عبارت زیر کدام یک از زمان های داخل کمانک ، به کار نرفته است؟ ۰/ ۲۵ ماضی نقلی

(مضارع التزامی - آینده - ماضی نقلی - ماضی ساده)

« یک روز این فکر به سر تزار افتاد که اگر بداند چه وقت کارها را شروع کند ، در هیچ کاری ناموفق نخواهد بود. »

۱۷- کدام یک از فعل های داخل کمانک، پیشوندی نیست؟ (برگماشت - بازگردانید - * یادگرفت - فراگرفت) ۰/۲۵

۱۸- کدام یک از جمله های استثنایی زیر دوجزئی نیست؟ ۰/۲۵

الف) زیارت قبول (ب) مرحمت شما زیاد (پ) دو دو تا چهار تا * (ت) کار یعنی خلاقیت

۱۹- شکل گذرای مصدر «دویدن» چیست؟ ۰/۲۵ دواندن یا دوانیدن

۲۰- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ / ۲۵

« گل های رنگارنگ جلوه ی بی ماندنی به شهر می دادند. »

(به ذکر هسته های گروه های نهادی (گل) و مفعولی (جلوه) نیز نمره تعلق می گیرد.)

۲۱- کدام یک از جمله های زیر، استثنایی نیست؟ ۰/۲۵

الف) عیدتان مبارک * (ب) زندگی عقیده است (پ) سلام (ت) کار یعنی خلاقیت.

۲۲- زمان فعل «داشتند می رفتند» چیست؟ ۰/۵ ماضی مستمر

۲۳- شکل گذاری هر یک از مصدرهای روبه رو را بنویسید.

الف) رفتن<بردن : (ب) خوابیدن:.....< خواباندن یا خوابانیدن

۲۴- در هر یک از جمله های زیر، ساختمان فعل را مشخص کنید. ۰/۵

الف) منوچهر روی تخت دراز کشید<مرکب . (ب) تجربه های بسیاری از سفر فراگرفتیم.....< پیشوندی

۲۵- نمودار مناسب جمله زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ / ۲۵

« نادان هیچ کس را هم طراز خویش نمی بیند. »

۲۶- اجزای تشکیل دهنده ی کدام یک از جمله های زیر، بیشتر است؟ ۰/۲۵

*الف) زندگی یعنی عقیده. (ب) دو دو تا چهار تا. (پ) شب خوش. (ت) به امید دیدار.

۲۷- در کدام جمله مسند به صورت حرف اضافه و متمم آمده است؟ ۰/۲۵

*الف) او از دوستان شما بود. (ب) او از کتاب خانه آمده بود. (پ) او از دوستش رنجیده بود.

۲۸- ساختمان فعل را در هر یک از جمله های زیر مشخص کنید.

الف) سحر به آرامی برگ گل را لمس می کند. ۰/۲۵

(ب) ورزشکاران ایرانی پرچم پرافتخار ایران را در مسابقات جهانی برافراشتند. ۲۵/

۲۹- شکل گذرا شده ی مصدرهای زیر را بنویسید. ۰/۵ الف) خوابیدن ← خواباندن (خوابانیدن) (ب) افتادن ← انداختن

۳۰- زمان فعل «داشتید می رفتید» را بنویسید. ۰/۵ ماضی مستمر

۳۱- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ / ۲۵

« گل های رنگارنگ جلوه ی بی ماندنی به شهر ما می دهند. »

(به ذکر هسته ی گروه نهادی(گل)وهسته ی گروه مفعولی(جلوه)وهسته ی گروه متممی(شهر) نیز نمره تعلق می گیرد.)

۳۲- اجزای تشکیل دهنده ی کدام یک از جمله های استثنایی زیر، کمتر است؟ ۰/۲۵

الف) زندگی یعنی عقیده (ب) دو دو تا چهار تا (پ) شب خوش * (ت) به امید دیدار

۳۳- در کدام جمله متمم اسم به کار رفته است؟ ۰/۲۵

الف) او از دوستان سحر است. * (ب) علاقه ی او به هنر زیاد است. (پ) او از دوستش رنجید.

۳۴- در کدام گزینه، پیشوند هیچ معنای تازه ای به فعل ساده نمی افزاید؟ ۰/۲۵

*الف) برافراشتن (ب) برآمدن (پ) برگشتن (ت) برداشتن

۳۵- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ / ۲۵

« این درس بزرگ را از آن دوست دانا آموختم. » (به ذکر هسته ی گروه ها (درس) و (دوست) نیز نمره تعلق می گیرد.)

۳۶- با توجه به عبارت زیر به پرشش ها پاسخ دهید.

« پاکبازان واقعی ، در روابط انسانی بی تفاوتی را جایز نمی شمارند و اگر پیشامد ناگواری برای هم نوعانشان روی دهد، از منافع خویش در می گذرند. »

الف) ساختمان کدام فعل ، مرکب است؟ ۰/۲۵ روی دهد

(ب) ساختمان کدام فعل ، پیشوندی است؟ (۰/۲۵) در می گذرند

(پ) نقش دستوری واژه ی « خویش » را بنویسید. /۲۵. مضاف الیه

۳۷- با توجه به جمله ی زیر موارد خواسته شده را بنویسید. : ۰/۵

« نویسنده در این داستان با زبان طنز آمیز، به نکوهش ویژگی دورویی می پردازد. »

(الف) یک متمم اختیاری (قیدی) : این داستان (ب) یک متمم اجباری (فعلی) : نکوهش دورویی

۳۸- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ / ۲۵

« مطالعه ی ادبیات سرزمین ها ، چگونگی تحولات فرهنگی ملت ها را به نسل جوان ما می آموزد. »

۳۹- فعل « داشتیم می دویدیم » را با حفظ شخص به زمان « مضارع التزامی » بپسندید. بدویم

۴۰- فعل جمله ی « برگ از درخت افتاد » را گذرا کنید. انداخت

۴۱- زمان فعل مشخص شده در جمله ی زیر را بنویسید. ۰/۲۵ مضارع التزامی

« اصلان گاری اش را آورده بود کنار استخر تا با کدخدا بروند خاتون آباد. »

۴۲- در هر یک از جمله های زیر ساختمان فعل را مشخص کنید

(الف) آل بویه، پسر خلیفه را به جای او برگماردند. ۰/۲۵ پیشوندی

(ب) نیلوفر با انگشتان کوچکش ، گلبرگ لطیف گل را لمس می کند. ۰/۲۵ مرکب

(پ) تک و تنها با فانوس روشنش روی پشت بام طویله نشسته بود. ۰/۲۵ ساده

۴۳- در کدام جمله مسند به صورت « حرف اضافه و متمم » آمده است؟ ۰/۲۵

* (الف) مریم از دوستان ما بود. (ب) منوچهر از مدرسه آمده بود. (پ) محسن از دوستش رنجیده بود.

۴۴- کدام یک از جمله های استثنایی زیر دو جزئی است؟ ۰/۲۵

* (الف) شب خوش (ب) زندگی یعنی عقیده (پ) به امید دیدار

۴۵- در جمله ی « مهارت زهرا در تدریس ، از افتخارات اوست. » کدام واژه متمم اسم است؟ ۰/۲۵ تدریس

۴۶- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ « پرچم علم و دانش را برافرازیم. »

۴۷- کدام یک از جمله های زیر، استثنایی سه جزئی است؟ ۰/۲۵

(الف) مریم از دوستان ما بود. * (ب) زندگی یعنی عقیده. (پ) به امید دیدار.

۴۸- زمان فعل های مقابل را بنویسید. (الف) نمی خواندند (ب) دارم می روم ۰/۵

(الف) ماضی استمراری (ب) مضارع مستمر ۱/۵

۴۹- جمله ی « کودک خوابید » را گذرا کنید. ۰/۵ - کودک را خوابانید. (خواباند) ۰/۵

۵۰- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ / ۲۵

« این کتاب را از کدام کتاب فروشی خریده ای ؟ »

(به ذکر هسته های گروه مفعولی (کتاب) و گروه متممی (کتاب فروشی) نیز نمره تلق می گیرد.) رسم صحیح نمودار

۵۱- از فعل « رسیده بودند » با حفظ شخص، زمان « مضارع مستمر » بسازید. /۲۵ دارند می رسند

۵۲- انواع متمم را در جمله های زیر مشخص کنید.

الف- علاقه ی او به مطالعه تحسین برانگیز است. ۰/۲۵ متمم اسم

ب- اطراف حیاط مدرسه به شکل زیبایی گل کاری شده بود. /۲۵ متمم قیدی (اختیاری)

پ- نیلوفر، گلبرگ های لطیف خود را به باد سپرد. /۲۵ متمم فعلی (اجباری)

۵۳- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ / ۲۵

« عطار نیشابوری ، قدرت بیان فرزند بهاء ولدرا شایسته ی تحسین دید. »

(به ذکر هسته های گروه های اسمی (عطار ، قدرت ، شایسته) نیز نمره تعلق می گیرد.

۵۴- از فعل « خوانده اند » با حفظ شخص، زمان « ماضی مستمر » بسازید. ۰/۲۵ داشتند می خواندند

۵۵- شکل گذرای مصدر « ماندن » را بنویسید. ۰/۲۵ گذاشتن

۵۶- در جمله ی « مهارت شما در قرائت قرآن قابل تحسین است. » متمم اسم را مشخص کنید. ۰/۲۵ قرائت قرآن یا قرائت

۵۷- جمله ی « به امید دیدار » چند جزئی است؟ ۰/۲۵ یک جزئی استثنایی

۵۸- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید « منتقدان، گاهی به بررسی زیبایی های آثار بزرگ ادبی می پردازند. »

۵۹- کدام یک از ویژگی های زیر درباره ی فعل « می نشانیدیم » نادرست است؟ ۰/۲۵

الف) اول شخص جمع (ب) ماضی استمراری (پ) معلوم (*ت) ناگذر

۶۰- در کدام یک از مصدرهای زیر، افزودن پیشوند « بر » تفاوت معنایی ایجاد می کند؟ ۰/۲۵

(*الف) انداختن (ب) افراشتن

۶۱- با توجه به عبارت زیر به پرسش ها پاسخ دهید.

« او بسیار به خود می بالد، زیرا از جوانان ایرانی است و علاقه ی زیادی به کار دارد. »

الف) گروه مسندی را بنویسید. ۰/۲۵ از جوانان ایرانی

ب) کدام واژه « متمم اسم » است؟ ۰/۲۵ کار

پ) کدام واژه « متمم فعل » است؟ ۰/۲۵ خود

۶۲- جمله ی « سنگ از کوه افتاد. » را گذرا کنید. ۰/۵ سنگ را از کوه انداخت

۶۳- از مصدر « نگرستن » سوم شخص جمع در زمان مضارع مستمر بسازید. ۰/۵ دارند می نگرند

۶۴- جمله ی « هفته ی آینده کتاب را خواهیم فرستاد. » را مجهول کنید. ۰/۵ هفته ی آینده کتاب فرستاده خواهد شد

۶۵- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و اجزای جمله را در آن قرار دهید. ۱ / ۲۵

« گروهی از منتقدان، توجه به شعر و ادب را عامل رشد عاطفی می شمارند. »

۶۶- با توجه به عبارت زیر به پرسش ها پاسخ دهید.

« او بسیار به خود می بالد، زیرا از جوانان ایرانی است و علاقه ی زیادی به کار دارد. »

الف) گروه مسندی را بنویسید. ۰/۲۵ (ب) کدام واژه « متمم اسم » است؟ ۰/۲۵ (پ) کدام واژه « متمم فعل » است؟ ۰/۲۵

۶۷- با توجه به جمله ی : « شب هنگام، به ماه تابناک آسمان بنگرید. »

الف) جمله چند جزئی است؟ ۰/۲۵ (ب) نمودار جمله را رسم کنید و اجزای اصلی جمله را در نمودار قرار دهید. ۱

(پ) کدام گروه قابل حذف است؟ ۰/۲۵

۶۹- جمله ی زیر را با گذرا کردن فعلش دوباره نویسی کنید. ۰/۵

« دانش آموزان این مدرسه، برای شرکت در مسابقه، به اردو می روند. »

۷۰- با توجه به جمله ی زیر به هر یک از سوال پاسخ دهید.

« دبیر محترم ادبیات فارسی یک بیت شعر از نویسنده ی کتاب موسیقی شعر، دکتر شفیع کدکنی، خواند. »

فعل جمله را با حفظ شخص به « مضارع مستمر » تبدیل کنید. ۰/۲۵

۷۱- در جمله ی « شرایط کارآموزی در این آموزشگاه را از صاحب نظر آن، باید فرا گرفت » فعل جمله چه ساختمانی دارد؟

۷۲- جمله ی زیر را تبدیل به ناگذر کنید. ۰/۵

« خواندن آیات الهی، خشم و نفرت را از خانه ها می برد. »< خشم و نفرت از خانه ها می رود.

۷۳- با توجه به جمله ی : « با خواندن داستان های پیامبران، درس زندگی را فرا می گیریم. »

الف) ساختمان فعل جمله را بررسی کنید. ۰/۲۵.....< پیشوندی

ب) فعل جمله را با حفظ شخص تبدیل به ماضی استمراری کنید. ۰/۲۵.....< فرا می گرفتیم

پ) نمودار مناسب جمله را رسم کنید و جمله را در نمودار قرار دهید. ۱.....< رسم صحیح نمودار

۷۴- با توجه به جمله ی « قطرات شبنم لبخندزنان بر روی برگ گل می نشستند. » به سوالات زیر پاسخ دهید.

الف- فعل جمله را با حفظ شخص به « مضارع مستمر » تبدیل کنید. ۰/۲۵.....< دارند می نشینند

ب- فعل جمله (می نشستند) را گذرا کنید. ۰/۲۵.....< می نشانند یا می نشانیدند

پ- آیا می توان فعل جمله را به صورت مفرد به کار برد؟ چرا؟ ۰/۵.....< خیر زیرا دارای جان بخشی است.

- ۷۵- در جمله ی « حافظ از شاعران بزرگ جهان است. » متمم به جای کدام نقش آمده است؟ ۰/۲۵.....< مسند
- ۷۶- جمله ی « به امید دیدار » چه نوع جمله ی استنایی است؟ ۰/۲۵.....< یک جزئی بی فعل
- ۷۷- نمودار مناسب جمله ی زیر را رسم کنید و جمله را در نمودار قرار دهید. ۱
« هر صبح و شام به مظاهر لطف الهی می نگرم. » رسم صحیح نمودار ۱
- ۷۸- وجه فعل جمله ی « باید دوستان، به خانه ی شما بیایند » را بنویسید. ۰/۲۵
- ۷۹- با توجه به جمله ی: « مادر بزرگ مهربان من در خانه ی ما می ماند. » فعل جمله را گذرا کنید. ۰/۲۵
- ۸۰- جمله ی « امروز پیام تبریکی برای موفقیت دوستم می فرستم » را مجهول کنید. ۰/۵
- ۸۱- با توجه به عبارت زیر به هر یک از سوالات داده شده پاسخ دهید.
« شاعر پرآوازه ی شیراز، حافظ، با بیان مضامین عمیق عاشقانه - عارفانه، ما را از توجه به ظواهر دنیوی رها کرده است. »
الف) فعل جمله را با حفظ شخص تبدیل به مضارع التزامی کنید. ۰/۲۵
ب) نمودار مناسب جمله ی فوق را رسم کنید و جمله را در نمودار قرار دهید. ۱/۲۵
- ۸۲- امروز پیام تبریکی برای موفقیت دوستم فرستاده می شود. ۰/۵
- ۸۳- جمله گذرای زیر را تبدیل به ناگذر کنید.
« بادهای بهاری عطر خوش بهار نارنج را به سوی ما آورد. »
- ۸۴- نمودار مناسب جمله زیر را رسم کنید و جمله را در نمودار قرار دهید.
« با خواندن غزلیات حافظ و تأمل در اشعار وی، حافظ را رند می دانیم. »
- ۸۵- کدام یک از فعل های پیشوندی زیر با فعل ساده نوع خویش تفاوت معنایی یا کاربردی دارد؟
الف) برشمردن ب) برانداختن ج) برافراشتن
- ۸۶- با توجه به عبارت زیر فعل جمله را از نظر ساختمان بررسی کنید.
« علامه ی بزرگ، استاد علی اکبر دهخدا، با تدوین لغت نامه خدمت فرهنگی بی نظیری انجام داد. »
- ۸۷- در عبارت: « وقتی خبر پیروزی رزمندگان اسلام از رادیو اعلام شد، پدر سر به آسمان برداشت و گفت: شکر خدا»
الف) کدام فعل حذف شده است؟ قرینه ی آن را بنویسید. ۰/۵ ب) جمله ی اول چند جزئی و گذرا به چیست؟ ۰/۵
ج) نمودار جمله ی اول را رسم کنید. ۱ د) ساختمان فعل جمله ی دوم را بنویسید. ۰/۲۵
- ۸۸- با توجه به عبارت « ستارگان مانند چراغ نیمه مرده ی شبانان در پناه قله ها به سر می بردند و فروغ کم سوی خود را بر سطح سیاه افق، این آسمان تیره و تار، می پاشاندند. » ۰/۱۵
- الف) فعل « به سر می بردند » چه ساختمانی دارد؟ ب) فعل « می پاشاندند »: چه زمانی دارد؟ ۲. گذرا است یا ناگذر؟
- ۸۹- جمله ی « شاخه های عظیم به وضعی موحش سیخ ایستاده بودند » چند جزئی است؟ اجزای آن را زیر نمودار درختی ببرید.
- ۹۰- جمله ی زیر را با گذرا کردن فعلش، دوباره نویسی کنید. ۰/۵
« هرگز شکوه فرهنگ و تمدن ایرانی از نظر جهانیان نیفتاد »
- ۹۱- با توجه به جمله ی « گل های سرخ شقایق در دامنه ی کوه ها شکفت » به سوالات زیر پاسخ دهید.
الف) جمله چند جزئی است؟ ۰/۲۵ ب) نمودار جمله را رسم کنید و اجزای اصلی آن را در نمودار قرار دهید. ۰/۲۵
ج) کدام گروه قابل حذف است؟ چرا؟ ۰/۵ د) فعل جمله را تبدیل به مضارع مستمر کنید. ۰/۲۵
- ۹۲- جمله ی زیر را با گذرا کردن فعلش دوباره نویسی کنید. ۰/۵
« سایه ی هما بر سر موجودات جهان افتاد. »
- ۹۳- با توجه به جمله ی زیر، به سوالات داده شده پاسخ دهید.
« حکیم ابوالقاسم فردوسی، برجسته ترین حماسه سرای ایران و جهان، با خلق اثر عظیم خود، پرچم افتخار را در سراسر جهان برافراشت. »
الف- در عبارت بالا یک واژه ی مرکب بیابید. ۰/۲۵ ب- واژه ی « سراسر » از نظر ساخت چگونه است؟ ۰/۲۵
ج- کدام کلمه « شاخص » است؟ ۰/۲۵ د- فعل جمله از نظر ساختمان چگونه است؟ ۰/۲۵
- ۹۴- نمودار صحیح جمله ی زیر را رسم کنید و جمله را در نمودار قرار دهید. ۱/۲۵

« در بی کران هستی چگونه خود را دانای کل می پنداری ؟ »

۹۵- در جمله ی زیر کدام گروه را می توان حذف کرد؟ چرا؟ ۰/۷۵

« با چشمان گشاد به مردم نگاه می کرد. »

۹۶- با توجه به متن زیر به سوالات پاسخ دهید:

« گویی در میان این کاروان کوچک، بذر عشق پاشیده بودند؛ عشقی که زندگی و شادی می آفرید و در برابر دروغ و خودخواهی، سرسختانه می ایستاد و برای راستی و حقیقت تلاش می کرد. »

الف) فعل « پاشیده بودند » را مجهول کنید. (با همین زمان و شخص) ۰/۵

ب) هر یک از واژه های مشخص شده از نظر ساختمان چگونه اند؟ ۰/۷۵

پ) فعل جمله ی آخر ساده است یا مرکب؟ چرا؟ ۱/۷۵

۹۷- نمودار جمله ی « خاطرات تلخ و شیرین زندگی، پیمانۀ ی حیات آدمی را پر می سازند. » را رسم کنید و اجزای اصلی آن را نشان دهید. ۱

۹۸- به جمله ی « هنگام غروب، خورشید سرخی دلپذیر خود را به آسمان می دهد. » دقت نمایید و به سوالات پاسخ دهید:

الف) جمله چند جزئی است؟ اجزای اصلی آن را به زیر نمودار درختی ببرید. ۱ / ۲۵

۹۹- با توجه به جمله ی: « ققنوس بر روی تل هیزم خود نشسته بود. »

الف) زمان و شخص فعل آن را بنویسید. ۰/۵ ب) جمله را به طور کامل گذار به مفعول کنید. ۰/۵

۱۰۰- با توجه به عبارت زیر: « باران می بارید. ریزش آب از ناودان و بوی تند گاه گل او را بی تاب می کرد. »

الف) واژه ی « گاه گل » از نظر ساختمان چه نوع کلمه ای است؟ ۰/۵ ب) فعل « می بارید » را به صورت ماضی مستمر بنویسید.

۶- جمله ی زیر، چند جزئی و گذار به چیست؟ ۰/۵ « مادر کنار فرزند اشک شوق می ریزد. »

۱۰۱- در جمله ی زیر، متمم اسم را پیدا کنید. ۰/۵ « نفرت از بیگانگان در دل هر انسان آزاده ای نهفته است. »

۱۰۲- در نوشته ی زیر نوع افعال را از نظر ساختمان (ساده، پیشوندی و مرکب) را بنویسید. ۰/۵

« او با سخنان دلنشین خود به ما امید می داد و به تلاش بیشتر وامی داشت. »

۱۰- فعل جمله های زیر را گذرا کنید. ۰/۵ الف) پرندۀ از روی شاخه ی درخت پرید. ب) برگی روی زمین افتاد.

۱۰۳- در جمله ی زیر، کدام واژه را معادل فعل « است » محسوب می کنیم؟ ۰/۲۵

« شناخت یعنی جدا کردن ارزنده از بی ارزش در همه ی شئون زندگی. »

۱۰۴- با توجه به عبارت « ققنوس به آرامی بر توده ی هیزم نشست. »: ۱

الف- با افزودن تکواژ متعدی ساز، فعل جمله را متعدی کنید. ب- جمله را به صورت مجهول بنویسید.

۱۰۵- افعال مشخص شده در عبارت زیر، از نظر ساختمان چگونه اند؟ ۰/۵

« گاندی سال های زندگی اش را در پانسیون های ارزان قیمت گذراند و از معاشرت با سفیدپوستان روی بر تافت. »

۱۰۶- با توجه به نوشته ی زیر: « خانواده ام چادر نشین بودند و سراسر عمرشان را در چادر باز عشایری گذرانده بودند، بنابراین زندگی در

اتاقکی تنگ برایشان دشوار بود. » زمان و نوع فعل « گذرانده بود » چیست؟ ۰/۵

۱۰۷- با توجه به عبارت زیر: ققنوس، پرندۀ ی تاریخ ساز که از شرق بر می خیزد و در آسمان بی رویا و کابوس وار ملت ها، بال هایش را می گشاید.

الف) یک واژه ی مرکب بیابید. ب) فعل جمله ی اول از نظر ساختمان چگونه است؟

پ) کدام جمله ی عبارت « گذرا » و کدام « ناگذر » است؟ ت) فعل جمله ی دوم را به صورت ماضی استمراری بنویسید.

۱۰۸- نام اجزای اصلی را در جمله ی زیر بنویسید. ۱ پدرم لیسانسسم را به دیوار گچ فرو ریخته ای اتاقمان آویخت.

۱۰۹- با توجه به عبارت زیر به سوالات مطرح شده پاسخ دهید. ۲

« جامعه با تکرار نیرومند می شود. احساس با تکرار جان می گیرد و نوروز داستان زیبای طبیعت است. »

الف- زمان و نوع فعل « می شود » را بنویسید. ب- فعل « می گیرد » را مجهول کنید.

۱۱۰- با توجه به عبارت زیر:

« شش روز از ماندن ما در بیشه می گذشت، هنگام ظهر، آرام و بی صدا به درختی تکیه داده، در اندیشه ای فرو رفته بودیم. » ۱

الف- ساختمان افعال را مشخص کنید. ب- در دو جمله ی پایانی عبارت، حذف فعل به چه قرینه ای است؟

۱۱۱- جمله ی « رزمندگان پیروز گردیدند. » را به جمله ی « چهار جزئی گذرا به مفعول و مسند » تبدیل کنید. ۰/۷۵

۱۱۲- با توجه به عبارت زیر: « نشاطی دوباره در میان مسافران افتاد. همه نیروی تازه یافته بودند. از هر دری سخن می گفتند، سخن هایی از خاطرات شیرین و رنگین. »

الف- فعل « یافته بودند » از نظر ساختمان چه نوع فعلی است؟ ۰/۲۵

ب- در دو جمله ی پایانی عبارت، کدام فعل حذف شده است؟ به چه قرینه ای؟ ۰/۵

۱۱۳- از مصدر « خوردن » مضارع مستمر، دوم شخص مفرد بسازید. ۰/۵

۱۱۴- فعل های « پرید » و « رفت » را گذرا کنید. ۰/۵

۱۱۵- جمله ی « شعر یعنی کلام خیال انگیز » چه نوع جمله ای است؟ نمودار آن را رسم کنید. ۱

۱۱۶- در جمله های زیر نوع افعال را از نظر ساختمان (ساده، پیشوندی و مرکب) مشخص کنید. ۰/۵

« او با سخنان دلنشین خود، ما را به آینده امیدوار کرد و به تلاش بیشتر واداشت. »

۱۱۷- در جمله های زیر ساختمان فعل ها را مشخص کنید. ۰/۵

الف- خانه ی علی آتش گرفت. ب- کجداشتی می رفتی؟

۱۱۸- جمله ی زیر چهار جزئی است، نام اجزای اصلی آن را بنویسید. ۱ « اهل بیابان چنین هوایی را گرگ و میش می نامند.

۱۱۹- فعل جمله ی « دوستان من آمدند » را گذرا کنید. ۰/۵

۱۲۰- با توجه به عبارت زیر به سوالات پاسخ دهید: ۲

من زندگانی را در چادر و یا شیشه ی اسب آغاز کردم. در چهار سالگی پشت قاش زین نشستم. چیزی نگذشت که تفنگ خفیف به دستم دادند. تا ده سالگی حتی یک شب هم در شهر به سر نبردم.

الف- چرا فعل « آغاز کردم » مرکب است؟ ب- هر یک از جمله های مشخص شده چند جزئی و گذرا به چه هستند؟

ج- فعل مشخص شده از نظر ساختمان چه نوع فعلی است؟

۱۲۱- جمله ی « کار یعنی خلاقیت و سازندگی » چه نوع جمله ای است؟ نمودار آن را رسم کنید. ۱

۱۲۲- به کمک مصدر های « گرفتن » و « گرداندن » فعل پیشوندی بسازید. ۰/۵

۱۲۴- با توجه به عبارت زیر به سوالات پاسخ دهید: ۱/۵

نور خورشید می تابید، هوا آفتابی بود. بیشتر مردم در پارک ها نشسته بودند.

الف- زمان و نوع فعل های مشخص شده را بنویسید. ب- جمله ی « هوا آفتابی بود » چند جزئی و گذرا به چیست؟

۱۲۵- جمله ی « کودک خوابید » را گذرا به مفعول کنید. ۰/۵

۱۲۶- فعل جمله ی « کودک روی زمین نشست » را گذرا به مفعول کنید. ۰/۵

۱۲۷- نقش قسمت مشخص شده را بنویسید. « حافظ، شاعر بزرگ ایران، شهرت جهانی دارد. » ۰/۵

۱۲۸- فعل جمله ی « کودک روی زمین نشست » را گذرا به مفعول کنید. ۰/۵

۱۲۹- نقش قسمت مشخص شده را بنویسید. « حافظ، شاعر بزرگ ایران، شهرت جهانی دارد. » ۰/۵

۱۳۰- با توجه به متن زیر به سوالات پاسخ دهید: ۲ / ۲۵

« در گنجی ی کوچک کلمانسو سه کلاه می بینید. یکی شاپوی اوست که کلاه رسمی او بود. دیگری کپی اوست که هنگام گردش به سر می گذاشت. »

الف- زمان و نوع فعل مشخص شده را بنویسید. ب- در جمله ی اول مفعول کدام است؟

پ- یک اسم مشتق پیدا کنید. ت- گروه اسمی « کلاه رسمی » چند تکواژ و چند واژه دارد؟

ث- فعل « می بینید » را به صورت ماضی بعید در آورید.

۱۳۱- جمله ی « ما به مشاهیر بزرگ خود می نازیم » گذرا به چیست؟ نمودار این جمله را رسم کنید. ۱/۲۵

۱۳۲- جمله ی « او از تاریکی می ترسد » را با گذرا کردن فعلش بازنویسی کنید. ۰/۵

۱۳۳- نمودار جمله ی « مردم او را پهلوان می نامند » را رسم کنید. ۱

۱۳۴- حرف اضافه ی ویژه ی مصدر های روبرو را بنویسید. الف- جنگیدن ب- برخوردن ۰/۵

۱. زندگی نامه چیست؟ زندگی نامه گونه ای از نوشته های تشریحی است. که به شرح تاریخ زندگی افراد می پردازد.

۲. زندگی نامه گونه ای از نوشته های.....است. تشریحی

۳. برای نوشتن زندگی نامه ی هریک از بزرگان کشور چه باید کرد ؟

باید اطلاعات گوناگون و پراکنده را در کمال دقت و صحت و صداقت گردآوری و تنظیم کرد .

۴. روش های گردآوری اطلاعات را برای نوشتن زندگی نامه نام ببرید؟

۱- مشاهدات شخصی ۲- پرسش از افراد مطلع ۳- مطالعه آثار کسی که زندگی نامه او را می نویسم و برداشت کردن از آن ها ۴- استفاده از منابع کتاب خانه ای مانند: کتاب های شرح حال، تذکره، یادنامه ها و ...

۵. از منابع کتاب خانه ای که در نوشتن زندگی نامه مورد استفاده قرار می گیرد، دو نمونه نام ببرید؟

کتاب های شرح حال، سیره و مغازی، تذکره، کتب رجال، یادنامه ها، دایره المعارف ها، اطلس های تاریخی، فرهنگ ها، مجلات و روزنامه ها (ذکر دو مورد کافی است)

۶- در نوشتن زندگی نامه از کدام مهارت های نگارشی می توان بهره برد ؟

توصیف ، تشریح ، ساده نویسی ، آغاز، پایان و عنوان مناسب

۷- برای طرح یک زندگی نامه سه پرسش بنویسید.

۱- تاریخ تولد ، خانواده ، شهرت ۲- مراحل رشد و نمو در کودکی و نوجوانی ۳- اندیشه ها و افکار

۸- برای این که زندگی نامه حالتی معمول و عادی نداشته باشد، به چه گونه می توان نوشت؟

می توانیم آن را به گونه ای متفاوت آغاز کنیم مثلا: ۱. باشیوه ی طرح یک سوال ۲. باشیوه ی رمان گونه یا داستان وار

۹- در متن زیر نویسنده برای این که نوشته را از حالت معمول و عادی بیرون آورد، از چه شیوه ای استفاده کرده است؟ ۰/۲۵

« اصلاحگر بود یا قدیس یا سیاستمداری بی پروا؟ در نظر اکثریت جهانیان « موهانداس . ک. گاندی » اصلاحگری انقلابی بود. پیروانش در وی چون قدیسی می نگریدند ولی در چشم بسیاری از کارمندان اداری و نظامی بریتانیا، وی سیاستمداری بی پروا بود. »

شیوه ی طرح سوال

۱۰- شکل رمان گونه را در نوشتن زندگی نامه توضیح دهید؟

در این گونه آثار، نویسنده سعی می کند بر اساس مستندات تاریخی و با اتکا به واقعیت های موجود، زندگی یکی از بزرگان را در قالب یک ماجرا بنویسد.

۱۱- در زندگی نامه هایی که شکلی کاملاً رمان گونه دارند ، نویسنده سعی می کند بر اساس و با اتکا زندگی

یکی از بزرگان را در قالب یک ماجرا بنویسد .

۱۲- در نوشته ی زیر که بخشی از زندگی نامه ی ملا صدرا ی شیرازی است ، نویسنده از چه شیوه ای بهره برده است ؟

« ابراهیم نگاه را از لای در گذراند و به محمد انداخت. محمد با چشمان بسته سخن می گفت . اما چاره ای نبود . لای چشم ها را آهسته باز کرد و گفت : عاقبت این نور مرا کور خواهد کرد . پدر در را تمام گشود ؛ با چاشنی خشونت . »

۱۳- چه چیزی ممکن است از جنبه ی تاریخی زندگی نامه بگاهد؟ رنگ ادبی زندگی نامه

۱۴- چرا باید دقت کرد تا رنگ ادبی زندگی نامه از جنبه تاریخی آن نگاهد؟

زیرا اغراق و بزرگ نمایی هنگام توصیف ممکن است نویسنده را از واقعیت دور سازد.

۱۵- در نوشتن زندگی نامه چه عاملی نویسنده را از واقعیت دور می کند ؟ اغراق و بزرگ نمایی

۱۶- چه ویژگی هایی در نویسنده سبب می شود که یک زندگی نامه اعتبار داشته باشد ؟ امانت و دقت نویسنده

۱۷- چرا در نوشتن یک زندگی نامه ، اغراق و بزرگ نمایی تأثیر منفی دارد ؟ زیرا نویسنده را از واقعیت دور می کند.

۱۸- چرا در نوشتن یک زندگی نامه باید به واقعیات زندگی شخص مورد نظر تکیه کرد؟

به این جهت که زندگی نامه از نظر تاریخی و فرهنگی اعتبار داشته باشد.

۱۹- در هنگام نگارش زندگی نامه چه نکاتی را باید در نظر داشت؟

۱. رعایت نکات فنی ۲. رعایت امانت و دقت ۳. تکیه بر واقعیات و دوری از حدس و گمان ۴. دوری از تعصب و غرض ورزی

۲۰- زندگی نامه ها چه زمانی سهم و ارزش خود را در پژوهش های تاریخی و فرهنگی حفظ می کنند ؟

زمانی که به دوران تعصب و غرض ورزی نوشته شوند.

۲۱- چرا باید زندگی نامه دور از تعصب و غرض ورزی نوشته شود؟

زیرا باید بتواند سهم خود را در پژوهش های تاریخی و فرهنگی حفظ کند.

۲۲- چه ویژگی نویسنده به یک زندگی نامه اعتبار می بخشد؟ امانت و دقت نویسنده

۲۳- به سبب کدام ویژگی ها تاریخ بیهقی از دیگر کتب تاریخ ممتاز شده است؟ امانت و دقت نویسنده در نگارش کتاب

* کتاب " مردی در تبعید ابدی " نوشته نادر ابراهیمی درباره ی زندگی ملاصدرای شیرازی است به شیوه ی رمان گونه .

* کتاب "شعله ها ی نبوغ " نوشته ی لوول تامس در باره ی زندگی گاندی است که محمد سعیدی آن را ترجمه کرد.

* کتاب " پلّه پلّه تا ملاقات خدا " نوشته ی عبدالحسین زرین کوب درباره ی زندگی مولانا به شیوه ی رمان گونه است.

ردیف	نامطابق ها	مثال	توضیح
۱	«خوا» /خا/	خواب، خواهر، خواهان، خوار	این کلمات در فارسی امروز محدود هستند.
۲	«ست» و «شت/س/اش/	ماست بند، دستیار، درست کار، مَشت زنی، پستیچی، پشتکار، دست گیره	«ست» و «شت» در این کلمات و مشابه آن ها به صورت /س/اش/ تلفظ می شوند.
۳	«نب» /مب/	پنبه، شنبه، دنبال، زنبور، منبع، انبار	«ن» در این کلمات و مشابه آنها به صورت /م/ تلفظ می شود.
۴	«جت» /اشت/	اجتماع، اجتناب، مجتمع، پنج تا، مجتبی	«ج» در این کلمات و مشابه آن ها به صورت /ش/ تلفظ می شود

۱- نامطابق های املائی چیست؟ آن است که شکل املائی (نوشتاری) واژه ها با تلفظ (گفتار) آن مطابق و برابر نیست.

۲- زبان نوشتار به طور طبیعی معادل و مطابق با ... است. زبان گفتار

۳- منظور از جمله ی «زبان نوشتار به طور طبیعی معادل و مطابق با زبان گفتار است» چیست؟

آن است که شکل املائی کلمات تابع شکل آوایی آن هاست.

۴- شکل املائی کلمات تابع چیست؟ شکل املائی کلمات تابع شکل آوایی آن هاست.

۵- چه عواملی سبب ایجاد نامطابق های املائی می شوند؟

۱- تغییر پذیری سریع تر برخی از واژه ها بر اثر گذشت زمان

۲- تغییرات بعضی از واج ها در هم نشینی با واج های دیگر (فرآیندهای واجی کاهش و ابدال)

۶- چرا شکل نوشتار نوشتار نوشتاری واژه هایی مانند «خواهر» و «خواستن» و... با شکل گفتاری آن ها تفاوت دارد؟

به علت تغییر پذیری سریع تر زبان گفتار از زبان نوشتار بر اثر گذشت زمان

۷- ایجاد تحولات زبان در نوشتار چه تفاوتی با ایجاد تحولات در گفتار دارد؟

تحولات در نوشتار کندتر و در گفتار سریع تر و بیشتر است.

۹- علت تغییر در گفتار چیست؟ (برای مطالعه)

آن است که زبان به سوی سادگی پیش می رود و این تحول سریع در گفتار منعکس می شود.

۱۰- کلماتی مانند «خواهر» و «خواستن» در قرن های گذشته چگونه تلفظ می شده اند؟

/خو'اهر (Xwaha) و خو'استن (Xwastan) /

۱۱- کلماتی مانند «خواهر» و «خواستن» امروز چگونه تلفظ می شوند؟ تلفظ آن ها امروزه شکل /خا هر و خاستن/ است.

۱۲- به حرف «و» در کلمات «خواهر» و «خواستن» و... چه می گویند؟ چرا؟

به حرف «و» در این قبیل کلمات، «واو معدوله» تغییر کرده می گویند؛ زیرا با گذشت زمان تلفظ آن تغییر یافته است.

۱۳- ترکیب و تلفظ واج ها در هر زبان تابع چیست؟ دستگاه آوایی

۱۴- «ست» و «شت» در کلماتی مانند «ماست بند ی، مَشت زنی،» و مشابه آن ها به چه صورت تلفظ می شوند؟

/س/و/ش/ . بنابراین، /ماس بندی/ می نویسیم اما «ماست بندی» می نویسیم یا /مش زنی/ می نویسیم و /مشت زنی/ می نویسیم .

۱۵- اگر واج /ن/ بدون فاصله قبل از واج /ب/ بیاید، به چه واجی تبدیل می شود؟

به واج /م/ بنابراین می نویسیم /شبه/ و می نویسیم «شبه».

۱۶- تبدیل واج /ن/ به واج /ب/ و واج /ج/ به واج /ش/ در زبان عربی چه نام دارد؟ ابدال

۱۷- هرگاه واج /ج/ بدون فاصله قبل از واج /ت/ بیاید، به چه واجی تبدیل می شود؟

/ش/ بنابراین می نویسیم: /پنش تا/ و می نویسیم «پنج تا».

۱۸- آیا در نامطابق های املائی، تبدیل آوایی به تبدیل املائی منجر می شود؟ توضیح دهید.

خیر چون ترکیب و تلفظ واج ها در هر زبان تابع دستگاه آوایی آن زبان است. برای مثال، هر گاه واج های /س، ت/ در کنار هم بیایند، واج

/ت/ به تلفظ در نمی آید. در این گونه موارد، با کاهش آوایی رو به رو می شویم. بدون اینکه کاهش املائی صورت پذیرفته باشد؛ بنابراین، /

ماس بندى / مى شنويم اما «ماست بندى» مى نويسيم. يا هر گاه واج / ن / بى فاصله قبل از واج / ب / بيايد، به واج / م / تبديل مى شود. اين تبديل آوايى به تبديلاى املايى منجر نمى شود؛ بنابراين مى شنويم / شمه / و مى نويسيم «شبه». اين ضابطه در زبان عربى نيز حاكم است و به آن ابدال مى گويند. براى مثال، عرب زبان ها مى نويسند «هن بعد» و مى خوانند / م بعد / .

۱۹- هدف از درس املا چيست؟ مطابق ساختن زبان ملفوظ با زبان مکتوب .

۲۰- دليل دگرگونى واختراف تلفظ واژه ها چيست ؟ واين دگرگونى چگونه اتفاق مى افتد؟

به دليل ويژگى هاى آوايى زبان است و بر اثر گذشت زمان اتفاق مى افتد.

فعاليت ۲ از متن درس هاى ۱۱ تا ۱۶ کتاب هاى زبان و ادبيات (۳) املا بنويسيد.

گروه كلمات براى املاى شماره ى دو

خصايل وسجايا-تضريب و سخن چينى-سطور كتاب-زعارت و شرارت-جبه ى حبرى رنگ-دراعه ى پاكيزه-موزه ى ميكائيلى-جبه ى خلق گونه-ستوران لاغر-معاورت اشخاص-ايجاز و اطناب-نكته ى عبرت آموز-غدار فريفتگار-قابل تأمل-بليغ و زدوده-طنين خاص-حسن تأليف-اقتضائى مقام-مستلزم تأمل-زيب و پيرايه-ستيزه جو-غايث و فرجام-مأخذ گوناگون-جذب ى روحانى-نكته سنجى بديع-لذات معنوى-مثابه و مانند-عجب و خود بينى-فراغ ملك-سطوت سلطنت-توليف و چشم داشت-نهضت عاشورا-مرثيه ناسروده-سكوت ابهام انگيز-رشته ى ناگسستنى-علاقه ى تحسین آميز-نفاق و دورويى-نگاه تأثر آميز-اشاعه و ترويج-رشته ى نامرئى-تأنى و آهستگى-تحليل قوا-خاروخاره-فروعنيان و قبطيان-طور سينين-ناحيه ى شقيقه-اشتهائى زايد الوصف-چهره ى مصمم-رفتار ترحم آميز-رمق حيات-شيوه و نسق-فُرقت و جدائى-نمايش نامه ى مبكث-تصاوير بديع-غزلواره ى شكسپير-نعمت و موهبت-غره ى جوانى-نظر راي زنان-راهب فرزانه-اسطوره ى ققنوس-مرغان خوش الحان-قانع و متقاعد-دلکش و بهجت انگيز-موظف و متواضع-توجهات عامه-شرح اغرار آميز-حرکات طعن آلود-جاذبه ى سحر انگيز-تيره و بى فروغ-لمحه و لحظه-شراره ى سيال-بافت ابهام آميز-ثقبه و سوراخ-سفر و حضر-قلبه ى حلوا-أضغاث أحلام-حبسيه و بئ الشكوى وصال و فراق-عود وساج-سبز و نغز-حسان عجم-به رغم و برخلاف-بيك زرین قبا. حماقت و جهالت-استدعا و تمنا-سياق مطلب-اصل تنازع-حظ و بهره-تأملات درونى-بقچه ى چل تکه-موزه ى لوور-مرد موقر-عزل رئيس الوزرا-دقائق و صحت-سيره و مغازى-اطلس هاى تاريخى-قدیس و پاک-اصول ظالمانه-پانسیون ارزان قيمت-برهمن هاى هم ميهن-صدائى به عمد-لذت غريب-آرام و بى دغدغه-صدر المتألهين شيرازى-اغراق و بزرگنمايى-تعصب و غرض ورزى-سوء ظن-فراست و زيركى-زهاد و عباده حافظ لسان الغيب-معادل وهم طراز-خلأقيت و سازندگى-اعصار و قرون حس غريب-تن پوش عزا-عصمت و پاكى-ينبوع و چشمه-متنبه و بيدار-گل و سنبل-شهر خواف-خوالىگر دربار-بلهوس و غافل-مهيب و وحشتناك.

۱- حکایت زیر را بازگردانی کنید.

(۱) شبی دود خلق آتشی بر فروخت شنیدم که بغداد نیمی بسوخت

شبی در بغداد آتشی افروخته شد و نیمی از شهر در آتش سوخت .

(۲) یکی شکر گفت اندر آن خاک و دود که دکان ما را گزندی نبود

در آن اوضاع و احوال و در میان خاک و دود، یکی از بازاریان خدا را شکر می کرد که به دکان من آسیبی نرسیده است.

(۳) جهان دیده ای گفتش ای بلهوس تو را خود غم خویشتن بود و بس

مرد جهان دیده ای به او گفت: ای هوس باز خود پرست، آیا تنها در فکر خودت هستی؟

(۴) پسندی که شهری بسوزد به نار اگر چه سرایت بود بر کنار

آیا راضی هستی که شهری بسوزد اما به خانه ی تو آسیبی نرسد؟

۲- از مقایسه ی شکل اصلی حکایت با صورت بازگردانی شده ی آن چه چیزی را درمی یابید ؟ درمی یابیم که :

(۱) مضمون حکایت به خوبی منتقل شده است.

(۲) برخی از کاربردهای دستور تاریخی با توجه به دستور زبان امروز، معادل سازی شده است: مثلاً:

اندر ← در دکان ما را ← به دکان ما

(۳) به جای برخی از واژگان و اصطلاحات دشوار یا کهنه ی حکایت ، معادل هایی امروزی قرار داده شده است:

گزند ← آسیب سرا ← خانه

(۴) در شعر به ضرورت وزن ، جای برخی از کلمات تغییر یافته است:

شنیدم که بغداد نیمی بسوخت ← شنیدم که نیمی از بغداد سوخت

۳- بازگردانی چیست؟ بازگردانی در واقع، امروزی کردن شعر یا نثر است.

۴- مقصود از امروزی کردن نوشته های قدیم چیست؟ مقصود آن است که محتوا و پیام آنها را به زبان ساده و قابل فهم طرح کنیم.

۵- هدف از بازگردانی چیست ؟ هدف از بازگردانی تبدیل زبان کهن به زبان معیار امروز است .

۶- کدام یک از جمله های زیر درست و کدام یک نادرست است؟

الف) در بازگردانی ، می توان به شرح و تحلیل نوشته پرداخت .

ب) در بازنویسی اگر متن اصلی شعر باشد، می توانیم بخش هایی از آن را عیناً نقل کنیم .

ج) در بازگردانی نباید به تلخیص یا شرح و تحلیل و تفسیر نوشته پرداخت .

د) در بازگردانی از تعبیر های زیبای متن، در حدی که با ذوق و شیوه ی مطلوب امروز سازگار باشد، نیز باید چشم پوشید.

ه) در بازگردانی ، می توان به شرح و تحلیل نوشته پرداخت .

و) در بازنویسی اگر متن اصلی شعر باشد ، می توانیم بخش هایی از آن را عیناً نقل کنیم .

۷- در باز نویسی ضمن حفظ محتوا و پیام، چه تغییراتی در نوشته ایجاد می شود؟

الف) زبان نوشته ساده و قابل فهم می گردد. ب) رویدادها بازسازی می شوند و تجسم می یابند.

ج) مطالب به کمک توصیف چهره ها و حالات پرورانده می شود

۸- در باز نویسی به چه نکاتی باید توجه داشته باشیم؟

الف) پیام های اصیل و ارزشمند را منتقل کنیم. ب) مآخذ دقیق متن بازنوشته را ذکر می کنیم.

ج) در نقل محتوا و پیام، امانت را رعایت کنیم و در صورت امکان، پیام های امروزی را در آن بگنجانیم.

د) متون از میان آثار با ارزش ادب گذشته انتخاب کنیم

ه) اگر متن اصلی شعر است، می توانیم بخش های زیبایی از آن را عیناً نقل کنیم.

۹- تفاوت « بازگردانی » و « باز نویسی » را بنویسید .

در بازگردانی مطلب فقط به زبان ساده و قابل فهم امروزی تبدیل می شود ، ولی در بازنویسی می توان آن را گسترش و شاخ و برگ داد

۱۰- باز نویسی چیست ؟ بیان محتوا و پیام یک شعر و نثر کهن به زبان معیار امروز همراه با شاخ و برگ و گسترش دادن آن هاست.

۱۱- به کمک باز نویسی چه تغییراتی در متون گذشته ایجاد می شود تا به زبان معیار امروز در آورده شود؟

عناصر کهنه ی آن ها را تغییر می دهیم و به جای ترکیبات و واژه های مهجور تعبیر آشنا می نشانیم

۱۲- آیا در باز نویسی اشعار، می توانیم بخش های زیبا و هنرمندانه را عینا نقل کنیم؟

اگر متن اصلی شعر باشد می توان آن را عیناً نقل کرد

۱۳- بیت زیر با استفاده از چه روشی به نثر در آمده است؟ ← بازگردانی

حافظ چه طرفه شاخ نباتی است کلک تو / کش میوه دلپذیر تر از شهد و شکر است

حافظ قلم تو چه شاخ نبات مطبوعی است که میوه اش از شهد و شکر دلپذیر تر است.

۱۴- اگر مصراع « خاتم ملک سلیمان است علم » را به صورت « علم خاتم ملک سلمان است » تغییر دهیم به این کار چه می گویند؟ بازگردانی

۱۵- نویسندگان و هنرمندان ، شاهکارهای ادبیات ملی خود را در چه قالب هایی در خور ذوق مردم امروز در می آورند؟

نمایش نامه ، فیلم نامه و داستان

۱۶- بیت های زیر را بازگردانی کنید.

۱- زاغی از آنجا که فراغی گزید / رخت خود از باغ به زاغی کشید / زاغی برای به دست آوردن آسایش از باغ به صحرایی رفت

۲- دیدیکی عرصه به دامان کوه / عرضه ده مخزن پنهان کوه / دامن پر از گل و سبزه ی کوه را دید ، که نشان از گنج نهفته در دل کوه داشت

۳- گرت همواره باید کامکاری / ز مور آموز رسم بردباری / اگر می خواهی همیشه خوشبخت باشی ، بردباری و شکیبایی را از مور بیاموز

۴- همی تا کند پیشه ، عادت همی کن / جهان مر جفا را ، تو مر صابری را / تا جهان جفا را پیشه می کند ، تو به صابری عادت کن

۵- دوباره پلک دلم می پرد ، نشانه ی چیست ؟ / شنیده ام که می آید کسی به مهمانی

دوباره پلک دلم می پرد (دلم بی تاب است) این ، نشانه چیست ؟ شنیده ام که این نشانه ی آمدن کسی به مهمانی است .

۶- مبر طاعت نفس شهوت پرست / که هر ساعتش قبله ی دیگر است

از نفس شهوت پرست اطاعت مکن. چون این نفس هر لحظه ای به قبله ای رو می آورد

۷- نازک آرای تن ساق گلی - که به جانش کشتم / و به جان دادش آب / ای دریغابه برم می شکند

افسوس که تن ساق گل نازک آرای (افکار و اندیشه های شاعرانه ام) که آن را با تمام وجودم پرورش داده ام در برابر چشمانم می شکند (نابود می شود)

۸- افسرده مباش ، اگر نه سنگی / رهوار تر آی ، اگر نه لنگی

اگر سنگ نیستی ، حرکت کن و اگر لنگ نیستی چالاک باش . یابی حرکت نباش و گرنه هم چون سنگ ساکنی . چابک و چالاک حرکت کن و گرنه لنگ (بدون پا) به شمار می روی..

۱۰- من از رویدن خار سر دیوار دانستم / که ناکس ، کس نمی گردد بدین بالانشینی ها

از رویش خار بر سر دیوار به این نکته رسیدم که ممکن است افرادی نالایق به مقام های بالای مادی برسند اما هیچگاه ارزش معنوی آن ها بالا نخواهد رفت و آنان مثل همان خار بی ارزش اگر چه به بالاترین جایگاه هم برسند باز بی ارزش اند.

۱۱- اگر هوشمندی به معنی گرای / که معنی بماند نه صورت به جای

اگر دانا هستی ، به معنی روی بیاور (به باطن توجه کن) زیرا که معنی باقی می ماند نه صورت . (باطن هر چیز باقی می ماند نه ظاهر آن)
اگر انسان خردمندی هستی به باطن توجه کن زیرا ظاهر انسان موقت و فانی است و باطن ماندگار و همیشگی .

۱۲- ای دوست چنان بزی که بعد از مردن / انگشت گزیدنی به یاران ماند

ای دوست آن گونه زندگی کن که پس از مردن تو تأسف بخورند و ناراحت شوند.

۱۳- چون شیر به خود سپه شکن باش / فرزند خصال خویشان باش

مانند شیری قوی در برابر مشکلات ، مقاوم و پیروز باش و از ویژگی ها و صفات خوب و پسندیده ات پیروی کن .

۱۴- بروید و هیزم آرید سوختن ابراهیم را که او را عذاب آتش خواهیم کردن

بروید و برای سوزاندن ابراهیم هیزم بیاورید که می خواهیم او را با آتش عذاب دهم

۱۵- کرد فراموشی ره و رفتار خویش / ماند غرامت زده از کار خویش

راه و رفتار خود را فراموش کرد . از کار خود غرامت زده (زیان دیده) ماند.

۱۶- نکوهش مکن چرخ نیلوفری را برون کن ز سر باد خیره سری را

آسمان و روزگار را سرزنش مکن و گستاخی و غرور را کنار بگذار .

۱۷- بسیار مشو غره بدین حسن دلاویز کاین حسن دلاویز تو را عشق من آراست

به زیبایی خود مغرور مشو زیرا که عشق من زیبایی دل انگیز تو را آراسته است .

۱۸- غمی بود رستم بیازید چنگ گرفت آن سر و یال جنگی پلنگ

رستم غمگین بود چنگ خود را دراز کرد و سر و گردن آن پلنگ جنگجو (سهراب) را گرفت .

۱۹- طیبی را دیدم که هر گاه به گورستان رسیدی ، ردا بر سر کشیدی ، از سبب آن سؤال کردند ، گفت : از مردگان این گورستان شرم دارم ،

زیرا بر هر که می گذرم ، شربت من خورده است و در هر که می نگرم از شربت من مرده است .

پزشکی را دیدند که هر وقت به گورستان می رسید عباى خو در ا روی سرش می کشد، دلیل این کار را از او پرسیدند ، او گفت : از مرده های این گورستان شرمنده ام زیرا از مزار هر کدام از آن ها که عبور می کنم ، می بینم که یا از داروی من خورده یا شربت اشتباهی من باعث مرگ او شده است .

۲۰- آن یکی به یکی تیغی هندی آورد - شخصی برای کسی شمشیری هندی آورد .

۲۱- بر خیز و مخور غم جهان گذران بنشین و دمی به شادمانی گذران

بلند شو و غم دنیای زود گذر را نخور و لحظه ای به شادمانی و خوشی بگذران .

۲۲- حاشا که من از دست جفای تو بنالم بیداد لطیفان همه لطف است و کرامت

غیرممکن است که من از ظلم تو شکایت کنم ، ستم زیبا رویان سراسر لطف و کرم است .

۲۳- مباح در پی آزار و هر چه خواهی کن که در طریقت ما غیر از این گناهی نیست

به دنبال آزار دیگران نباش و غیر از این هر کاری می خواهی انجام بده که در شیوه ی ما گناهی جز مردم آزاری نیست

۲۴- چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیان - کسی که نوح کشتیان او باشد ، از موج دریا نمی ترسد .

به نام نیکو مردن به که به نام بد زیستن - مردن با نام نیک بهتر از زندگی با بد نامی است

۲۵- خاتم ملک سلیمان است علم جمله عالم صورت و جان است علم

علم خاتم ملک سلیمان است همه ی عالم صورت و علم ، جان (آن) است

۲۶- شنیدم که در تنگنایی شتر بیفتاد و بشکست صندوق در

شنیدم که شتر در تنگنایی افتاد و صندوق در(مزوارید) که بار آن بود ، بشکست .

۲۷- بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران

اجازه بده تا من مانند ابر در فصل بهار گریه کنم ، زیرا در روز جدایی یاران از هم از سنگ نیز فریاد وناله بلند می شود.

۱- زبان‌شناسان، زبان را به سبب پیچیدگی و گستردگی بیش از اندازه ی آن درسه سطح مطالعه می کنند:

۱- واج شناسی؛ ۲- دستور زبان؛ ۳- معناشناسی؛ پس معنا شناسی یکی از سطوح مطالعه ی زبان است.

۲- معناشناسی چیست؟ کوششی است برای پی بردن به این نکته که اهل زبان چگونه منظور هم دیگر را می فهمند، چرا برخی از واژه ها و جمله ها را با معنا می دانند و می پذیرند و بعضی از واژه های دیگر را بی معنا می پندارند و رد می کنند.

۳- کدام یک از دو جمله ی زیر، معنادار است؟ چرا؟ الف) دیروز، حسن می آمد. ب) دیروز، لباس می آمد.

جمله ی «الف»؛ چون در نظام معنایی زبان فارسی بین «آمدن» به عنوان یک لفظ و یک واقعیت عینی خاص در جهان خارج- که از کسی سر می زند و ما آن را می شناسیم- رابطه ی آشنایی برقرار است.

۴- جمله ی «دیروز، لباس می آمد.» را به جمله معنی دار تبدیل کنید و علت معنی داری آن را بنویسید.

«دیروز، لباس به شما می آمد.» اکنون این جمله، جمله ی آشنای معنی داری است و معنای آن به رابطه ی همنشینی فعل با متمم مربوط می شود.

۵- ارزش دقیق معنایی عناصر سازنده ی زبان چگونه درک می شود؟ چرا؟

ارزش دقیق معنایی عناصر سازنده ی زبان، در ارتباط آن با سایر عناصر، بهتر درک می شود؛ چون زبان یک دستگاه (= یک نظام) است.

۶- برخی از عنصرهای زبانی دارای یک معنای و یک معنای است.

۷- معنای مستقیم یک واژه یعنی چه؟ همان معنای روشن و مشخص هر عنصر زبانی است.

۸- معنای غیر مستقیم «واژه» چیست؟ معنای حاصل از هم نشینی یک عنصر (هر واحد زبانی) با عناصر (واحد زبانی) دیگر دریافت می شود.

۹- از چه طریقی می توان به معنای متفاوت «ماه» در جملات زیر پی برد؟ از طریق رابطه ی همنشینی واژه «ماه» با واژه های «طولانی و روشن»

الف- ماه طولانی بود ب- ماه روشن بود

۱۰- در جاهای خالی واژه های مناسبی بنویسید که معنای فعل ها را تغییر دهد.

۱- سعید برد ← سعید برادرش را به مدرسه برد. (عمل بردن)

۲- سعید برد ← سعید بازی را برد. (برنده شدن)

۳- سعید برد ← سعید مسابقه را به سود خود پایان برد. (برنده شدن)

۴- سعید برد ← سعید با سروصدای خود سرم را برد. (آشفتن کردن)

۵- سعید برد ← سعید رنج برد. (کشید)

۶- سعید برد ← سعید از همه دل برد. (ربود)

نکته: واژه ها معمولاً به تنهایی حامل پیام یا معنایی کاملاً روشن نیستند و باید در جمله بیابند تا معنا را به طور کامل برسانند.

۱۱- برای درک معنی واژه هایی که به تنهایی نمی توانند خود را بشناسانند؛ واژه های «سیر» و «تند» از چه شیوه ای بهره می گیریم:

۱- قرار دادن آن در جمله و زنجیره ی سخن.

۱-۱- سیر را هنگام پاییز می کارند.

۱-۲- سیر را غم گرسنه نیست، هم چنان که سوار را غم پیاده

۱-۳- سیر را مساوی ۷۵ گرم می دانند.

۱-۴- سبز سیر، رنگ زیبایی است

۱-۵- چنگیز از ریختن خون بی گناهان سیر نشد.

۲- از شیوه ی توجه به روابط معنایی (ترادف، تضاد، تضمین و تناسب)

۱۲- براساس چه روابطی می توان به معنای واژه ی «سیر» در عبارت های زیر پی برد؟

۱- سیر را هنگام پاییز می کارند. ← رابطه تناسب بین «سیر» و «کاشتن»

۲- سیر را غم گرسنه نیست، هم چنان که سوار را غم پیاده ← تضاد بین «سیر» و «غم»

۳- سیر را مساوی ۷۵ گرم می دانند. ← هم معنایی یا ترادف بین «سیر» و «۷۵ گرم»

۴- سبز سیر، رنگ زیبایی است. ← تضمین «سیر» و «رنگ»

۵- چنگیز از ریختن خون بی گناهان سیر نشد. ← **تَضَمَّنَ بَيْنَ «سیر» و «اشتهای خون ریختن»**
۱۳- رابطه معنایی گروه واژه های زیر را بنویسید.

« ماه و ستاره، سیر و کاشتن، سیر و کیلو، سیر و روشن، سیر و خوارکی، سیر و اشتها»

تناسب، تناسب، تناسب، تضاد، تَضَمَّنَ، تَضَمَّنَ

۱۴- چه زمانی معنای یک جمله برابر با مجموع معانی واژه های آن نیست؟

زمانی که جمله های ما ضرب المثل یا ترکیب های کنایی باشند.

۱۵- ما چگونه مفهوم دو جمله ی «کله اش بوی قورمه سبزی می دهد» و «دهانش بوی شیر می دهد» را درک می کنیم؟ چرا؟

زمانی ما قادر به دریافت مفهوم این دو جمله هستیم که قبلاً آن را شنیده باشیم یا معنای آنها را به ما گفته باشند زیرا معنای مجموع واژه های آنها غیر از معنای لفظی و ظاهری واژه های سازنده ی آنها است.

۱۶- معنای لفظی و ظاهری و معنای کنایی دو جمله ی «کله اش بوی قورمه سبزی می دهد» و «دهانش بوی شیر می دهد» را بنویسید.
کله اش بوی قورمه سبزی می دهد :

۱- معنای لفظی روشن است.

۲- معنای کنایی: کنایه از دنبال در دسر گشتن، جسور و بی باک بودن

دهانش بوی شیر می دهد :

۱- معنای لفظی روشن است.

۲- معنای کنایی: کنایه از بسیار خردسال و ضعیف بودن

۱۷- تفاوت معنایی فعل «گشت» را در بیت زیر بنویسید .

«چون از او گشتی همه چیز از تو گشت چون از او گشتی همه چیز از تو گشت»

«گشت» در مصراع اول؛ یعنی «متعلق شدن» و در مصراع دوم «روی برگرداندن»

۱۸- آیا معنای واژه ها امری ثابت و همیشگی است؟ **خیر**

۱۹- با توجه به معنای گوناگون واژه ی «شوخ» در دو جمله ی زیر از نثر گذشته و نثر امروزی به چه مسأله ای پی می برید؟

الف) چند ماه بود که به گرما به نرفته و شوخ (= چرک) از خویشتن باز نکرده بودیم.

ب) دوست شوخی (شادی و شادی بخش) دارم که هرگز خنده از لب هایش جدا نمی شود.

پی می بریم که معنای واژه ها و خود آن ها امری ثابت و همیشگی نیستند.

۲۰- درگذر زمان برای واژه چند وضعیت پیش می آید؟ آن ها را با ذکر مثل بنویسید.

برای واژه در گذر زمان یکی از جهاد وضعیت زیر پیش می آید:

۱- پس از انتقال به دوره ای دیگر به علل سیاسی، فرهنگی، مذهبی یا اجتماعی، کاملاً متروک و از فهرست واژگان دوره ی بعد حذف شده است؛

خوالیگر (آشپز)، خوازه (طاق نصرت)، فتراک (ترک بند زین اسب)، میغ (ابر). سوفار (دهانه ی تیر)،

آزفتداک (رنگین کمان)، برگستوان (پوشش جنگاوران و اسب)، دستار (عمامه و سر بند)، خوان (سفره) و

نکته: این واژه ها فقط در شعر و نثر گذشتگان یافت می شوند.

۲- با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنایی جدید به دوران بعد منتقل شدند مثال

سوگند (گوگرد- قسم)، دستور (وزیر - فرمان)، تماشا (گردش و تفریح - نگاه کردن) و عنا (احمق (زن) - زیبا و خوشگل)،

قوسی (کمان - انحنای خمیدگی)، شوخ (چرک، گستاخ - شاد، خوش سخن و بذله گو)، کثیف (غلیظ - چرک آلود)

۳- با همان معنی قدیم به حیات خود ادامه می دهند؛ مثال، گریه، شادی، خنده، دست: زیبایی، پا چشم و دیوار و ...

۴- هم معنای قدیم را حفظ کرده اند و هم معنای جدید گرفته اند؛ مثال

سیر (ابزاری در چنگ - قطعه ای در اتومبیل)، یخچال (گودال سقف دار و بزرگ برای انبار کردن یخ در زمستان، یخچال های طبیعی، وسیله ای

برقی برای سرد کردن)، رکاب (حلقه ی فلزی آویزان شده در دو طرف زین اسب برای پا گذاشتن بر آن - قسمتی از اتومبیل، موتور و دوچرخه)

سفینه (کشتی و جنگ (مجموعه ی شعر و نثر، وسیله ای برای سفر فضایی) ، زین (زین اسب - زین دوچرخه)، پروانه (نام حشره ای، اجازه و دستور کتبی - قطعه ای چند تیغه ی ستاره ای شکل)

۲۱- شیوه های ساخت واژه های جدید را با مثال بنویسید.

۱- ترکیب: در این روش دو یا چند واژه ی موجود در کنار هم قرار می گیرند و با هم واژه ای جدید می سازند که ممکن است حاصل جمع معنای آنها چیزی جز معنای تک تک آن باشد مانند: خرمن کوب ، کتاب خانه ، گل پوش ، راهبر دو ...

۲- اشتقاق: این روش با افزایش «وند» اشتقاقی به واژه های موجود تحقق می پذیرد ؛ مانند: یارانه ، خنده، پوشش و ...

۳- علایم اختصاری: نخستین واج های چند کلمه را با هم می آمیزند و کلمه ی جدیدی می سازند مانند:

سمت: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها

ساف: سازمان آزادی بخش فلسطین

نزاجا: نیروی زمین ارتش جمهوری اسلامی ایران.

نهاجا: نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران.

اتکا: اتحادیه تعاونی های کارکنان ارتش / اتکا: اداره تدارکات کادر (کارکنان) ارتش

هما: هواپیمایی ملی ایران

شابگ: شماره استاندارد بین المللی کتاب

حماس: حرکت مقاومت اسلامی

سمپاد: سازمان ملی پرورش استعداد های درخشان

نزاجا: نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران

نداجا: نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران

امکان: اتحادیه ی مرکزی تعاونی های مصرف کارگران ایران

رجا: راه آهن جمهوری اسلامی ایران

کما: کتاب خانه ی ملی ایران

۲۲- چهاره واژه از غیر محسوسات مثال بزنید که در گذشته وجود نداشته و امروز به وجود آمده است.

روان شناسی ، رایانه ، رویگرد ، راهبرد ، توان بخشی.

تضاد، ترادف، تضمّن و تناسب را با مثال تعریف کنید.

الف: تضاد: دو واژه با معنای مخالف را کلمه های متضاد می نامند.

مانند: آغاز و انجام / اوج و حضيض

ترادف: وقتی دو واژه با هم، هم معنا باشند رابطه ی آن ها ترادف است.

مانند: براعت و برتری / کوشک و قصر

تضمن: وقتی معنای یک واژه، واژه ی دیگر را در برگیرد، رابطه ی آن ها تضمّن است.

مانند: حشره و سوسک / درخت و کاج / پدر و ولی

تناسب: وقتی دو واژه رابطه ی تناسب و هماهنگی معنوی داشته باشند. مانند: باغ و گیاه / سیر و کاشتن

۱۳۹۴ خرداد ماه

نظام معنایی زبان

درس ۱۲

۱- رابطه معنایی میان واژه های داخل کمانک را بنویسید. ۰/۲۵ (ماه - ستاره) ← تناسب

۲- شیوه ساخت هر یک از واژه های روبه رو چیست؟ ۰/۵ الف) روکش ← ترکیب (ب) روش ← اشتقاق

۳- هر یک از واژه های مشخص شده زیر، در گذر زمان مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟ ۰/۵

الف) کف اندر دهانشان شده خون و خاک همه گبر و برگستان چاک چاک

ب) خلوت گزیده را به تماشا چه حاجت است؟ چون کوی دوست هست به صحرا چه حاجت است؟

الف) از فهرست واژگان حذف شده است. (متروک)

ب) معنای قدیم را از دست داده و معنای جدید گرفته است. (تحول معنایی)

۴- سرواژه یا علامت اختصاری «فرماندهی انتظامی تهران بزرگ» را بنویسید. ۰/۲۵ فاتب

۵- شیوه ی ساخت واژه ی «شاگردانه» چیست؟ ۰/۲۵ اشتقاق

۶- هر یک از واژه های مشخص شده در بیت های زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟

الف) یکی خوب دستار بودش حریر به موزه درون پرزمشک و عبیر ۰/۲۵

ب) سودای این سواد مکن بیش در دماغ تکلیف این کثیف منه بیش بر روان ۰/۲۵

پ) دست از طلب ندارم تا کام من برآید یا تن رسد به جانان یا جان زتن برآید ۰/۲۵

الف) از فهرست واژگان حذف شده است. (متروک) ؛

ب) معنای قدیم را از دست داده و معنای جدید گرفته است. (تحول معنایی)

پ) با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد.

۷- در جمله ی «سیر را غم گرسنه نیست.» مفهوم واژه ی «سیر» را با توجه به کدام رابطه ی معنایی در می یابیم؟ ۰/۲۵ تضاد

۸- سرواژه یا علامت اختصاری «هواپیمایی ملی ایران» را بنویسید. ۰/۲۵ هما

۹- شیوه ی ساخت واژه ی «کارانه» چیست؟ ۰/۲۵ اشتقاق

۱۰- هر یک از واژه های زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟ ۰/۷۵

الف) برگستوان : ب) سوگند : پ) سپر :

الف) از فهرست واژگان حذف شده است. (متروک) ؛

ب) معنای قدیم را از دست داده و معنای جدید گرفته است. (تحول معنایی)

پ) هم معنای قدیم را حفظ کرده و هم معنای جدید گرفته است.

۱۱- شیوه ساخت هر یک از واژه های روبه رو چیست؟ ۰/۵ الف) نهاجا ← سرواژه سازی یا علایم اختصاری ب) افشانه ← اشتقاق

۱۲- سیر معنایی هر یک از واژه های زیر در گذر زمان مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟ ۱

الف) سوفار: ب) کثیف: پ) یخچال: ت) خنده:

الف) از فهرست واژگان حذف شده است. (متروک) ؛ ب) معنای قدیم را از دست داده و معنای جدید گرفته است. (تحول معنایی)

پ) هم معنای قدیم را حفظ کرده و هم معنای جدید گرفته است. ت) با همان معنی گذشته به حیات خود ادامه می دهد.

۱۳- سرواژه یا علامت اختصاری «نیروی انتظامی جمهوری اسلامی» را بنویسید. ۰/۲۵ ناجا

۱۴- در جمله ی «سر را غم گرسنه نیست.» از کدام رابطه ی معنایی به مفهوم واژه ی «سیر» پی می بریم؟ ۰/۲۵ ← ت) تضاد

الف) مترادف ب) تضمن پ) تناسب ت) تضاد

۱۵- شیوه ی ساخت کدام واژه ی داخل کمانک، متفاوت است؟ (یارانه - پوشش - روکش - پذیرا) ۰/۲۵

۱۷- سرواژه یا علامت اختصاری «نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی» را بنویسید. ۰/۲۵ نزاجا

۱۸- شیوه ی ساخت هر یک از واژه های زیر چیست؟ ۰/۵ الف) یارانه ← اشتقاق ب) خرمن کوب ← ترکیب

۱۹- هر یک از واژه های زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟ ۰/۷۵

الف) برگستوان : ب) یخچال : پ) سوگند :

الف) از فهرست واژگان حذف شده است. (متروک) ؛ ب) هم معنای قدیم را حفظ کرده و هم معنای جدید گرفته است.

ب) معنای قدیم را از دست داده و معنای جدید گرفته است. (تحول معنایی)

۲۰- سرواژه (علامت اختصاری) «سامانه ی احراز هویت تحصیلی» را بنویسید. ۰/۲۵ ساهت

۲۱- هر یک از واژه های مشخص شده در بیت های زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه ی ناشی از گذر زمان شده است؟

الف) گر ایدون که دستور باشد کنون بگویم سخن پیشت ای رهنمون ۰/۲۵

ب) حاصلی نیست به جز غم ز جهان خواجو را شادی جان کسی کاو ز جهان آزاد است ۰/۲۵

الف) با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنای جدید به دوران بعد منتقل شده است. (تحول معنایی)

(ب) با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد.

۲۲- رابطه ی معنایی دو واژه ی « ورزش » و « شنا » کدام است / ۲۵ ← **الف (تضمن)**

الف) تضمن (ب) مترادف (پ) تضاد

۲۳- هر یک از واژه های زیر با چه شیوه ای ساخته شده اند؟ / ۵ الف) کارانه ← **اشفاق** (ب) گلاب ← **ترکیب**

۲۴- سرواژه (علامت اختصاری) « ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی » را بنویسید. / ۲۵ **سماجا**

۲۵- هر یک از واژه های مشخص شده در بیت های زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه ی ناشی از گذر زمان شده است؟

الف) چون **سوفارش** آمد به پهنای گوش زشاخ گوزنان برآمد خروش / ۲۵

ب) **چشم** دل باز کن که جان بینی آن چه نادیدنی است آن بینی / ۲۵

پ) در عرضگه عشقش فتنه سپه انگیزد در زرمگه زلفش گردون **سپر** اندازد / ۲۵

الف) از فهرست واژگان حذف شده است. (متروک) (ب) با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد.

پ) هم معنای قدیم را حفظ کرده و هم معنای جدید گرفته است. / ۷۵

۳- برای هر یک از واژه های مشخص شده در بیت های زیر کدام یک از وضعیت های چهارگانه ی ناشی از گذر زمان پیش آمده است؟

الف) ای تهی دست رفته در بازار ترسمت پرنیاوری **دستار** / ۲۵

ب) بی وفا نگار من، می کند به کار من **خنده** های زیرلب، عشوهِ های پنهانی / ۲۵

پ) خورده ست خدازروی تعظیم **سوگند** به روی همچو ماهت / ۲۵

الف) از فهرست واژگان حذف شده است. (متروک)

(ب) با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد.

پ) معنای قدیم را از دست داده و معنای جدید گرفته است. (تحول معنایی)

۳- در ترکیب « سیر و گرسنه » معنای واژه ی « سیر » را با توجه به چه رابطه ای در می یابیم؟ / ۲۵ **تضاد**

۴- هر یک از واژه های مشخص شده در بیت های زیر نمونه ای برای کدام یک از وضعیت های چهارگانه ی ناشی از گذر زمان هستند؟

الف- بی وفا نگار من، می کند به کار من **خنده** های زیرلب، عشوهِ های پنهانی / ۲۵

ب- ای تهی دست رفته در بازار ترسمت پرنیاوری **دستار** / ۲۵

پ- در عهد تو ای نگار دل بند بس عهد که بشکنند و **سوگند** / ۲۵

الف) با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد. (ب) **متروک یا حذف شده است.**

پ) با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنای جدید به دوران بعد منتقل شده است. (تحول معنایی)

۵- علامت اختصاری « نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی » را بنویسید. / ۲۵ **نادجا**

۳- در جمله ی « ماه طولانی بود. » معنای واژه ی « ماه » را با توجه به چه رابطه ای در می یابیم؟ / ۲۵

۴- هر یک از واژه های مشخص شده در بیت های زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه ی ناشی از گذر زمان شده است؟

الف) چشم دل باز کن که جان بینی آن چه نادیدنی است آن بینی / ۲۵

ب) چو سوفارش آمد به پهنای گوش زشاخ گوزنان برآمد خروش / ۲۵

پ) صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را که سر به کوه و بیابان تو داده ای ما را / ۲۵

الف) با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد. (ب) **متروک یا حذف شده است. / ۷۵**

پ) با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنای جدید به دوران بعد منتقل شده است. (تحول معنایی)

۷- هر یک از واژه های زیر به چه شیوه ای ساخته شده است؟ / ۵ الف) اتکا ← علایم اختصاری (ب) پوشه ← اشتقاق

۳- در هر یک از جمله های زیر معنای واژه ی « تند » را با توجه به کدام رابطه ی معنایی در می یابیم؟

الف) باد تند و شدیدی می وزید. / ۲۵ ← مترادف (ب) گاهی تند و گاهی کند حرکت می کرد. / ۲۵ ← **تضاد**

۴- علامت اختصاری « نیروی انتظامی جمهوری اسلامی » را بنویسید. / ۲۵ ← **ناجا**

۵- هر یک از واژه های مشخص شده در بیت های زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه ی ناشی از گذر زمان شده است؟

الف) جانان من برخیز و آهنگ سفر کن گر تیغ بارد گو باراد جان سپر کن ۰/۲۵
ب) به پاس یک دل ابری دو چشم بارانی پر است خلوتم از یک حضور نورانی ۰/۲۵
پ) چنین است سوگند چرخ بلند که بر بی گناهان نیاید گزند ۰/۲۵

الف) هم معنای قدیم را حفظ کرده و هم معنای جدید گرفته است. (ب) با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد.

پ) با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنای جدید به دوران بعد منتقل شده است. (تحول معنایی)

۳- با توجه به عبارت زیر به سوالات داده شده پاسخ دهید.

« در نمایشگاه کتاب و مطبوعات، چند جلد کتاب و مجله خریدم و پس از تماشای کتاب فروشی ها و هیجان خریداران، از انتشارات سمت نیز بازدید کردم. »

الف) میان دو واژه ی « کتاب » و « مجله » کدام رابطه ی معنایی برقرار است؟ ۰/۲۵ ← **تناسب**

ب) شیوه ی ساخت واژه ی « نمایشگاه » چگونه است؟ ۰/۲۵ ← **اشتقاق**

پ) یک واژه بیابید که به شیوه ی علامت اختصاری ساخته شده باشد. ۰/۲۵ ← **سمت**

ت) واژه ی « تماشا » مشمول کدام وضعیت چهارگانه شده است؟ ۰/۵

ت) با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنایی جدید به دوران بعد منتقل شده است.

۳- با توجه به بیت زیر به سوالات داده شده پاسخ دهید.

خنده ی تلخ من از گریه غم انگیز تر است کارم از خنده گذشته است بدان می گریم

الف) واژه ی « خنده » مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟ ۰/۵ **با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد.**

ب) یک واژه بیابید که به شیوه ی « ترکیب » ساخته شده باشد. ۰/۲۵ ← **غم انگیز**

پ) واژه ی « گذشته » به چه شیوه ای ساخته شده است؟ ۰/۲۵ ← **اشتقاق**

ت) دو واژه بیابید که رابطه ی معنایی تضاد یافته اند. ۰/۵ ← **گریه ، خنده**

۲- با توجه به بیت زیر:

« گرچه من خود زعدم دل خوش و خندان زادم عشق آموخت مرا شکل دگر خندیدن »

الف) شیوه ی ساخت واژگان مشخص شده را بنویسید. ۰/۵ **دل خوش ← ترکیب خندان ← اشتقاق**

پ) واژه ی « خندیدن » در گذر زمان چه وضعیتی یافته است؟ ۰/۵ **بدون هیچ تغییر به مرحله ی بعد منتقل شده است.**

۵- عبارات نوشته شده در گروه « الف » را به روابط معنایی خود در گروه « ب » وصل کنید. ۰/۷۵

۱- نغز و دلکش ← **ترادف** ۲- لاله و شقایق ← **تناسب** ۳- هنر و مجسمه سازی ← **تضمن**

۳- آیا می توان از طریق هم نشینی واژگان و روابط معنایی آن ها به معنی جمله ی « دهانش بوی شیر می دهد. » پی برد؟ ۰/۲۵ **خیر**

۴- با استفاده از روش « ترکیب » از واژه ی « کوش » یک واژه جدید بسازید. ۰/۲۵ **سخت کوش یا هر واژه ی صحیح دیگر**

۵- در بیت زیر واژه ای بیابید که با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنای جدید به دوران بعد منتقل شده است؛ سپس معنای قدیم و جدید آن را بنویسید. ۰/۷۵ « باغبانا زخزان بی خبرت می بینم آه از آن روز که بادت گل رعنا ببرد »

رعنا ← معنای قدیم: احمق معنای جدید: خوش اندام یا هر معنای صحیح دیگر ۰/۷۵

۳- با استفاده از روش ترکیب از واژه ی « پوش » و با استفاده از روش اشتقاق از واژه ی « کوش » دو واژه ی جدید بسازید. ۰/۵

خوش پوش کوشا یا هر واژه ی صحیح دیگر ۰/۵

۴- واژه ی مشخص شده در عبارت زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟ ۰/۵

از نظر گشته نهان ای همه را جان و جهان / بار دگر رقص کنان بی دل و دستار بیا ← **به طور کلی از فهرست واژگان زبان حذف شده است.**

۱- رابطه معنایی دو واژه ی « ماه » و « ستاره » چیست؟ ← **تناسب**

۳- با توجه به بیت زیر به هر یک از سؤال پاسخ دهید:

« یاری اندر کس نمی بینم، یاران را چه شد؟ دوستی کی آخر آمد؟ دوستداران را چه شد؟ »

هر یک از واژه های « دوستی » و « دوستدار » با استفاده از چه شیوه ای ساخته شده است؟

دوستی ← اشتقاق دوستدار ← ترکیب

۴- واژه مشخص شده در بیت زیر مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟

« خورده است خدا ز روی تعظیم سوگند به روی هم چو ماهت »

سوگنده: با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنای جدید به دوران بعد منتقل شده است.

۳- با توجه به بیت « دلارام در بر دلارام جوی لب از تشنگی خشک برطرف جوی »

شیوه ساخت هر یک از کلمات مشخص شده را بنویسید. دلارام ← ترکیب تشنگی ← اشتقاق

۶- کدام واژه در عبارت زیر با از دست دادن معنای پیشین، معنایی جدید پذیرفته است؟ معنی جدید و قدیم آن را بنویسید.

« صافی ز چشمه جوید و شوخی ز آب جوی » ← شوخ معنی قدیم: **آلودگی**، **چرک**. معنی جدید: **شادابی**

۳- در جمله ی زیر بر اساس کدام رابطه ی معنایی به معنی واژه ی « مهر » پی می بریم؟ ۰/۲۵

« مهر و تسبیح را بر سجاده نهادم. » ← تناسب یا تضمن

۴- یک واژه مثال بنزید که کاملا متروک و از فهرست واژگان زبان حذف شده باشد؟ ۰/۲۵ **برگستوان یا سوفار، آزنداک و ...**

۶- با توجه به جمله ی « کودک از شادی خنده سرداد و به آغوش پر مهر مادرش پناه برد. »

یک صفت بیابید که به شیوه ی « ترکیب » ساخته شده باشد. ۰/۲۵ **پر مهر**

۵- در دو بیت زیر: ۰/۵ « محفل ما دگر امروز به بستان ماند عیش خلوت به تماشای گلستان ماند »

« به خشم رفته ی ما را، که می برد پیغام؟ بیا، که ما سپر انداختیم، اگر جنگ است »

الف- واژه ای بیابید که تحول معنایی یافته است؟ **تماشا** ب- کدام واژه با حفظ معنای قدیم، معنای جدید نیز گرفته است؟ **سپر**

۶- واژه ی « سایه وش » با چه شیوه ای ساخته شده است؟ ۰/۲۵ **اشتقاق**

۷- با توجه به عبارت « کودک با دیدن عروسک رعنا لب به خنده گشود » به سوالات زیر پاسخ دهید. ۰/۷۵

الف) کدام واژه با از دست دادن معنای پیشین و پذیرفتن معنای جدید به دوران بعد منتقل شده است؟

ب) واژه ی « خنده » مشمول کدام یک از وضعیت های چهارگانه شده است؟

الف) رعنا (ب) با همان معنای قدیم به حیات خود ادامه می دهد.

۱- با استفاده از روشن ساختن واژه های جدید، از واژه ی « گل » یک واژه ی مشتق بسازید. ۰/۲۵

گلستان یا هر واژه ی مشتق دیگر.

۳- میان دو واژه ی « سیر » و « خوراکی » کدام رابطه ی معنایی برقرار است؟ ۰/۲۵

۱) تضمن (۲) ترادف (۳) تناسب (۴) تضاد

۵- از چه طریق می توان به معنای متفاوت « بوستان » در دو جمله ی زیر پی برد؟ ۰/۵

الف) با خواندن بوستان درهای اندیشه ی سعدی به رویم گشوده شد. ب) تفرج در بوستان کودک خیالم را به بازی وا داشت.

از طریق رابطه ی هم نشینی یا به وسیله ی قرار گرفتن هر یک از این واژگان در کنار عناصر دیگر.

۵- برای هر یک از واژه های مشخص شده در عبارت زیر در گذر زمان، کدام یک از وضعیت های چهارگانه پیش آمده است؟ ۰/۷۵

« به دستور فرمود تا در آید، در ساعت وارد شد، کیسه ای زر بدو داد و بر او دستار و جبه پوشاند. »

دستور: تغییر معنا داده. **کیسه:** بدون تغییر معنا تا امروز باقی مانده. **دستار:** از زبان خارج گشته است.

۸- با فعل « گشت » دو جمله با معنای مختلف بنویسید. ۰/۵

۸- سعید تمام خانه را به دنبال او گشت. خانه از گرد و غبار سیاه گشت.

(باید دقت شود که فعل گشت، یک بار به عنوان فعل تام (غیر اسنادی) و یک بار به عنوان فعل گذرا به مسند به کار رود.)

۵- در بیت زیر، واژه ای را بیابید که هم معنای قدیم خود را حفظ کرده و هم معنای جدید گرفته است. ۰/۵ ← **رکاب**

« دریادلان راه سفر در پیش دارند یا در رکاب راهوار خویش دارند »

۶- علامت اختصاری ترکیب « کتابخانه ی ملی ایران » را با استفاده از سرواژه های آن بنویسید. ۰/۵ ← **کما**

۴- در عبارت زیر، کدام واژه به تشخیص معنای واقعی « فصل » در جمله کمک می کند؟ ۰/۵ ← **کتاب**

« فصل دیگری از کتاب را آغاز کرد. »

۷- با توجه به مصراع زیر، واژه ی مشخص شده، در گذر زمان چه وضعیتی یافته است؟ ۰/۵

« کمندی به فتراک زین بر بست » ← **هم معنای قدیم را حفظ کرده است و هم معنای جدید گرفته است.**

۴- چگونه می توان به معنی واژه های « ماه » و « مهر » در عبارت زیر پی برد؟ ۰/۵

« ماه مهر ، بهار دانش است. » ← با توجه به هم نشینی این دو واژه در جمله (یا هر توضیح مناسب دیگر)

۵- در مورد معنی واژه ی « دستور » و تحول معنایی آن در گذر زمان توضیح دهید. ۰/۵

این واژه در گذشته ، به معنی « وزیر » بوده است (۰/۲۵) ولی امروزه در معنی « فرمان ، امر ، » به کار می رود. (۰/۲۵)

۳- از چه طریق می توان به معنای متفاوت « ماه » در دو جمله ی زیر پی برد؟ ۰/۵ ۱- ماه، طولانی بود. ۲- ماه ، روشن بود

از طریق رابطه ی هم نشینی (یا از قرار گرفتن آن در کنار عناصر دیگر و معانی مشخص هر یک در جمله)

۵- با استفاده از روش های ساختن واژه های جدید ، از واژه ی « پوش » دو واژه ی جدید بسازید. ۰/۵

پوشاک - پوشه - تن پوش - روپوش - زیرپوش و ... ذکر دو مورد کافی است.

۶- در ساخت هر کدام از واژه های زیر از چه شیوه ای برای واژه سازی استفاده شده است؟ ۰/۵

الف - ناجا ← علایم اختصاری (سرواژه) ب - پایانه ← اشتقاق

گروه اسمی

۱- هسته (اسم یا آن چه حکم اسم است ؛ مثل ضمیر و صفت)

۱- وابسته های پیشین

۱- وابسته ی هسته

۲- وابسته

۲- وابسته های پسین

۲- وابسته ی وابسته

۱- وابسته های صفت

۲- وابسته های مضاف الیه

ساختار گروه اسمی

(وابسته / وابسته ها ی پیشین) + هسته + (وابسته / وابسته ی های پسین)

اختیاری

اجباری

اختیاری

۱- صفت اشاره : این کتاب

۲- صفت پرسشی: چند کتاب؟ چه کتابی؟

۳- صفت تعجبی: چه کتابی!

۴- صفت مبهم : چند کتاب

۵- صفت شمارشی اصلی: دو کتاب

۶- صفت شمارشی ترتیبی نوع (۱): دومین کتاب

۷- صفت عالی : مفید ترین کتاب

۸- شاخص: دکتر مهدی نژاد

۱- «ی» نکره : کتابی

۲- نشانه های جمع: کتاب ها ، کلمات

۳- صفت شمارشی نوع (۲): کتاب دوم

۴- مضاف الیه : کتاب مُعَلِّم ، کتاب مَن ، کتابم

۵- صفت بیانی : کتاب مفید

۶- مُتَم اسم : آشنایی با کتاب -جهت اطلاع

۷- بدل : علی ، دوست حسن ، آمد. -جهت اطلاع

۱- معیّر = وابسته صفت شمارشی اصلی است. بین عدد= صفت (شمارشی اصلی) و

معدود (= موصوف = هسته) می آید : دو جلد کتاب

، صفت بیانی = اغلب بر رنگ دلالت می کند: کتاب آبی آسمانی

۳- قید صفت بیانی= بین موصوف و صفت بیانی می آید. و درجه و میزان کم و بیش

صفات غیر قابل اندازه گیری دقیق را نشان می دهند: کتاب نسبتاً مفید

۱- صفت اشاره: کتاب این معلم

۲- صفت پرسشی: کتاب کدام معلم؟

۳- صفت مبهم : کتاب فلان معلم

۴- صفت تعجبی: کتاب عجیب دانش آموزی!

۵- صفت شمارشی اصلی: کتاب دو معلم

۶- صفت شمارشی ترتیبی نوع (۱): کتاب دومین معلم

۷- صفت عالی : کتاب بهترین معلم

۱- صفت بیانی : کتاب دوست خوب

۲- صفت شمارشی ترتیبی (۲) :

کتاب پسر دوم

۲- مضاف الیه مضاف الیه : کتاب پسر همسایه

۳- شاخص مضاف الیه : کتاب پرفسور احمدی -جهت اطلاع

- ۱- صفت اشاره: این، آن، هیمین، همان، چنین، چنان
- ۲- صفت پرسشی: کدام، چه، چند، چندمین، کدامین
- ۳- صفت مبهم: همه، هیچ، فلان، چند، هر
- ۴- صفت تعجبی: چه ... ی، عجب ... ی : عجب کتابی !، چه باغی !
- ۵- صفت شمارشی اصلی: همان اعداد اصلی هستند (یک، دو و ...)
- ۶- صفت شمارشی ترتیبی (۱): ساختار = صفت شمارشی اصلی + _ مین
- ۷- صفت عالی: ساختار = صفت بیانی + ترین
- ۸- شاخص (=عناوین والقباب) : دکتر احمدی ، مهندس کاشانی

۱- وابسته ی پیشین

۱- صفت شمارشی نوع (۲) ← ساختار = صفت شمارشی اصلی + _ م

۱- ساده (عادی): روشن، خردمند، ناجوان مرد
 *«ساده» در این جا در مقابل لیاقت و مفعولی و نسبی و فاعلی قرار می گیرد.

- ۲- لیاقت: مصدر + ی ← شنیدنی
- ۳- مفعولی ← بن ماضی + ه ← گفته، شنیده
- ۴- نسبی ← اسم + ی ← آسمانی

۲- صفت بیانی

- ۱- بن مضارع + ا ← زیبا، بینا
- ۲- بن مضارع + _ نده ← شنونده
- ۳- بن مضارع + ان ← گریان

۵- صفت فاعلی

۲- وابسته ی پسین

۳- صفت مبهم دیگر ← بار دیگر

۴- صفت مبهم «چندم» ← بار چندم

۵- صفت پرسشی «چندم» ← بار چندم؟

صفت = وابسته به اسم ؛ یعنی ، همیشه همراه با اسم می آید.

۱- علی این کتاب را از محمد خرید.

ضمیر = جانشین اسم

۲- علی این را از محمد خرید.

۴- وابسته پذیری: یعنی اسم می تواند برای خودش وابسته هایی بگیرد که در این صورت گروه اسمی از اجزایی تشکیل می شود که عبارتند از: **هسته**، **وابسته**.

- اجزا**
- ۱) در هر گروه فقط یک هسته وجود دارد.
 - ۲) هسته در گروه اسمی «اسم» است (یا هر کلمه‌ی دیگری که در حکم اسم باشد)
 - ۳) هسته قابل حذف نیست.
 - نکته: هسته هیچگاه بعد از نقش نمای اضافه نمی آید.
 - ۱- وابسته توضیحی برای هسته است.
 - ۲- وابسته قابل حذف است.
 - ۳- هر گروه اسمی می تواند چندین وابسته داشته باشد یا اصلاً نداشته باشد.

- انواع وابسته**
- ۱- **صفت‌های اشاره:** آن، همان، این، همین؛ مثال: **آن کتاب**
 - ۲- **صفت‌های پرسشی:** کدام، چه، چند، چندمین؛ مثال: **کدام کتاب؟**
 - ۳- **صفت‌های تعجبی:** تعجب، چه: **عجب کتابی!**
 - ۴- **صفت‌های شمارشی:**
 - ۱- **اصلی:** یک، دو، سه ... مثال: **دوازده کتاب**، یک ورزشکار.
 - **فرق یک عدد و یک نکره:** اگر یک عددی باشد تکیه روی یک است؛ مثل: یک هنرمند (نه چند هنرمند) اما اگر تکیه روی «یک» نباشد «یک» نشان نکره است: یک هنرمند (هنرمندی ناشناس).
 - ۲- **ترتیبی (۱):** یکمین (اولین، نخستین) دومین ... دوازدهمین کتاب.
 - ۵- **صفت‌های عالی:** بدترین کتاب
 - ۶- **صفت‌های مبهم:** فلان کتاب
 - ۱- تعریف عناوین یا القابی که بدون هیچ نقش نما یا نشانه‌ای بی فاصله پیش از هسته بیایند. **مهندس محمودی.**
 - ۲- **شاخص:** شاخص‌ها چون اسم یا صفت هستند می توانند در گروه اسمی دیگر هسته شوند؛ مثال: استاد حسین استاد حسین
 - گاهی شاخص پس از هسته می آید: **رحیم آقا.**
 - ۱- **علامت‌های جمع:** ان، هاء ات، ین، ون مثال: **کتاب‌ها.**
 - ۲- **ی، ی، نکره:** کتابی
 - ۳- **صفت‌های شمارشی ترتیبی (۲):** عدد اصلی + م: کتاب دوازدهم
 - گاهی اوقات نشانه‌ی ترتیبی حذف می شود: ساعت دوازده
 - ۴- **صفت‌های بیانی:**
 - ۱- **ساده:** کتاب مفید (یک تکواژه آزاد).
 - ۲- **فاعلی:** کتاب گویا (بن مضارع + ا یا ان یا نده)
 - ۳- **مفعولی:** کتاب برگزیده (بن ماضی + ه).
 - ۴- **لیافت:** کتاب خواندنی (مصدر = ی).
 - ۵- **نسبی:** کتاب ایرانی (اسم + ی).
 - ۵- **مضاف الیه:** کتاب شما.
 - نکته: همیشه بعد از نقش نمای اضافه یا صفت می آید یا مضاف الیه. اگر کلمه‌ی بعد از نقش نما اضافه «اسم» یا ضمیر باشد آن کلمه مضاف الیه است اگر صفت شمارشی باشد که تشخیص آن ساده است اما اگر صفت بیانی باشد سه راه امتحان دارد: ۱- صفت بیانی معمولاً «تر» می پذیرد: کتاب مفیدتر ۲- می توان بین صفت بیانی و موصوف «ی» اضافه کرد: کتابی مفید ۳- می توان با حذف نقش اضافه بعد از صفت بیانی «است» افزود: کتاب مفید است.

تعریف: منظور از «وابسته‌های وابسته» این است که گاهی اوقات در گروه اسمی کلماتی هستند که توضیحی برای وابسته‌اند نه برای هسته.

- وابسته‌های وابسته**
- ۱- **تُمَیِّز:** تُمَیِّز در واقع همان واحدهای شمارش هستند: دو **کیلو** قند پنج **تا** ماشین.
 - ۲- **صفت صفت:** که بیشتر در مورد رنگ‌ها مصداق دارد: رنگ **قهوه‌ای** سوخته.
 - ۳- **صفت مضاف الیه:** خیابان **این** شهر
 - ۴- **قید صفت:** کار خیلی **آسان**
 - ۵- **مضاف الیه مضاف الیه:** خیابان شهر **ما**
 - هر گاه چند مضاف الیه پشت سر هم داشته باشیم هر کدام توضیحی برای قبل از خود است ولی در صفت این گونه نیست.
 - ○ نکته: باید دقت کنیم که تعدد صفات را با وابسته‌های وابسته اشتباه نگیریم: کتاب بزرگ مفید خواندنی

۵- ساختمان اسم: اسم‌ها از نظر ساخت به دو نوع کلی تقسیم می‌شوند: ۱- ساده ۲- غیر ساده (البته این تقسیم بندی شامل «قید» و «صفت» هم می‌شود).

۱- ساده: کلمه‌ی ساده آن است که فقط یک «نکواز» آزاد باشد: مرد، گیاه، محبت، او، از ...

- ۱- مشتق: کلمه‌ای است که فقط یک نکواز آزاد + یک یا چند وند اشتقاقی داشته باشد: کارمند کارمند (= وند اشتقاقی)
- ۲- مرکب: کلمه‌ای است که حداقل دو نکواز آزاد باشد: کارشناس (کار + شناس).
- ۳- مشتق-مرکب: کلمه‌ای که حداقل دو نکواز آزاد + یک یا چند وند اشتقاقی داشته باشد: کارشناسی (کار + شناس + ی)
- ۱- در واژه‌های غیر ساده به نکواز آزاد «پایه» و به نکواز وابسته «وند» می‌گویند: پرهیزگار
- ۱- پیشوند: وندی که پیش از پایه بیاید: بی‌خرد پایه وند
- ۲- انواع وند
- ۲- میان‌وند: وندی که بین دو پایه بیاید (پس میان وند مخصوص کلمات مشتق-مرکب است): سراسر، گفت وگو
- ۳- پسوند: وندی که پس از پایه بیاید: هنرکده
- ۳- در واژه‌های غیر ساده هیچ نکوازی نمی‌تواند بین اجزا قرار گیرد؛ مثال ترکیب: کتاب‌های علی: کتاب‌های علی
- ۴- فقط شکل امروزی کلمات را در نظر می‌گیریم: «مزه» امروز ساده است ولی در قدیم مشتق بود (مزه + چه).
- ۵- هر کلمه (ساده یا غیر ساده) فقط یک تکیه می‌گیرد؛ با اضافه شدن وندها ممکن است تکیه عوض شود: مرد ← مردانه.
- ۶- بعضی واژه‌های مرکب قبلاً ترکیب اضافی یا وصفی بوده‌اند: جا نماز (جای نماز = ترکیب اضافی) تند باد (باد تند = ترکیب وصفی)
- ۷- بعضی واژه‌های مرکب در اصل فشرده‌ی یک جمله هستند: بد خط (کسی که خط بد دارد).
- ۸- بعضی واژه‌ها ترکیب وصفی یا اضافی بوده‌اند که بر خلاف تکیه ۶ نقش‌نمای اضافه‌ی آن‌ها حذف نشده است: جوش شیرین.

۶- نقش پذیری: اسم می‌تواند سه نوع نقش پذیرد: ۱- نقش اصلی ۲- نقش تبعی ۳- نقش وابسته.

۱- نقش‌های اصلی: که عبارتند از: نهاد، مفعول، متمم، مسند، متادا.

- تعریف: منظور از نقش‌های تبعی این است که یک گروه اسمی همان نقشی را بپذیرد که کلمه‌ی قبل از خود گرفته است و انواعی دارد:
- ۱- معطوف: هر گاه در یک جمله کلمه‌ای بعد از «و» بیاید به آن معطوف می‌گویند: علی و احمد رفتند. نهاد معطوف به نهاد
- ۲- بدل: کلمه یا گروهی از کلمات است که توضیحی برای اسم قبل از خود می‌دهند. علی، پسر محمود، را دیدم. مفعول بدل از مفعول
- ۳- تکرار: آن است که در یک جمله یک نقش تکرار شود که معمولاً هدف از این تکرار، تأکید است: این حسین است حسین
- تکرار مسند
- ۳- نقش وابسته: تنها نقش وابسته‌ای که اسم می‌تواند بپذیرد «مضاف‌الیه» است که قبلاً به آن اشاره شده است (← وابسته‌های پسین)

گروه اسمی (۲ و ۱)

درس های سیزدهم و پانزدهم

۱- گروه چیست؟

پس از جمله، گروه بزرگترین واحد زبان است که از یک یا چند واژه ساخته می شود و در ساختمان جمله به کار می رود؛ مثال
۱- یک واژه: آمد، دوست، مفید، اجرام، جهان و...

گروه

۲- واژه+واژه+واژه...: دوست خوب من، اجرام آسمانی، تبیین ماهیت جهان و...

۲- بهترین راه شناخت گروه:

بهترین راه شناخت گروه، نقش پذیری است؛ یعنی، هر واژه یا گروهی از واژه ها نقش های «نهاد، مفعول، مسند، متمم (= متمم فعل، متمم قید)، منادا، قید (به جز قیدصفت و قید قید) و فعل» را بپذیرد، یک گروه به شمار می آید؛ مثال.
«در چند روز آینده خبر نگاران روز نامه جریان حادثه را از مردم محل خواهند پرسید.»

۱ ۲ ۳ ۴ ۵

جمله ی بالا از پنج گروه تشکیل شده است؛ زیرا به ترتیب نقش های «متمم قیدی، نهاد، مفعول، متمم فعل، فعل» را پذیرفتند.
ای تکیه گاه و پناه

زیبا ترین لحظه های

پر عصمت و پر شکوه

تنهایی و خلوت من!

تمام مصراع چهار قسمتی بالا فقط یک گروه اسمی است؛ زیرا منادا واقع شده است.

و در بیت زیر از حافظ، مصراع اول گروه اسمی است؛ زیرا نهاد واقع شده است.

دود آه سینه ی نالان من سوخت این افسردگان خام را

و جمله ی زیر از سه گروه (دو گروه اسمی و یک گروه فعلی) ساخته شده است؛ زیرا به ترتیب از نقش های «نهاد، مسند، فعل،» تشکیل شده است.

کتاب	مفید	است.
نهاد	مسند	فعل اسنادی

۳- انواع گروه: ۱. گروه فعلی؛ ۲. گروه اسمی؛ ۳. گروه قیدی

۴- هسته ی هر یک از گروه های سه گانه ی بالا:

هسته ی گروه اسمی، اسم و هسته ی گروه فعلی، بن و هسته ی گروه قیدی، قید با اسم است.

۵- گروه اسمی:

هرگاه هر واژه یا گروهی از واژه ها نقش های «نهاد، مفعول، مسند، متمم فعل و متمم قید و منادا» را بپذیرد، یک گروه اسمی است.

۶- ساختار یا ساختمان گروه اسمی: (وابسته / وابسته پیشین) + هسته + (وابسته های پیشین)

اختیاری اجباری اختیاری

ساختار بالا نشان می دهد که گروه اسمی از یک هسته و از یک وابسته یا از چند وابسته ساخته می شود که وجود «هسته» اجباری است و وجود وابسته یا وابسته ها اختیاری است.

۷- عناصر سازنده ی گروه اسمی.

عناصر سازنده ی گروه اسمی عبارتند از ۱- هسته ۲- وابسته : ۱- پیشین ۲- پیشین

۸- آیا یک اسم به تنهایی می تواند یک گروه اسمی باشد؟

یک اسم به تنهایی و بدون پذیرفتن وابسته باز هم یک گروه اسمی است چون بالقوه می توان برای اسم، وابسته یا وابسته های متعدد آورد؛ مثال کتاب، این کتاب، این دو کتاب، این دو بهترین کتاب، کتاب مفید، کتاب مفید تاریخ و...

۹- اشغال کننده ی جای هسته:

اسم یا جانشین اسم؛ مانند ضمیر یا صفت؛ مثال
فرهاد کتاب تاریخ را خرید . فرهاد آن را خرید ، جلد کتاب قهوه ای است.

۱ ۲ ۳

توجه: آن چه جانشین اسم می شود در حکم اسم است و ممکن است تمام یا برخی از ویژگی های اسم ؛ مثل وابسته پذیری و نقش پذیری را بپذیرد؛ مثلا دو واژه ی « آن ، قهوه ای» نقش های اسم را پذیرفتند و یک گروه اسمی به شمار می آیند.

۱۰- وابسته های اسم یا هسته ی گروه اسمی با توجه به جایگاه شان نسبت به هسته :

۱. وابسته / وابسته های پیشین که پیش از هسته می آیند.

۲. وابسته / وابسته های پسین که پس از هسته می آیند.

۱۱- راه شناخت هسته ی گروه اسمی :

۱. اولین اسمی که در گروه اسمی، کسره یا نقش نمای اضافه بپذیرد ؛ هسته ی گروه اسمی است.

این دو بهترین دانش آموز کلاس اول دبیرستان

۲. و اگر هیچ کدام از واژه های گروه اسمی، نقش نمای اضافه نداشته باشند، آخرین واژه، هسته به شمار می آید.

این دو بهترین دانش آموز

توجه: نشانه های جمع و ی نکره جزء وابسته های پسین هستند و اگر همراه اسم بیایند آن ها را جزء هسته به شمار نمی آوریم:

دانش آموزان کلاس، آهنگ های آسمانی

هسته وا وا هسته وا وا

۱۲- وابسته های پیشین عبارتند از:

۱. صفت اشاره ۲. صفت پرسشی ۳. صفت تعجبی ۴. صفت شمارشی اصلی ۵. صفت شمارشی ترتیبی نوع (۱) با پسوند «-مین» ۶. صفت

عالی ۷. صفت مبهم ۸- شاخص

صفات پیشین

۱. صفت اشاره: ساختار: این / آن / همین / همان / چنین / چنان / + هسته (اسم)

دو کلمه ی «این» و «آن» وقتی همراه با اسمی بیایند، صفت اشاره هستند و اسم همراه آن ها موصوف است:

این فرهنگ تألیف دکتر محمد معین است. / آن داستان را شنیده ای؟ / همین کتاب را بخر. / همان جا بنشین.

نکته ۱: این واژه ها اگر به تنهایی و بی همراهی اسم بیایند ؛ ضمیر اشاره هستند ؛ مثال : این را بردارو آن را بیاور.

نکته ۲: «این و آن» وقتی مرصع معینی نداشته باشند و به معنی «این کس و آن کس» به کار روند ؛ اسم مبهم هستند .

مثال : دلا تا کی در این زندان فریب این و آن خوری ... / یک روز صرف دل شد به این و آن ...

۲. صفت پرسشی: ساختار: کدام، کدامین ، چه ، چند ، چندمین ، چه قدر ، + هسته (اسم)

واژه های «کدام، چند، چه ، کدامین ، چندین» وقتی پیش از اسم بیایند و پرسشی را برسانند، صفت هستند:

کدام شاعر را می شناسید؟ چند دوره شاهنامه در کتابخانه موجود است؟ علی چه کتابی در دست داشت؟

نکته : چند و چندمین اگر پرسش را نرسانند ، صفت مبهمند.

چند کتاب با خود آورده بود. چندمین بار است که به دیدن او می روم.

۳. صفت تعجبی: ساختار: چه ... + ی / عجب ... + ی / چه قدر

کلمه ی «چه» وقتی با اسم بیاید و تعجب را برساند، صفت تعجبی است. کلمه ی «عجیب» نیز در صورت همراهی با اسم، صفت تعجبی است. تاریخ

به چه بازی ها یی که دست نمی زند! عجب حکایتی است این تاریخ!

نکته: چه وجه قدر اگر به همراه اسم بیایند و پرسش را برسانند؛ صفت پرسشی هستند.

۱- چه کتابی خریدی؟

چه قدر گل خریدی؟

۴. صفت شمارشی اصلی: همان اعداد اصلی هستند یا کلماتی از قبیل یک، دو، سه، ده، دوازده، بیست، بیست و چهار، صد، هزار و ... که شماره را بیان می‌کنند، در صورت همراهی با اسم، صفت‌های شمارشی به شمارمی‌روند و پیش از موصوف خود می‌آیند: بیست سال تمام «نسیم شمال» در چهار صفحه چاپ می‌شد.

نکته ۱: اعداد مانند صفت‌های بیانی وقتی وابسته‌ی اسمی نباشند، خود گروه اسمی هستند و می‌توانند مفرد یا جمع بیایند. مثال:

سه از دو بزرگ تر است اگر به ازای هریک از بیست‌هایی که در دفتر مشق کودکان گرفته بودم

نکته ۲: پنج عدد «ده، صد، هزار، میلیون ف میلیارد» وقتی صفت هم هستند، می‌توانند جمع بسته شوند. البته در این صورت دیگر ارقام حقیقی نیستند بلکه بر کثرت دلالت می‌کنند:

ده‌ها نفر آمدند. سیل صدها خانه را خراب کرد هزاران نرگس از چرخ جهان گرد ...

نکته ۳: گاهی برای نشان دادن اعداد تقریبی از دو یا سه عدد نزدیک به هم بدون پیوند استفاده می‌شود و فقط یک واژه اند. دو سه نفر آمدند. ده بیست سال است که از چاپ این کتاب می‌گذرد.

۵. صفت شمارشی ترتیبی نوع (۱) با پسوند «—مین»: ← **ساختار: اعداد اصلی + —مین**

اعداد ترتیبی که با افزودن «—مین» به اعداد اصلی درست می‌شوند، به عنوان وابسته‌ی پیشین اسم به کار می‌روند: ورود دومین کاروان آزادگان، موجی از خوشحالی را در میان ایرانیان ایجاد کرد. / چهارمین کتاب را خواندم

نکته: سه واژه‌ی «نخستین، آخرین، اولین» صفت شمارشی ترتیبی (۱) هستند.

نخستین باده کاندراجم کردند ز چشم مست ساقی وام کردند

۶. صفت عالی: ← **ساختار: صفت بیانی + ترین**

همه‌ی صفت‌هایی که «ترین» را به دنبال دارند، صفت عالی هستند.

بزرگ‌ترین بخش ادبیات دوره‌ی مشروطه به سیاست اختصاص یافت.

نکته ۱: هرگاه صفت عالی نقش‌نمای اضافه بپذیرد، هسته گروه به شمار می‌آید و نقش‌های اسم را می‌پذیرد. مثال: بهترین شما باتقواترین شماست.

نکته ۲: صفت عالی اسم بعد از خود را معرفه یا شناس می‌کند.

۷. صفت مبهم: «هر، هیچ، چند، چندمین، برخی، خیلی، دیگر، کمی، پاره‌ای، بعضی، بسیاری، همه، بهمان و فلان»

در صورت همراهی با اسم، صفت مبهم‌اند در غیر این صورت، اسم یا ضمیر مبهم هستند.

همه جا را گشتم، هیچ جا را نادیده نگذاشتم. هر شاعری می‌کوشید ادبیات را در خدمت فلان امیر و وزیر قرار ندهد.

نکته ۱: «چند و چندمین» نیز در صورتی که پرسشی نباشد، صفت مبهمند.

بیش از چند نفر حاضر نشده بودند. چندمین بار است که این درس را خواندی.

نکته ۲: واژه‌ی «همه» چه با کسره‌ی اضافه و چه بی کسره‌ی اضافه، در صورت همراهی با اسم، صفت مبهم است.

همه‌ی دانش آموزان کلاس آماده‌اند همه جا را گشتم

نکته ۳: واژه‌های «دیگر و چند» هم وابسته‌ی پیشین هستند و هم وابسته‌ی پسین.

چند کتاب، کتابی چند دیگر سخن، سخن دیگر

نکته ۴: «هر و هیچ» در اسم‌های مبهم «هر کدام، هریک، هیچ یک، هیچ کدام» وابسته پیش و صفت مبهم نیستند و یک واژه‌ی جداگانه به شمار نمی‌آیند

نکته ی ۵: هرگاه واژه هایی مانند « برخی، خیلی، کمی، پاره ای، بعضی، بسیاری » در صورت وابسته نبودن به اسم، به همراه حرف اضافه ی اختصاصی خود می آیند و اسم مبهم به شمار می آیند.

برخی دانش آموزان خوب درس نمی خوانند برخی از دانش آموزان خوب درس نمی خوانند

نکته ۶: واژه های یکدیگر، همدیگر، دیگری، دیگران، همگان، همگی اسم مبهم اند و هرگز به عنوان صفت مبهم به کار نمی روند.

۸. شاخص (= عناوین و القاب)

ویژگی ها و نشانه ها:

۱. عناوین و القاب هستند؛ مثل آقا، استاد، امام، برادر، خواهر، عمو، عمه و....

۲. از نظر دستوری اسم یا صفت اند.

۳. هیچ نشانه و نقش نمایی ندارند؛ یعنی ساکن هستند.

۴. نزدیکترین وابسته پیشین به هسته هستند.

۵. عمدتاً هسته ی آن ها اسم خاص است؛ مثل عمو جواد، مهندس علی و..

۶. گاهی پس از هسته می آید؛ مانند علی آقا، رضا خان، نادر شاه (در این صورت وابسته ی پسین هستند.)

۷. گاهی یک اسم دو شاخص می پذیرد؛ مانند شاه سلطان حسین، شهید دکتر چمران / آقامحمد خان

۸. گاهی شاخص کسره می پذیرد؛ مانند نادر شاه افشار

۹. تمام واژه هایی که به عنوان شاخص به کار می روند در صورت پذیرفتن کسره (به استثنای شماره ۸) و نقش های اسم، یک اسم به شمار می

آیند و هسته گروه هستند؛ مانند

مضاف الیه

۱. عمو جواد را بهتر از هر کس دیگر می شناسم، ۲. حسین، عموی جواد است.

شاخص هسته در نقش مفعول هسته ی گروه اسمی در نقش مسند

صفت بیانی بدل از نهاد

۳. علامه ی بزرگ، استاد علی اکبر دهخدا، تدوین کننده ی لغت نامه است.

هسته در نقش نهاد مضاف الیه

۴. علامه دهخدا، استاد لغت نویس معاص ایران است.

شاخص هسته در نقش مسند

۱۳- ویژگی مشترک وابسته های پیشین:

۱- تمام آن ها بدون کسره و نقش نمای اضافه به هسته، وابسته می شوند. (به جزء واژه ی «همه»)

توجه: واژه ی «همه» چه با کسره ی اضافه چه بی کسره ی اضافه، در صورت همراهی با اسم و وابسته بودن به اسم، وابسته ی پیشین و صفت مهم است.

همه ی دانش آموزان کلاس همه جا

وا هسته وا وا هسته

۲- تمام آن ها (به جزء شاخص) صفت هستند.

این دو بهترین دانش آموز

صفت اشاره صفت شمارشی اصلی صفت عالی هسته

وابسته های پسین:

۱. «ی» نکره : ساختار : اسم عام + ی نکره ← مردی ، کتابی

نکته ۱: اگر وابسته در گروه اسمی ، صفت بیانی باشد « ی » نکره می تواند قبل یا بعد از آن به یکی از این سه طریق بیاید :

۱- اسم عام + ی + صفت بیانی مختوم به « ی » ← پهلوانی قوی ، عکسی رنگی

۲- اسم عام + صفت بیانی پایان نیافته به ی + ی نکره ← کتاب مفیدی

۳- اسم عام + ی نکره + فعل + صفت بیانی ← او جوانی بود سی ساله (= او جوانی سی ساله بود).

نکته ی ۲: « ی » نکره همراه با اسم هایی که صفت شمارشی « ده ، بیست ، سی ، صد،...هزار و...بیاید، تقریب را می رساند .

ده نفری را دیدم پنجاه نفری آمده بودند

نکته ی ۳: «ی» نکره به همراه اسم مفرد به مفهوم « یک » است و به همراه اسم هایی که نشانه ی جمع دارند ، مفهوم « یک سری » می دهد.

کتاب هایی خریدم ← یک سری کتاب خریدم

نکته ی ۴: گاهی نیز « ی » نکره بین ممیزو هسته می آید . ← مثنی گندم ، لیوانی آب

۲- نشانه ی جمع : درختان ، کتاب ها

۳- صفت شمارشی ترتیبی نوع (۲) با پسوند « مُـم » : ساختار : اعداد اصلی + مُـم

اعداد ترتیبی که با افزودن « مُـم » به اعداد اصلی ساخته می شوند، به عنوان وابسته ی پسین اسم به کار می روند:

در خان دوم مقاومت، در خان سوم زورمندی، در خان چهارم تأیید ایزدی، در خان پنجم تدبیر و چالاکي و در خان ششم و هفتم

زور و جسارت، رستم را پیروز می گرداند.

نکته ۱: گاهی نشانه ترتیبی حذف می شود : مثال ← ردیف چهار = ردیف چهارم ، کلاس پنج = کلاس پنجم

نکته ۲: صفت ترتیبی بعد از واژه ی « ساعت » بی نشانه ی ترتیب می آید. مثال ← ساعت ده به مدرسه آمد.

نکته ۳: سه واژه ی « آخر، نخست و اول » صفت شمارشی ترتیبی (۲) هستند . مثال کلاس اول ، بارنخست

۴. صفت بیانی: هرگاه پس از هسته ی گروه اسمی، کسره بیاید و واژه ی بعد از آن «اسم، ضمیر یا صفت شمارشی» نباشد، صفت بیانی است: آسمان آبی.

، کتاب مفید ، انسان کوشا ، روز گذشته ، دبیرستان روزانه و.....

نکته ی ۳ : انواع صفت بیانی :

۱- صفت بیانی ساده یا مطلق یا عادی :

نکته : «ساده» در این جا در مقابل لیاقت و مفعولی و نسبی و فاعلی قرار می گیرد و نشانه های این گروه از صفت ها را ندارد.

داشمند ، سفید بخت ، روشن دل ، غمگین ، لبالب ، نخود هر آش ، دست و پاگیر ، پررفت و آمد ، سربلند ، روشن ، خوب و...

۲. صفت بیانی فاعلی:

پسوندهایی که به بن فعل (ماضی / مضارع) اضافه می شوند و صفت فاعلی می سازند، عبارتند از: « نَـده، ا، ان، گار، ار، گر، کار». بنابراین

صفت فاعلی به هفت روش ساخته می شود:

الف) صفت فاعلی (۱) - بن مضارع + نَـده: گوینده، شنونده، رونده، زننده، سوزنده.

نکته : هرگاه این صفت های فاعلی با واژه ی دیگری ترکیب شوند؛ واژه ی ساخته شده صفت فاعلی مرکب خواهد بود. در این

صورت تکواژ « نَـده » از آخر این واژه ها حذف می شود که به آن صفت فاعلی مرکب مرخّم (دُم بریده) می گویند: دروغگو،

رهرو، جنگجو ، دل شکر ، جان ستان و...

ب) صفت فاعلی (۲) ← بن مضارع + ا: دانا، شنوا، گویا، بینا، گیرا، زیبا، فریبا، گذرا، جویا، روا، خوانا .

ج) صفت فاعلی (۳) ← بن مضارع + ان: گریان، خندان، لرزان، پریشان، پسران، گذران.

د) صفت فاعلی (۴) ← بن مضارع / بن ماضی + ار: خریدار، نمودار، خواستار، پرستار

نکته ۱: با این ساختار، اسم و صفت مفعولی نیز ساخته می شود:

اسم: بن ماضی + ار ← نوشتار، دیدار، رفتار، کردار، گفتار، کشتار، ساختار، شنیدار: (=اسم مصدر)

صفت مفعولی: بن ماضی + ار ← مردار، گرفتار، برخوردار

ه) صفت فاعلی (۵) ← بن ماضی + گار: خواستگار، ماندگار، آفریدگار، سازگار، آموزگار، رستگار، پرهیزگار، پروردگار

۶- بن ماضی / مضارع / اسم / صفت + گر: دادگر، توانگر، کارگر، روشنگر

۷- بن مضارع / اسم / صفت / فعل امر + گار: تراشکار، ریاکار، نیکو کار، بستانکار

۳. صفت بیانی مفعولی: که ساخت آن بر سه گونه است:

۱- بن ماضی + ه / ه (= e) ← دوخته، شکسته، بسته، گشوده، زده، خورده، برده، افسرده، گرفته، دیده، و ...

۲- اسم / صفت + بن ماضی ← خوش دوخت، باد آورد (صفت مفعولی مرکب مرخم)

۳- بن ماضی + ار ← گرفتار، مردار

نکته: هر فعلی از نظر ساخت دارای صفت مفعولی است. صفت های مفعولی را می توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱- کاملاً صفت: این واژه ها می توانند به عنوان وابسته ی اسم در ساختمان گروه اسمی به کار روند از قبیل:

در گشوده، پنجره ی بسته، پرچم برافراشته، دل سوخته، مرغ مرده، نامه های رسیده، میوه ی گندیده، لباس شسته، آدم

خفته، مرد ورزیده و...

۲- واژه هایی که از نظر ساختمان صفت مفعولی هستند اما کارکرد صفتی ندارند و در ساختمان فعل مجهول و ماضی های بعید، التزامی و نقلی به

کار می روند: مانند: دیده، کشیده، شنیده، خورده، گفته، گرفته، خوانده، زده.

نکته: اغلب صفت های مفعولی که به تنهایی کاربرد صفتی ندارند وقتی با واژه های دیگر ترکیب شوند، صفت مفعولی مشتق - مرکب می سازند

مثال: رنج دیده، ستم کشیده، بربادرفته، دل از دست داده.

۳. صفت بیانی لیاقت: ساختار: مصدر + ی ← خوردنی، نوشیدنی، دیدنی، ماندنی، رفتنی و ...

۴. صفت بیانی نسبی: به شکل های زیر ساخته می شوند:

۱- اسم + ی: آسمانی، نیلوفری، محمدی، ابریشمی، بهاری، خانگی، تهرانی، زمینی، کتابی، علمی، صنعتی، هفتگی، همیشگی، خانوادگی.

نکته: اگر پسوند «ی» را به آخر اسمی بیفزاییم که به «ه / ه» (های غیر ملفوظ) ختم شده است، به سبب قرار گرفتن دو مصوت در کنار

هم، گاهی در بین آن ها صامت «گ» به عنوان میانجی قرار می گیرد.

خانه + ی ← خانگی، هفتگی، همیشگی، خانوادگی

۲- اسم / صفت + انه: روزانه، شبانه، عصرانه، دخترانه، پسرانه، محترمانه، مؤدبانه، خیرخواهانه و...

نکته ۱: ساخت بالا قید مشترک با صفت نیز می باشد و برای تعیین نوع واژه ی «صفت یا قید» باید به کاربرد آن در جمله توجه کرد.

مثال: ۱- محمد در دبیرستان روزانه درس می خواند. ← صفت محمد روزانه دوساعت نرس می خواند. ← قید

نکته ی ۲: برخی از واژه های پایان یافته به «ه / ه» به جای «انه»، «گانه» می گیرند ← بچگانه

نکته ی ۳: واژه های «صبحانه، شکرانه، شاگردانه» اسم هستند.

نکته ی ۴: سه واژه ی «خوشبختانه، بدبختانه، متأسفانه» قید مختص هستند.

۳- اسم / گروه اسمی + ه: کناره، ده ساله، سه روزه، همه کاره؛ چند ماهه

۴- اسم + ین /ینه: زرین / زرینه، سیمین / سیمینه، پشمین / پشمینه

۵- اسم / صفت + گان / گانه: دوگانه، دهگان، چندگانه، جداگانه

۶- اسم + انی: روحانی، جسمانی، نورانی، خسروانی

ساختمان صفت بیانی: صفت‌های بیانی از نظر ساخت دو نوع هستند:

الف) ساده (ب) غیر ساده: ۱- مرکب، ۲- مشتق، ۳- مشتق - مرکب

الف) صفت ساده: صفتی است که تنها یک تکواژ آزاد دارد و به واحدهای معنی‌دار کوچک‌تر تقسیم پذیر نیست ←

سفید، سیاه، پاک، بلند، عاقل، روشن، خوب، کوتاه.

ب) صفت غیر ساده: آن است که بیش از یک تکواژ دارد و بر سه نوع است:

۱. مرکب ۲. مشتق ۳. مشتق - مرکب.

۱. صفت مرکب: آن است که از دو یا چند تکواژ آزاد تشکیل می‌شود:

پابرهنه، پرآب، پاره‌پاره، سفید پوست، بد اخلاق، خوش سیم، ریش سفید، دل‌تنگ، خودخواه، راهنما، دل‌گشا، گل‌اندود.

۲. صفت مشتق: آن است که از یک تکواژ مستقل (آزاد) و یک یا چندتا وند اشتقاقی تشکیل می‌شود:

نسنجیده، ناپاک، هماهنگ، ویرانگر، خردمندانه، ابریشمی، بهاره، خانگی، بینا، زبیده، گریان، شکسته، خریدار.

۳. صفت مشتق - مرکب: ساختار: دو یا چندتا تکواژ آزاد و یک یا چند وند اشتقاقی داشته باشد:

ناجوانمرد، حمایت‌کننده، هیچ‌کاره، چهارده‌ساله، ایرانی‌نژاد.

نکته ۱: صفت کلمه‌ای است که درباره‌ی اسم توضیحی می‌دهد و یکی از ویژگی‌های آن؛ مانند بزرگی و کوچکی، نرمی و زبری، بو، مزه،

شکل و ... را بیان می‌کند. بنابراین کلیه‌ی واژه‌هایی که تحت عنوان صفت می‌آیند، در صورتی که وابسته‌ی اسم باشند، صفت‌اند؛ در غیر

این صورت با مقوله‌های گروه اسمی و گروه قیدی مشترک‌اند. مثال:

۱- گروه اسمی: هوا خوب است ← چون نقش مسند پذیرفته است.

۲- گروه قیدی: محمد تمرینات را خوب نوشت. ← چون فعل به آن نیازی ندارد و قابل حذف است.

۳- صفت بیانی: محمد دوست خوب من است. ← چون وابسته به اسم است.

* اسمی که صفت می‌گیرد، «موصوف» نامیده می‌شود.

نکته ۲: به آخر موصوف، عمدتاً کسره (ـِ) افزوده می‌شود و صفت‌های بیانی و شمارشی ترتیبی ۲ بعد از آن می‌آید:

خط خوانا، کتاب مفید، کلاس دوم، دفعه‌ی پنجم

نکته ۳: گفتیم که جای صفت بیانی پس از اسم است (صفت‌های بیانی وابسته‌ی پسین اسم هستند) اما در نظم و نثر ادبی در موارد

زیر، صفت بیانی پیش از موصوف یا هسته می‌آید و وابسته‌ی پیشین به شمار می‌آید.

۱- صفت‌های «تنها، یگانه، یکدانه، یکتا و...» که مانند صفت‌های عالی، موصوف خود را منحصر به فرد می‌کنند.

تک دختر خانواده، یگانه پسر ارباب، تنها دانشمند واقعی قرن پنجم، یکتا بیمارستان شهر ما

۲- صفت‌هایی مانند «خوش، عجیب خوب، بد و...» هرگاه قبل از اسم بیابند شدت و تاکید را می‌رسانند یا جنبه‌ی عاطفی دارند:

خوب کاری کردی که آمدی: کار خوب محمد در اندک مدتی خود را به محل کارش رساند: مدت اندک

بیماری بدچیزی است. ← بیماری چیز بدی است.

۳- گاهی جای صفت بیانی و موصوف، عوض می شود و با این جابه جایی، واژه ی مرکب نمی سازند بلکه هم چنان ترکیب وصفی هستند که این ترکیب ها به ترکیب های وصفی مقلوب معروف هستند.

بی بها چرم آهنگران : چرم بی بهای آهنگران
یکی بی زیان مرد آهنگرم : مرد بی زیان
گرفت آن بر و یال جنگی پلنگ : پلنگ جنگی
سیاه دشت نمناک : دشت سیاه

نکته ۳: به ترکیب های وصفی (موصوف و صفت بیانی) سه گروه بالا که جای موصوف و صفت با هم عوض شدند به طوری که کسره (ـ) به ساکن تبدیل گردید، ترکیب وصفی مقلوب می گویند.

نکته ۳: منظور از ترکیب وصفی در تست های گنگور:

هرگاه هسته ی گروه اسمی چه صفت بیانی داشته باشد و چه صفت های غیربیانی مانند اشاره، شمارشی، مبهم و... باهم ترکیب وصفی تشکیل می دهند و یک ترکیب وصفی هستند. مثال: این کتاب، کتاب مفید، کتاب دوم و...

نکته ی ۴: به مجموع موصوف و صفت « ترکیب وصفی » می گویند.

نکته ی ۵: تعداد ترکیب وصفی برابر است با تعداد صفت موجود در متن.

۵- مضاف الیه: مضاف و مضاف الیه ← ترکیب اضافی

ترکیب «اسم - اسم / ضمیر / صفت جانشین اسم» را مضاف و مضاف الیه (اضافه) گویند. مثال:

کتاب تاریخ، کتاب محمد، کتاب شما، کتاب نویسنده، عمر گناهار ضایع است.

نکته ۱: مجموع مضاف و مضاف الیه را «ترکیب اضافی» می گویند.

انواع اضافه را می توان در دو گروه کلی جای داد: ۱. اضافی تعلق ۲. اضافی غیر تعلق.

۱. اضافی تعلق: در اضافی تعلق بین مضاف و مضاف الیه رابطه ی مالکیت یا وابستگی وجود دارد اما در اضافی غیر تعلق چنین رابطه ای نیست: پر پرنده، عنوان نامه، دسته ی صندلی، قانون کار، پسر همسایه، راه شیراز، کاسب بازار.

روش های تشخیص اضافی تعلق از غیر تعلق:

الف) در اضافی تعلق می توان مضاف الیه را جمع بست. ← پر پرندگان، عنوان نامه ها، دسته ی صندلی ها.

توجه: اگر مضاف الیه اسم خاص و ضمیر باشد، چون اسم خاص و ضمیر نشانه ی جمع نمی پذیرند، این قاعده صادق نیست و می توان با

روش دوم امتحان کرد ← کتاب علی ← علی کتاب دارد / کتاب من ← من کتاب دارم

ب) در اضافی تعلق در پاره ای موارد می توان با جابه جایی مضاف و مضاف الیه و افزودن فعل «دارد» یک جمله ی سه جزئی مفعول دار ساخت ← نامه عنوان دارد، کار قانون دارد، همسایه پسر دارد، شیراز راه دارد، بازار کاسب دارد.

۲. اضافی غیر تعلق: اضافه هایی هستند که دو قاعده ی بالا درباره ی آنها صدق نمی کند.

دست طمع، گل لاله، کوزه ی سفال، کشور ایران، داس مرگ، روز سه شنبه، دست ارادت

نکته ۱: رابطه ی مضاف و مضاف الیه در اضافی تعلق مالکیت و وابستگی بر پایه ی حقیقت و واقعیت است مثلاً «دست علی» واقعا علی، دست دارد اما «دست روزگار» بر پایه ی واقعیت نیست، پس غیر تعلق است.

نکته ۲: اضافه های تشبیهی، استعاری، پارادوکسی، حس آمیزی، اضافی غیر تعلق هستند. مثال:

مهد زمین، دست عشق، سلطنت فقر، شنیدن بو

* چگونه می توانیم ترکیب های اضافی (مضاف و مضاف الیه) را از ترکیب های وصفی (موصوف و صفت بیانی) تشخیص دهیم؟

الف) در پایان ترکیب های وصفی معمولاً «تر» افزوده می شود.

دیوار بلند ← دیوار بلند تر: صفت و موصوف
کشور ایران ← کشور ایران تر (معنی ندارد) مضاف و مضاف الیه

ب) بعد از کلمه ی اول علامت ویرگول می گذاریم و بعد از کلمه ی دوم فعل « است » قرار می دهیم. اگر معنی نداشته باشد مضاف و مضاف الیه است. با کلمه ی « این » در ابتدای جمله. مثال :

گل زیبا ← این گل ، زیبا است . : صفت و موصوف درّه ی سبز ← این درّه ، سبز است : صفت و موصوف پایه ی میز ← این پایه ، میز است (معنی ندارد) ترکیب اضافی

کتاب تاریخ ← این کتاب ، تاریخ است (معنی ندارد) ترکیب اضافی

ج) می توانیم میان موصوف و صفت بیانی " ی " نکره و وحدت بیاوریم. ← تویی بزرگ ← درست

اما میان مضاف و مضاف الیه " ی " نکره واقع نمی شود. تویی مجید (غلط است.) / کتابی تاریخ (غلط است.)

د) در بین مضاف و مضاف الیه می توان « این » و « آن » ، « کدام » و سایر وابسته های پیشین را اضافه کرد ؛ مانند :

ساحل دریا: ساحل این دریا یا صاحب آن مغازه ، کتاب کدام دانش آموز...

(در این صورت به این وابسته های پیشین « صفت مضاف الیه » می گویند. (به جزء شاخص)

در بین صفت و موصوف نمی توانیم صفت اشاره « این » و « آن » اضافه کنیم .

مانند : گل زیبا که نمی توانیم بگوییم: گل این زیبا یا گل آن زیبا

ه) اگر کسره صفت و موصوف را برداریم و فعل « است » را به آن اضافه کنیم ، جمله ای معنی دار ساخته می شود.

مانند : مادر مهربان + است که می شود مادر ، مهربان است.

اما مضاف و مضاف الیه چنین نیست .

مانند کیف سارا + است که می شود کیف، سارا است و جمله ما در این شکل درست نیست.

و) ترکیب های وصفی را می توان در ساختار « $x + y + \text{است}$ » قرارداد. مثال :

کتاب مفید ← کتابی که مفید است ← قابل قبول

ز) می توانیم میان موصوف و صفت بیانی واژه های « بسیار ، نسبتا ، اندکی ، خیلی ، فوق العاده و... » قرارداد.

(در این صورت به این واژه ها « قید صفت » می گویند.) دوست بسیار مهربان ، کتاب خیلی مفید

نکته ۱ : موصوف و مضاف نقش نیستند بلکه کلماتی هستند که در داخل جمله نقش می پذیرند.

علی (نهاد) کتاب (مفعول) بزرگی (صفت) خرید (فعل). علی (نهاد) ورق (مفعول) کتاب (مضاف الیه) را برداشت (فعل).

نکته ۲ : اگر مضاف الیه ضمیر متصل باشد کسره ، اضافه نمی شود. کتابم (مضاف الیه) ، کتابش

نکته ۳ : انسان + - + $x =$ ترکیب وصفی ، مانند « انسان عاقل ، باادب ، خردمند ، با هوش و... »

نکته ۴ : در شمارش ترکیببات اضافی ، اضافه های بنوت (پدر فرزندی) را از قلم نیندازید. مثال :

ناصر خسرو ، محمد عبدالله ، مسعود سعد ، رستم زال ، کیخسرو سیاوش ، کاووس کیقباد

۱۳- ویژگی مشترک وابسته های پسین:

نکته ۱ : تمام وابسته های پسین بعد از کسره یا نقش نمای اضافه به هسته ، وابسته می شوند. به عبارتی دیگر

. عناصری که پس از هسته قرار می گیرند، وابسته های پسین هستند که همه به یکدیگر اضافه می شوند

کتاب مفید	این	دو	کتاب مفید	تاریخ		
هسته	صفت بیانی	صفت اشاره	صفت شمارشی	هسته	صفت بیانی	مضاف الیه

بهترین	کلاس	دوم	مدرسه	اصلی
--------	------	-----	-------	------

صفت عالی	هسته	صفت شمارشی	مضاف الیه
----------	------	------------	-----------

نکته ۲ : در دو مورد زیر وابسته های پسین نقش نمای اضافه نمی گیرند و به هم اضافه نمی شوند.

الف) نشانه ی نکره : انسانی شریف

ب) نشانه های جمع : درختان ، برگ ها

نکته ۳: گاهی فعل ، بین هسته و صفت بیانی فاصله می اندازد، در این صورت، وابسته ی پسین بعد از فعل و بدون کسره به هسته ی خود وابسته می شود.

او جوانی بود سی ساله (= او جوانی سی ساله بود).

نکته ۴: هر گاه هسته ی گروه اسمی « ی » نکره بپذیرد، صدای کسره شنیده نمی شود و واژه ی بعد از آن صفت بیانی است . مثل

کتابی مفید

مرد ی مهربان

هسته وا وا

هسته وا وا

۱۴- چگونگی وابستگی اجزای گروه اسمی:

اعضای گروه اسمی، حالت سلسله مراتبی دارند؛ یعنی، اجزای گروه اسمی (هسته، وابسته ها، وابسته های وابسته) به یک میزان به هم وابستگی ندارند، کانون اصلی گروه اسمی، هسته است. منتهی وابسته ها با درجات مختلفی به هسته وابسته می شوند. برای چگونگی وابستگی اجزای گروه اسمی و حالت سلسله مراتبی از نمودار های پیکانی و درختی استفاده می کنیم؛ مثال:

این ماهی قرمز حوض خانه ی ما

یعنی: " ما " وابسته ی «خانه» است.

" خانه ی ما " وابسته به حوض است .

" قرمز " وابسته به " ماهی " است.

" حوض خانه ی ما " وابسته به " ماهی قرمز " است.

این " وابسته به " ماهی قرمز حوض خانه ی ما " است.

هسته ی اصلی گروه اسمی « ماهی » است.

۱۵- چند نکته برای رسم نمودار پیکانی گروه اسمی:

۱. در جمله ابتدا گروه ها (اسمی، فعلی، قیدی) را مشخص می کنیم.

۲. گروه های اسمی و گروه های قیدی ای را که از هسته و وابسته تشکیل شدند؛ جدا می کنیم.

۳. زیر هسته و تک تک وابسته ها به شکل جدا گانه خط می کشیم.

۴. هر گاه هسته هم وابسته ی پیشین و هم وابسته ی پسین پذیرفته باشد، ابتدا نمودار وابسته ی پسین را رسم می کنیم سپس نمودار وابسته ی پیشین را به وسط نمودار قبلی می کشیم .

دو کتاب تاریخ

این کتاب مفید

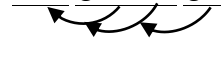

۵. هر گاه هسته دو یا چند وابسته ی پیشین یا پسین داشته باشد، ابتدا نمودار وابسته ی نزدیک تر به هسته را رسم می کنیم .

آن کتاب خواندنی کتاب خانه

این دوبهترین کتاب

این دو کتاب مفید تاریخ

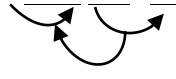

۶. هر گاه در گروه اسمی وابسته ی وابسته داشته باشیم، ابتدا نمودار وابسته ی وابسته را رسم می کنیم، سپس مجموع آن ها را به زیر هسته ی آن ها می کشیم: (این قاعده برای درس وابسته ی وابسته سال سوم کاربرد دارد.) مثال :

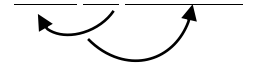
کتاب تاریخ ایران

دو جلد کتاب،

دانش آموز این کلاس

دانش آموز کلاس دوم

دوست فوق العاده مهربان ،

لباس سفید نقره ای

۷- هرگاه دو واژه با هم معطوف و هم پایه شوند؛ ابتدا باید آن ها را هم پایه کرد و نمودار هم پایه بودن اولویت دارد. مثال :

کتاب مفید و ارزشمند تاریخ برگزیده ی اسلام

۸- هرگاه هم صفت بیانی همراه با هسته بیاید و هم مضاف الیه ، نمودار صفت بیانی الویت دارد .

کتاب خواندنی کتاب خانه

۱۶- اجزای سازنده ی گروه اسمی:

اجزای سازنده ی گروه اسمی را می توان به سه شخصیت عمده محدود کرد :

(الف) هسته ← نقش آن را می توان به چهار شکل شناخت :

۱. با نقش نمای متمم ← ویژه ی گروه اسمی است که نقش متمم دارد؛ یعنی ، نقش نمای متمم همیشه با نزدیک ترین اسم بعد از خود ارتباط دارد. به این دو دوست مهربان نقش نمای متمم

۲. با نقش نمای مفعولی «را» ← ویژه ی گروه اسمی است که نقش مفعول دارد؛ یعنی ، نقش نمای مفعول همیشه با دور ترین اسم قبل از خود در گروه اسمی مورد نظر ارتباط دارد. ← این دو دوست مهربان کلاس ما را...

۳. با نقش نمای ندا ← ویژه ی گروه اسمی است که نقش منادا را پذیرفته است.

ای خدای بزرگ ، یا امام هشتم
نشانه ندا منادا صفت بیانی نشانه ی ندا منادا صفت شمارش ترتیبی (۲)

۴. با فعل جمله: نقش هسته ی گروه های اسمی را که نشانه ی ظاهری ندارند می توان با ویژگی گذر فعل آن ها را شناخت.

(ب) وابسته: نقش آن ها را هسته ی گروه اسمی مشخص می کند؛ یعنی هر واژه ای که به طور مستقیم با هسته ارتباط داشته باشد ؛ وابسته ی آن است و نقش آن ها را «هسته» مشخص می کند.

(ج) وابسته ی وابسته: نقش آن را وابسته ی گروه اسمی مشخص می کند؛ یعنی ، همیشه به طور مستقیم با یک وابسته ارتباط دارند.

هسته → وابسته → وابسته ی وابسته

ج (وابسته ی وابسته :

منظور آن است که در گروه اسمی ، گاهی واژه هایی می آیند که به طور مستقیم به هسته مربوط و وابسته نیستند بلکه وابسته ی یکی از وابسته ی پیشین یا پسین می باشند به این واژه ها «وابسته ی وابسته» می گویند.

۱۷- انواع نقش های وابسته ی وابسته :

۱. ممیز (= واحد شمارش) ← وابسته ی عدد یا صفت شمارشی اصلی

اسمی است وابسته به صفت شمارشی اصلی (= عدد) که بدون کسره یا نقش نمای اضافه برای شمارش تعداد، وزن یا اندازه ی موصوف، بین صفت شمارشی اصلی (= عدد) و موصوف (= معدود) می آید.

***معدود:** شمرده شده؛ موصوف صفت شمارشی را معدودی گویند یا معدود اسمی است که عددبر شماره ی آن دلالت می کند.

دو = عدد (= صفت شمارشی اصلی) رادیو (معدود = موصوف = هسته) ← دو رادیو

دو (= صفت شمارشی اصلی) دستگاه (ممیز) (راديو) (معدود=موصوف = هسته) ← دو دستگاه راديو

نمودار بيكاني بالا نشان مي دهد كه مميز وابسته ي صفت شمارشي اصلي (= عدد) است و مميز با عدد همراه خود، يك جا وابسته هسته مي شوند.

نکته: گاهی صفت های مبهم "هر" و "چند" نیز ممیز می گیرند: مثال

چند دستگاه اتومبیل ، هر ورق کاغذ ، چند اصله نهال ، هر نخ سیگار

ممیزها عبارت اند از:

برای وزن تن ، کیلو ، گرم ، من ، سیر ، مثقال ، خروار و....
 برای طول و فاصله فرسخ ، کیلو تر ، متر ، ساتی متر ، میلی متر و...
 برای تعداد معینی از (لباس دوخته ، میز و صندلی ظرف و....) دست
 برای پارچه توپ و طاقه
 برای فرش تخته
 برای وسایل و لوازم الکتریکی و همانند آن ها دستگاه
 برای بسیاری از اشیا « تا »
 برای کفش و جوراب و ... جین ، لنگه ، جفت
 برای تخم مرغ و همانند آن عدد ، بسته ، کارتن ، دانه ، شانه
 برای کاغذ و همانند آن ورق و برگ
 برای کتاب جلد

* جمع بندی و نشانه ها:

۱. ممیز بین صفت شمارشی اصلی و موصوف قرار می گیرد.
 ۲. بدون کسره یا نقش نما است؛ یعنی، ساکن است .
 ۳. ممیز با عدد یک جا به هسته، وابسته می شود.
 ۴. ابتدا نمودار ممیز را به زیر عدد رسم می کنیم و سپس نمودار مجموع آن ها را به زیر هسته می کشیم.
۲. صفت صفت ← صفتی که وابسته ی صفت بیانی است. ← ساختار: موصوف + صفت بیانی بر مفهوم رنگ + صفت صفت
 توجه: هر گاه صفت بیانی بر رنگ دلالت کند و بعد از آن صفتی بیاید که نوع آن رنگ را روشن تر کند و این صفت بیانی نیز بر رنگ دلالت کند و مجموع این دو صفت نیز بر رنگ دلالت کنند به این صفت دوم « صفت صفت » می گویند.

رنگ (موصوف) سفید (صفت بیانی) شیری (صفت صفت)
 ساختار: موصوف + صفت بیانی بر مفهوم رنگ + صفت صفت

جمع بندی و نشانه ها:

۱. صفت صفت اغلب بر رنگ دلالت می کند.
۲. صفت صفت با صفت همراه خود یک جا وابسته ی هسته می شود.
۳. ابتدا نمودار صفت صفت را رسم می کنیم سپس نمودار مجموع را به زیر هسته می کشیم.

لباس آبی آسمانی
 موصوف صفت بیانی صفت صفت
 رنگ سبزی یشمی

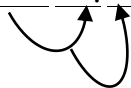
می بینیم که صفت بیانی « آبی » بر رنگ دلالت می کند و صفت بیانی « آسمانی » نیز بر رنگ دلالت دارد و مجموع آن ها نیز بر رنگ که به یک حقیقت نسبت می دهیم.

نکته ۱: گاهی برای یک هسته، دو یا چند صفت پشت سر هم می آید که هر کدام از صفت ها، وابسته ی هسته هستند.

دانش آموز زرنگِ درسِ خوانِ مؤدّب ← موصوف + صفت بیانی + صفت بیانی + صفت بیانی = هر سه تا وابسته به هسته هستند.
نکته ۲ در این گونه از گروه ها، صفت های دومی را با صفت صفت اشتباه نگیرید. چون گفته شد که صفت صفت معمولاً برای رنگ هاست.

۳. مضاف الیه مضاف الیه؛ یعنی مضاف الیهی که وابسته به یک مضاف الیه دیگر است.

کیف پسر همسایه

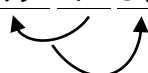
کیف (مضاف) پسر (مضاف الیه) همسایه (مضاف الیه مضاف الیه)

۴. قید صفت؛ یعنی قیدی که وابسته به یک صفت بیانی است.

توجه: قید هایی که بدون کسره یا نقش نمای اضافه بین موصوف و صفت بیانی می آیند و نشان دهنده ی ویژگی های اندازه، مقدار و درجه و میزان کم و بیشی صفت بیانی هستند؛ مانند خیلی، بسیار، تقریباً، حدوداً، فوق العاده، کسی، اندک، نسبتاً، بیش تر از اندازه، نه چندان و....

موصوف صفت بیانی موصوف قید صفت صفت بیانی

هوای خوب ← هوای نسبتاً خوب ← هوای نسبتاً خوب

موصوف صفت بیانی

*** جمع بندی و نشانه :**

۱. قید صفت بین موصوف و صفت بیانی می آید.

۲. قید صفت، کسره و نقش نمای اضافه به همراه ندارد؛ یعنی ساکن است.

۳. بیان کننده ی مقدار کم و بیشی صفت بیانی است.

۴. قید صفت به همراه صفت بیانی یک جا وابسته ی هسته می شود.

۵. ابتدا نمودار قید صفت را زیر صفت بیانی رسم می کنیم، سپس مجموع آن ها را زیر هسته می کشیم.

۵- صفت مضاف الیه؛ یعنی صفتی که وابسته به مضاف الیه است.

توجه: مضاف الیه به عنوان یک اسم می تواند تمامی وابسته های پیشین و پسین اسم را بپذیرد که در نتیجه

« وابسته ی وابسته » از نوع صفت مضاف الیه ایجاد می شود.

پس صفت مضاف الیه را به دو نوع عمده می توان تقسیم کرد :

۱. صفت مضاف الیه پیشین.

این نوع صفت مضاف الیه بدون کسره و نقش نمای اضافه بین مضاف و مضاف الیه می آید و می تواند از نوع اشاره، پرسشی، مبهم، شمارشی،

تعجبی و... باشد؛ مثال

دانش آموز این کلاس ، دانش آموز کدام کلاس؟ و...

کلاس این دانش آموز

مضاف صفت مضاف الیه مضاف الیه

۲. صفت مضاف الیه (صفت های پسین)

این نوع صفت مضاف الیه می تواند از نوع صفت بیانی یا صفت شمارشی ترتیبی نوع (۲) باشد، مثال

دانش آموز کلاس دوم

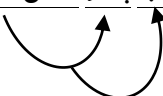
دانش آموزان کلاس دوم

مضاف الیه مضاف الیه صفت مضاف الیه از نوع شمارشی

کتاب پسر درس خوان

کتاب پسر درس خوان

مضاف مضاف الیه صفت مضاف الیه از نوع بیانی ،

*** جمع بندی و نشانه ها :**

۱. هر گاه مضاف الیه صفت بپذیرد، این صفت وابسته ی مضاف الیه است.

۲. صفت مضاف الیه با مضاف الیه همراه خود، یک جا وابسته ی هسته می شود.

۳. صفت مضاف الیه ممکن است از صفت های پیشین باشد یا از نوع صفت های پسین.

۴. صفت های مضاف الیه پیشین بدون کسره و نقش نما وابسته ی مضاف الیه می شوند.
 ۵. ابتدا نمودار صفت مضاف الیه ها پیشین بدون کسره و نقش نما به مضاف الیه را رسم می کنیم.
 ۶. صفت مضاف الیه پسین به مضاف الیه اضافه می شود و بعد از کسره می آید.

۱۸- نقش های گروه اسمی:

هر اسم یا گروه اسمی در جمله یکی از نقش های زیر را بر عهده دارد:

الف) نقش های اصلی: نهاد، مفعول، متمم فعل، مسند، منادا

این نقش ها هر کدام یک گروه اسمی به شمار می آیند و چهار نقش اول جزء اجزای اصلی جمله هستند و فعل الزاماً به آن ها نیاز دارد.

توجه: متمم در صورتی از اجزای اصلی جمله است که نقش متمم فعل را بپذیرد.

توجه: متمم قیدی، هم یک گروه قیدی وهم متمم اسمی به شمار می آید.

توجه: متمم های اسم یا صفت یک گروه جدا گانه به شمار نمی آیند.

نقش های اصلی، نقش " هسته " ی گروه اسمی است و عمدتاً نقش آن ها را فعل جمله مشخص می کند

ب) نقش های تبعی:

این نقش ها را از آن رو تبعی می نامند که مستقلاً در جمله نمی آیند بلکه همراه اسم یا گروه اسمی دیگری به کار می روند که یکی از نقش های اصلی را دارد. گروه های اسمی اخیر از نظر نقش تابع اسم یا گروه اسمی قبل هستند و عبارتند از:

۱. بدل: اسم، ضمیر و گروه اسمی است که در گروه اسمی با درنگی کوتاه در گفتار- ویرگول در نوشتار- پس از هسته یا وابسته های آن قرار می گیرد و توضیحی به مفهوم هسته یا وابسته می افزاید یا آن ها را مؤکد و بیش تر معرفی می کند.

* * * بدل با هسته ی خود یک نقش واحد دستوری دارد؛ مثلاً هر دو نهاد، هر دو مفعول یا هر دو مضاف الیه و... هستند.

* * * بدل از نظر معنایی معمولاً اسم، عنوان، شهرت، شغل و موقعیت اجتماعی یا نام دیگر با توضیحی برای اسم پیش از خود، هسته یا وابسته، است.

* اسمی را که بدل، جانشین آن می شود، بدل دار می گویند.

* بین بدل و بدل دار هرگز کسره نمی آید.

* بدل از ساخت جمله، قابل حذف است و حذف آن خللی به ساخت جمله وارد نمی سازد.

* هر بدلی با هسته ی خود قابل تبدیل به یک جمله ی گذر را به مسند است؛ مثال

کاوه درفش انقلابی را بر ضد پادشا وقت، ضحاک، برافراشت ← قابل تبدیل است.

* * * بدل؛ یعنی، نقش جانشین بدل از متمم قید پادشا وقت ضحاک است یا ضحاک پادشا وقت است.

می توانم نقش بدل را با نماد ریاضی چنین نمایش دهیم:

$y \text{ بدل از } x \text{ است و نقش آن تابع نقش } x \text{ است.}$	\leftarrow
	x, y, \dots

۲- معطوف:

هرگاه دو یا چند واژه؛ یا دو یا چند گروه اسمی یا قیدی در جمله پشت سر هم بیایند و یک نقش واحد را بپذیرند این واژه ها و گروه ها با حرف عطف «و» و «یا» و یا ویرگول به یک دیگر عطف شوند، در چنین حالتی واژه یا گروه اول را «**معطوف علیه**» واژه یا گروه دوم را «**معطوف**» می گویند؛

مثال

۱. احمد و رضا آمدند ۲. احمد و رضا را دیدم ۳. به احمد و رضا گفتم

نهاد معطوف به نهاد مفعول معطوف به مفعول متمم معطوف به متمم

۴. او مهربان و خوش فکر است ۵. من یک لیوان آب و یک بشقاب غذا می خواهم.

مسند معطوف به مسند نهاد مفعول معطوف به مفعول

۶. کدام را می توان باطل شمرد؟ رستم را یا اسفندیار را؟

مفعول نشانه ی عطف معطوف به مفعول

۷. آرزوی های من ، تو و همه ی ایرانیان...

مضاف الیه معطوف به مضاف الیه معطوف به مضاف الیه

۸. دیدار با شما نیروی تازه و زیادی به ما بخشید.

صفت بیانی معطوف به صفت بیانی

جمع بندی و نشانه :

۱. همیشه یک هسته به یک هسته ی دیگر، معطوف می شود یا یک وابسته به وابسته ی دیگر؛

نکته ی ۱: هیچ وقت یک هسته به یک وابسته یا بر عکس معطوف نمی شود

نکته ی ۲: دیگر این که همیشه یک اسم به اسم دیگر یا یک صفت به صفت دیگر معطوف می شود.

۲. هر یک از اجزای جمله مانند نهاد، مفعول، مضاف الیه، صفت، قید و..... می توانند معطوف داشته باشند.

۳. معطوف ممکن است بین دو واژه باشد یا بین دو گروه.

۴. نشانه ی ظاهری آن عمدتاً حروف «و» است گاهی ویرگول و گاهی «یا».

۵. معطوف به یک نقش در حکم همان نقش است.

می توانی نقش معطوف را با نماد ریاضی چنین نمایش دهیم:

Y معطوف به X است و نقش آن تابع نقش X است

X	و	Y
حرف عطف		معطوف

نکته ۱: «و» میان وند با «و» عطف اشتباه نگیرید. «و» میانوند، میان یک واژه ی مشتق - مرکب می آید و فقط به شکل - تلفظ می شود اما «و»

عطف را می توانیم هم «واو» و هم - تلفظ کنیم. مثال

علی و حسن آمدند. ← می توان گفت: ۱- علی - ۲- حسن - علی و حسن

آن ها با هم زدو خورد کردند ← که فقط می توان به شکل - خواند ← زد- خورد نه به شکل «زد و خورد

پس «و» در واژه ی مشتق - مرکب میان وند است نه واو عطف .

نشانه ی دیگر شناخت « و » عطف و تکواژ میانوند «و» آن است که « و » عطف بین دو واژه یا دو گروه هم نقش می آید ولی « و » میانوند بین

یک واژه ی « مشتق - مرکب »

نکته ۲: « و » بین دو واژه یا دو گروه، هم پیوند هم پایه ساز است و هم حرف عطف .

نکته ۳: « و » میان دو جمله، پیوند همپایه ساز یا حرف ربط است و حرف عطف نیست .

نکته ۴: گاهی علامت ویرگول، به جای حرف عطف «و» قرار می گیرد و نشانه ی معطوف بودن واژه ی بعد از خود است.

مثال : علی دوست مهربان ، صمیمی ، کوشا و قدردانی است .

نکته ۵: « و » بعد از فعل ، نقش تبعی ایجاد نمی کند . مثال : علی به مدرسه رفت و آمد .

نکته ۶: اگر میان دو کلمه « و » به کار رود ، در صورتی که بتوانیم هسته ی گروه اسمی قبل از « و » را بعد از « و » تکرار کنیم و معنی درستی بدهد

کلمه ی بعد از « و » وابسته به شمار می آید و مجموعاً یک گروه اسمی هستند. ولی اگر نتوانیم تکرار کنیم ، کلمه ی بعد از « و » خود هسته ی

گروه اسمی دیگر محسوب مس شود . مانند :

سروده های کوتاه و عمیق ← سروده های کوتاه ← ترکیب وصفی / سروده های عمیق ← ترکیب وصفی

قیام کاوه و مبارزه ی او—در این مثال نمی توانیم کلمه ی « قیام » را که هسته است بعد از « و » تکرار کنیم . پس کلمه ی بعد از « و » گروه اسمی دیگری است .

نکته ۷: در صورتی که دو گروه اسمی مانند : « این اندوه وحشی و سیاهی پریم » با « و » هم پایه شوند و در ابتدای گروه اسمی اول ، وابسته های پیشین بیاید ؛ آن وابسته های پیشین را برای گروه اسمی دوم نیز در نظر می گیریم .
پس «این اندوه وحشی و سیاهی پریم » برابر است با— این اندوه وحشی و [این] سیاهی پریم
این اندوه — ترکیب وصفی / اندوه وحشی — ترکیب وصفی / این سیاهی — ترکیب وصفی / سیاهی پریم — ترکیب وصفی
آن سنگلاخ ها و خارها — آن سنگلاخ ها و [آن] خارها — دو ترکیب وصفی است .

نکته ۸: در صورتی که « و » میان دو وابسته بیاید و در ابتدای گروه اسمی ، وابسته های پیشین بیاید ؛ وابسته های پیشین را برای بعد از « و » در نظر نمی گیریم . مانند : این سروده های کوتاه و عمیق

این سروده ها — ترکیب وصفی / سروده های کوتاه — ترکیب وصفی / سروده های عمیق — ترکیب وصفی

نکته ۹: کلمه یا کلمات پس از «و» ؛ در صورتی جمله حساب می شوند که قبل از «و» جمله باشد.

به حرص ار شربتی خوردم، مگیر از من که بد کردم بیابان بود و تابستان [بود] و آب سرد [بود] و استسقا [بود] (۷ جمله)
وی را به می و معشوق و لهو ولعب کشیدند. (۱ جمله)

تکرار :

آوردن بخشی از سخن است به منظور تأکید. آن چه در جمله تکرار می شود، بخشی از همان جمله؛ یعنی، نهاد و یا مفعول یا ... است و نقش نحوی کلمه ی تکراری، تابع نقش کلمه ی اول است. هر یک از اجزای جمله می تواند یک بار یا بیشتر تکرار شود؛ مثال:

۱. تکرار نهاد: دوستم آمد دوستم

۳. تکرار مفعول: خانه اش را بر سرش خراب کردند خانه اش را.

* توجه: نقش تکرار را با آرایه ی تکرار اشتباه نگیرد؛ زیرا الزاماً آرایه ی تکرار نقش تکرار ندارد و در نقش تکرار آن چه اهمیت دارد آن است که دو واژه ای که تکرار می شوند باید دقیقاً یک نقش داشته باشند.

مثال برای آرایه ی ادبی تکرار که الزاماً نقش تکرار ندارد :

ای کف (نهاد) راد تو در جود به از ابر بهار خلق را با کف (متمم قیدی) تو ابر بهاری به چه کار

← X X	می توانیم نقش تکرار را با نماد ریاضی چنین نمایش دهیم : X تکرار X است و نقش دستوری آن تابع نقش X است.
----------------	---

ج- نقش وابسته : اسم در نقش وابسته ، فقط نقش مضاف الیه می گیرد . — کتاب تاریخ

متمم یک گروه اسمی است با نقش نمای حروف اضافه . می توان ساختمان آن را چنین نشان داد :

متمم : حرف اضافه + اسم / گروه اسمی

کاربرد های متمم: متمم دارای دو نوع کاربرد اساسی است :

- ۱- برای افزودن توضیح بیشتری در جمله به کار می رود و حذف آن ، جمله را ناقص نمی کند این نوع متمم را متمم اختیاری (متمم قیدی) می نامند. مثال : « حمید با دوستش به نمایشگاه کتاب رفت . »
- ۲- گاهی برخی از واژه ها برای اتمام معنای خود به متمم نیازمند هستند و بدون متمم ، معنایشان ناقص است این گونه متمم را متمم اجباری می نامند که می توان آن ها را به سه نوع تقسیم کرد . « محمد از سوسک ترسید . »

انواع متمم اجباری :

الف : متمم فعل : بعضی از فعل ها گذرا به متمم هستند و برای تمام کردن معنای خود ناگزیر از داشتن متمم می باشند — حتی اگر به قرینه حذف شده باشند — این افعال معمولا دارای یک حرف اضافه ی اختصاصی می باشند . مثال :

افعالی چون : گریختن از ... ، چسبیدن به ... ، بخشیدن به ... ، کاستن از ... ، رنجیدن از ... ، پی بردن به

ب : متمم اسم : متمم اسم چیست ؟

متمم اسم، خود گروه اسمی است که با کمک حرف اضافه، همراه برخی از اسم ها می آید و توضیحی به آن می افزاید این گونه اسم ها دارای حرف اضافه ی اختصاصی هستند . متمم اسم، در همه ی نقش ها و کاربردهایش متمم می گیرد. وجود متمم اسم الزامی است. این متمم مستقل نیست، در شمارش اجزای جمله به حساب نمی آید و با اسم همراه خود تشکیل گروه اسمی می دهد. مثال :

اسم متمم پذیر

مصاحبه با دانشمندان دانش ما را افزایش می دهد .

متمم اسم

علاقه ی او به نقاشی زیاد است

علاقه ی او را به نقاشی می ستاییم.

از علاقه ی او به نقاشی سخن می گفتند.

نماز دشمنی با نفس را در انسان تقویت می کند .

نکته ی مهم: از آن جاکه متمم و اسم آن، هر دو باهم تشکیل یک گروه اسمی می دهند، لذا اسم به همراه متمم خود، یعنی هسته ی گروه اسمی، در جمله نقش واحدی می گیرند. این نقش می تواند متفاوت باشد؛

مثلا اسم به همراه متمم خود ، مفعول است — او مصاحبه با دانش جویان را دوست داشت.

در این جمله «دانش جویان» متمم است برای « مصاحبه » و این دو یک گروه اسمی را تشکیل داده اند و در جمله نقش مفعولی دارند.

اسم به همراه متمم خود ، نهاد است — مبارزه با دشمن وظیفه ای میهنی است.

در این جمله نیز «دشمن» متمم اسم پیش از خود یعنی «مبارزه» است که این دو باهم نقش نهادی دارند؛ زیرا یک گروه اسمی هستند و در جایگاه نهاد جمله واقع شده اند.

اسم به همراه متمم خود ، مسند است — کلام بیهقی خالی از تملق و چاپلوسی است.

اسم به همراه متمم خود ، متمم است — دانش جویان با گروهی از استادان دوست هستند.

اسم به همراه متمم خود ، مضاف الیه است — «فضیلت نبرد با دشمن نفس کم از جهاد نیست.»

در جمله های بالا می بینیم که اسم به همراه متمم خود جایگاه مستقلی ندارند و به تنهایی به کار نمی روند،

توجه : فعل های نیازمند به متمم نیز اگر به صورت مصدر (اسم) بیابند از اسم های نیازمند به متمم محسوب می شوند. مثال : گریختن از شیطان

، دستور انبیاست . جنگیدن بادشمن کشور واجب است .

نکته: همانند آن چه در مورد متمم فعل گفته شد، برخی اسم ها هستند که ضرورتا به متمم نیاز دارند و معمولا با حروف اضافه ی خاصی استفاده می شوند. از آن جمله می توان اسامی زیر را برشمرد:

معامله = معامله با ... // صلح = صلح با // گفت‌وگو = گفت‌وگو با // مناظره = مناظره با // جنگ = جنگ با // مدارا = مدارا با // مسابقه = مسابقه با // روبوسی = روبوسی با // بازدید = بازدید از // تنفر = تنفر از // مقداری = مقداری از // حکومت = حکومت بر // احاطه = احاطه بر // تسلط = تسلط بر // تکیه = تکیه بر // اقدام = اقدام به // دعوت = دعوت به // بستگی = بستگی به

اسم هایی چون : مصاحبه با ... ، لذت از ... ، دشمنی با ... ، آشتی با ... ، نفرت از ... ، علاقه به ... ، مهارت در اصابت = اصابت به // مهارت = مهارت در // بحث درباره ی // و ...

پ: متمم صفت : صفت ها ی تفضیلی (صفت بیانی ساده + تر) و برخی از صفت ها ی بیانی نیز به متمم نیازمند هستند ؛ مثال : دشت پر از گله ، انسان محتاج به کمک ، لباس آغشته به بنزین ، اندیشه ی توأم با توهم ، دختر زیبا تر از گل.

توجه : چنانچه هر کدام از این صفت ها به عنوان هسته ی گروه اسمی به کار روند و جانشین اسم شوند نقش های اسم را بپذیرند ، اسم محسوب می شوند و متمم آن ها « متمم اسم » به شمار می آید . مثال :

۱- کاسه ی پراز آب ریخت . ← در این مثال « پر » صفت بیانی است و « آب » متمم صفت است و با هم نقش نهاد دارند .

محمد لیوان را پراز آب کرد ← در این مثال « پر » اسم است و « آب » متمم اسم است و با هم نقش مسند دارند .

۲- محمد داستانی زیبا تر از بینوایان رانوشت . در این مثال « زیباتر » صفت تفضلی است و « بینوایان » متمم صفت است . و با هم نقش صفت دارند . محمد زیباتر از علی است ← « زیباتر » اسم است و « علی » متمم اسم است و با هم نقش مسند دارند .

نکته ۱: متمم اسم گاهی قبل از اسم متمم پذیر می آید و گاهی بعد از آن و حالت لغزان دارد .

نکته ۲: هرگاه اسم های متمم پذیر ، نقش های « مسند » و « مفعول » را بپذیرند ، متمم آن ها ممکن است قبل از آن ها بیاید

۱- خبرنگار با محمد مصاحبه کرد . ← (مصاحبه با محمد) من به حرف های او امیدوار شدم (امیدوار به حرف های او)

گروه اسمی (۱)

سوالات نهایی درس سیزدهم

۱. در جمله ی « اگر بر تاریخ تفکر بشر احاطه داشتیم می توانستیم ، منشأ و سرچشمه ی اصلی عرفان را پیدا کنیم » یک نقش تبعی پیدا کنید و نوع آن را بنویسید .
۲. با توجه به جمله ی زیر به پرسش ها پاسخ دهید :
« دکتر غلامحسین یوسفی ، استاد بزرگ ادبیات فارسی ، کتاب های گلستان و بوستان سعدی را تصحیح کرده است . »
- الف. کدام واژه « شاخص » است ؟ ب. « معطوف » را مشخص کنید . ب. کدام واژه هسته ی گروه بدلی است ؟
۳. در عبارت « ما ، ایرانیان ، باید با علاقه به ادبیات گرانقدر خود ، جوهر آزاد منشی را به جهانیان بیاموزیم » ، کدام واژه « بدل » است ؟
۴. با توجه به جمله ی « دبیر محترم ادبیات فارسی یک بیت شعر از نویسنده ی کتاب موسیقی شعر ، دکتر شفیع کدکنی خواند . »
الف. شاخص کدام است ؟ ب. یک نقش تبعی بیابید و نوع آن را مشخص کنید .
۵. کدام یک از واژگان مقابل به تشدید نیاز دارد ؟ الف. شفقت . ب. تربیت . ب. فوق العاده . ت. نشریه .
۶. در جمله ی « اشعار مهدی اخوان ثالث ، شاعر توانمند معاصر ، با فرهنگ غنی ایرانی در آمیخته است . » ، کدام نقش تبعی به کار رفته است ؟ آن را مشخص کنید .
۷. در عبارت « حافظ ، غزل سرای توانا ، از تعلقات مادی چشم پوشید . » کدام نقش تبعی به کار رفته است ، آن را مشخص کنید و بنویسید .
۸. در عبارت « نگاه هر انسان به هم نوع خود ، نمود راز آمیز و مبهم افکار پنهان اوست . » کدام نقش تبعی به کار رفته است ، آن را مشخص بنویسید .
۹. در عبارت « حکیم سنایی ، مبتکر غزل عارفانه ، در آثار خود ، نیاز به پرستش را جلوه ی خلقت می داند » کدام واژه « شاخص » است ؟
۱۰. استاد کمال الملک ، نقاش توانمند ایرانی ، با هنرآموزی به تصویرگران همه ی جهان ، نام خود را در تاریخ هنر ثبت کرد .
الف. کدام واژه « شاخص » است ؟ ب. کدام واژه « بدل » است ؟
۱۱. در عبارت « استاد ادبیات ما یک جلد کتاب دست نویس از دکتر ذبیح الله صفا ، نویسنده ی کتاب تاریخ ادبیات ، به ما نشان داد . » یک نقش تبعی مشخص کنید و نوع آن را بنویسید .
۱۲. در جمله ی « همان چند گل شکوفای باغ را چیدم » نوع وابسته های پسین و پیشین را مشخص شده را بنویسید .
۱۳. واژه های « روزگار » و « باغبان » از نظر تلفظ چه وجه اشتراکی دارند ؟
۱۴. در واژه ی دو تلفظی « مهربان » شکل دو هجایی آن کاربرد بیشتری دارد یا سه هجایی آن ؟ چرا ؟
۱۵. کدام واژه دو تلفظی نیست ؟ الف. مستمند . ب. رایگانی . ب. مهربان . ت. هوشمند .
۱۶. جمع مکسر واژه ی « قلعه » را بنویسید .

پاسخ ها

۱. سرچشمه، معطوف. (هر گاه میان دو واژه «و» بیاید «و» عطف است).
۲. الف. دکتر. ب. بوستان (بوستان سعدی) پ. استاد ۳. ایرانیان.
۴. الف. دکتر. ب. دکتر شفیعی کدکنی، بدل.
۵. نشریه.
۶. شاعر توانمند معاصر، بدل.
۷. بدل، غزل سرای توانا.
۸. معطوف، مبهم.
۹. حکیم.
۱۰. الف. استاد. ب. نقاش توانمند ایرانی.
۱۱. نویسنده ی کتاب تاریخ ادبیات. بدل.
۱۲. همان (صفت اشاره) چند (صفت مبهم) شکوفا (صفت بیانی) باغ (مضاف الیه).
۱۳. هر دو واژه دو تلفظی هستند.
۱۴. سه تلفظی آن، زیرا تلفظ آن آسان تر است.
۱۵. هوشمند.
۱۶. قلاع.

درس چهاردهم (آشنایی با نوشته های ادبی)

۱- عبارت زیر نوشته ی علمی است یا ادبی؟ چرا؟ برای پاسخ خود دو دلیل بنویسید. ۱ (دی ۱۳۸۱)

زمین به بهارنشست؛ بهارگره از شکوفه ها باز کرد. نسیم در گیسوی بیدافشان فروپیچید. غنچه شکفتن آغاز کرد و سبزه دمید. گل هم چون بادی فراموش گشته، درآغوش چمن شکفت. و تو ای بهارآرزوهای من، بی آن که برمن بگذری درشکوفه هاگردش می کنی؛ به دوش نسیم پروازی کنی، در بادها می گذری، در نغمه ها می چمی ...

جواب: این نوشته ادبی است زیرا از زبان شاعرانه استفاده کرده است و از خیال و احساس سرشار است. استفاده از آرایه هایی چون تشخیص و استعاره در آن مشاهده می شود.

۲- نویسنده به کمک چه عواملی، طبیعت را در متن زیر به شکلی هنرمندانه توصیف کرد؟

زمین به بهارنشست؛ بهارگره از شکوفه ها باز کرد. نسیم در گیسوی بیدافشان فروپیچید. غنچه شکفتن آغاز کرد و سبزه دمید. گل هم چون بادی فراموش گشته، درآغوش چمن شکفت. و تو ای بهارآرزوهای من، بی آن که برمن بگذری درشکوفه هاگردش می کنی؛ به دوش نسیم پروازی کنی، در بادها می گذری، در نغمه ها می چمی .

۳- نوشته یا سخن هر گاه با عناصر ادبی در آمیزد و شکلی هنری بگیرد، چه نتایج دارد؟

ب) برشنونده اثری مطلوب می گذارد (ج) عواطف و احساسات او را برمی انگیزد
د) به اندیشه ی وی حرکت می بخشد (و) منجر به تغییر رفتار او می شود.

۴- نوشته های ادبی چگونه نوشته های هستند؟

الف) سخنانی هستند که با عناصر ادبی درمی آمیزند و شکلی هنری به خود می گیرند.
ب) برشنونده اثری مطلوب می گذارد (ج) عواطف و احساسات او را برمی انگیزد
د) به اندیشه ی وی حرکت می بخشد (و) منجر به تغییر رفتار او می شود.

۵- نوشته های ادبی چه ویژگی هایی دارند؟ پایدار، تاثیر گذار و محصول خلاقیت هستند.

۶- سفر نامه ها و گزارش ها چگونه می توانند جزء نوشته های ادبی و هنری قرار گیرند؟ (دی ۱۳۸۳)

به شرط دارا بودن عناصر و عوامل هنری

۷- چگونه و با بهره گیری از چه عواملی، نثر معمولی به نثر هنری تبدیل می شود؟

الف) چگونگی کاربرد زبان (ب) به کارگیری آرایه های ادبی (استفاده از صور خیال)
ج) چگونگی بیان (وجود دو عنصر احساس و عاطفه) (د) صداقت و صمیمیت (ه) طنز (بر تاثیر نوشته می افزاید)

۸- کاربرد «زبان» برای تبدیل یک نثر معمولی به نثر ادبی؛ یعنی چه؟ به کار بردن واژگان و تعبیرهای مناسب و برگزیده در یک نوشته مثال: «او فوت کرد» یک جمله ی خبری معمولی است اما چنان چه بخواهیم به این جمله با کمک واژگان و تعبیرات مناسب ارزش هنری و ادبی دهیم، چنین می گوئیم:

آفتاب عمرش غروب کرد. دار فانی را وداع گفت. به دیدار معبودش شتافت. به دیار ملکوت پیوست.

۹- کدام یک از واژه های داخل برانتر تأثیر عاطفی و قدرت تصویر آفرینی بیشتری دارند؟

(نسیم - باد)، در (گیسو - مو) ی بیدافشان فروپچید. غنچه شکفتن آغاز کرد و سبزه دمید. گل هم چون بادی فراموش گشته، در آغوش چمن شکفت. و تو ای بهار آرزوهای من، بی آن که بر من بگذری در شکوفه هاگردش می کنی؛ به دوش نسیم پرواز می کنی، در بادها می گذری، در نغمه ها (می چمی - گردش می کنی)

۱۰- از میان واژگان داخل کمانک، واژه ای را انتخاب کنید که مناسب یک نوشته ادبی و هنری باشد. ۵/۰ (خرداد ۱۳۸۴)
(همانند-مثل) امواج که به شنزار ساحل را می جویند، دقایق عمر ما نیز به (جهت-سوی) فرجام خویش می شتابند.

۱۱- به کمک زبان هنری و ادبی، جمله های خبری «بهار شد» یا «بهار فرارسید» را، به تعبیری ادبی تبدیل کنید.
زمین به بهار نشست.

۱۳- به کمک زبان هنری و ادبی، برای جمله ی خبری «بارسیدن بهار شکوفه ها باز شدند» چند تعبیری ادبی بنویسید.

۱- بهار گره از شکوفه ها باز کرد.

۲- شکوفه ها به بهار لبخند زدند.

۳- پلک شکوفه ها با نسیم بهاری باز شد.

۴- نسیم بهاری راز شکوفه ها را آشکار کرد.

۱۳- چه زمانی ارزش هنری نوشته بیشتر می شود؟

زمانی که زبان نوشته ساده تر، طبیعی تر و بی تکلف تر باشد.

۱۴- چگونه می توان یک معنی و مفهوم را به گونه های مختلفی عرضه کرد؟ با به کارگیری آرایه های ادبی

۱۵- جمله ی خبری «محبت دل انسان را شاد می کند» را به کمک آرایه های ادبی، به نثری هنری و ادبی تبدیل کنید.

۱- به کمک تشبیه: دل آدمی باغچه ای پر غنچه است که با نسیم محبت باز می شود.

دل به باغچه ای پراز غنچه تشبیه شده و محبت مانند نسیمی است که موجب شکوفایی و رویش آن می شود.

۲- به کمک استعاره: دل با نسیم محبت شکفته می شود.

دل مانند گل یا شکوفه ای است که با وزش نسیم محبت، شکفته می شود.

۳- به کمک کنایه: روی زرد دل با شکوفه های محبت گلگون می شود

روی زرد: کنایه از ضعف و بیماری
روی سرخ (گلگون شدن روی): کنایه از شادی و نشاط

۴- به کمک مجاز: سینه با نسیم محبت شکفته می شود. ← سینه: مجاز ازدل

۵- به کمک تشخیص یا جان بخشی: محبت دل را به مهمانی شکفتن می برد.

از این که محبت مهمانی بدهد یا دل به مهمانی برود اعمال انسانی انجام دادند، پس تشخیص دارند.

۶- به کمک حس آمیزی: صدای شکفتن دل با نسیم محبت مشام جان را می نوازد.

صدا با حس (شنوایی) و شکفتن با حس (بینایی یا بویایی) قابل دریافت است. در این جا به جای این که شکفتن را ببینیم یا بوییم، آن را می شنویم.

۷- به کمک ایهام: باغبان محبت که همیشه نگران پرپر شدن غنچه ها است.

نگران: ایهام دارد ۱- دل واپس و مضطرب، ۲- بیننده و نگرستن

۸- به کمک جناس: دل های از غم شکافته با محبت شکفته می شوند. ← شکافته و شکفته: جناس ناقص

۹- به کمک تکرار: شادی دل از محبت است محبت.

۱۶- متن زیر به کمک آرایه های ادبی تبدیل به نوشته ای زیبا شده است. دو آرایه ی ادبی در متن زیر بیابید.

آواز خاکستری جیرجیرک ها مثل نخی بی انتها بود و سکوت ملموس شب، صدای فروتن حشرات شب را فرو می بلعد.

۱۷- جمله «خورشید طلوع کرد» را به کمک واژگان یا تعبیرات مناسب دیگر، به یک جمله ادبی تبدیل کنید؟

«گل آفتاب شکفت»، «خورشید تبسم کرد»، «خورشید خانم دامن طلایی اش را پهن کرد»

۱۸- ما چه زمانی می توانیم بر تأثیر سخن خود بیفزاییم و تخیل خواننده و شنونده را برانگیزانیم؟

با نیروی تخیل و به کمک آرایه های ادبی

۱۹- در نوشته های زیر انواع صور خیال (آرایه های ادبی) را نشان دهید .

۱- در عبارت « لب گشود مروارید و در بود که می ریخت صدایش مثل مخمل نرم و لطیف بود.» کدام واژه ها استعاره هستند؟

۲- بسیار تلخ حرف می زند. ۳- او سری میان سرها در آورد .

۴- صبر کن ببین چه می گویم . ۵- دلا کلاهش را برداشت و از زیر آن آبشار طلائی رنگ سرازیر شد .

۶- چنان می شنید که گویی کوهی گران بر جای نشسته است و از لباسش بوی آفتاب می آمد .»

۷- با شنیدن این خبر ابرو در هم کشید . ۸- گل ها در برابر باران بهاری تعظیم کردند

۲۰- برای عبارت مشخص شده ی متن زیر ، معنی کنایه ای آن را بنویسید .

این همسایه ی فقیر و بی چیز از بس فعالیت کرده ، کم کم برای خودش آدمی شده بود .

۲۱- نویسنده ی متن « صبح زلال چون آب گواری چشمه هازاده می شود کودک صبح .» از چه عواملی برای تبدیل این

نوشته به متن ادبی بهره گرفته است ؟ و برای چه منظور ؟

۲۲- نقطه چین رو به رو را کامل کنید.

وجود عناصر و هر چند عناصر دیگر نباشد، کافی است تا نثر ما هنری تلقی گرد (عاطفه و احساس)

۲۳- وجود کدام عنصر- هر چند عناصر دیگر نباشند- کافی است تا یک نثر، هنری تلقی گردد؟ ۰/۵ (خرداد ۱۳۸۲)

جواب: احساس - عاطفه

۲۴- از کارکردهای نثر هنری و عاطفی است (ایجاد هم حسی)

۲۵- با استفاده از آرایه های ادبی «باران» را توصیف کنید. (یک بند) ۱ (شهریور ۱۳۸۱)

جواب: دانش آموزان باید در نوشتن این گونه موضوعات آنچه را که در درس آشنایی با نوشته های خوانده اند در نظر داشته باشد و از عناصر آفرینش

ادبی چون تشبیه، استعاره، تشخیص و ... استفاده نمایند.

۲۶- درباره ی موضوعات زیر یک قطعه ی ادبی کوتاه بنویسید. (در یک بند) هر مورد ۱ (شهریور ۱۳۸۲ و ...)

۱- «آزادی» ۲- «شب» ۳- «خورشید» ۴- «طراوت بهار» ۵- «یک روز پاییزی»

جواب: دانش آموزان باید در نوشتن این گونه موضوعات آنچه را که در درس آشنایی با نوشته های خوانده اند در نظر داشته باشد و از عناصر آفرینش

ادبی چون تشبیه، استعاره، تشخیص و ... استفاده نمایند.

۲۷- در عبارت « تو ای بهار آرزوهای من، در شکوفه ها گردش می کنی و در یادها می گذری» چه عاملی سبب تاثیر گذاری بیشتر

عبارت شده است؟ ۰/۵ (دی ۱۳۸۲) جواب: استفاده از آرایه های ادبی.

۲۸- به کمک آرایه های تشبیه و استعاره به ترتیب واژه های زیر را تبدیل به یک جمله یا عبارت ادبی نمایید. ۰/۵ (شهریور ۱۳۸۵)

الف) محبت (آرایه تشبیه) ب) شقایق (آرایه استعاره)

جواب: الف) محبت چون خون در رگهایم جاری ست. ب) تابوت شقایق های پرپر شده را بر دوش مردم دیدم.

۲۹- با استفاده از دو آرایه ادبی «جان بخشی» و «حس آمیزی» طبیعت زیبای بهاری را در یک بند توصیف کنید. ۱ (شهریور ۱۳۸۶)

جواب: دانش آموزان توجه داشته باشند رعایت و کاربرد آرایه های «جان بخشی» و «حس آمیزی» در نوشتن این متن الزامی است،

اگرچه از دیگر آرایه ها هم برای زیباتر شدن نوشته می توان استفاده کرد.

۳۰- با استفاده از دو آرایه ی «حس آمیزی» و «جان بخشی» شگفتن یک گل را در سه سطر توصیف کنید. ۱ (دی ۱۳۸۶)

جواب: دانش آموزان توجه داشته باشند رعایت و کاربرد آرایه های «جان بخشی» و «حس آمیزی» در نوشتن این متن الزامی است، اگرچه از

دیگر آرایه ها هم برای زیباتر شدن نوشته می توان استفاده کرد.

۳۱- با استفاده از آرایه ی «جان بخشی» جمله ی زیر را به جمله ی ادبی و هنری تبدیل کنید. ۰/۵ (دی ۱۳۸۷)

جواب: «با رسیدن بهار شکوفه ها باز شد.» «با رسیدن بهار لبخند شکوفه بر شاخه ها شکفت.»

۳۲- احساس و عاطفه در نوشته های ادبی به انتقال مؤثر چه حالات عاطفی درونی کمک می کنند؟

شادی ، اندوه ، خشم ، حیرت ، ترس ، اعجاب و...

۳۳- در داستان بینوایان ، نویسنده با بهره گیری از چه عناصری حالات عاطفی درونی کوزت را به خوبی به ما منتقل کرد ؟

احساس و عاطفه

۳۴- چه زمانی نوشته ی ادبی صمیمی می شود؟ زمانی که بی تکلف، در کمال سادگی و برآمده از دل باشد.

۳۵- مهم ترین عاملی که نوشته را از صداقت و صمیمیت دور می کند، چیست؟

این که از نوشته های دیگران بدون کم و کاست استفاده کنیم.

گروه اسمی (۲)

نمونه سؤالات نهایی درس یازدهم

۱. نمودار پیکانی گروه اسمی «لباس آبی آسمانی» را رسم کنید.
۲. در عبارت زیر «متمم اسم» و «ممیز» را مشخص کنید:
آن قدر علاقه ی او به کوهنوردی زیاد است که دیروز بالاخره یک جفت کفش کوهنوردی خرید.
۳. در جمله ی «علاقه مند کردن دانش آموز به زندگی، نشان دبستگی معلّم به کار خویش است.» متمم های اسم را مشخص کنید.
۴. با توجه به جمله ی «احمد از استاد شفيعی، یک جلد کتاب هدیه گرفت»:
الف. کدام واژه «ممیز» است؟
ب. کدام واژه «شاخص» است؟
۵. در جمله ی «مهارت شما در خواندن قرآن قابل تحسین است.» متمم اسم را مشخص کنید.
۶. در عبارت «اگر بر تاریخ تفکر بشر احاطه داشتیم می توانستیم، منشأ و سرچشمه ی اصلی عرفان را پیدا کنیم.» یک وابسته ی وابسته پیدا کنیم و نوع آن را بنویسید.
۷. در گروه اسمی «دانش آموزان همین کلاس» نوع وابسته ی وابسته را مشخص کنید و نمودار آن را رسم کنید.
۸. انواع متمم را در جمله های زیر مشخص کنید:
الف. علاقه ی او به مطالعه تحسین بر انگیز است. ب. اطراف حیاط مدرسه به شکل زیبایی گل کاری شده بود.
پ. نیلوفر، گلبرگ های لطیف خود را به باد سپرد.
۹. یک وابسته ی وابسته را در جمله ی «بوی نان های تنوری و دود خارهای معطر هوای ده را پر کرده بود.» پیدا کنید و نوع آن را بنویسید.
۱۰. وابسته ی وابسته را در جمله های زیر بیابید نام آن را بنویسید و نمودار پیکانی آن را رسم کنید.
الف. آرزوی همه مردم این است که فرزندان موفّق و دانا تربیت کنند.
ب. معلّم، کتاب درس خوان ترین دانش آموز را برداشت و نکات برجسته ی آن را که در حاشیه نوشته شده بود، به دوستان دیگر نشان داد.»
پ. دادستان این اداره از طریق پرس و جو با خبرنگاران گوش به زنگ توانست با دادگری، حکم منطقی بدهد.»
ت. بعضی از اختر شناسان متخصصانی هستند که کار آن ها مشاهده ی اجرام آسمانی است.
ث. نگاه هر انسان به هم نوع خود، نمود راز آمیز و مبهم از افکار پنهان اوست.
ج. دانشجویان دانشگاه تهران با اهدای ده شاخه گل و نوشتن کلماتی محبت آمیز از استادان خود قدردانی نمودند.
چ. وزارت آموزش و پرورش با خریداری میلیون ها جلد کتاب، امکانات نسبتاً مناسبی را برای کتاب خانه های مدارس فراهم کرد.
ح. انوری در ستایشگری از شاعران زمان خود سبقت می گیرد.
۱۱. در عبارت «اشاره به موضوع می کنم و می گذرم، دوست پدرم انسانی فاضل است که شجاعانه با مشکلات مبارزه می کند»:
الف. دو «متمم اسم» مشخص کنید.
ب. وابسته ی وابسته را بیابید، نوع آن را بنویسید و برای آن نمودار پیکانی رسم کنید.
۱۲. در جمله ی «حکیم سنایی، مبتکر غزل عارفانه، در آثار خود، نیاز به پرستش را جلوه ی خلقت می داند...»:
الف. «متمم اسم» را مشخص کنید.
ب. وابسته ی وابسته را بیابید، نوع آن را بنویسید و برای آن نمودار پیکانی رسم کنید.
۱۳. در عبارت «دوست واقعی کسی است که با تسلط بر احساسات خویش یک دنیا شادی و عشق را برای همگان به ارمغان می آورد»:
الف. کدام واژه «متمم اسم» است؟
ب. واژه ی «عشق» کدام نقش تبعی را داراست؟
۱۴. در جمله ی «حکیم ابوالقاسم فردوسی، برجسته ترین حماسه سرای ایران و جهان، با خلق اثر عظیم خود، پرچم افتخار را در سراسر جهان برافراشت.»، کدام واژه «صفت مضاف الیه» است؟
۱۵. واژه ی «توپ» را یک بار به عنوان هسته و بار دیگر به عنوان ممیز در یک گروه اسمی به کار ببرید.
۱۶. با توجه به متن «یکی از تماشاچی ها که کیف قهوه ای نسبتاً کهنه ای بر دوش داشت، دست پسر بچه ی خرد سال را گرفت و به سرعت از میان جمعیت گذشت. هنوز ده قدمی دور نشده بود که صدای چرخ کالسکه ای در کوچه او را متوجه خود ساخت. وقتی برگشت سرهنگ افتخاری را دید.»
الف. نوع وابسته های مشخص شده را بنویسید.
ب. هر یک از واژه های «تماشاچی»، «خردسال» و «کوچه» چه نوع ساختمانی دارند؟
۱۷. دو واژه ی «تخته» در عبارت های زیر از نظر دستوری چه تفاوتی با هم دارند؟
الف. دو تخته فرش. ب. بهترین تخته ی کلاس.
۱۸. در جمله ی «مهارت علی در تدریس، از افتخارات اوست.»، کدام واژه متمم اسم است؟

پاسخ ها

۱. لباس آبی آسمانی (آسمانی: صفت صفت (آبی) هر دو صفت هستند برای لباس).

۲. کوهنوردی (متمم اسم)؛ جفت (ممیز)

۳. زندگی (متمم علاقه) کار خویش (متمم دل بستگی)

۴. الف. جلد. ب. استاد.

۵. خواندن قرآن.

۶. بشر، مضاف الیه مضاف الیه.

۷. دانش آموزان همین کلاس (همین « صفت مضاف الیه)

پ. متمم فعل (اجباری)

ب. متمم قیدی (اختیاری)

۸. الف. متمم اسم

۹. تنوری، صفت مضاف الیه (نان ها) / (معطر، صفت مضاف الیه (خار ها)

۱۰. الف. همه: صفت مضاف الیه. آرزوی همه مردم ب. درس خوان ترین: صفت مضاف الیه / کتاب درس خوان ترین دانش آموز.

ت. آسمانی / صفت مضاف الیه / مشاهده ی اجرام آسمانی.

پ. این / صفت مضاف الیه / دادستان این اداره.

ج. شاخه / ممیز / ده شاخه گل.

ث. هر: صفت مبهم / انسان: مضاف الیه / نگاه هر انسان.

(نسبتاً / قید صفت (مناسب) / امکانات نسبتاً مناسب.)

چ. جلد / ممیز / میلیون ها جلد کتاب.

ح. خود / مضاف الیه مضاف الیه / شاعران زمان خود

ب. « م » مضاف الیه مضاف الیه (پدر) دوست پدر م

۱۱. الف. موضوع (متمم اشاره) مشکلات (متمم مبارزه)

ب. عارفانه / صفت مضاف الیه / مبتکر غزل عارفانه.

۱۲. الف. پرستش (نیاز به)

۱۳. الف. احساسات (متمم تسلط)

ب. معطوف.

۱۴. عظیم (خود، مضاف الیه).

۱۵. توپ فوتبال را شوت زد. / او یک توپ پارچه خرید.

۱۶. الف. نسبتاً (قید صفت)؛ ده (صفت شمارشی عدد اصلی)؛ کالسکه (مضاف الیه مضاف الیه)؛ سرهنگ (شاخص).

ب. تماشاچی (مشتق) خردسال (مرکب) کوچه (ساده)

۱۷. الف. ممیز / ب. هسته ی گروه اسمی.

۱۸. تدریس.

۱- «طنز» چیست؟

نوعی نقد با بیانی غیرمتعارف و خنده‌آور است که به بزرگ‌نمایی کاستی‌ها و زشتی‌هایی می‌پردازد که قصداً اصلاح آن را دارد.

۲- روش‌های ساخت طنز را بنویسید.

- الف) کش‌دار کردن موضوع
 ب) جا به جا کردن حوادث و وقایع
 ج) بزرگ‌نمایی و اغراق در توصیف چهره‌ها
 د) استفاده از حوادث عادی برای بیان مسائل سیاسی و اجتماعی
 هـ) نقیضه‌پردازی یا تقلید از آثار ادبی

۳- اساس تمام شیوه‌های ساخت طنز بر چه چیزی استوار است؟ بر هم زدن عادت‌ها

۴- به طرز بیان نوشته زیر اصطلاحاً چه می‌گویند؟ پاسخ: «طنز»

«ظریفی مرغی بریان در سفره بخیلی دید که سه روز پی در پی بود و نمی‌خورد، گفت: عمر این مرغ بعد از مرگ درازتر از عمر اوست پیش از مرگ»

۵- خنده حاصل از طنز چیست؟

خنده حاصل از طنز خنده شادمانی نیست. خنده‌ای است تلخ و دردناک که شخص یا مطلب مورد انتقاد را سرزنش می‌کند و به او سرکوفت می‌زند.

۶- چه زمانی نویسنده از زبان طنز استفاده می‌کند؟ آن‌گاه که زبان جد اثر نمی‌گذارد.

۷- یک طنز پرداز چگونه حقیقت را در ذهن خواننده برجسته می‌کند؟ با غیر واقعی جلوه دادن امور

۸- موضوع حکایت طنز آمیز زیر از سعدی چیست؟ ← سرزنش ریاکاری و ریاکاران وزشت نشان دادن عمل آن‌ها

«زاهدی مهمان پادشاهی بود. چون به طعام بنشستند، کمتر از آن خورد که ارادت او بود و چون به نماز برخاستند، بیش از آن کرد که عادت او، تا ظن صلاحیت در حق او زیادت کنند.

ترسم نرسی به کعبه‌ای اعرابی کین ره که تو می‌روی به ترکستانست

چون به مقام خویش آمد، سفره خواست تا تناولی کند. پسری صاحب فراس‌ت داشت. گفت: ای پدر باری به مجلس سلطان در، طعام نخوردی؟ گفت: در نظر ایشان چیزی نخوردم که به کار آید. گفت: نماز را هم قضا کن که چیزی نکردی که به کار آید.

ای هنرها گرفته بر کف دست عیب‌ها برگرفته زیر بغل

تا چه خواهی خریدن ای مغرور روز درماندگی به سیم دغل

۹- موضوع حکایت طنز آمیز زیر از مولوی چیست؟ ← انتقاد از مدعیان دروغین

آن یکی پرسید اشتر را که هی از کجا می‌آیی، ای فرخنده‌پی»

گفت از حمام گرم کوی تو گفت خود پیداست از زانوی تو

۱۰- معمولاً یک طنز نویس چگونه حالات و خصایص انسانی را توصیف می‌کند؟

۱۱- در عبارت زیر نویسنده با استفاده از چه شیوه‌ای نوشته‌اش را طنز آمیز کرده است؟ ← با بزرگ‌نمایی و اغراق

«دیدم - ماشاء الله، چشم بد دور - آقا و اترقیده اند، قدش درازتر و تک و پوزش کریه تر شده است. گردنش مثل گردن همان غاز مادر مرده است؟» ← بزرگ‌نمایی و اغراق در توصیف چهره فرد مورد نظر

۱۲- نویسنده‌ی متن «یک تحقیق تاریخی»، خسرو شاهانی، از چه شیوه‌ای نوشته‌اش را طنز آمیز کرده است؟ و از چه کسانی انتقاد می‌کند؟

از شیوه‌ی کش‌دار کردن یک موضوع، و از انسان‌هایی انتقاد می‌کند که به جای پرداختن به اصل موضوع باحاشیه‌پردازی و ورود به درازی مطلب اصلی را به عمد به فراموشی می‌سپارند.

۱۳- برای طنز آمیز کردن توصیف چهره و حالات و خصایص انسانی نویسندگان معمولاً از چه شیوه‌ی طنز استفاده می‌کنند؟ ۰/۵

جواب: اغراق و بزرگ‌نمایی

۱۴- علامه دهخدا در درس «مشروطه‌ی خالی» از چه شیوه‌ای در طنزپردازی استفاده کرده است؟

استفاده از حوادث عادی برای بیان مسائل سیاسی و اجتماعی

۱۵- مولوی از چه شیوه‌ای در حکایت زیر در طنزپردازی استفاده کرده است؟ ← جا به جا کردن حوادث و وقایع

کری می‌خواست به عیادت بیماری برود. اندیشید که هنگام احوال‌پرسی ممکن است صدای اورانشنوم و پاسخ ناشایسته بدهم. از این رودرپی چاره برآمد و بالاخره با خود گفت: بهتر است پرسش‌ها را پیش از رفتن بسنجم و پاسخ را نیز برآورد کنم تا دچار اشتباه نشوم.

بنابراین پرسش‌های خود را چنین پیش‌بینی کرد:

-ابتدا از او می پرسیم حالت بهتر است؟ او خواهد گفت "آری" من در جواب می گویم:خدا را شکر
 -بعد از او می پرسیم چه خورده ای؟ لابد نام غذایی را خواهد آورد.من می گویم گوارا باد.
 -در پایان می پرسیم پزشکی کیست؟ نام پزشکی را می گوید و من پاسخ می دهم: مقدمش مبارک باد.
 چون به خانه ی بیمار رسید همان گونه که از پیش آماده شده بود به احوال پرسشی پرداخت:
 -گفت: "چگونه ای؟"بیمارگفت: مردم.کر گفت: خدارا شکر. بیمار از این سخن بیجا برآشفت.-بعدازآن پرسید: "چه خورده ای؟"
 بیمارگفت: زهر. کر گفت: گواراباد.داروی خوبی است. بیمار ازاین پاسخ نیز بیشتر به خود بیچید
 بعد از آن گفت:«ازطیبیان کیست او کاو همی آید به چاره پیش تو»
 بیمار که آشفتگی و ناراحتی اش به نهایت رسیده بود در پاسخ
 گفت:«عزرائیل می آید، برو» کر گفت: پایش بس مبارک.شاد شو

۱۶- جمال زاده در داستان «کباب غاز» از کدام شیوه ی طنز بهره برده است؟

بزرگ نمایی و اغراق در توصیف چهره و حالات و خصایص انسانی

۱۷- منظور از نقیضه پردازی در ساخت طنز چیست؟ ← تقلید از آثار ادبی بزرگان ۰/۵

۱۸- شاعر در ابیات زیر، از کدام گونه ی بیان، بهره گرفته است؟ ← جواب: طنز و تقلید از آثار ادبی یا نقیضه پردازی.

«از خدا جویم توفیق ادب» من، غضنفر، شاعلام یا مش رجب

«من به هر جمعیتی نالان شدم» تا گل آقای همین دوران شدم

هر دو مان خوردیم دود از یک چراغ من شدم بلبل غضنفر شد کلاغ! ۰/۵

۱۹- چه مواردی قدرت و جذابیت طنز را افزایش می دهند؟

۱- وجود غلط های املائی آگاهانه ، ۲- بهره گیری از فرهنگ غنی عامه

۲۰- وجود چه عاملی در نوشته ی زیر به قدرت طنز آن افزوده است. ۰/۵

«شاعلام مسئول آب دارخانه ی گل آقا یکی از طنزیم کنندگان چاله چوله های خیابان های تهران است.»

جواب: وجود غلط های املائی آگاهانه

۲۱- چه کسانی از «فرهنگ غنی عامه» به خوبی در طنز بهره برداری کرده اند؟ جمال زاده، دهخدا و هدایت

۲۲- ضرب المثل «شتر در خواب بیند پنبه دانه» انتقادی طنز آمیز از چیست؟ ۰/۵

جواب: آرزوهای غیر ممکن یا طولانی یا انسان درآرزو هاوخواسته های غیرممکن خود به سر می برد. انسان خوش خیال

۲۳- در متن زیر، نویسنده از چه شیوه ای برای ساخت «طنز» استفاده کرده است؟ ۰/۵

«وقتی پس از سال ها او را دیدم، مثل یک درخت چنار خشک شده، دراز شده بود، گونه هایش فرورفته و چشم هایش مثل قورباغه

از حدقه بیرون زده بود.» ← جواب: اغراق در توصیف چهره و حالات انسانی.

۲۴- در ضرب المثل «دهنه ی جیبش را تار عنکبوت گرفته» زبان طنز به انتقاد از چه کسانی می پردازد؟ ۰/۵

جواب: انتقاد افراد خسیس

۲۵- به چه دلیل جمله زیر در طنز آمیز کردن یک نوشته موثر است و این جمله مصداق چه کسانی است؟

«شتر در خواب، بیند پنبه دانه» چون یک ضرب المثل است و مصداق «آدم های خوش خیال» است.

۲۶- «فرهنگ غنی عامه» شامل چه بخش هایی است؟ ضرب المثل ها، کنایات و واژگان عامیانه

۲۷- الف) به چه دلیل جمله ی «شتر در خواب بیند پنبه دانه» در طنز آمیز کردن یک نوشته مؤثر است؟ ۰/۷۵

ب) این جمله مصداق چه کسانی است؟

جواب: الف) چون این عبارت یک ضرب المثل است. ب) انسان های خوش خیال

۱۸- با استفاده از ضرب المثل های زیر مطلبی طنز آمیز در چهار سطر بنویسید. هر مورد ۱ (دی ۱۳۸۶ و...)

۱- «دهنه ی جیبش را تار عنکبوت گرفته»

۲- «گنه کرد در بلخ آهنگری به شوستر زدند گردن مسگری»

۳- «شتر در خواب بیند پنبه دانه»

۴- «به روباه گفتند شاهدهت کو؟ گفت دم!»

جواب: استفاده از نکاتی که در درس طنز ذکر شده است از قبیل شیوه های چون بزرگ نمایی و اغراق، کش دار کردن یک موضوع، جابه جا کردن حوادث و وقایع، نقیضه پردازی و تقلید از آثار ادبی می توان نوشته ها را به طنز تبدیل کرد.

مفاهیم ضرب المثل های طنز آمیز زیر چیست ؟

۱- «دهنه ی جیش را تار عنکبوت گرفته» ← انتقاد از افراد خسیس

۲- «خر را که به عروسی می برند، برای خوشی نیست برای آبکشی است.» مفهوم

اگر به آدم زحمت کشی محبت کنند، برای آن است که از او کار بکشند. یا

یعنی این که استفاده از بعضی از افراد به دلیل احترام و مقام نیست بلکه برای سوء استفاده کردن است.

خران را کسی در عروسی نخواند مگر وقت آن کآب و هیزم نمآند (نظامی - شرف نامه)

خرکی را به عروسی خواندند خر بخندید و شد از قهقهه سست

گفت من رقص ندانم بسزا مطربی نیز ندانم بدرست

بهر حمالی خواند مرا کآب نیکو کشم و هیزم چست (خاقانی)

۳- فضول را بردند جهنم گفت هیزمش تو راست! مفهوم ← انتقاد از افراد فضول و ایرادگیر گفته می شود.

(چون خصلت و ذات فضول اصلاح پذیر نیست، با اغراق می گویند حتی در جهنم هنگامی که در حال سوختن است نیز دست از وراجی و بیهوده گویی

بر نمی دارد یا کسی را به خاطر اخلاق و کار بدش مجازات می کنند اما در همان حال هم دست از اخلاقی بر نمی دارد)

۴- یکی نان نداشت بخورد پیاز می خورد تا اشتهاش باز شود. ← کار نابخردانه و دور از عقل کردن.

۵- شتر در خواب بیند پنبه دانه: آدمی که آرزوهای دور و دراز و غیرممکن داشته باشد.

۶- گنه کرد در بلخ آهنگری به شوستر زدند گردن مسگری

هنگامی که تاوان گناه و خطای کسی را دیگری پس بدهد

۷- به روباه گفتند شاهدت کو؟ گفت دم!

درمورد انسان بیهوده گویی گفته می شود که بیهوده گویی مانند خود را برای گواهی انتخاب می کند.

۱. در عبارت «در هر امر حکمت و نتیجه ای است، تنها چشم بینا این حکمت را می بیند و به سر آفرینش پی می برد.» واژه های «مشتق» را مشخص کنید.
۲. نوع واژه های «چهار راه - آمیزه - دانشسرا - بیابان» را از جهت ساخت مشخص کنید.
۳. واژه ی «خوش حال» فشرده ی یک جمله ی سه جزئی با مفعول است. آن جمله را بنویسید و مفعولش را مشخص کنید.
۴. واژه ی «خدانشناس» فشرده ی یک جمله ی سه جزئی با مفعول است. آن جمله را بنویسید و مفعولش را مشخص کنید.
۵. در عبارت «باران می بارید. ریزش آب ناودان و بوی تند کاه گل او را بی تاب می کرد.» کدام واژه مرکب است؟ روش ساخت آن را بنویسید.
۶. نام اجزای سازنده ی واژه ی «چادر نشین» را بنویسید.
۷. با توجه به متن «گویی در میان این کاروان کوچک، بذر عشق پاشیده بودند؛ عشقی که زندگی و شادی می آفرید و در برابر دروغ و خودخواهی، سرسختانه می ایستاد و برای راستی و حقیقت تلاش می کرد.»
الف. هر یک از واژه های مشخص شده از نظر ساختمان چگونه اند؟
ب. فعل جمله ی آخر ساده است یا مرکب؟ چرا؟
۸. با توجه به متن «برای مادرم در حیاط چادر زدیم و فقط سرمای کُشنده و برف زمستان بود که می توانست او را به چهار دیواری اتاق بکشاند.» هر یک از واژه های مشخص شده از نظر ساخت چگونه اند؟
۹. با توجه به متن «یکی از تماشاچی ها که کیف قهوه ای نسبتاً کهنه ای بر دوش داشت، دست پسر بچه ی خرد سال را گرفت و به سرعت از میان جمعیت گذشت. هنوز ده قدمی دور نشده بود که صدای چرخ کالسکه ای در کوچه او را متوجه خود ساخت. وقتی برگشت سرهنگ افتخاری را دید.» واژه های مشخص شده از نظر ساختمان چگونه اند؟
۱۰. واژه ی «خاردار» فشرده ی یک جمله ی سه جزئی با مفعول است. آن جمله را بنویسید و مفعولش را مشخص کنید.
۱۱. اجزای سازنده ی واژه ی «نخست وزیر» را در الگوی «..... + = اسم» قرار دهید.
۱۲. با توجه به جمله ی «ما همیشه خود را وام دار عزیزانی می دانیم که با بذل جان خود در برابر دشمنان متجاوز در راه اعتلای میهن اسلامی گام های بلندی برداشته اند.»
الف. یک واژه ی «مرکب» مشخص کنید.
ب. یک واژه ی «مشتق - مرکب» مشخص کنید.
۱۳. با توجه به عبارت «نخست وزیران کشورهای اسلامی، کشت و کشتار مسلمانان را محکوم کردند.»
الف. یک واژه ی «مرکب» مشخص کنید.
ب. یک واژه ی «مشتق - مرکب» مشخص کنید
۱۴. با توجه به جمله ی «هنر آموزان تالشگر ایرانی، نشست و برخاست با بزرگان را ارج می نهند.» واژه های «مشتق»، «مرکب» و «مشتق - مرکب» را مشخص کنید.
۱۵. اجزای تشکیل دهنده ی واژه ی «خدا شناس» را در الگوی «..... + =» قرار دهید.
۱۶. در عبارت «آیا زیاده خواهی سودجویان با تلاش نویسندگان دانش پژوه برابر است.» واژگان «مشتق - مرکب» و «مرکب» را مشخص کنید.
۱۷. در عبارت «مدیران این دانش سرا در اسم نویسی و گفت و گوهای پس از آن، دچار ناهماهنگی شدند.» واژگان «مشتق - مرکب» و «مشتق» را مشخص کنید.
۱۸. یک واژه مثال بنزید که بر اساس (اسم + بن مضارع = اسم) ساخته شده باشد.
۱۹. در عبارت «دادستان این اداره از طریق پرس و جو با خبرنگاران گوش به زنگ توانست با دادگری، حکم منطقی بدهد.» واژگان «مشتق - مرکب» و «مرکب» را مشخص کنید.
۲۰. اجزای تشکیل دهنده ی واژه ی «خود نویسی» را در الگوی «..... + =» قرار دهید.
۲۱. در کدام یک از ترکیب ها، تکواژ میانی به تدریج حذف شده است؟ الف. کاردستی. ب. کارخانه. پ. کتاب دار. ت. خدانشناس.
۲۲. در عبارت «بعضی از اختر شناسان متخصصانی هستند که کار آن ها مشاهده ی اجرام آسمانی است.» یک واژه ی مرکب مشخص کنید.
۲۳. در عبارت «فرزندان سرزمین ایران در عرصه ی رقابت های جهانی، قدم به قدم با هم سالان خود پیش می روند.» واژگان «مشتق - مرکب» و «مشتق» را مشخص کنید.
۲۴. در جمله ی «راد مردان ایران زمین، دلآوری های بی مانندی در طول تاریخ از خود نشان داده اند.»
واژه ی مرکب «راد مرد» را در الگوی «..... + =» قرار دهید.
۲۵. با وجود این که می دانیم واژه ی «دشوار» از دو جزء «دش + خوار» ساخته شده است، چرا اهل زبان، این واژه را ساده به شمار می آورند؟
۲۶. واژه ی مرکب «خدا شناس» در حقیقت فشرده ی یک جمله ی جزئی با است.

پاسخ ها

۱. بینا، آفرینش.
۲. چهار راه (مرکب) - آمیزه (مشتق) - دانشسرا (مشتق - مرکب) - بیابان (ساده).
۳. کسی که حال خوش دارد / حال خوش.
۴. کسی که خدا را می شناسد / خدا.
۵. کاه گل / اسم (کاه) + اسم (گل).
۶. اسم (چادر) + بن مضارع (نشین).
۷. الف. کاروان (ساده) شادی (مشتق) سرسختانه (مشتق - مرکب) ب. ساده / چون گسترش پذیر است. (برای راستی و حقیقت تلاش زیادی می کرد).
۸. کشنده (مشتق) زمستان (ساده) چهار دیواری (مشتق - مرکب)
۹. تماشاچی (مشتق) خردسال (مرکب) کوچه (ساده).
۱۰. چیزی که خار دارد / خار.
۱۱. صفت + اسم = اسم.
۱۲. الف. وام دار. ب. برابر.
۱۳. الف. نخست وزیران. ب. کشت و کشتار
۱۴. تلاشگر (مشتق) ایرانی (مشتق). هنر آموز (مرکب) نشست و برخاست (مشتق - مرکب).
۱۵. اسم + بن مضارع = صفت مرکب.
۱۶. مشتق - مرکب (زیاده خواهی، دانش پژوه، برابر) مرکب (سودجویان « نشانه های جمع مشتق ساز نیستند »)
۱۷. مشتق - مرکب (دانش سرا، اسم نویسی، گفت و گو.) مشتق (ناهمانگی)
۱۸. گوش مال / هواپیما / آسپز.
۱۹. مشتق - مرکب (پرس و جو، گوش به زنگ) مرکب (دادستان، خبرنگار)
۲۰. ضمیر + بن مضارع = اسم.
۲۱. کاردستی.
۲۲. اختر شناسان.
۲۳. مشتق - مرکب (قدم به قدم) مشتق (جهانی، هم سالان)
۲۴. الف. دان. ب. صفت + اسم = صفت.
۲۵. زیرا اهل زبان، پیشینه ی باستانی زبان را در نظر نمی گیرند.
۲۶. سه / مفعول.

درس هجدهم

واژه های دخیل

۱. کدام یک از واژگان مقابل دخیل بی نشان است؟ الف. من جمله. ب. اتفاقاً. پ. الآن. ت. مقابله.
۲. دو کلمه ی دخیل عربی مثال بزنید که نشان دار باشد.
۳. ترکیبات وصفی و اضافی عربی که در زبان فارسی به عنوان یک کلمه ی دخیل به کار می روند، از جهت ساخت چه نامیده شده اند؟
۴. کدام یک از واژگان دخیل زیر « بی نشان » است؟ الف. البتّه. ب. لذا. پ. فعلاً. ت. تألیف.
۵. کدام یک از واژگان دخیل زیر « بی نشان » هستند؟ من بعد - تشکیل - الآن - استنساخ - لذا - فعلاً.

پاسخ ها

۱. مقابله. ۲. نسبتاً، علی رغم. ۳. شبه ساده. ۴. تألیف. ۵. تشکیل - استنساخ.
- توجه: ترکیبات وصفی و اضافی عربی که در زبان فارسی به عنوان یک کلمه ی دخیل به کار می روند، از جهت ساخت « شبه ساده » نامیده شده اند، در تکواژنویسی فقط یک تکواژ به شمار می آیند، مانند امیرالمؤمنین، قبه الخضراء و...

- ۱- برای انجام دادن هرگونه پژوهش، ابتدا چه اقدامی می‌کنیم؟ ابتدا باید منابع آن را بشناسیم و به آن‌ها مراجعه کنیم.
- ۲- دایره المعارف‌ها عنوان چه نوع کتاب‌هایی است؟ عنوان عمومی همه‌ی کتاب‌هایی است که حاوی زبده‌ای از همه رشته‌های علوم انسانی یا رشته‌ای معین هستند.
- ۳- دو دایره المعارف چنددانشی را نام ببرید که قرن‌ها پیش نگاشته شده است؟ احصاء العلوم فارابی، الفهرست ابن ندیم
- ۴- تالیف دایره المعارف به شیوه‌ی نوین آن در کجا و چه زمانی رواج یافت؟ در اروپا و در قرن هفدهم
- ۵- تالیف دایره المعارف به شیوه‌ی نوین در ایران از چه زمانی و چگونه آغاز شد؟
- از پنجاه سال پیش با ترجمه دایره المعارف اسلام به کمک گروهی از دانشمندان آغاز شد

۶- دایره المعارف‌های مهم فارسی را نام ببرید:

- ۱) دایره المعارف فارسی (۲) دایره المعارف بزرگ اسلامی (۳) دانش نامه ایران و اسلام (۴) دانش نامه جهان اسلام

۷- دایره المعارف فارسی، به سرپرستی چه کسی با همکاری چند تن و در چند مجلد چاپ شده است؟

به سرپرستی غلامحسین مصاحب، ۴۳ تن از نویسندگان و در سه جلد

۸- توضیح زیر مربوط به کدام کتاب مرجع است؟ دایره المعارف فارسی

به سرپرستی دکتر غلامحسین مصاحب و با همکاری ۴۳ تن از نویسندگان در سه مجلد چاپ شده است.

۹- ویژگی‌های «دایره المعارف فارسی» را بنویسید. دقت علمی، نوجویی، ابتکار و انتخاب واژگان فارسی

۱۰- کارتدوین دانش نامه‌ی ایران و اسلام در چه سالی وزیر نظر چه کسی آغاز شد؟ در سال ۱۳۵۴ وزیر نظر احسان یارشاطر

۱۱- کارتدوین دانش نامه‌ی ایران و اسلام در سال ۱۳۴۵ زیر نظر آغاز شد. احسان یارشاطر

- الف - دکتر غلامحسین مصاحب ب- احسان یارشاطر ج- احمد بیرشک د- خان بابامشار

۱۲- موضوع عمده‌ی دانش نامه‌ی ایران و اسلام را بنویسید.

این دانش نامه شامل اطلاعات فشرده‌ای در تاریخ و فرهنگ و تمدن و جامعه اسلامی از کهن‌ترین ایام تا عصر حاضر است.

۱۳- کارتدوین دانش نامه‌ی جهان اسلام در چه سالی، به دعوت چه کسی، در کجا و با چه حرفی آغاز شد؟

در سال ۱۳۶۲، به دعوت آیت الله خامنه‌ای گروهی از علما و دانشمندان در بنیاد دایره المعارف اسلامی گرد آمدند و کارتدوین و تالیف این دانش نامه را از حرف «ب» آغاز کردند

۱۴- موضوع عمده‌ی مقالات «دانش نامه‌ی جهان اسلام» چیست؟ ایران، اسلام و ادب فارسی

۱۵- در تدوین دانش نامه‌ی جهان اسلام از کدام دایره المعارف‌ها بهره گرفته شده است؟ دایره المعارف اسلام و دایره المعارف ایرانیکا

۱۶- در پایان هر مجلد از دانش نامه‌ی جهان اسلام چه اطلاعاتی نوشته شده است؟

نام نویسندگان، منابع دقیق مقاله در پایان هر مدخل، مشخصات دقیق کتاب شناختی

۱۷- از ویژگی‌های دایره المعارف دانش نامه جهان اسلام سه مورد بنویسید؟ دقت علمی، کوتاهی و فشرده‌ی مقالات، ویرایش ادبی و علمی

۱۸- موضوع سرگذشت نامه‌ها چیست؟ یا سرگذشت نامه‌ها چگونه کتاب‌هایی هستند؟ بیان شرح حال دانشمندان و بزرگان

۱۹- از مراجع اصلی تحقیق سرگذشت نامه‌ها را نام ببرید.

۱- معجم الأدبا یا قوت حموی ۲- أعلام زركلی، ۱۰ جلد ۳- ریحانه الادب محمد علی مدرس ۴- تاریخ رجال ایران مهدی بامداد ۵- چشمه روشن دکتر یوسفی

۶- تذکره‌های فارسی مثل لباب الالباب عوفی، تذکره الاولیای عطار، نَفحات الأُنس جامی ۷- زندگی نامه علمی دانشوران، ترجمه، به سرپرستی احمد بیرشک

۲۰- چند نمونه تذکره‌ی فارسی را نام ببرید. لباب الالباب عوفی، تذکره الاولیای عطار، نَفحات الأُنس جامی

۲۱- تذکره‌های فارسی جزء کدام نوع از منابع تحقیق هستند؟ مراجع اصلی نکته: تذکره: کتاب شرح حال یک گروه خاص مانند شاعران و عارفان

۲۲- گزینه‌ی سمت راست مربوط به کدام یک از منابع تحقیق سمت چپ می‌باشد.

الف - لباب الالباب ۲ ۱- کتاب شناسی

ب- نمایه ۱ ۲- سرگذشت نامه

ج- احصاء العلوم ۴ ۳- دیداری و شنیداری

۴- دایره المعارف

۲۳- کتاب‌های «ریحانه الادب» و «فرهنگ سخنوران» جزء کدام یک از انواع مرجع به حساب می‌آیند؟

ریحانه الادب: زندگی نامه فرهنگ سخنوران: دایره المعارف

۲۴- منابع فرعی (رابط) تحقیق را نام ببرید: (۱) فهرست‌ها (۲) کتاب شناسی‌ها (۳) چکیده‌ها

۲۵- در منابع مهم رابط در امر تحقیق (فهرست ها ، کتاب شناسی ها و چکیده ها) چه اطلاعاتی و چگونه درج شده است ؟
فهرست تمامی کتاب ها و مقالات به صورت موضوعی یا الفبایی با ذکر مشخصات کامل در آن ها درج شده است.

۲۶- منظور از منابع فرعی یا رابط چیست ؟

منابعی هستند که خود به طور مستقیم در تحقیق به کار نمی آیند بلکه با آن ها می توانیم به منابع معتبر و موضوعات مورد نظر دست رسی پیدا کنیم .

۲۷- اگر بخواهیم درباره ی حافظ تحقیق کنیم از چه منابعی برای دست یابی به کتاب ها و مقالات استفاده می کنیم؟

از منابع فرعی ، شامل فهرست ها ، کتاب ها و مقالات نوشته شده در این باره استفاده می کنیم

۲۸- دو منبع فرعی رابط در امر تحقیق را نام ببرید؟ فهرست ها، کتاب شناسی ها، چکیده ها

۲۹- مهم ترین فهرست ها و کتاب شناسی ها را نام ببرید .

۱-نمایه ۲- فهرست کتاب های چاپ ۳- فهرست مقالات فارسی ۴- کتاب شناسی توصیفی کودکان و نوجوانان

۳۰- نمایه چیست؟ نرم افزاری است که موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی نمایه با نظارت کتاب خانه های عمومی کشور تولید کرده است.

۳۱- نمایه به عنوان یکی از منابع فرعی تحقق در برگیرنده ی چه اطلاعاتی است ؟

بزرگ ترین بانک اطلاعاتی مطالب نشریات کشور (اطلاعات مقاله شناختی ده ها هزار مقاله ، نقد و گفت و گو) است

۳۲- بزرگ ترین بانک اطلاعاتی مطالب نشریات کشور چه نام دارد؟ نمایه

۳۳- مهم ترین قابلیت نرم افزار نمایه چیست ؟ دست رسی به متن همه ی مقالات

۳۴- مهم ترین فهرست ها را نام ببرید. الف) فهرست کتاب های چاپی فارسی تألیف خان بابا مشار (ب) فهرست مقالات فارسی به کوشش ایرج افشار

۳۵- فهرست کتاب های چاپ شده تا سال ۱۳۴۵ در کدام کتاب و توسط چه کسی جمع آوری شده است ؟

فهرست کتاب های چاپی ، خان بابا مشار توجه : تمامی کتاب های چاپ شده تا سال ۱۳۴۵ در این فهرست به ترتیب الفبایی است .

۳۶- مجموعه مقالات چاپی مطبوعات کشور توسط چه کسی و در چند مجله چاپ شده است ؟ ایرج افشار در پنج جلد

۳۷- شیوه ی تنظیم مجموعه مقالات فارسی چگونه است ؟ موضوعی

۳۸- کتاب شناسی توصیفی کودکان و نوجوانان چند جلد است ؟ در جهت معرفی چیست و توسط کدام موسسه چاپ شده است ؟

سه جلد در جهت معرفی کتاب های منتشر شده برای کودکان و نوجوانان توسط کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

۳۹- چند نمونه از منابع دیداری و شنیداری را نام ببرید؟ نوارهای صوتی، لوح های فشرده (دیسکت) ، نوارهای فیلم، رایانه، عکس و اسلاید ، میکروفیلم

۴۰- منابع دیداری و شنیداری از چه نظر برای محققان اهمیت دارند؟ سبب افزایش سرعت و دقت پژوهش می شوند.

۴۱- مهم ترین ویژگی های لوح های فشرده چیست ؟ در کم ترین حجم و کوتاه ترین زمان اطلاعات را هر موقع که بخواهیم در اختیار ما می گذارد.

۴۲- فواید استفاده از رایانه برای محققان چیست ؟ در کم حجم ترین و کوتاه ترین زمان اطلاعات را در اختیار محققان قرار می دهد

۴۳- رایانه ها چه نوع اطلاعاتی را ذخیره و بازیابی می کنند؟ علاوه بر تصویر ، صدا را نیز ذخیره و بازیابی می کنند.

۴۴- جدید ترین روش ذخیره سازی داده ها چه نوع ذخیره سازی است ؟ ذخیره سازی نوری

۴۵- نوارهای صوتی و لوح های فشرده در گروه منابع هستند. دیداری و شنیداری

۴۶- دایره المعارف بزرگ اسلامی به چند زبان تدوین شده است ؟ دو زبان فارسی و عربی

۴۷- مراجع تحقیق به طور کلی به دو دسته تقسیم می شوند نام ببرید . ۱- نوشتاری ۲- دیداری و شنیداری

۴۸- مراجع تحقیق چاپی را نام ببرید . ۱- کتاب ها ۲- مجلات و نشریات ۳- جزوات

۴۹- انواع مجلات و نشریات را نام ببرید . ۱- روزنامه ها ۲- هفته نامه ها ۳- ماه نامه ها ۴- فصل نامه ها ۵- گاه نامه ها ۶- ویژه نامه ها

۵۰- از مراجع تحقیق نوشتاری غیر چاپی دو مورد نام ببرید؟

۱- نسخه های خطی ۲- اسناد املاک ، احوال و اختراع ۳- سنگ نوشته ها ۴- طومارها و لوح ها ۵- پیمان نامه ها

۵۱- از مراجع تحقیق ، کتاب ها ، به دو دسته تقسیم می شوند ؛ نام ببرید . ۱- کتاب های مرجع ۲- کتاب های غیر مرجع

۵۲- کتاب ها مرجع به چند دسته تقسیم می شوند نام ببرید. ۱- مراجع اصلی ۲- مراجع فرعی یا رابط

۵۳- مراجع اصلی را نام ببرید. ۱- فرهنگ ها ۲- دایره المعارف ها ۳- سال نامه ها ۴- اطلس های جغرافیایی ۵- سرگذشت نامه ها

نمونه سؤالات نهایی درس بیستم

ساختمان واژه (۲)

۱. در هریک از واژه های مشخص شده ی عبارت زیر ، وند را مشخص کنید:
« عشق عرفانی تنها یک معشوق می شناسد و آن پروردگار توانا است.»
۲. وندهای واژه ی « نخواندنی » را بنویسید.
۳. نوع واژه ی « ناسپاس » را از جهت ساخت مشخص و طریقه ی شکل گیری آن را تعیین کنید.
۴. واژه ی « نارس » چه نوع واژه ای است ؟ ساخت آن چگونه است؟
۵. با واژه ی « کودکانه » دو جمله بنویسید، که در یکی « صفت » و در جمله ی دیگر « قید » باشد.
۶. نوع فرایند واجی واژه ی « دست بند » را بنویسید.
۷. با توجه به جمله ی « پرنده ، در آسمان بی رویا و کابوس وار ملت ها ، بال هایش را می گشاید. »، واژه ی « کابوس وار » از نظر ساخت چگونه است؟
۸. در هریک از واژه های زیر واژه ای را که « وند » متفاوت دارد مشخص کنید:
الف. غمگین، رنگین، شرمگین، اندوهگین.
ب. شکرانه، صبحانه، دندان، شاگردانه.
۹. صفت های مشتق را از میان واژه های داخل کمانک پیدا کنید (رفتار - شنیدار - گرفتار - کردار - برخوردار - ساختار).
۱۰. تفاوت پسوندهای دو واژه ی « وحشی گری » و « کوزه گری » در چیست؟
۱۱. ساخت دو واژه ی « دبستان » و « کودکستان » را با هم مقایسه کنید.
۱۲. در عبارت « اشاره ای به این موضوع می کنم و می گذرم، دوست پدرم انسانی فاضل است که شجاعانه با مشکلات مبارزه می کند. »، کدام واژه « صفت مشترک با قید » است؟
۱۳. با وجود این که می دانیم دو واژه ی « رفتار » و « گرفتار » هر دو از « بن ماضی + ار » تشکیل شده اند، تفاوت ساخت این دو واژه در چیست؟
۱۴. دو واژه ی « سبزه » و « چشمه » از نظر ساختمان چه تفاوتی با یک دیگر دارند؟
۱۵. با بررسی دو واژه ی « نادرست » و « ناسپاس » یک تفاوت و یک شباهت مشخص کنید.
۱۶. در عبارت « دل بستن به این جهان زود گذر کاری بسیار کودکانه است »، کدام واژه « صفت مشترک با قید » است؟
۱۷. در عبارت « دلاوران این سرزمین شجاعانه مبارزه کردند تا نیاز به هم بستگی را به دیگران بیاموزند. »، کدام واژه « صفت مشترک با قید » است؟
۱۸. با توجه به متن « بیشه ظلمانی بود . بی هیچ اثر از آن روشنایی مبهم و خنک تابستان. »، واژه های « تابستان » و « ظلمانی » چه نوع ساختمانی دارند؟
۱۹. در واژه ی « دانشگاه » چند « وند » به کار رفته است؟

پاسخ ها

۱. عرفانی (ی) . پروردگار (گار) توانا (ا)
۲. ن ، ی ، ن .
۳. مشتق ، نا + اسم = صفت.
۴. مشتق ، نا + بن فعل = صفت.
۵. او با رفتار کودکانه ی خود باعث خنده ی دیگران شد. (چون بعد از نقش نمای اضافه آمده است، صفت است.)
او کودکانه نقاشی می کشد. (چون می توان از جمله حذف کرد و فعل به آن نیاز ندارد ، قید است)
۶. کاهش .
۷. مشتق ، (اسم) کابوس + (وار) پسوند = صفت.)
۸. الف. رنگین. (غم + گین / شرم + گین / اندوه + گین)
ب. دندان. (شکر + انه / صبح + انه / شاگرد + انه)
۹. گرفتار (انسان گرفتار) برخوردار (شخص برخوردار)
۱۰. واژه ی وحشی گری دارای یک پسوند (گری) است. در صورتی که واژه ی « کوزه گری » دارای دو پسوند (گر + ی) است.
۱۱. دبستان یک واژه ی ساده است اما کودکستان یک واژه ی مشتق (کودک + ستان).
۱۲. شجاعانه.
۱۳. رفتار (اسم است ، چون می توانیم آن را جمع ببندیم)
گرفتار : صفت است
۱۴. ساخت چشمه (اسم + ه) سبزه (صفت + ه) است.
۱۵. شباهت: هر دو صفت هستند (سخن نادرست / شخص ناسپاس) یا هر دو مشتق هستند.
تفاوت: نادرست (نا + صفت = صفت) ناسپاس (نا + اسم = صفت).
۱۶. کودکانه.
۱۷. شجاعانه (کار شجاعانه « صفت » / او شجاعانه با دشمن جنگید « قید »)
۱۸. تابستان (ساده) ظلمانی (مشتق)
۱۹. دو.

۱- چهار نقش اساسی زبان را بنویسید.

(۱) ایجاد ارتباط (۲) محمل اندیشه یا تکیه گاه اندیشه (۳) حدیث نفس (۴) آفرینش ادبی

۲- اساسی ترین نقش زبان چیست؟ ایجاد ارتباط در میان افراد یک جامعه زبانی

۳- هدف از هر ارتباط زبانی چیست؟ انتقال اطلاعات، ایجاد حس هم زبانی و همدلی میان افراد

۴- کدام یک از نقش های زبان، کارکرد اجتماعی بیشتری دارد؟ چرا؟

ایجاد ارتباط، به جهت انتقال پیام یا ایجاد حس هم زبانی و هم دلی در میان افراد یک جامعه زبانی

۵- دو هدف از ارتباط زبانی را در میان افراد یک جامعه را بنویسید.

(۱) انتقال اطلاع به دیگران (۲) ایجاد حس هم زبانی و هم دلی در میان افراد یک جامعه ی زبانی

۶- برای هر یک از اهداف ارتباط زبانی؛ یعنی، «انتقال اطلاع و ایجاد حس هم زبانی و هم دلی» جمله ای را مثال بزنید.

انتقال اطلاع: دیروز امتحاناتم به پایان رسید. ایجاد حس هم دلی: می دانم، خسته شده ای.

۷- ایجاد حس هم زبانی و هم دلی مربوط به کدامیک از نقش های زبان است؟ ایجاد ارتباط

۸- دومین نقش زبان است. محمل اندیشه یا تکیه گاه اندیشه

۹- منظور از " محمل اندیشه یا تکیه گاه اندیشه " بودن زبان چیست؟ آن است که زبان ابزاری برای بیان اندیشه ها و افکار است.

۱۰- کدام نقش زبان سبب می شود تا انسان مفاهیم عام و انتزاعی را دریابد؟ محمل اندیشه یا تکیه گاه اندیشه

۱۱- منظور از مفاهیم عام چیست؟ مفاهیمی که وجودی مادی و محسوس دارند؛ مانند درخت، کتاب، انسان و...

۱۲- منظور از مفاهیم انتزاعی چیست؟ مفاهیمی که وجودی ذهنی و غیر مادی و غیر محسوس دارند؛ مانند رشد کردن، کاشتن و...

۱۳- چه رابطه ای بین زبان و اندیشه وجود دارد؟ بدون زبان نمی توان به تفکر یا اندیشه پرداخت.

۱۴- کدام نقش زبان سبب می شود که انسان مفاهیم عام و انتزاعی را دریابد؟ محمل اندیشه یا تکیه گاه اندیشه

۱۵- چرا به نظر زبان شناسان زبان تکیه گاه اندیشه ی انسان است؟ چون بدون زبان امکان تفکر وجود ندارد.

۱۶- منظور از نقش «حدیث نفس» در زبان چیست؟

سخن گفتن از خود و آن چه در درونمان می گذرد به کمک زبان. یا سخن گفتن درباره ی خود به تنهایی و حتی در خاموشی و سکوت به کمک زبان

۱۷- اگر در خلوت خود آهسته و بی صدا با خود سخن بگوییم به طوری که دیگران متوجه نشوند، کدام نقش زبان را به کار برده ایم؟

پاسخ: حدیث نفس

۱۸- منظور از نقش " آفرینش ادبی " چیست؟

آن است که ما برای آفرینش ادبی از اصول و قواعدی و ضوابطی کمک می گیریم که جزء زبان نیستند بلکه به نظریه ها و علوم و فنون ادبی تعلق دارند

و در چارچوب سنت ها و روش هایی عمل می کنیم که به زبان مربوط نمی شوند بلکه به ادبیات و پیشینه ی آن ربط پیدا می کنند.

۱۹- چگونه می توانیم زبان را به آفریده ای ادبی تبدیل کنیم؟

ما برای این کار بر ساخت های صوری زبان (یعنی ساخت های آوایی و صرفی و نحوی) یا ساخت های معنایی آن، لایه هایی از ساخت های معنایی

تازه ای (مثل ساخت های استعاری، ساخت های کنایی و جزء آن) می افزاییم که فقط در محدوده ی علوم و فنون ادبی دیگر (نظیر معانی و بیان و آرایه

های ادبی و جزء این) و نظریه های ادبی قابل توصیف اند، نه در محدوده ی زبان، زبان را به آفریده ای ادبی تبدیل می کنیم

۲۰- شاعر در بیت «به نام خدا خداوند جان و خرد / گزین برتر اندیشه بر نگذرد»

از چه اصولی برای ایجاد نقش آفرینش ادبی زبان استفاده کرده است؟

شاعر به کمک اصول و قواعد عروض و قافیه و در چارچوب سنت ها و روش های شاعری در فرهنگ ایرانی، دو ساخت تازه، وزن و قافیه، را بر

مجموعه ساخت های آوایی (واژه های) فارسی افزوده و اثری ادبی آفریده است.

۲۱- شاعر در بیت «دیشب به سیل اشک ره خواب می زدم / نقشی به یاد روی تو بر آب می زدم» با توجه به نقش آفرینش ادبی زبان چگونه عمل کرده است؟

شاعر از یک طرف به کمک اصول و قواعد نظم آفرینی به آفرینش اثری منظوم در زبان فارسی دست زده و از طرف دیگر با استفاده از قواعد معنایی که به ادبیات مربوط می شوند و نه زبان، ساخت های معنایی تازه ای (مثل ساخت های استعاری، ساخت های کنایی و جزء آن) خلق کرده است.

۲۲- ساخت های صوری زبان را نام ببرید؟ ساخت های آوایی، صرفی و نحوی

۲۳- منظور از نظم یا سخن منظوم چیست؟

هرگاه شاعر به کمک اصول و قواعد عروض و قافیه و در چارچوب سنت ها و روش های شاعری در فرهنگ ایرانی، دو ساخت تازه، وزن و قافیه، را بر مجموعه ساخت های آوایی (واژه های) فارسی بیفزاید اثری ادبی بیافریند، به آن «نظم یا سخن منظوم» می گویند.

۲۴- منظور از شعر یا شعر منظوم چیست؟ هرگاه شاعر از یک طرف به کمک اصول و قواعد نظم آفرینی به آفرینش اثری منظوم در زبان فارسی دست زده و از طرف دیگر با استفاده از قواعد معنایی که به ادبیات مربوط می شوند و نه زبان، ساخت های معنایی تازه ای (مثل ساخت های استعاری، ساخت های کنایی و جزء آن) بیفزاید، به آن «شعرا شعر منظوم» می گویند.

۲۵- از چه قواعد و ضوابطی برای آفرینش ادبی کمک می گیریم؟

قواعدی که جزء نظام زبان نیستند بلکه به نظریه ها و علوم و فنون ادبی تعلق دارند.

۲۶- شاعران دو ساخت تازه بر مجموعه ی ساخت های آوایی فارسی افزوده اند آن دو ساخت را نام ببرید؟ وزن و قافیه

۲۷- تفاوت سخن منظوم و شعر منظوم را بنویسید؟ در سخن منظوم وزن و قافیه بر مجموعه ی ساخت های آوایی زبان افزوده می شود و در شعر منظوم شاعر علاوه بر وزن و قافیه از علوم و فنون ادبی نظیر معانی و بیان و آرایه های ادبی برای آفرینش ادبی استفاده می نماید.

۲۸- چرا برای یادگیری زبان به معلم و مدرسه نیاز داریم؟ دانش زبانی که به طور طبیعی به دست می آید بسیار محدود و ناچیز است و ما به دانشی گسترده و ژرف و نظام یافته درباره ی زبان نیازمندیم و برای دست یابی به چنین دانشی به مطالعه، دانشگاه، مدرسه و معلم نیازمندیم

نمونه سؤالات امتحان نهایی

۹- در هر یک از موارد گروه «الف» از کدام نقش زبان در گروه «ب» استفاده شده است؟ ۰/۷۵

۱- دست یابی به حکم علمی «آب در دمای صد درجه می جوشد». ← **محمل اندیشه**

۲- به خود گفتم: «باید بر هواهای نفسانی غلبه کنم». ← **حدیث نفس**

۳- دل بر این پیرزن عشوه گر دهر مبند / کاین عروسی است که در عقد بسی داماد است ← **آفرینش ادبی**

۹- در هر یک از موارد گروه «الف» از کدام نقش زبان در گروه «ب» استفاده شده است؟ ۰/۷۵

۱- اندیشیدن در چارچوب مفاهیم عام و انتزاعی درباره جهان و دست یابی به احکام علمی. ← **محمل اندیشه**

۲- با خود گفتم: «کاش بتوانم به کمک نیازمندان بشتابم». ← **حدیث نفس**

۳- بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران / کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران ← **آفرینش ادبی**

۴- اگر به دوست خود بگوییم: «فردا کلاس ادبیات تشکیل نمی شود». ← **ایجاد ارتباط**

۸- در هر یک از موارد زیر، از کدام نقش زبان استفاده شده است؟

الف) وقتی با خود می گوئیم: «من امسال حتما در امتحانات خرداد ماه موفق می شوم.» ۰/۲۵ ← **حدیث نفس**

ب) وقتی در چارچوب مفاهیم عام و انتزاعی درباره ی جهان می اندیشیم و به احکام علمی دست می یابیم. ۰/۲۵ ← **محمل اندیشه**

۹- شاعر برای سرودن بیت «بفرمود تا زین بر اسب سیاه نهادند و بردند نزدیک شاه»،

علاوه بر ساخت وزن، چه ساخت تازه ای به مجموعه ی ساخت های آوایی فارسی افزوده است؟ ۰/۲۵ ← **قافیه**

۱۰- درستی و نادرستی جمله های زیر را مشخص کنید. /۵

الف) ما هر چهار نقش اساسی تر زبان را، در کودکی و به عنوان بخشی از فرایند رشد طبیعی خود فرا می گیریم. ← **درست**

ب) آفرینش ادبی، اساسی ترین نقش زبان است. ← **نادرست**

۵- درستی یا نادرستی جمله های زیر را مشخص کنید.

الف) ایجاد ارتباط ، اساسی ترین نقش زبان است. ۰/۲۵ ← درست

ب) بیت « دیشب به سیل اشک ره خواب می زدم نقشی به یاد روی تو بر آب می زدم » شعر نیست. ۰/۲۵ ← نادرست

۶- هر یک از توضیحات ستون « الف » به کدام نقش زبان در ستون « ب » مربوط است؟ ۰/۵

۱) رسیدن به حکم کلی « زمین به دور خورشید می گردد. » ← **محمل اندیشه**

۲) اگر آهسته با خود بگوییم : « من باید برنامه ریزی دقیقی داشته باشم. » ← **حدیث نفس**

۴- جاهای خالی را پر کنید. ۰/۵

هدف از هر ارتباط زبانی می تواند یا در میان افراد یک جامعه زبانی باشد.

انتقال اطلاع به دیگران ؛ ایجاد حسن هم زبانی و همدلی

۵- کدام یک از بیت های زیر « شعر » است؟ چرا؟ ۰/۵ ← **ب) (دیشب به سیل اشک ...)** ؛ زیرا در آن آرایه های ادبی به کار رفته است .

الف) به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

ب) دیشب به سیل اشک ره خواب می زدم نقاشی به یاد روی تو بر آب می زدم

۶- درستی یا نادرستی عبارت های زیر را مشخص کنید.

الف) بیت « به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد » شعر است نه سخن منظوم. ۰/۲۵ ← **نادرست**

ب) شاعر برای ساخت « سخن منظوم » ساخت های قافیه و وزن را بر ساخته های آوایی فارسی می افزاید. ۰/۲۵ ← **درست**

۴- کدام یک از موارد زیر « شعر منظوم » است ؟ ۰/۲۵ ← ب

الف) بفرمدا تا زین براسپ سیاه نهادند و بردند نزدیک شاه

ب) ای صبح دم، ببین که کجا می فرستم نزدیک افتاب فارسی وفا می فرستم

۵- در هر یک از عبارت های زیر از کدام نقش زبان استفاده شده است؟

آیا می دانید در خرداد ماه امسال شاهد یک پدیده ی نجومی خواهیم بود؟ ۰/۲۵ ← ایجاد ارتباط

۴- به کمک کدام نقش زبان می توانیم در چارچوب مفاهیم عام و انتزاعی درباره ی جهان بیندیشیم و به احکام علمی دست یابیم؟ ۰/۲۵ ← **محمل اندیشه**

۸- کدام یک از بیت های زیر « سخن منظوم » است؟ چرا؟ ۰/۷۵

الف) ای صبح شب نشینان جانم به طاقت آمد از بس که دیر ماندی چون شام روزه داران

ب) به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

ب) (به نام خداوند ...) زیرا شاعر دو ساخت وزن و قافیه را بر ساخت هایی آوایی فارسی افزوده است.

۷- بیت زیر « سخن منظوم » است یا « شعر منظوم » ؟ چرا؟ ۰/۵

« گفتم این شرط آدمیت نیست مرغ تسبیح گوی و من خاموش »

شعر منظوم ، زیرا از آرایه های ادبی استفاده شده است.

۵- در هر یک از عبارت های زیر از کدام نقش زبان استفاده شده است ؟

الف) وقتی پدرمان به ما می گوید: « فردا به مسافرت خواهیم رفت. » ۰/۲۵ ← **ایجاد ارتباط**

ب) بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران / کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران ۰/۲۵ ← **آفرینش ادبی**

۸- شاعر برای ساخت « سخن منظوم » دو ساخت تازه ی و را بر مجموعه ی ساخت های آوایی فارسی می افزاید. ۰/۵ ← **وزن و قافیه**

۴- آیا می توان بیت زیر را شعر منظوم دانست؟ دلیل خود را بنویسید. ۰/۷۵

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین

خیر زیرا شاعر فقط از دو ساخت وزن و قافیه استفاده کرده از آرایه های ادبی بهره نچسته است .

۵- ما چهار نقش زبان را چه زمانی و چگونه فرا می گیریم؟ ۰/۵

همراه با خود زبان، در کودکی و به عنوان بخشی از فرآیند رشد طبیعی خود فرا می گیریم.

۶- اساسی ترین نقش زبان است. ۰/۲۵ ← **ایجاد ارتباط**

۶- چگونه می توان ثابت کرد که بیت زیر سخن منظوم است نه شعر منظوم؟ ۰/۵

ای نام تو مونس روانم
جز نام تو نیست بر زبانی

زیرا شاعر، فقط از دو ساخت وزن و قافیه استفاده کرده و از صور خیال بهره نبرده است.

۱- در تولید هر یک از عبارات زیر، کدام نقش زبانی تأثیر داشته است؟ ۰/۵

الف) نمایشگاه نقاشی های سهراب سپهری در موزه ی هنرهای معاصر برگزار می گردد. ← **ایجاد ارتباط**

ب) قدرت تخیل کودک به خلاقیت او کمک می کند. ← **محمل اندیشه**

۲- با توجه به بیت زیر:

« گرچه من خود زعدم دل خوش و خندان زادم عشق آموخت مرا شکل دگر خندیدن»

الف) شیوه ی ساخت واژگان مشخص شده را بنویسید. ۰/۵ **دل خوش** ← ترکیب **خندان** ← اشتقاق

ب) بیت بالا نظم است یا شعر؟ دلیل خود را بنویسید. ۰/۷۵

ب) زیرا شاعر با استفاده از اصول و قواعد عروض و قافیه این بیت را به مجموع ساخت های آوایی افزوده و از صور خیال نیز بهره گرفته است.

۶- منظور از نقش « حدیث نفس » در زبان چیست؟ ۰/۵

منظور از حدیث نفس این است که ما به کمک آن، از خود و آن چه در درونمان می گذرد، سخن می گوئیم

۷- از موارد زیر، کدام انتقال اطلاع و کدام، ایجاد حس هم زبانی است؟

الف- خطاب به دوست: مسئولین مدرسه، دانش آموزان برتر را به ساحل خزر می برند. ۰/۲۵ ← **انتقال اطلاع**

ب- خطاب به دوست: می بینی چه زود بهار سپری شد! ۰/۲۵ ← **ایجاد حس هم زبانی**

۸- کدام یک از ادبیات زیر شعر منظوم است؟ دلیل خود را بنویسید. ۰/۷۵

الف- چه خوش روزی بود روز جدایی اگر با وی نباشد بی وفایی

ب- منم چون شاخ تشنه در بهاران تویی هم چون هوای ابر و باران

زیرا شاعر علاوه بر ساخت وزن و قافیه، از ساخت های ادبی و صور خیال نیز بهره برده است.

۵- درست یا غلط بودن هر یک از جملات زیر را مشخص کنید. ۰/۵

الف) ما نقش های زبان را به عنوان بخشی از فرآیند رشد طبیعی به کمک درس و آموزگار فرا می گیریم. ← **نا درست**

ب) دانش و مهارتی که در زمینه ی زبان و نقش های آن به طور طبیعی به دست می آید، بسیار محدود و ناچیز است. ← **درست**

۶- هر یک از جملات زیر را کامل کنید. ۰/۵

الف) ما به کمک نقش به احکام علمی دست می یابیم. ← **محمل اندیشه**

ب) ما به کمک نقش از خود و آن چه درونمان می گذرد، سخن می گوئیم. ← **حدیث نفس**

۷- بیت زیر شعر است یا نظم؟ دلیل خود را بنویسید. ۱

چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان؟
چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟

زیرا شاعر علاوه بر ساخت وزن و قافیه، از ساخت های ادبی و صور خیال نیز بهره برده است.

۵- چگونه می توان ثابت کرد که بیت زیر نظم است، شعر نیست؟

« توانا بود هر که دانا بود
ز دانش دل پیر برنا بود »

۶- درست یا غلط بودن هر یک از جملات زیر را مشخص کنید.

الف- اساسی ترین نقش زبان ایجاد ارتباط در میان افراد یک جامعه ی زبانی است. ← **درست**

ب) ما نقش های زبان را همراه با خود زبان در کودکی به عنوان بخشی از فرآیند رشد طبیعی بدون نیاز به درس و آموزگار فرا می گیریم. ← **درست**

ج) دانش و مهارتی که در زمینه ی زبان و نقش های آن به طور طبیعی به دست می آوریم، بسیار گسترده و نامحدود است. ← **نا درست**

۵- با ذکر دلیل ثابت کنید بیت زیر شعر است نه نظم.

« ای نسیم سحر آرامگه یار کجاست؟
منزل آن مه عاشق کش عیار کجاست؟ »

زیرا شاعر با استفاده از اصول و قواعد عروض و قافیه این بیت را به مجموع ساخت های آوایی افزوده و از صور خیال نیز بهره گرفته است.

۷- در هر یک از جملات زیر هدف از هر ارتباط زبانی چیست؟

الف) هفته‌ی آینده نمایشگاه نقاشی در نگارخانه‌ی مهر برگزار می‌شود. ۰/۲۵ ← انتقال پیام

ب) می‌بینی چه سوز سردی می‌وزد! ۰/۲۵ ← حس همدلی و هم‌زبانی

۵- با ذکر دلیل ثابت کنید بیت زیر شعر است نه نظم.

«ای نسیم سحر آرامگه یار کجاست؟ منزل آن مه عاشق کش عیار کجاست؟»

زیرا شاعر با استفاده از اصول و قواعد عروض و قافیه این بیت را به مجموع ساخت های آوایی افزوده و از صور خیال نیز بهره گرفته است.

۷- هدف از هر ارتباط زبانی چیست؟

انتقال اطلاع به دیگران و ایجاد حس هم‌زبانی و هم‌دلی در میان افراد یک جامعه‌ی زبانی.

۸- در بیت «به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین» ۰/۵

شاعربه کمک اصول و قواعد عروض و قافیه و در چارچوب سنت‌ها روش‌های شاعری در فرهنگ ایرانی، دو ساخت تازه‌ی و را بر

مجموعه‌ی ساخت‌های آوایی فارسی افزوده است. ← وزن و قافیه

۸- چرا بیت زیر را «شعر منظوم» می‌نامیم؟ ۰/۵

«هر مرغ فکر کز سرشاخ سخن بجست بازش به طره‌ی تو به مضراب می‌زدم»

چون شاعر (علاوه بر ساخت وزن و قافیه) از ساخت‌های ادبی (آرایه‌های ادبی) سود جسته است.

۸- برای پیدایش هر یک از موارد زیر از کدام نقش زبان بهره گرفته شده است؟ ۰/۵

الف- ده روزه مهر گردون افسانه است و افسون نیکی به جای یاران فرصت شمار یارا ← آفرینش ادبی

ب- آیا می‌دانی که نمایشگاه نقاشی در نگارخانه‌ی آفتاب برگزار می‌شود؟ ← ایجاد ارتباط

۷- از چه قواعد و ضوابطی برای آفرینش ادبی کمک می‌گیریم؟ ۰/۵

۵- بیت زیر سخن منظوم است یا شعر منظوم؟ چرا؟ ۰/۵

شنیدم که در تنگنایی شتر بیفتاد و بشکست صندوق در

سخن منظوم چون شاعر فقط دو ساخت وزن و قافیه را بر مجموعه‌ی ساخت‌های آوایی افزوده است. یا چون آرایه‌های ادبی در آن دیده نمی‌شود.

۶- اساسی‌ترین نقش زبان در میان افراد یک جامعه‌ی زبانی است. ۰/۵ ← ایجاد ارتباط

۶- عبارت زیر را کامل کنید: ۱

هدف از هر ارتباط زبانی می‌تواند باشد، یا ایجاد در میان افراد یک جامعه‌ی زبانی.

الف) انتقال اطلاع به دیگران ب) ایجاد حس هم‌زبانی و هم‌دلی میان افراد یک جامعه‌ی زبانی

۴- منظور از نقش «حدیث نفس» در زبان چیست؟ ۰/۵ ما به کمک زبان از خود و آن چه در درونمان می‌گذرد سخن می‌گوییم.

۶- کدام یک از ابیات زیر سخن منظوم است؟ چرا؟ ۱ ← الف؛ زیرا شاعر به کمک اصول و قواعد عروض و قافیه دو ساخت تازه، یکی ساخت وزن و

دیگری ساخت قافیه را به مجموعه‌ی ساخت‌های آوایی فارسی افزوده و اثری ادبی آفریده است که می‌توان نام نظم یا سخن منظوم بر آن نهاد.

الف) به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

ب) دیشب به سیل اشک ره خواب می‌زدم نقشی به یاد روی تو بر آب می‌زدم

۷- کدام یک از نقش‌های زبان، کارکرد اجتماعی بیشتری دارد؟ چرا؟ ۱

ایجاد ارتباط به جهت انتقال پیام یا ایجاد حس هم‌زبانی و هم‌دلی (در میان افراد یک جامعه‌ی زبانی) ۱

- ۱- سند چه نوع نوشته ای است؟ نوشته ای که از نظر حقوقی، در مقام دعوی یا دفاع قابل استفاده باشد.
- ۲- انواع مختلف سند را نام ببرید. الف) اسناد تجاری ب) اسناد غیر تجاری
- ۳- از انواع اسناد غیر تجاری دو مورد نام ببرید. قول نامه، وکالت نامه، رهن، صلح
- ۴- از انواع اسناد تجاری دو مورد نام ببرید. سفته، چک، برات، سهام تجاری
- ۵- نوع هر یک از اسناد زیر را از نظر تجاری و یا غیر تجاری بودن معین کنید؟
- سفته، چک، برات، وکالت نامه، صلح، رهن، قول نامه ← به ترتیب: تجاری، تجاری، غیر تجاری، غیر تجاری، غیر تجاری، غیر تجاری،
- ۶- انواع اسناد غیر تجاری از نظر اعتبار به چند دسته تقسیم می شوند؟ دو دسته: الف) اسناد رسمی ب) اسناد عادی
- ۷- کدام نوع اسناد رسمی تلقی می شوند؟ همه ی اسناد تجاری رسمی هستند
- ۸- اسناد غیر تجاری در چه صورتی جزء اسناد رسمی تلقی می شوند؟
- در صورتی که در ادارات ثبت اسناد و املاک یا در دفاتر اسناد رسمی یا توسط ماموران رسمی، در حدود صلاحیت آن ها و مطابق مقررات قانونی تنظیم شده باشند.
- ۹- اسنادی مانند خرید و فروش، اجاره، صلح، وکالت، ضمانت و... در چه صورتی جزء اسناد رسمی حقوقی به شمار می روند؟
- اگر هر یک از این اسناد در دفاتر اسناد رسمی ثبت و درستی امضا و تاریخ آن ها تأیید شود، جزء اسناد رسمی حقوقی محسوب می شوند.
- ۱۰- چند سند رسمی را نام ببرید. اسناد خرید و فروش، اجاره، صلح، وکالت، ضمانت، شرکت، وقف، وصیت، ازدواج و طلاق، استخدام، تعهد نامه، قول نامه
- ۱۱- به چه اسنادی «سند عادی» می گویند؟
- اگر اسناد غیر تجاری مثل قول نامه، وکالت، ضمانت و... در دفتر اسناد رسمی ثبت نشوند، عادی محسوب می شوند.
- ۱۲- اسناد چنانچه در دفتر اسناد رسمی ثبت نشود چه نوع نوشته ای تلقی می شود؟ نوشته ای عادی
- ۱۳- قول نامه چه نوع نوشته است؟ نوشته ای است که امضا کنندگان آن قول به انجام رساندن معامله ای را با سند رسمی به یکدیگر می دهند.
- ۱۴- قسمت اول اصل معامله چه نام دارد؟ قول نامه
- ۱۵- برای ضمانت قول نامه چه کاری انجام میدهند؟ مبلغی پول به عنوان وجه التزام تعیین می کنند.
- تعریف زیر را کامل کنید. « قول نامه اصل معامله است و برای ضمانت آن معمولاً مبلغی به عنوان تعیین می کنند .
- قسمت اول وجه التزام
- ۱۶- وکالت نامه چه نوع نوشته ای است؟ نوشته ای که در آن شخصی انجام امور حقوقی و شخصی خود را به دیگری با تعیین حدود اختیارات و شرایط واگذار نماید.
- (تعریف دیگر وکالت نامه : عقدی است که به موجب آن یکی از طرفین، طرف دیگر را برای انجام امری نایب قرار می دهد .)
- ۱۷- در چه صورت وکالت نامه هاجنبه ی رسمی می یابند؟ در صورت ثبت در دفتر خانه های اسناد رسمی
- ۱۸- انواع گوناگون وکالت نامه را نام ببرید. خرید، فروش، فسخ، اجاره، اقامه ی دعوی، ازدواج، اقرار، تعهد
- ۱۹- اجاره نامه چه نوع نوشته است؟ اجاره نامه معمولاً برای تصرف مکانی در مدتی معلوم و با شرایط مورد پذیرش دو طرف انجام می گیرد. مانند اجاره ی ملک، خانه و...
- ۲۰- اجاره نامه جز کدام نوع اسناد می باشد؟ اسناد عادی
- ۲۱- عبارت مقابل را کامل کنید. « اجاره دهنده را و اجاره کننده را و مورد اجاره را می گویند . »
- موجر مستأجر عین مستأجره
- ۲۲- استتهاد نامه چه نوع نوشته ای است؟
- نوشته ای است که در آن از کسانی که از یک حادثه یا موضوع آگاهی دارند در خواست می شود اطلاعات خود را بنویسند و امضا کنند.
- ۲۳- کسی که به موضوعی شهادت می دهد چه وضعیتی می یابد؟
- در برابر شهادت خود مسئول است و در صورت لزوم باید در دادگاه، حقیقت دانسته های خود را ثابت کند.
- ۲۴- تعهد نامه چیست؟
- تعهد نامه از اسناد رسمی است که بین دو نفر منعقد می گردد و بر اساس آن دو طرف انجام کاری را عهده دار می شوند.
- ۲۵- صورت جلسه به چه نوع نوشته ای گفته می شود؟
- به ثبت خلاصه مذاکرات یک گروه، شورا، صنف در بخش های اداری و شرکت ها ی خصوصی و نهاد های آموزشی صورت جلسه گفته می شود.
- ۲۶- مهمترین ویژگی حقوقی صور تجلسه ها چیست؟ قابل استناد و دعوی هستند.
- ۲۷- ویژگی های اسناد رسمی و یا غیر رسمی را بنویسید.
- ۱- متن سندها واحد و از پیش تعیین شده است.

۲- مشخصات دو طرف باید کامل و دقیق در سند ذکر شود .

۳- همه ی شرایط مورد نظر باید ذکر و ثبت شوند .

۴- امضا و یا اثر انگشت به اسناد اعتبار می بخشند پس باید امضاها یک سان و ، معلوم و مشخص باشند

۵- نوشته های اسناد تعهد آور هستند اگر کسی به آن ها عمل نکند مورد پیگرد قانونی قرار می گیرد .

۶- تمامی اسناد در دو نسخه یا بیشتر تنظیم می شوند .

۲۸- چه چیزی به سند اعتبار می بخشد؟ امضا و اثر انگشت

۲۹- چرا باید امضا ها یک سان ، معلوم و مشخص باشند؟ چون به سند اعتبار می بخشند.

۳۰- هنگام تنظیم سند ها چه نکاتی را باید توجه داشت ؟

۱- مشخصات دو طرف باید کامل و دقیق در سند ذکر شود ۲۰- امضا و یا اثر انگشت داشته باشند و باید امضاها یک سان و ، معلوم و مشخص باشند

۳- تمامی اسناد در دو نسخه یا بیشتر تنظیم شوند .

۳۱- سند در چه صورتی تعهد آور است و پیگرد قانونی دارد؟

آن چه در اسناد عادی یا رسمی نوشته می شود و مورد موافقت دو طرف قرار می گیرد تعهد آور است و هر طرف در صورت انجام ندادن آن مورد پیگرد قانونی قرار می گیرد

۳۲- چرا هر یک از نوشته های در قولنامه و استشهادنامه در حکم یک سند قانونی محسوب می شود؟

چون از نظر حقوقی در مقام دعوی یا قابل دفاع است .

۳۳- مشخصات زیر متعلق به کدام یک از اسناد است ؟

۱- نوشته ای است که امضا کنندگان آن قول به انجام رساندن معامله ای را با سند رسمی به یکدیگر می دهند.

۲- نوشته ای که در آن شخصی انجام امور حقوقی و شخصی خود را به دیگری با تعیین حدود اختیارات و شرایط واگذار نماید.

۳- معمولا برای تصرف مکانی در مدتی معلوم و با شرایط مورد پذیرش دو طرف انجام می گیرد.

۴- نوشته ای است که در آن از کسانی که از یک حادثه یا موضوع آگاهی دارند در خواست می شود اطلاعات خود را بنویسند و امضا کنند.

۵- به ثبت خلاصه مذاکرات یک گروه ،شورا ،صنف در بخش های اداری و شرکت ها ی خصوصی و نهاد های آموزشی صورت جلسه گفته می شود.

۶- از اسناد رسمی است که بین دو نفر منعقد می گردد و بر اساس آن دو طرف انجام کاری را عهده دار می شوند .

نمونه سؤالات نهایی درس بیست و چهارم

ساختمان واژه (۳)

۱. واژه ی غیر ساده ی « نایبایی » را به ترتیب اجزای سازنده ی آن تا مرحله ی تکواژ تجزیه کنید.
۲. واژه ی غیر ساده ی « دانشمندی » را به ترتیب اجزای سازنده ی آن تا مرحله ی تکواژ تجزیه کنید.
۳. واژه ی غیر ساده ی « هنر آموزان » را به ترتیب اجزای سازنده ی آن تا مرحله ی تکواژ تجزیه کنید.
۴. برای الگوی « اسم + وند + بن = صفت » یک مثال بنویسید.
۵. واژه ی غیر ساده ی « دانشجویان » را به ترتیب اجزای سازنده ی آن تا مرحله ی تکواژ تجزیه کنید.
۶. برای الگوی « اسم + وند + اسم = صفت » یک مثال بنویسید.
۷. برای الگوی « بن + وند + بن = اسم » یک مثال بنویسید.
۸. برای الگوی « اسم + بن + وند = اسم » یک مثال بنویسید.

پاسخ ها

۱. نایبنا + یی / نا + بینا / بین + ا.
۲. دانشمند + ی / دانش + مند / دان + ش.
۳. هنرآموز + ان / هنر + آموز.
۴. خدانشناس، حقوق بگیر.
۵. دانشجو + یان / دانش + جو / دان + ش.
۶. دست به عصا.
۷. خرید و فروش.
۸. اسم نویسی.

واژه یا کلمه - ساختمان واژه

۱- واژه یکی از واحد های سازنده زبان است که از یک یا چند ° تکواژ ساخته می شود و در ساختمان واحد بزرگ تر به کار می رود؛ پس:
واژه ← ۱- تکواژ ← کتاب، میز، را، از، که و.....

← ۲- تکواژ + تکواژ + تکواژ +... ← کتاب خانه، دانشمند، دادگستری، خواهند رفت و...

۲- انواع واژه از نظر مفهوم:

۲-۱- مفهوم مستقل دارند؛ مانند میز، کتاب، باغبان، دانش آموز، نمی روند و...

۲-۲- مفهوم غیر مستقل دارند؛ مانند حروف اضافه، نشانه ی مفعول، پیوند وابسته ساز و پیوند هم پایه ساز، ضمائر شخصی جدا، مشترک، پرسشی، اشاره، نقش نمای ندا

۲-۳- یا در ساختار جمله مفهوم پیدا می کنند؛ مانند نقش نمای اضافه، ضمائر شخصی پیوسته، حروف پیوند «و»، نقش نمای ندا «ا»، واژه های اسنادی یا مخفف فعل اسنادی؛ مانند «ی» در تویی (= تو هستی) یا «م» در منم (= من هستم) و...

نکته: بهترین شیوه ی تشخیص و تفکیک واژه ها، شناخت نوع دستوری و نقش آن هاست.

* منظور از نوع دستوری چیست؟ منظور «اسم، فعل، صفت، قید، ضمیر، حروف (=نقش نما ها)، صوت» است.

* منظور از نقش دستوری چیست؟ هر واژه ای که نقش های «نهاد، مسند، مفعول، متمم، منادا، مضاف الیه، بدل، معطوف، تکرار، قید، صفت، فعل» را بپذیرد؛ یک واژه به شمار می آید.

۳- معیار هایی برای شناخت و جدا کردن واژه ها:

۳-۱. شناختن و جدا کردن هسته و وابسته ها در گروه های اسمی و قیدی. در گروه های اسمی وقیدی هر هسته و وابسته و وابسته های وابسته (به استثنای نشانه های جمع و ی نکره که با هسته ی خود یک واژه را تشکیل می دهند) یک واژه ی جدا هستند؛ مثال این دو بهترین دانش آموز زرنگ کلاسی اول ← ۱۰ واژه کتاب هایی مفید ← ۲ واژه

۳-۲. شناختن و جدا کردن نقش نما: زیرا نقش نما ها مرز واژه ها را مشخص می کنند و خودشان یک واژه به شمار می آیند؛ مانند دوست خوب دوران دانش آموزی من ← ۹ واژه دوست علی، کتاب من را از دوست من گرفت. ← ۱۲ واژه

۳-۳. معیار املائی شناخت واژه:

واژه وحدت املائی دارد به این معنی که در نوشته معمولاً فاصله ای (= فاصله ی میان واژه ای) در دو طرف آن رعایت می شود. * فاصله ی معین بین واژه ها را فاصله ی «میان واژه ای» می گویند که تقریباً دو برابر فاصله ی بین حروف واژه (= فاصله ی میان حرفی) است.

۳-۴. معیار معنایی شناخت واژه:

آن است که واژه یک واحد معنایی است که بر یک یا چند مفهوم منفرد و جداگانه دلالت دارد. مانند «کتاب» که به تنهایی برشیء شناخته شده دلالت دارد اما در ترکیب «کتاب خانه» دیگر بر آن شیء شناخته شده دلالت ندارد و به همراه «خانه» بر یک مکان مشخص و معروف دلالت می کند. پس نتیجه می گیریم که «کتاب» به همراه «خانه» یک واژه ی مرکب و به تنهایی یک واژه ی ساده است.

۳-۵. معیار آوایی شناخت واژه:

آن است که بین واژه های یک مکث یا درنگ بالقوه وجود دارد که بین بخش های واژه ی ساده یا تکواژهای واژه ی غیر ساده، امکان پذیر نیست. پس مکث و درنگ می تواند مرز بین دو واژه را نشان دهد و آن ها را جدا کند.

* نشانه ی مکث و درنگ، سکون و ویرگول است که در شناخت و جدا کردن واژه ها به نظرم کاربرد بسیار دارد و معیار خوبی است.

۳-۶. معیار صرفی شناخت واژه

واژه یک واحدزبانی است که از یک تک واژه آزاد یا چند تک واژه آزاد / یک تک واژه + یک تک واژه وابسته یا چند تک واژه + یک تک واژه آزاد + یک یا چند تا تک واژه وابسته (=وند) ساخته می شود و در واحد بزرگ تر زبان؛ یعنی، گروه به کار می رود و در سلسله مراتب واحد های زبان، واژه پایین تر از گروه و بالاتر از تک واژه قرار می گیرد.

ساختمان واژه

واژه ها را از نظر ساختمان یا ساخت می توان به دو دسته ی ساده و غیرساده تقسیم کرد:

ساده: کلماتی هستند که فقط یک جزء دارند. به عبارت دیگر، این کلمات دارای یک تکواژ آزادند: میز، کتاب، سطل، لذت، فیل و دست.

غیرساده: کلماتی هستند که بیش از یک جزء (تکواژ) دارند، مانند: بی ادب، باهوش، خردمند، گوینده، قهوه خانه و ممدات تراش.

کلمات غیرساده، خود به سه گروه تقسیم می شوند: ۱- مشتق؛ ۲- مرکب؛ ۳- مشتق - مرکب.

۱- مشتق: کلماتی هستند که یک جزء معنی دار (تکواژ آزاد) و یک یا چند جزء بی معنی یا دارای نقش (= تکواژ وابسته یا وند) تشکیل شده اند.

مثال: بی هوش: بی + هوش / بانزاکت: با + نزاکت / باغبان: باغ + بان / دانشمند: دان + ش + مند / خطرناک: خطر + ناک. /

سراسر: سر + ا + سر / نامردی: نا + مرد + ی / دانشگر: دان + ش + گر / هم کلاسی: هم + کلاس + ی.

نکته ۱: تکواژ آزاد را در واژه های مشتق «پایه» و تکواژ وابسته را «وند» می گویند.

نکته ۲: تکواژها را براساس جایگاه آن ها در ساختمان واژه به سه دسته ی کلی تقسیم می کنند: ۱- پیشوند؛ ۲- میان وند؛ ۳- پسوند.

***پیشوند:** جزئی است بی معنی که در اول کلمات مشتق قرار می گیرد. به عبارت دیگر، پیشوند به ابتدای جزء معنی دار یا تکواژ آزاد می

چسبید و معنی و نقش آن را تغییر می دهد. پیشوندهای معروف عبارتند از: با، بی، نا، هم، باز، بر، فرا، فرو و...

الف) مهم ترین پیشوند ها

۱- با ← (مفهوم دارندگی دارد)

با + اسم ← صفت: باادب، باسواد، بانشاط، باعجله، باسرعت، با استعداد، باهنر، باهوش، باتربیت، باشعور

۲- بی ← (مفهوم نفی دارد)

بی + اسم ← صفت: بی سواد، بی ملاحظه، بی ادب، بی درد، بی علاقه، بی استعداد، بی خرد، بی فکر، بی فایده، بی چاره، بی عقل

بی نام، بی شرم، بی تربیت، بی باک، بی تاب، بی پایاب، بی پروا، بی دل، بیراهه، بی اندازه، بی حساب، بیکاره، بی پایان، بی چیز، بی همتا،

بی هوش

۳- نا ← (مفهوم نفی دارد)

۱- ۳- نا + صفت ← صفت: نادانسته، نادرست، نامعلوم، نامنظم، ناراضی، نامناسب، ناپاک، ناشنوا، ناخوانا، ناخوش، ناخودآگاه، نادرست،

نادیده، نارسا، ناروا، ناهموار، ناهنجار، ناسزا، ناهمانگ

۲- ۳- نا + اسم ← صفت: ناسپاس، نااهل، ناباب، ناشکر، ناامید، نافرمان، ناکس

۳- ۳- نا + بن فعل ← ناشناس، نادر، نارس، ناباب، ناگوار، ناتوان، نادان، نادانست ناساز، نایاب، ناخواست، ناشایست

۴- ن ← (مفهوم نفی دارد)

ن + بن مضارع ← صفت: نهیم، نسنجیده، نشکن (لیوان نشکن)، نسوز (پنبه ی نسوز)، نجسب (آدم نجسب)

۵- هم ← (مفهوم مشارکت دارد)

هم + اسم / صفت: همکار، همسایه، هموطن، همدرس، هماهنگ، هم عقیده، هم اتاق، همنام، همراه، همدوش، هم رنگ

۶- باز: باز خورد، بازداشت، بازداشتگاه، بازیافت، بازگو، بازمانده، بازنشسته،

۷- بو: برداشت، برخوان، برآیند، برافتاد، برآمد، برانداخت، برانداز، برآورد، برجسته، برچیده، بر خورد، بررسی، برگشته، برگردان، برگزار،

برگزیده، برگشته، برمایدن، برنشین، برنشاند، برکشیده، برانگیخته،

۸- فرا: فراخوان، فراگیر، فرایند، فراخور، فراروی

۹- وا: واکنش، واگذار، واگویه، واخواست، وابسته، واپسین، واجیده، واخورده، وادار، واگیر، وارسته، واری، وارهیده، واریخته، واریز کردن،

وازدن، واگرا، وامانده، وانمود،

۱۰- ور: ورانداز، وورفت، ورمالیده، ورشکست

۱۱- در: در رفتن، درخواست، در خورد، درمانده، در گذشته، درگیر، در گرفتن، دریافت

۱۲- فرو: فروخورده، فرو مانده،

نکته ۱: بعضی از پیشوند ها با برخی از انواع واژه ها - به ویژه حروف اضافه - یکسان است و شناخت آن ها از هم لازم است :

پیشوند با تکواژ پایه یا آزاد آمیخته می شود و با هم یک واژه ی واحد می سازند ، به طوری که :

۱- مکث و درنگ بین آن ها جایز نیست ۲- تکواژی بین آن ها وارد نمی شود ؛ یعنی ، گسترش پذیر نیست ؛ مثال :

۱- محمد با ما هم فکر بود (= هم فکر یک واژه ی « مشتق » و « هم » پیشوند است .)

۲- محمد هم فکر می کرد (= محمد هم این فکر را می کرد / محمد هم ، فکر می کرد) هم (= قید) و فکر (= مفعول) دو واژه ی جداگانه هستند .

۳- او دانش آموز با ادب کلاس است او با ادب خود به ما درس داد.

۴- او انسان بی نام و نشانی است او نامه را بی نام خدا نمی خواند .

۵- محمد انسان با هنری است محمد با هنر خود توجه ما را به خود جلب کرد .

۶- انسان بی کار موفق نمی شود انسان بی کار و تلاش به جایی نمی رسد .

۳- حرف اضافه یک واژه ی جداست و متمم آن یک واژه ی جداگانه ؛ اما پیشوند به همراه تکواژ دیگر ، یک واژه را می سازند.

او دانش آموز با ادب کلاس است او با ادب خود به ما درس داد.

واژه ی مشتق دو واژه ی جداگانه

نکته ۲: انواع « هم » :

۱- پیشوند است ، به مفهوم مشارکت ؛ مانند همکار ، همسایه ، هموطن ، همدرس ، هماهنگ ، هم عقیده ، هم اتاق ؛ هم درد

۲- پیوند همپایگی یا حرف ربط مکرر است ؛ مانند « او هم درس خوان است هم با ادب »

۳- ضمیر یا اسم مبهم است به معنای یک دیگر ؛ مانند : آنان با هم وارد کلاس شدند .

۴- قید است به معنی نیز ؛ مانند : او هم قبول شد .

نکته ۳: پیشوند هایی که همراه با فعل یک واژه می سازند بر دو نوع هستند :

۱- اشتقاقی : در ، بر ، وا ، ور ، فرا ، فرو ، باز «

این پیشوند ها هرگاه با فعل ساده همراه شوند ؛ فعل پیشوندی می سازند ؛ مانند : آمد ← باز آمد ، درآمد ، و درآمد ...

اما هرگاه این پیشوند به همراه فعل ساده ی خود ، ویژگی فعلی خود را از دست بدهد و در ساخت واژه های دیگر « اسم / صفت » به کار روند ؛ آن

واژه ها را دیگر فعل پیشوندی نمی گوئیم ، بلکه با توجه به ساخت آن واژه ها ، آن ها را « مشتق یا مشتق - مرکب می گوئیم ؛ مانند :

باز خورد کارت ، باز سازی مدینه ، فروپاشی ، واگیر ، درخواست ، برجسته ، درآمد خالص ، درخواست کتبی ، برخورد ، و ...

۲- تصریفی : ب ← برویم / برو ، ن ← نرو / نمی رود ، می ← می رود ، همی ← همی گفت ، م ← مرو

ب) مهم ترین میان وند ها

۱-۱ : برابر ، تکاپو ، لبالب ، سراسر ، مالمال ، گوناگون ، رویاروی ، سرازیر ، سرایش ، تنگاتنگ ، بیایی ، کشاکش ، پشتاپشت ، دورادور ، دمامم ، گرداگرد ،

کشاکش ، دوشادوش ، ریشاریش ، گوناگون ، پیشاپیش ، پایایی ، نوشتنوش ، دستادست ، رویاروی ، سراپا ، بناگوش ، سرازیر ، لبالب ، بیایی ، مالمال ،

تنگاتنگ ، کمابیش ، رنگارنگ

۲- و : سوخت و ساز ، بودونبود ، تب و تاب ، سروصدا ، سروکار ، زد و بند ، رفت و آمد ، گفت و گو ، سرووضع ، آب و هوا جست و جو ، پرس و جو ،

داد و ستد ، خرید و فروش ، زد و خورد ، زد و بند ، نشست و برخاست ، گفت و گو ، پخت و پز ، دید و بازدید ، گیر و دار ، رفت و آمد ، گفت و شنید

نکته : راه شناخت « واو » میانوند و حرف عطف : « و » میانوند همیشه « و » تلفظ می شود در حالی که « و » عطف را می توان هم « واو » و هم « و » تلفظ

کرد. این موضوع می تواند ملاک خوبی برای تشخیص « و » میانوند و « و » عطف باشد. نمونه :

از تب و تاب افتادم می خوانیم: تب - تاب و : میانوند / تب و تاب: مشتق مرکب (= واژه)

از حسن و حسین پرسیدم. می خوانیم ← حسن و حسین / حسن - حسین

۳- به : گوش به زنگ ، دست به عصا ، دست به دست ، حلقه به گوش ، دم به دم ، سربه سر ، دربه در ، سربه زیر ، گوش به زنگ ، گوش به فرمان ،

سربه سر ، دم به دم ، دم به ساعت ، سر به هوا ، قدم به قدم ، شانه به سر ، قلم به دست ، رنگ به رنگ ، رو به رو ، سر به سر ، خود به خود ، نو به نو ،

شانه به شانه

۴- دره : پی در پی ، سردرگریان ، سردرگم ، پیچ در پیچ

۵- بر: خاک برسر، جان برکف

۶- تا: سرتاسر، سرتاپا، گوش تا گوش

۷- «-»: شرح حال، تخم مرغ، سوء تعبیر، رخت خواب، تخت خواب، درد دل، درد سر، غیر ممکن، حسب حال، غیر ساده، نقش رستم، تخت جمشید، سوء ظن

۸- وا: جورواجور، دلواپس، رنگ وارنگ

* پسوند:

جزئی است بی معنی و وابسته و دارای نقش دستوری که در انتهای تکواژ آزاد می آید و معمولاً معنی و نوع دستوری آن را عوض می کند.

۲- تصریفی

۱- اشتقاقی

۱- انواع پسوند های اشتقاقی

الف) صفت ساز:

۱- پسوندهای صفت بیانی فاعلی:

پسوندهایی که به بن فعل (ماضی / مضارع) اضافه می شوند و صفت فاعلی می سازند، عبارتند از: «- نده، ا، ان، گار، ار، گر، کار». بنابراین صفت فاعلی به هفت روش ساخته می شود:

الف) صفت فاعلی (۱) - بن مضارع + - نده؛ مانند:

گوینده، شنونده، رونده، زنده، سوزنده، پوینده، جوینده، رمنده، دمنده، جهنده، چمنده، آینده، خزنده،

نکته ۱: هرگاه این صفت های فاعلی با واژه ی دیگری ترکیب شوند؛ واژه ی ساخته شده صفت فاعلی مرکب خواهد بود. در این صورت

تکواژ «- نده» از آخر این واژه ها حذف می شود که به آن صفت فاعلی مرکب مرخم (دُم بریده) می گویند؛ مانند:

دروغگو، رهرو، جنگجو، دل شکر، جان ستان، خودخواه، بدآموز، خداجو، درسخوان، خودپرست، جانکاه و...

نکته ۲: هرگاه صفتی به «- نده» ختم شده باشد، اما از «بن مضارع + - نده» ساخته نشده باشد، آن صفت، صفت بیانی فاعلی نیست؛ مانند: بسنده، شرمنده، دیرنده (= طولانی)

ب) صفت فاعلی (۲) ← بن مضارع + ا: دانا، شنوا، گویا، بینا، گیرا، زیبا، فریبا، گذرا، جویا، روا، خوانا، زایا، پایا (از مصدر پاییدن)

یارا (از مصدر یارستن)، شکوفا، پذیرا، گوارا.

توجه: هرگاه اسمی یا صفتی به «ا» ختم شده باشد، وقتی «ی» مشتق ساز پذیرند، میان آن ها صامت میانجی «ی» افزوده می شود

مانند: زیبا ← زیبایی، زایا ← زایایی، بینا ← بینایی

نکته: ساختار «صفت + ا» اسم می سازد و صفت نیست؛ مانند: گرما، ژرفا، روشنا، خنکا، ستبرا

ج) صفت فاعلی (۳) ← بن مضارع + ان: گریان، خندان، لرزان، پریشان، پراسان، گذران، هراسان، آویران، سوزان، درخشان،

غلطان، روان

د) صفت فاعلی (۴) ← بن مضارع / بن ماضی + ار: خریدار، نمودار، خواستار، پرستار، برخوردار

نکته ۱: با این ساختار، صفت مفعولی و اسم نیز ساخته می شود:

اسم: بن ماضی + ار ← نوشتار، دیدار، رفتار، کردار، گفتار، کشتار، ساختار، شنیدار (= اسم مصدر)

صفت مفعولی: بن ماضی + ار ← مردار، گرفتار، برخوردار

نکته ۲: واژه های «دشوار، استوار، سپیدار» یک تکواژند و یک واژه ی ساده.

ه) صفت فاعلی (۵) ← بن فعل + گار: خواستگار، ماندگار، آفریدگار، سازگار، آموزگار، رستگار، پرهیزگار، پروردگار، کردگار

نکته: اسم + گار ← اسم: روزگار، یادگار

۶- بن ماضی / مضارع / صفت + گر : دادگر ، توانگر ، روشنگر ، سفیدگر ،

۲- پسوندهای نسبت ← صفت بیانی نسبی

۱- اسم + ی : آسمانی، نیلوفری، محمدی، ابریشمی، بهاری، تهرانی، زمینی، کتابی، علمی، صنعتی، آبی به رنگ آب، قهوه ای به رنگ قهوه .

نکته : اگر پسوند «ی» را به آخر اسمی بیفزاییم که به «ه / ه» (های غیر ملفوظ) ختم شده است، به سبب قرارگرفتن دو مصوت در کنار

هم، گاهی در بین آنها صامت های میانجی «گ» و «ا» به عنوان میانجی قرار می گیرد.

خانه + ی ← خانگی ، هفتگی (هفته + ی) ، خانوادگی ، همیشگی (از قید + وند) ، حرفه ای ، کینه ای

۲- ضمیر + ی : خودی ، خودمانی ، کجایی

۳- صفت + ی : زردی ، سیاهی ، سفیدی

۴- عددومیز + ی : بیست نفری ، هزار تومانی ، شش متری ، هزارتنی ، ده کیلویی

۵- اسم / صفت + انه : روزانه ، شبانه ، دخترانه ، پسرانه ، محترمانه ، مؤدبانه ، خیرخواهانه ، ماهانه ، سالانه ؛ مستانه ، ...

نکته ۱: ساخت بالا قید مشترک با صفت است و برای تعیین نوع واژه ی « صفت یا قید » باید به کاربرد آن در جمله توجه کرد .

مثال : ۱- محمد در دبیرستان روزانه درس می خواند . ← صفت محمد روزانه دوساعت درس می خواند . ← قید

نکته ی ۲: برخی از واژه های پایان یافته به «ه / ه» به جای « انه » ، « گانه » می گیرند ← بچگانه

نکته ی ۳: واژه های «صبحانه ، شکرانه ، شاکردانه ، عصرانه» اسم هستند .

نکته ی ۴: سه واژه ی « خوشبختانه ، بدبختانه ، متأسفانه » قید مختص هستند .

نکته ی ۵: تجزیه تکواژ به شکل های «ان + ه» ؛ «-اند + ه» نداریم .

۳- اسم / گروه اسمی + ه :

کناره ، ده ساله ، سه روزه ، همه کاره ؛ چند ماهه ، چهارلایه ، همه ساله ، همه جانبه ، تابستانه ، زمستانه ، پاییزه ، بهاره ، هیچ کاره

۴- اسم / صفت + ین / ینه :

زرین / زرینه ، سیمین / سیمینه ، پشمین / پشمینه ، پسین ، راستین ، پیشین ، آهنین ، رویین ، دیرینه ، کمینه ، چوبین ، چوبینه ، نهادینه ،

نمادین ، نوین ، دیرین ، پیشین ، پسین ، خونین ، دروغین .

نکته : چهار واژه ی « بهین ، مهین ، کھین ، کمین » دو تکواژو یک واژه ی ساده اند.

۵- صفت + گان / گانه چندگانه ، جداگانه ، دهگان ، صدگان

نکته : صفت شمارشی + گانه ← صفت یا قید مشترک با صفت : دوگانه ، پنج گانه ، هفده گانه

۶- اسم + انی : روحانی ، جسمانی ، نورانی ، خسروانی ، طولانی ، فوقانی ، ربانی

۳- پسوندهای دارندگی و همراهی

۱- اسم + ور ← صفت : دانشور ، پیشه ور ، هنرور ، جانور ، سخنور ، نامور ، بارور ، پهناور

۲- اسم + مند ← صفت : دانشمند ، ارجمند ، سالمند ، آبرومند ، نیازمند ، بهره مند ، ثروتمند ، هنرمند

۳- اسم + اومند ← صفت : برومند ، تنومند

۴- اسم + گین ← صفت : غمگین ، شرمگین ، اندوهگین ، سهمگین

۵- اسم + آگین ← صفت : سهماگین ، زهرآگین ، عطرآگین

۶- اسم + ناک ← صفت : غمناک ، ترسناک ، نمناک ، چندشناک ، سوزناک ، طربناک ، اندوهناک

۷- اسم + وار ← صفت : ← صفت / قیدمشترک با صفت : امیدوار ، سوگوار ، عیالوار ، سوگوار (مفهوم دارندگی)

رودکی وار ، علی وار (مفهوم شباهت)

راهوار ، شاهوار (مفهوم شایستگی و لیاقت)

ب) اسم ساز:

۱- بن ماضی / مضارع + ار ← اسم: کردار، رفتار، کشتار، گفتار، نوشتار، دیدار، شنیدار،

۲- بن مضارع + ه / ه ← اسم: خنده، ناله، گریه، لرزه، اندیشه، ستیزه، پوشه، ماله، گیره، پیرایه، ویزه، نمایه، تابه، آرایه، سازه، آمیزه،

۳- اسم + ه / ه ← اسم: زبانه، دهانه، گردنه، چشمه، لبه، دندان، پایه، دسته، تیغه، زمینه، تنه، ریشه، گوشه، بدنه، برگه، شاخه ساقه، دماغه.

نکته ۱: هرگاه واژه هایی که با تکواژ «ه» ساخته شدند؛ معنای «شبهت و ابزار» دهند در تکواژ نویسی جدایی شوند

نکته ۲: اعضای بدن انسان یا حیوان + ه / ه ← اسم مانند بعضی از مثال های بالا

۴- صفت + ه ← اسم: زرده، سفیده، شوره، سبزه، سیبده، سیاهه، دهه، پنجه، هفته، چله، سده، هزاره

نکته ۱: برای اطلاع از این که "ه" آخر یک تکواژ جداست یا نه می توان به این نکته توجه داشت که اگر "ه" را برداشتیم و آن چه باقی ماند یکی از اعضای بدن انسان یا حیوان، نام رنگ، عدد یا بن فعل بود، "ه" مورد نظر جدا می شود. مانند: هزاره، دهه، بنفشه، زرده، سفیده، رفته، برده، ساقه، دندان، لبه و...

نکته ۲: بعضی از واژه ها مانند «زیره (خوراکی)» پرده، پنبه، خانه، نامه و... از جهت ظاهر، شبیه واژه های «زمینه، ساقه، دندان، لبه و...» هستند.

اگر «ه» را از پایان واژه های گروه اول تجزیه کنیم، تکواژ باقی مانده یا بی معنا است و یا هیچ رابطه ی معنایی بین تکواژ پایه یا آزاد با تکواژ وابسته یا وند با واژه ی ساخته شده ندارد اما اگر تکواژ وابسته ی «ه» را از تکواژ پایه جدا کنیم، تکواژ پایه، معنی دارد و بین تکواژ های پایه و وابسته با واژه ی ساخته شده ارتباط معنایی است. پس واژه های گروه اول، ساده اند و یک تکواژ و واژه های گروه دوم، مشتق هستند و دو تکواژ.

س: دو واژه ی «زیره» در دو جمله ی زیر، از نظر ساخت چگونه اند؟

۱- زیره ی کفش او پاره شد. ۲- زیره سوغات کرمان است.

نکته ۳: «ه» تانیث در تکواژ و واژه جدا نمی شود مثل: منصوره، دوره، رابطه، منظومه، مقصوره

نکته ۴: مصدرهای عربی یک تکواژ هستند مانند: مکاتبه، مبارزه، ملاحظه، مناظره، مصادره

۵- بن مضارع + ش ← اسم: جهش، رویش، نکوهش، تراوش (از مصدر تراویدن)، گوارش (از مصدر گواریدن)، پوشش، بینش، سایش (از مصدر سودن)، آرایش (از مصدر آلودن)، پالایش (از مصدر پالودن)، آسایش (از مصدر آسودن)، پوشش، بینش، ورزش، گویش، کنش
نکته: واژه های «چندش، پوشش، یورش، منش، نیایش، گرنش» یک تکواژ و یک واژه ی ساده اند

۶- اسم + چی ← اسم: قهوه چی، گاری چی، معدن چی، درشکه چی، تلفن چی، پست چی

۷- بن ماضی / مضارع + مان ← اسم: گفتمان، ساختمان، سازمان، زایمان

۸- صفت / اسم + ک ← اسم: عروسک، سنگک، سمعک، پشمک، سرخک، سگک، عینک، پفک، زردک، مردک، شهرک، طفلک

انواع - ک در زبان فارسی

۱- نشانه ی تصغیر: مفهوم کوچکی و خردی را می رساند. مانند: بامک (بام + ک) به معنی (بام کوچک)

۲- نشانه ی ترحم و دلسوزی: مفهوم دلسوزی را دربر دارد. مانند: طفلک (طفل + ک) به معنی (طفل ترحم انگیز)

۳- نشانه ی شبهت:

مفهوم شبهت به چیزی را، نشان می دهد. مانند: پشمک (پشم + ک) به معنی (نوعی به شکل ایاف پشم)، موشک، پفک

۴- نشانه ی حالت: مفهوم حالت و چگونگی را، بیان می کند. مانند: نرمک (نرم + ک) به معنی (به صورت نرم)

۵- نشانه ی تحقیر و توهین: مفهوم توهین را با خود دارد. مانند: مردک (مرد + ک) به معنی (مرد پست و فرومایه)، زنگ

* مثال هایی برای پسوند تصغیر (کوچکی):

شاخک (شاخ + ک) = شاخه ی کوچک اتاقک (اتاق + ک) = اتاق کوچک

بامک (بام + ک) = بام کوچک داستانک (داستان + ک) = داستان کوچک

شهرک (شهر+ک) = شهر کوچک
 پايک (پای+ک) = پای کوچک
 زاغک (زاغ+ک) = زاغ کوچک
 مُرغک (مرغ+ک) = مرغ کوچک
 کمانک (کمان+ک) = کمان کوچک
 پیامک (پیام+ک) = پیام کوچک و کوتاه

۹- صفت + گری ← اسم: مودی گری، وحشی گری، لوطی گری، قاضی گری، لابلالی گری، یاغی گری

نکته: تفاوت این نوع واژه ها با واژه هایی مانند کوزه گری این است که با حذف « ی » از پایان این واژه ها، کوزه گر به تنهایی معنی می دهد و در زبان استفاده می شود اما واژه هایی مانند « یاغی گر و مودی گر » در زبان استفاده نمی شوند. پس در واژه هایی مانند « کوزه گری » آرایشگری و...، « گری » به دو تکواژ « گر + ی » تقسیم می شود ولی در واژه هایی مانند « مودی گری »، « اوطی گری و... »، « گری » یک تکواژ است.

پرسش ۱: کدام گزینه سه تکواژ است؟

۱- مودی گری ۲- وحشی گری ۳- یاغی گری ۴- سفالگری

پرسش ۲: تکواژ کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

۱- لابلالی گری ۲- یاغی گری ۳- (کوزه گری) ۴- وحشی گری

۱۰- اسم + گر ← اسم (= صفت شغلی): آهنگر، مسگر، زرگر، کوزه گر، آرایشگر، کارگر

نکته: «خوالیگر» یک واژه ی ساده است.

۱۱- اسم / صفت + یّت / یّه ← اسم: وضعیت، واقعیت، کمیّت، مأموریت، انسانیت، جوادیه، نقلیه، مدحیه، روسیه، ترکیه

نکته ۱: تکواژ پایه این واژه ها عربی است.

نکته ۲: واژه های « حمیّت، هویت، ماهیّت » ساده اند و یک تکواژ.

۱۲- اسم + چه ← اسم: دریاچه، بازارچه، صندوقچه، کتابچه، قالیچه

نکته: واژه های « غنچه، پارچه، کوزه، گلوجه » ساده اند.

۱۳- اسم + بان / اسم: دربان، پاسبان، کشتیبان، باغبان

۱۴- صفت + نا ← اسم: تنگنا، فراخنا، ژرفنا، پهنا

۱۵- پسوندهای مکان:

۱- اسم + زار: گلزار، شوره زار، ریگزار، نمکزار، مرغزار، بوته زار، لاله زار، چمنزار، گندم زار، بنفشه زار

۲- اسم + دان: شمعدان، گلدان، نمکدان، سنگدان، قلمدان، چینه دان (دان در این مثال ها به معنی ظرف و جای گیرنده است.)

نکته ۱: واژه های « زَنخدان (= چانه)، ناودان، خاندان، چمدان، زُهدان » ساده اند و یک تکواژ.

نکته ۲: تکواژ « دان » در واژه های « ریاضی دان، شیمی دان، حقوق دان و... » به معنی « دانستن » است و بن مضارع به شمار می آید و یک تکواژ آزاد است و این واژه ها مرکب هستند.

۳- اسم + سار: کوهسار، چاهسار، شاخسار

۴- اسم + گده: دهکده، غمکده، میکده، دانشکده

۵- اسم + گاه: (در مفهوم زمان و مکان) دانشگاه، زایشگاه، خوابگاه، ایستگاه، (مفهوم مکان) شامگاه، سحرگاه، صبحگاه (مفهوم زمان)

نکته ۱: « گاه » به معنی « زمان و عصر و فرصت » ← قید است و یک تکواژ آزاد ← گاه آن است که این خانه از دشمن بگیریم.

نکته ۲: « گاه » در واژه های « دستگاه، بنگاه، پگاه » امروزه جزء ذات واژه است و تکواژ جداگانه ای نیست و این واژه ها ساده اند.

۶- اسم + ستان: گلستان، تاجیکستان، ترکمنستان، افغانستان، بهارستان، بیمارستان، هندوستان

نکته ۲: تکواژ « ستان » در واژه های « دادستان، جان ستان، دل ستان، و... » به معنی « ستاندن و گرفتن » است و بن مضارع به شمار می آید و یک تکواژ آزاد است و این واژه ها مرکب هستند.

پرسش ۱: کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

- ۱- گلستان ۲- دادستان
پرسش ۲: کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟
۱- سروستان ۲- هنرستان
۳- بوستان ۴- لرستان
۳- دبیرستان ۴- زمستان

۱۶- پسوندهای شباهت:

۱- اسم + گون: گلگون، شیرگون، گندمگون، نیلگون (مفهوم رنگ و شباهت)

۲- اسم + گونه: شیرگونه، علی گونه، شعرگونه (مفهوم شباهت)

نکته ۱: «گونه» به معنی «ناحیه ای از صورت» یک تکواژ آزاد و یک واژه است

نکته ۲: «گونه» اگر به معنی پسوند شباهت باشد خود به تنهایی یک تکواژ است ← داستان گونه ← داستان + گونه

نکته ۳: «گونه» به معنای نوع باشد دو تکواژ به حساب می آید ← گونه گون + گون + ه + گون

۳- اسم + دیس: تندیس (شبیبه به تن = مجسمه)، ناودیس، طاقدیس، گلدیس

۴- اسم + وش: پریش، مهوش

۵- اسم + آسا / سا: غول آسا، رعدآسا، برق آسا، پریسا، دُرسا (مانند دُر)

۶- اسم + وار: علی وار، حسین وار، مردوار

۷- اسم + وارِه: سنگواره، ماهواره، غزلواره، گوشواره (گوشوار)، جشنواره، یادواره.

۱۷- انواع «ان» از نظر مفهوم:

۱- «ان» نشانه ی جمع ← درختان، گیاهان، بندگان، آشنایان، ابروان، پلنگان

نکته: «ان» جمع به شکل های «یان، گان، وان» نیز میاید و حرف های «ی، گ، و» واج یا صامت میانجی هستند.

۲- «ان» نشانه ی مکان ← سپاهان، گیلان، دیلمان

۲- «ان» نشانه ی زمان ← بامدادان، صبحگاهان، شامگاهان، بهاران، سپیده دمان

۳- «ان» نشانه ی صفت فاعلی ← گریان، خندان، لرزان، پریشان، پُرسان، گذران، هراسان، آویران، سوزان، درخشان، غلتان

۴- «ان» نشانه ی قیدساز ← شادان، رقص کنان، نفس زنان، شادی کنان

۵- «ان» نشانه ی شباهت و همانندی ← کوهان، ماهان، یوسفان

۶- «ان» نشانه ی اسم ساز ← شیرینی خوران، عقدکنان، گل ریزان، حنابندان، آشتی کنان، قالی شویان بره کشان (اسم مراسم یا آیینی

مشخص)، یخبندان، برگ ریزان، خزماپزان، آیینه بندان، گل باران، پُریزان {همه ی این واژه ها «مشتق_ مرکب» هستند}

۷- «ان» گذراساز ← بن مضارع + ان: دو + ان ← دوان، خوران، ترسان، رسان، چسبان و...

نکته ۱: «ان» گذراساز در تکواژنگاری فقط زمانی که همراه با فعل می آید، جدامی شود و در حالت اسمی و... جدانمی شود؛ مانند:

می میراند ← می + میر + ان + د ← چهار تکواژ / نامه رسان ← نامه + رسان ← دو تکواژ

نکته ۱: همه ی «ان» ها مشتق سازی می کنند، به جزء «ان» نشانه ی جمع و «ان» گذراساز.

نکته ۲: برخی از واژه های مشتق بیش از یک وند دارند:

۱- صفت مشتق + وند ← اسم: بی نظمی، ناهماهنگی، ناراحتی، هماوازی، بی ادبی، توانگری، بی مسئولیتی، همراهی، همکاری، ناشنوایی، ناشکری، ستایشگری

۲- وند + صفت مشتق ← صفت: نسنجیده، ناشکیبا، نخواندنی، ناخوانا، نیافتنی

۳- اسم + وند ← اسم: دانشگاه کشتارگاه

۱۸- انواع «ی»

۱- ی نکره و وحدت ← اسم عام + ی ← کتابی، گلی، مردی، زنی، حرفی، شکلی، دفتری، و...

نکته ۱: - مشتق سازی نمی کند و ساخت واژه را تغییر نمی دهد؛ ۲- کسره ی اضافه نمی پذیرد؛ ۳- به صورت ساکن و مصوّت بلند « ای / اِ » تلفظ می شود ۴- واژه ی بعد از آن « صفت بیانی » است و اسم و ضمیر بعد از آن نمی آید؛ مانند: کتابی مفید، دوستی مهربان

۲- **ی شناسه** - **بن فعل + ی** ← رفتی، می روی، آمدی، می آیی و...

۳- **ی استمراری** - **ماضی ساده + ی** ← رفتمی، بودندی، گفتندی و...

نکته: سه نوع « ی » بالا تکواژ تصریفی هستند و ساخت واژه ی را تغییر نمی دهند.

۴- **ی مصدری یا اسم ساز** - **صفت بیانی + ی** ← اسم: زیبایی، خوبی، بدی، سفیدی، درشتی، درستی، ناهماهنگی، بی نظمی و...

نکته ۱: این « ی » معنی بودن می دهد.

نکته ۲: گی در این موارد نیز گونه ای از « ی » است در واژه هایی که به / ه / ختم می شوند. مانند آلودگی، مردانگی، پیوستگی، خستگی

نکته ۳: واژه هایی که از صامی میانجی « گ » و « ی » پایان می یابند؛ قبل از پیوستن آن ها به این واژ ها یک حرف « ه » دارند که این « ه » یا

جزء ذات واژه است یا یک وند اشتقاقی یا تکواژ وابسته است و اگر جزء ذات واژه باشد در تکواژ نویسی جدا نمی شود اما اگر یک تکواژ وابسته

باشد در تکواژ نویسی جدا می شود؛ مانند آلودگی ← آلود + ه + ی / گی مردانگی ← مرد + انه + ی / گی

۵- **ی لیاقت** - **مصدر + ی** ← خوردنی، پوشیدنی، دیدنی، شنیدنی

۶- **ی نسبت** - **اسم + ی** ← صفت: تهرانی، محمدی، زمینی، کتابی، صنعتی، فنی، نیلوفری، آلمانی، توکلی.

نکته ۱: گی در این موارد نیز گونه ای از « ی » است در واژه هایی که به / ه / ختم می شوند: خانگی، هفتگی، همیشگی، خانوادگی

نکته ۲: این سه نوع « ی » ۱- صدای « ای / اِ » می دهند ۲- کسره ی اضافه می پذیرند ۳- مشتق سازی می کنند.

نکته ۳: از ساخت « اسم + ی » اسمی ساخته می شود که هم برنام عمل و حرفه و شغل دلالت دارند و هم به مکان همان عمل، حرفه و شغل اطلاق

می شود؛ مانند بقالی، نجاری، خیاطی، قصابی

نکته ۴: همه ی « ی » های بالا یک تکواژ اشتقاقی به شمار می آیند.

۷- **ی میانجی** - صدای « ی » می دهد؛ ۲- تکواژ و واژه نیست، ۳- بین دو مصوّت می آید، ۴- به شکل های « ی میانجی + ا » مانند آشنایان

« ی میانجی + ی » مانند آشنایی، رجایی؛ و « ی میانجی + - » می آید؛ مانند: خدای من

۸- **ی بدل یا جانشین فعل « هستی » یا « ی » اسنادی:** تو خوبی (= تو خوب هستی)، تویی (= تو هستی)

نکته: یک تکواژ و یک واژه و یک واج است.

۹- **ی زاید:** به کلمات مختوم به مصوّت «ا» و «و» اضافه می شوند. بوی، موی، خدای، جای

نکته: نه تکواژ است و نه واژه بلکه فقط واج به شمار می آید.

۲- **مرکب:** واژه هایی هستند که از دو یا چند تکواژ آزاد تشکیل شده اند. به عبارت دیگر، هر یک از اجزای کلمه ی مرکب معنی مستقل دارد و

می تواند به تنهایی به عنوان واژه ی ساده به کار رود. به زبان دیگر می توان گفت، کلمه ی مرکب از واژه های ساده تشکیل شده است:

(کتاب + خانه) کتاب خانه، (آزاد + راه) آزادراه، (جوان + مرد) جوان مرد (شتر + گاو + پلنگ) شترگاوپلنگ مددکار (مدد + کار)

(آب + دوغ + خیار) آب دوغ خیار، میوه فروش (میوه + فروش)، ساعت ساز (ساعت + ساز)، آهنگ ساز (آهنگ + ساز)

انواع اسم های مرکب:

۱- **اسم + اسم** - **اسم:** کتابخانه، گل خانه، کارخانه، صندوق خانه، خون بها، شب کلاه، کمربند، گردن بند، دست بند، خاریشت، سنگ پشت،

شترمرغ، شاهکار، گاو صندوق، دست مایه، آلوبخارا، چوب لباس، نی شکر، جانماز، کاه گل، گلاب، صورت حساب.

نکته ۱: « بند » در سه واژه ی « کمربند، گردن بند، دست بند » اسم است نه بن مضارع از مصدر « بستن »

نکته ۱: برخی از واژه های این ساختار در اصل یک گروه اسمی تشکیل شده از « هسته + وابسته » هستند که به یک واژه ی مرکب تبدیل شدند.

کتاب خانه ← خانه ی کتاب، گلاب ← آب گل، شب کلاه ← کلاه شب آلوبخارا ← آلوی بخارا، لیموترش ← لیموی ترش

۲- **اسم + بن مضارع** - **اسم:** آشپز، گوش مال، دست بوس، هوایما، دماسنج، مداد تراش، نمک پاش، کف گیر،

نامه رسان، خط کش، مداد تراش، آبکش، گلگیر.

نکته: بعضی از واژه های این ساختار در حقیقت، فشرده ی یک جمله ی سه جزئی با مفعول است. که اسم این ساختار، **مفعول بن مضارع** می شود و برای تبدیل آن به جمله ی سه جزئی با مفعول، بن مضارع « را فعل و اسم را « مفعول » و یک نهاد مناسب « کسی / چیزی » برای آن ها در نظر می گیریم. مثال:

خدا شناس ← کسی که خدا را می شناسد **هوایما** ← چیزی که هوا را می پیماید.

هم چنین است بعضی از واژه های ساختارهای شماره « ۹، ۱۰، ۱۱ »

۳- **صفت + اسم** ← **اسم:** سه گوش سفید رود، سیاه چادر، هزارپا، چهارپا، سه تار، سه گوش، نخست وزیر، چهل چراغ

۴- **ضمیر + بن مضارع** ← **اسم:** خودنویس، خودرو، خودتراش، خودآموز

۵- **صفت + بن مضارع** ← **اسم:** زیرنویس، بالاپوش، زیرگذر، روکش، زودپز (وسیله)، دوربین (وسیله)، دورنما، بالا بر.

۶- **صفت / قید + اسم** ← **اسم:** بالادست، بالاخانه، زیرجامه، زیرمین، زیربنا، پس کوچه، پیش پرده، پیش خوان

۷- **اسم + صفت** ← **صفت:** قد بلند، بالا بلند، گردن کلفت، ریش سفید، پابرهنه.

نکته: واژه ی « **بالا** » در ساختار شماره ی ۶ صفت یا قید در نظر گرفته شد و در ساختار شماره ۷ اسم. باید توجه داشت که در ساختار شماره ۶ به معنی یکی از جهت شش گانه به کار رفت و در ساختار شماره ۷ به معنی « **قامت** » ← خم آورد بالای (قامت) سروسپهی.

۸- **صفت + اسم** ← **صفت:** رادمرد، بلند قد، زیردست، خوش بخت، خوش حساب، خوش حال، سفید پوست، تنگ چشم، خوش خط، بدگمان، پرزور، کم دوام، بزرگ سال

نکته: بعضی از واژه های این ساختار در حقیقت، فشرده ی یک جمله ی سه جزئی با مفعول است. که تکواژ اول این ساختار، صفت بیانی برای تکواژ دوم است و مجموع آن ها نقش مفعول می پذیرند. و نهاد آن ها « **کسی / چیزی** » و فعل آن ها همیشه « **دارد** » است.

خوش حال ← **حال خوش** ← **کسی که حال خوش دارد** **بدبخت** ← **بخت بد** ← **کسی که بخت بد دارد.**

۹- **اسم + بن مضارع** ← **صفت:** خداشناس، وطن خواه، هیجان انگیز، نفرت بار، تعجب آور، طالع بین، خداپسند، چادر نشین، بیابان گرد، رهگذر، محبت آمیز، دست نویس، راهنما.

۱۰- **ضمیر + بن مضارع** ← **صفت:** خودخواه، خودبین، خودروی، خودجوش، خویشتن دار، خویشتن شناس

۱۱- **صفت + بن مضارع** ← **صفت:** نزدیک بین، دوربین، تندنویس، زودگذر، پرخور، خوش نویس، دیرباب، زودرس، نوآموز، زودجوش، دیرپز.

۱۲- **اسم + بن ماضی:** کارکرد، رهاورد، دست برد، دستاورد، سررسید، صلاحدید، چشم داشت.

۳- **مشتق - مرکب:** کلماتی هستند که حداقل دو جزء معنی دار و علاوه بر آن یک، دو یا چند ونداشتقاقی داشته باشند. به عبارت دیگر، حداقل دو تکواژ معنی دار و حداقل یک **وند اشتقاقی**، لازمه ی ساخت کلمه ی مشتق - مرکب است.

مثال: روادید، فداکاری، محرابی شکل، فرنگی مآبی، برابر، سراپا، باربری، دلدادگی، هنرپیشگی

نکته: واژه های « **مشتق - مرکب** » به دو شکل **کلی زیر می آیند:**

۱- **واژه های مرکب + وند اشتقاقی؛ مانند:** جوان مرد ← نا جوان مرد

۲- **واژه ی مشتق + تکواژ آزاد؛ مانند:** دانش + جو ← دانشجو

ساختمان برخی از واژه های مشتق - مرکب:

ساخت برخی از واژه های مشتق - مرکب عبارتند از:

۱- **اسم + بن مضارع + ان = اسم مصدر:** عقدکنان، آینه بندان، شیرینی خواران

۲- **بن ماضی + وند + بن ماضی** ← **اسم:** داد و ستد، زود خورد، نشست و برخاست، دیدو بازدید، رفت و آمد، گفت و شنید، نشست و برخاست

۳- **بن مضارع + وند + بن مضارع** ← **اسم:** سوزوگذار، گیرو دار، پرس و جو، خواب و خور

۴- **بن ماضی + وند + بن مضارع** ← **اسم:** پخت و پز، زود بند، گفت و گو، خرید و فروش، جست و جو، دوخت و دوز، ریخت و پاش، سوخت و ساز

۵- **اسم + وند + اسم** ← **تخت خواب، رخت خواب، مرگ و میر، آموزش و پرورش**

۶- **اسم + وند + اسم** ← **قید:** سراسر، سرتاپا، دوشادوش، دست به دست، قدم به قدم، برابر

۷- **اسم مشتق + اسم** ← **دانشسرا، دانش نامه**

۸- اسم + وند + بن ← صفت: خدانشناس ، زبان نفهم ، حقوق بگیر

نکته: وند در این مثال ها پیشوند است نه میانوند .

۹- اسم + بن _ وند ← اسم: اسم نویسی ، دست بوسی ، آشتی کنان ، آینه بندان ، سربازگیری

۱۰- بن + وند + بن ← صفت: دانشجو ، دانش آموز ، دانش پژوه

۱۱- صفت مرکب / مشتق - مرکب + وند ← اسم: کارشناسی ، کار آموزی ، خودخواهی ، کتاب فروشی ، دانش پژوهی ، دانشجویی ، زیاده خواهی

۱۲- وند + صفت مرکب ← صفت: ناجوان مرد ، ناخودآگاه ، ناخوشایند

۳- چند نکته برای انواع واژه از نظر ساخت:

۱- هیچ تکواژی نمی تواند در میان اجزای تشکیل دهنده ی واژه های غیر ساده قرار گیرد: مثلاً در واژه های خوش نویس، کتاب خانه، و... آوردن گروه های اسمی وابسته دار، تنها به این شکل درست است:

خوش نویس ها، این خوش نویس، کدام خوش نویس؟ خوش نویس ممتاز / کتاب خانه ها، این کتاب خانه، کدام کتاب خانه ها؟ کتاب خانه ی عمومی
اما به شکل های زیر یا مانند آن نمی توانند بیایند:

خوش ها نویس، خوش این نویس، خوش کدام نویس؟ خوش ممتاز نویس، کتاب ها خانه، کتاب این خانه، کتاب کدام خانه؟ کتاب ممتاز خانه

۲- اجزای واژه های غیر ساده گاه آن چنان با هم ادغام می شوند که تشخیص ساده از غیر ساده ممکن نیست؛ مثلاً می دانیم که «دشوار» از دو جزء «دش + خوار» ساخته شده است. اما امروزه این نوع واژه ها از نظر اهل زبان، ساده به شمار می آیند؛ چون اهل زبان پیشینه ی باستانی زبان را در نظر نمی گیرند؛ بنابراین واژه هایی مانند: تابستان، زمستان، دبستان، ساربان، خلبان، شبان (چوپان)، زرخدان (چانه) ناودان، خاندان، سیاوش، سهراب، رستم، تهمینه، شیرین، دستگاه، استوار، بنگاه، پگاه، غنچه، پارچه، کلوچه، کوچه، مزه، دیوار، دیوانه، وادار، دشنام، شبستان، بادگاه، کاروان، دربار، چمدان، زُهدان، زنده، دیروز، دیشب، امروز، امشب و امسال ساده به شمار می آیند.

۳- نکته ی دیگر در شناخت واژه آن است که بعضی از گروه های اسمی پس از مدتی به یک واژه ی «مرکب یا مشتق - مرکب تبدیل شده اند این گروه از واژه ها در کتاب درسی به دسته تقسیم شدند:

۳-۱- عبارت پایه در اصل گروه اسمی است که از ساختار «موصوف + ___ + صفت» ساخته شده است؛ مانند

بازار سیاه ← موصوف + ___ + صفت بیانی ← ۳ واژه ی ساده که به یک واژه ی مرکب «بازار سیاه» تبدیل شده است.

موارد مشابه دیگر: کاردستی، مادر بزرگ، نخود فرنگی، ترمز دستی، سیب زمینی

۳-۲- عبارت پایه در اصل گروه است که از ساختار «مضاف + ___ + مضاف الیه» ساخته شده است؛ مانند

پسر دایی ← مضاف + ___ + مضاف الیه ← ۳ واژه ی ساده که به یک واژه ی مرکب «پسر دایی» تبدیل شده است؛ موارد مشابه دیگر:

شاگرد مدرسه، لوله بخاری، مدیر کل، راه آهن، زیر زمین، رئیس جمهور، صورت حساب

۳-۳- عبارت پایه در اصل گروه اسمی است که از ساختار «معطوف علیه + حروف عطف + معطوف» ساخته شده است که با حذف حروف عطف به یک واژه ی مرکب تبدیل شده اند؛ مانند،

نخود و لوبیا ← ۳ واژه ← نخود لوبیا ، چلو و کباب ← چلو کباب، کُت و سلوار ← کُت سلوار

۴- اگر بتوان در میان دو تکواژ، تکواژ دیگری قرار داد، این امر نشان می دهد که تکواژ ها از هم جدا هستند و ما با ساختار نحوی

(= گروه = هسته + + وابسته) سر و کار داریم و هر کدام از این دو تکواژ، یک واژه ی جدا گانه هستند و یک نقش جداگانه دارند؛ مانند.

گل بنفشه ← گل های بنفشه، گل زیبای بنفشه، گل این بنفشه، گل کدام بنفشه؟ ← پس این ترکیب ، یک گروه اسمی است و سه واژه

دوست معلم ← دوستان معلم ، دوست این معلم ، دوست خوب معلم ← پس این ترکیب ، یک گروه اسمی است و سه واژه

۵- واژه ی غیر ساده خود واژه ی جدید ی است که از جهت معنا دقیقاً منطبق با هیچ یک از قسمت های تشکیل دهنده ی آن نیست بلکه خود بر معنا، مفهوم ومصداق مستقل دیگر دلالت دارند. مانند:

«گلاب» نه گل است و نه آب یا «شتر مرغ» نه شتر است و نه مرغ یا «روزنامه» نه روز است نه نامه

۶- واژه ی غیر ساده، حداقل از دو تکواژ ساخته می شود و هر کدام از تکواژ های آن را می توان به تنهایی به عنوان واژه ی ساده یا در ساختار واژه های دیگر به عنوان یک تکواژ آزاد یا وابسته به تنهایی به کار برد. مثال :

گلاب ← گل ، گل خانه ، گل فروش ، گلستان ، گلزار ← علی گل می کارد.
← آب ، آب پاش، آب کار ، آب بند ، آبی ← علی آب می خورد.

۷- گفته شد کسره و نقش نمای اضافه تکواژی است که جدا کننده ی دو واژه یا مرز نمای دو واژه است و نشان می دهد که بین آن دو واژه رابطه ی نحوی (= هسته + وابسته) برقرار است.

بنابراین یکی از راه های مناسب تشخیص واژه های غیر ساده (= مشتق، مرکب، مشتق- مرکب) عدم وجود کسره ی اضافه بین تکواژ های سازنده ی آن هاست؛ مانند: خواهر زن، پسر دایی ، کتاب خانه ، راه آهن ، دانش آموز و...

۸- بعضی از واژه های غیر ساده که به عنوان صفت می آیند، گاهی نیز به عنوان قید در جمله به کار می روند؛ بنابراین، در شمار صفت های مشترک با قیدند: ناخواسته، بی ادبانه، شجاعانه

قید مشترک با صفت : محمد شجاعانه با دشمن جنگید. صفت بیانی : محمد کارشجاعانه ای انجام داد .

۹. مرز میان اسم و صفت در واژه های غیر ساده گاهی مبهم است. در واقع، برخی از واژه های حاصل را می توان اسم یا صفت دانست؛ مثل: زرگر، آموزگار، دانشجو.

صفت بیانی : مرد زرگر طلا را از من خرید / اسم : زرگر طلا را از من خرید.

نکته : این موضوع حتی درباره ی برخی از واژه های ساده نیز صدق می کند. واژه های ساده ی « مرد و مسلمان » از این قبیل هستند .

صفت بیانی : انسان مسلمان دروغ نمی گوید / اسم : مسلمان دروغ نمی گوید .

صفت بیانی : پست کارمند مرداستخدام می کند. / نامه بر مرد آمد / اسم : مرد دروغ نمی گوید / گریه نمی کند

درس اول

پاسخ فعالیت (۱)

آیا ساختن تکواژها یا واژه های زیر امکان پذیر است ؟ چرا ؟ چشمش ، متدین ، بپرند ، داگک
واژه های « چشمش ، متدین و بپرند »

زیرا در چشمش در هجای اول هر چند که واجگاه / چ / و / ش / به هم نزدیک است اما بین آنها مصوت / - / فاصله انداخت ساخت آن درست است.
و هجای دوم هم طبق قواعد و الگوی واجی است .

در « متدین » نیز واجگاه / ت / و / د / نزدیک به هم است اما بین آنها مصوت / - / فاصله انداخت ساخت آن درست است .

در « بپرند » نیز واجگاه / ب / و / پ / نزدیک به هم است اما بین آنها مصوت / - / فاصله انداخت ساخت آن درست است .

در « داگک » واجگاه / گ / و / ک / نزدیک به هم است و بی فاصله در کنار هم نشسته اند از این رو ساخت و تولید آن امکان پذیر نیست

پاسخ فعالیت (۲)

با استفاده از روش جانشین سازی ، دو جمله زیر را بازسازی کنید تا به جمله ی عادی معنا دار تبدیل شوند .

۱. پرنده ، آسمان آبی را نشانده است . این جمله از نظر معنا غلط است ، باید گروه فعلی دیگری جانشین گروه فعلی «نشانده است» شود تا معنی جمله طبق قواعد معنایی زبان معیار گردد :

پرنده ، آسمان آبی را پیمود یا پرنده در آسمان آبی پرواز کرد .

۲. کیفم با دلخوری مدادش را تراشید .

این جمله از نظر معنا غلط است . باید گروه اسمی دیگری ، جانشین گروه اسمی «کیفم» شود . ← علی با دلخوری مدادش را تراشید .

خودآزمایی

قواعد نحوی ← زهرا تکالیف زهرا را نوشت ← نادرست

قواعد معنایی ← کتابم به دوستم سلام کرد ← نادرست

۲- چرا واحد های زبانی زیر کاربرد ندارند ؟

«امیر کبیر دولتی دبیرستان» ← خلاف قواعد هم نشینی است .

« دانش آموز در درس خواندن کوشا هستند . » ← خلاف قواعد نحوی است ، زیرا نهاد جدا و پیوسته با هم مطابقت ندارند .

«رفتند می داشتند» ← خلاف قواعد همنشینی است.

سؤال ۳- الگوی هجایی واحد های زبانی زیر را بنویسید.

واژه	الگوی هجایی
آداب	آ-ص+م+ص / داب-ص+م+ص
رعد	رعد-ص+م+ص+ص
خویشتن	خیش-ص+م+ص / تن-ص+م+ص
دانشمند	دا-ص+م+نش/ص+م+ص / مند-ص+م+ص+ص
خورشید	خُر-ص+م+ص / شید-ص+م+ص
مؤذن	م-ص+م+ءذ-ص+م+ص / ذن-ص+م+ص
بنفشه	ب-ص+م+ئف-ص+م+ص / ش-ص+م
ماه	ماه-ص+م+ص

درس دوم

فعالیت ۱

جمله های مستقل ساده یا یک فعلی :

- ۱- مرحله ی دوم ترکیب و ساخته شدن واحدهای زبانی ، ساختن « گروه » از ترکیب تکواژها یا واژه هاست .
- ۲- خبرنگاران روزنامه جریان حادثه را از مردم محل پرسیدند .

جمله های مستقل مرکب یا چند فعلی:

۱- اختر شناسی علمی است که به مطالعه اجرام آسمانی می پردازد..

۲- مریم به خانه ی ما آمد تا با هم درس بخوانیم.

پاسخ فعالیت (۲) ص : ۱۵

هسته ی گروه های زیر را بیابید و تعداد واژه های هر گروه را نیز مشخص کنید .

این پرسش ها ← پرسش (هسته) / تعداد واژه ← ۲ (این ، پرسش ها)

دمای اجرام آسمانی ← دما (هسته) / تعداد واژه ← ۵ (دما ، ی، اجرام ، ، آسمانی)

ابزارهای گوناگون ← ابزار (هسته) / تعداد واژه ← ۳ (ابزارها ، ، گوناگون)

آینده ی آن ها ← آینده (هسته) / تعداد واژه ← ۳ (آینده ، ، آن ها)

مشاهده ی اجرام آسمانی ← مشاهده (هسته) / تعداد واژه ← ۵ (مشاهده ، ، اجرام ، ، آسمانی)

شاخه های تخصصی ← شاخه (هسته) / تعداد واژه ← ۳ (شاخه ها ، ، تخصصی)

تاریخچه ی جهان ← تاریخچه (هسته) / تعداد واژه ← ۳ (تاریخچه ، ، جهان)

بیاموزیم

واژه های هم آوا

۱- واژه های هم آوا را تعریف کنید ← به واژه هایی می گویند که از نظر تلفظ مشترک هستند اما معنا و کاربرد جداگانه ای دارند.

۲- انواع واژه های هم آوا رادربان فارسی با ذکر مثال نام ببرید.

الف) واژه هایی که از نظر شکل نوشتار و گفتار یک سان هستند. (=جناس تام دارند) مانند :

روان (= روح) / روان (= جاری) / گور (= قبر) / گور (= گور خر)

ب) واژه هایی که از نظر نوشتاری متفاوت ولی از نظر گفتاری تلفظ یک سان دارند. مانند :

خوار = کم ارزش و کوچک / خار = تیغ گل یا خاشاک / خیش (= گاو آهن) / خویش (= خود ، فامیل)

خود آزمایی درس دوم (جمله)

انواع تکواژهای کلمات زیر را مشخص کنید.

۱- اختر شناسان ← اختر (آزاد) ، شناس (آزاد) + ان (وابسته تصریفی)

۳- آفریدگار ← آفرید (آزاد) + گار (وابسته اشتقاقی)

۵- گل خانه ← گل (آزاد) + خانه (آزاد)

۲- درمتن زیر ، جمله های مستقل ساده و مرکب را مشخص کنید.

الف) شاعری غزلی بی معنا و قافیه سروده بود . (مستقل ساده)

ب) آن را نزد جامی برد . (مستقل ساده)

ج) پس از خواندن آن گفت: «(که) همان طوری که دیدید ، در این غزل از حرف الف استفاده نشده است.» جمله ی مستقل مرکب.

د) جامی گفت: «(که) بهتر بود (که) از سایر حروف هم استفاده نمی کردید!» جمله ی مستقل مرکب.

۳- با هریک از کلمات هم آوای زیر گروه اسمی مناسب بسارید و در جمله به کار ببرید:

انتصاب : همان یک انتصاب نادرست او کار را خراب کرد

انتساب : چنین انتساب عالی خانواده تحسین برانگیز است.

تعلّم : همین تعلّم دوره ی ترتیب معلّم شیراز ستودنی است.

تألم : بزرگترین تألم خاطر دوران کودکی مادر بزرگ مرگ برادرش است
 حیات : حیات شورانگیز عاشقان دلسوخته ی الهی به عشق است
 حیاط : بزرگ ترین حیاط مدرسه ی شهر ما نیازمند آسفالت است.
 جذر : جذر این عدد چهار رقمی را به دست بیاورید
 جزر : جزر فریبنده ی رودخانه ی اروند ما را گمراه کرد.
 ثواب : ثواب کارهای خوب انسان مؤمن به او داده می شود
 صواب : صواب کارهای دوست من ثابت شد
 خیش : خیش مزرعه ی دوست ما شکست.
 خویش : خویش و قوم خاندان مغول زیاد بودند.
 براعت : براعت استهلال آغاز داستان بسیار زیبا بود.
 برأت : برأت مسلمانان جهان اسلام از کفر هر سال درمگه برگزار می شود.

پاسخ خودآزمایی درس ۳

۱- جمله های زیر را ویرایش کنید.

- * غلط های ویرایشی : ۱. ازدو واژه ی **عصر** و **زمان** یکی حشو(زاید) است.
 ۲. فعل کمکی **باشد** در **یافته** باشد بدون قرینه حذف شده است.
 ۳. واژه ی **عصبی** منسوب به عصب است و به معنای **عصبانی** درست نیست.
 ۴. **از گوره در بردن** یک کنایه ی عامیانه است و در این عبارت زیاد مناسب به نظر نمی رسد.
 ۵. معنای عبارت واضح و درک آن راحت نیست (ابهام)
 ۱. موضوع ساده اما نگران کننده این است که وقتی انرژی بدن کاهش یابد می تواند، به راحتی شما را عصبانی کند.
 ۱. موضوع ساده اما نگران کننده این است که کاهش انرژی بدن موجب عصبانیت شما می شود .
 * غلط ویرایشی: حرف اضافه ی از و واژه ی دارا با هم سازگاری و تناسب ندارند .
 ۲. اکنون شرکت های تعاونی از موقعیت خوبی برخوردارند .
 ۲. اکنون شرکت های تعاونی موقعیت خوبی دارند .
 * غلط های ویرایشی: ۱. املا ی انجام دهنده گان درست نیست و درست آن انجام دهند گان است.
 ۲. واژه ی **انجام دهند گان** در این جمله مناسب نیست و بهتر است از واژه ی **مجریان** استفاده شود.
 ۳. واژه ی **پروژه** از واژه ها ی بیگانه است و به جای آن بهتر است از واژه ی **طرح** استفاده شود.
 ۴. **ریسک** نیز واژه ای بیگانه است و به جای آن بهتر است از واژه ی **خطر** استفاده شود.
 ۳. **مجریان** (اجرا کنندگان) این طرح باید جرئت خطر کردن را داشته باشند .
 ۳. لازمه ی اجرای این طرح خطر کردن است .
 * غلط های ویرایشی: ۱. درواژه ی **عدم وجود** ، **حشو** است چون واژه ی **عدم** همان معنای **عدم وجود** را می دهد. علاوه بر آن بهتر است به جای این ترکیب از واژه ی فارسی **نبود** استفاده شود.
 ۲. واژه ی **انجام** به معنی **اجرا** به کاررفته است.
 ۳. **عدم** و **هم نشده است** هر دو منفی هستند و ابهام ایجاد می کنند.
 ۴. **عدم** (نبود) برنامه ی مناسب ، فعالیت های ورزشی را به تأخیر انداخته است .
 ۴. نبود برنامه ی مناسب مانع اجرای به موقع فعالیت های ورزشی شده است .
 غلط های ویرایشی: ۱. املا ی **بارنده** **گی** درست نیست ← بارندگی
 ۲. **پارسال گذشته** حشو است.
 ۳. بهتر است به جای **تحت الارضی** از ترکیب معمول **زیرزمینی** استفاده کرد.

۴. استفاده از دو مورد منفی **بی تأثیر و نیست** باعث ابهام شده است.

۵. کاهش بارندگی پارسال (سال گذشته) باعث کمبود آب های زیرزمینی شده است.

۵. کاهش بارندگی در سال گذشته در کمبود منابع آب های زیرزمینی موثر بوده است.

غلط ویرایشی: کاربرد نامناسب حرف اضافه ی **به** است که با فعل **ملاحظه بفرمایید** تناسب ندارد.

۶. بخش بعدی برنامه را ببینید.

۶. به بخش بعدی برنامه توجه بفرمایید.

* غلط ویرایشی: این جمله واضح و معمول نیست.

۷. مورخان جرئت کردند کشف خود را افشا کنند. (آشکار کنند)

۷. مورخان با جرئت کشف خود را افشا کردند. (فاش کرد)

* غلط های ویرایشی: ۱. واژه ی ادامه با حرف اضافه ی **بر** نمی آید، **امادر** این جمله چون بین ادامه و تأکید واو عطف وجود دارد، حرف اضافه ی **بر** به هردو مربوط می شود و نادرست است.

۲. واژه ی **انجام** به معنی **اجرا** به کار رفته است.

۸. ادامه ی چنین تمرین هایی و تأکید بر اجرای آن ها مهارت های نگارشی را تقویت می کند.

غلط ویرایشی: واژه ی **به درد نمی خورد** محاوره ای است.

۹. در این مواقع انسان دچار خود پرستی بیهوده ای می شود.

۹. در واقع این جور وقت ها، انسان دچار غرور می شود که درست نیست.

۱۰ = غلط ویرایشی: این عبارت کژتابی دارد و بیش از یک معنا و مفهوم از آن برداشت می شود، چون معلوم نیست که مرجع ضمیر **متصل /ش /در** مقاله اش حسن است یا برادرش.

۱۰. حسن به برادرش گفت: «مقاله ات منتشر شده است.»

۱۰. حسن خبر انتشار مقاله ی برادرش را به او داد.

۱۰. حسن به برادرش گفت: «مقاله ام منتشر شده است.»

۱۰. حسن خبر انتشار مقاله ی خود را به برادرش داد.

پاسخ خود آزمایی درس چهارم

۱- شکل درست همزه /ء/ را در کلمات زیر طبق نمونه بنویسید.

نش /ء/ ات - نشنت /ء/ اداره - ادارہ /ء/ انست - مؤانست /م/ ا / خذ - مأخذ /م/ ا / وس - مرئوس /م/ ا / اشم /ء/ زاز - اشمئزاز /س/ ا / ال - سؤال /ء/ ا / اتلاف - اتلاف /ء/ ا / ملجأ - ملجأ

۲- چرا برخی از واژه ها، ارزش املائی بیشتری دارند؟ با ذکر نمونه توضیح دهید.
زیرا برخی از واج ها با بیش از یک حرف نوشته می شوند.

مانند کلماتی که با همزه نوشته می شوند نمونه ای از این نوع محسوب می شوند: الفت، مؤلف، تألیف و..

۳. پنج کلمه مثال بنویسید که صورت های مکتوب و ملفوظ آن ها متفاوت باشد. اجتماع - پنبه - تو - خویش - خواهش - مجتبی

درس پنجم فعالیت

هر یک از کلمات زیر را در جمله به عنوان نهاد به کار ببرید و درباره ی مطابقت آن ها گفتگو کنید.

۱- حضرت علی (ع) فرمود - نهاد با فعل مطابقت دارد - نهاد مفرد - فعل مفرد

۲- حضرت علی (ع) فرمودند - نهاد با فعل مطابقت ندارد - نهاد مفرد - فعل جمع - برای احترام

۳- انسان ها اشرف مخلوقات هستند - نهاد با فعل مطابقت دارد - نهاد جمع - فعل جمع

۴- سنگ افتاد - نهاد با فعل مطابقت دارد - نهاد مفرد - فعل مفرد

۵- سنگ ها افتاد - نهاد با فعل مطابقت ندارد - نهاد جمع - فعل مفرد - چون نهاد جمع غیر جاندار است.

۶- گل هالبخند زدند - نهاد با فعل مطابقت دارد - نهاد جمع - فعل جمع - نهاد آرایه ی جان بخشی دارد.

۷- قافله / گله / کاروان / رمه آمد - هرگاه نهاد اسم های جمع قافله و... باشد فعل می تواند هم مفرد و هم جمع بیاید.

۸- دسته ی عزادارواردمسجد شد - هرگاه نهاد اسم جمع دسته عزاداران باشد فعل می تواند هم مفرد و هم جمع بیاید.

۹- لشکر برگشت - هرگاه نهاد اسم جمع لشکر باشد فعل می تواند هم مفرد و هم جمع بیاید.

۱۰- سپاه پیروز شد - هرگاه نهاد اسم جمع سپاه باشد فعل می تواند هم مفرد و هم جمع بیاید.

- ۱۱- مردم شورش کردند ← هرگاه نهاد اسم جمع مردم باشد فعل فقط جمع می آید.
- ۱۲- مردم (به معنی مردمک) چشمم نشسته در خون است ← نهاد با فعل مطابقت دارد ← نهادمفرد ← فعل مفرد
- ۱۳- مردم (به معنی انسان) تازنده است، بی نیاز از قوت نیست ← نهاد با فعل مطابقت دارد ← نهادمفرد ← فعل مفرد
- ۱۴- ملت قیام می کند ← هرگاه نهاد اسم جمع ملت باشد فعل می تواند هم مفرد وهم جمع بیاید.
- ۱۵- ملت قیام می کنند. ← هرگاه نهاد اسم جمع ملت باشد فعل می تواند هم مفرد وهم جمع بیاید.
- ۱۶- ملت (به معنی مذهب) عاشق ز ملت ها جداست /عشق را ملت و مذهب جداست ← نهاد با فعل مطابقت دارد
- ۱۷- مجلس این لایحه را تصویب کرد ← هرگاه نهاد اسم جمع مجلس باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۱۸- شورا مردم را به مسجد دعوت کرد ← هرگاه نهاد اسم جمع شورا باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۱۸- هیئت نظم خاصی داشت ← هرگاه نهاد اسم جمع هیئت باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۲۰- گروه دوستی ایران به آمریکا رفت ← هرگاه نهاد اسم جمع هیئت باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۲۱- مجمع جلسه ای تشکیل داد ← هرگاه نهاد اسم جمع مجمع باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۲۲- دسته ی اسکناس پاره شد ← هرگاه نهاد اسم جمع دسته باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۲۳- یکی از افراد من نیامد ← هرگاه نهاد اسم جمع یکی باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۲۴- هرکسی حرفی می زند ← هرگاه نهاد اسم جمع هرکسی باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۲۵- کسی جلودارمردم نیست ← هرگاه نهاد اسم جمع کسی باشد فعل فقط مفرد می آید.
- ۲۶- هر یک از شما باید درسش را خوب بخواند / از شما باید درستان را خوب بخوانید.
- ۲۷- هر کدام از شما باید درسش را خوب بخواند / از شما باید درستان را خوب بخوانید.
- ۲۸- هیچ یک از شما خوب درس نمی خواند / نمی خوانید
- ۲۹- هیچ کدام از شما حرفی نزد / نزدند

* هرگاه نهاد اسم های مبهم هریک / هیچ یک / هر کدام / هیچ کدام باشد فعل می تواند هم مفرد وهم جمع بیاید.

۳۰- بعضی: (اگر متمم بعد از آن جاندار (انسان یا حیوان) باشد. بعضی از دانش آموزان بسیار عاقل هستند.

۳۱- بعضی (اگر متمم بعد از آن غیر جاندار باشد) بعضی از کتاب ها سودمند است / هستند

پاسخ خود آزمایی

۱. چگونه می توان فعل های زیر را مجهول کرد ؟

* «جوشید» و «ترکید» چون ناگذر هستند ، مجهول نمی شوند و باید ابتدا آن ها را گذرا کنیم ، سپس مجهول سازیم .

الف) آب جوشید .	}	الف) بادکنک ترکید.
ب) آشپز آب را جوشاند.		ب) احمد بادکنک را ترکاند.
پ) آب جوشانده شد .		پ) بادکنک ترکانده شد

۲. موارد حذف را در نوشته ی زیر مشخص کنید و نوع آن را بنویسید.

آن ها با اسب حرکت کردند ، ما نیز به دنبالشان (حرکت کردیم : لفظی) . (ما : لفظی) صبح زود رسیدیم . آن ها زودتر (از ما : لفظی) (رسیدند : لفظی) شهر میان دشت گسترده بود . (شهر: لفظی) پر از دارودرخت (بود : لفظی) (شهر: لفظی) حالتی رویایی (داشت : معنوی) مثل این بود که (ما : لفظی) به بهارستانی نادیده چون مینو قدم نهاده ایم . (شهر: لفظی) در قرن سوم بنا شده بود . از آن زمان تاکنون ، (شهر: لفظی) آرام و سبز در کنار کویر نشسته (بود : لفظی) (شهر: لفظی) چشم به راه آمدن مسافری بود که (آن مسافر: لفظی) به دیدارش می آمد .

۳. واج (صامت) های میانجی واژه های زیر را مشخص کنید.

دانایان ← ی پختگی ← گ ترشیجات ← ج بچگانه ← گ سخن گویان ← ی
 گرسنگان ← گ روستایی ← ی اول نامه ای ← ا (همزه) بانوان ← و زنانوان ← و

بیاموزیم :

واج میانجی ، صامتی است که در مرز دو تکواژ ظاهر می شود تا مانع از همنشینی دو مصوت گردد یا واج میانجی ، صامتی است که در مرز دو تکواژ میان دو مصوت برای آسان شدن تلفظ اضافه می شود. مثال :

واج های میانجی عبارتند از: (همه ی صامت های میانجی را می توان در کلمه ی «یوگاج کده» جمع کرد و به یاد سپرد.)

ی ← ۱- صدای «y» می دهد ؛ ۲- تکواژ و واژه نیست، ۳- بین دو مصوت می آید ، ۴- به شکل های «ی میانجی + ا» مانند آشنایان ، «ی میانجی + ی» مانند آشنایی ، رجایی ، خدایی ؛ «ی میانجی + و» مانند : خدای من ؛ و «ی + حرف های دیگر» می آید ؛ مانند گنجایش، گوینده، می گویم، می گوئیم ،

و ← آهوان، بانوان (در کلماتی که صامت میانجی «و» دارند مثل ابرو، بانو، ... دو فرایند واجی داریم یکی ابدال، دیگری افزایش)

گ ← ستارگان، هفتگی ، آلودگی ، پیوستگی ، خانوادگی ، مردانگی ، نویسنده، پرندگان ، بندگان ، بچگی ، بچگانه

ا = همزه ← خانه ای، نامه ات ، نکته ای

ج ← سبزیجات، ترشیجات

ک ← نیاکان، پلکان

د ← بدین (به این)، بدان (به آن)

ه ← بهش

نکته : واج های میانجی نه تکواژ هستند و نه واژه و فقط واج هستند ؛ بنابر این آن ها را در تکواژ نویسی و واژه نگاری نادیده می گیریم

پاسخ خودآزمایی درس ششم

۱و۲- به عهده ی دانش آموز است .

۳) جمله هایی که نهاد آن ها با فعل مطابقت ندارد یا در آن حذف بی قرینه صورت گرفته است ، ویرایش کنید.

* اگر گوینده و نویسنده به صحت مطلبی اطمینان نداشته (باشند) نباید آن را بیان (کنند) .

در کتاب فعل با نهاد مطابقت ندارد . زیرا نهاد واژه های گوینده و نویسنده هستند که به هم معطوف شدند.

* جمله نیاز به ویرایش ندارد . ← فعل با نهاد مطابقت دارد . (هر دو مفرد است)

* در صورتی که گفتارمان با رفتارمان مطابقت نداشته (باشد) ، اعتماد مردم را از دست می دهیم .

در جمله اول فعل با نهاد مطابقت ندارد . زیرا نهاد واژه ی گفتار است و مفرد.

* این مسئله در شورای دبیرستان مطرح (شد) و مورد بررسی قرار گرفت . (شد ، بدون قرینه حذف شده است)

* جمله نیاز به ویرایش ندارد .

۴- بامدادان : زمان شادان : قید ساز کندوان : مکان سپاهان : مکان

پاییزان : زمان گیاهان ، سواران و مردان : «ان» علامت جمع است .

*** واژه هایی که با آن همراه اند گاه بر مفهوم جمع دلالت نمی کنند.**

انواع «ان» از نظر مفهوم :

۱- «ان» نشانه ی جمع ← درختان ، گیاهان ، بندگان ، آشنایان ، ابروان ، پلنگان ، مرغان ، بازرسان

نکته : «ان» جمع به شکل های «یان ، گان ، وان» نیز می آید و حرف های «ی ، گ ، و» واج یا صامت میانجی هستند .

۲- «ان» نشانه ی مکان ← سپاهان ، گیلان ، دیلمان

۲- «ان» نشانه ی زمان ← بامدادان ، صبحگاهان ، شامگاهان ، بهاران ، سپیده دمان

۳- «ان» نشانه ی صفت فاعلی ← گریان، خندان، لرزان، پریشان، پرسیان، گذران، هراسان، آویزان، سوزان، درخشان، غلتان

۴- «ان» نشانه ی قیدساز ← شادان، رقص کنان، نفس زنان، شادی کنان، جاویدان

۵- «ان» نشانه ی شباهت و همانندی ← کوهان، ماهان، یوسفان

۶- «ان» نشانه ی اسم ساز ← شبرینی خوران ، عقدکنان ، گل ریزان ، حنابندان ، آشتی کنان ، قالی شویان بره کشان (اسم مراسم یا آیینی مشخص) ، یخبندان ، برگ ریزان ، خزماپزان ، آیینه بندان ، گل باران ، پریزان { همه ی این واژه ها « مشتق _ مرکب » هستند)

۷- «ان» گذراساز ← بن مضارع + ان : دو + ان ← دوان ، خوران ، ترسان ، رسان ، چسبان ...

نکته ۱ : «ان» گذراساز در تکواژنگاری فقط زمانی که همراه با فعل می آید ، جدای می شود و در حالت اسمی و... جدائی می شود ؛ مانند :

می میراند ← می + میر + ان + د ← چهار تکواژ / نامه رسان ← نامه + رسان ← دو تکواژ

نکته ۲ : همه ی «ان» ها مشتق سازی می کنند ، به جزء «ان» نشانه ی جمع و «ان» گذراساز.

نکته ۳ : نشانه ی جمع ها از ان بسیار فعال تر است .

نکته ۴ : کلماتی هم که با ها و ان هردو جمع بسته می شوند در زبان فارسی امروز کاربرد یک سان ندارند و معمولاً شکل اول آن ها رایج تر است ، برای مثال ، بیشتر می گوئیم ، «درخت ها را آب دادم» ، و کم تر می گوئیم ، «درختان را آب دادم» شکل دوم در شعر و نثر ادبی کاربرد دارد.

درس هفتم

فعالیت ۱

ویژگی های پنج گانه ی فعل های زیر را بنویسید.

الف- نمی خواندند: ← ماضی استمراری - سوم شخص جمع - گذرا - وجه اخباری - معلوم

ب- می نشانیدیم: ← ماضی استمراری - اول شخص جمع - ناگذر - وجه اخباری - معلوم

پ- دوخته نمی شد: ← ماضی استمراری - سوم شخص مفرد - ناگذر - وجه اخباری - مجهول

ت- بیایند: ← مضارع التزامی - سوم شخص جمع - ناگذر - وجه التزامی - معلوم

ث- داشتند می آمدند: ← ماضی مستمر - سوم شخص جمع - ناگذر - معلوم

فعالیت ۲

پخت :

او را پختند. (آماده کردند)

او خیال تازه ای پخت. (او فکر تازه ای در سر پروراند)

او در این کار کاملاً پخته شده است. (تجربه کسب کرده است)

او چنان هوسی در دل پخت. (میل به هوس را به دل راه داد).

دوخت :

چشم به دردوخت. (خیره شد)

خودش برید و خودش دوخت. (مطابق میل خود کاری را انجام داد)

لباس را دوخت (به هم وصل کرد)

او را با تیر به درخت دوخت. (چسبانید)

فعالیت ۳

۳۱. کدام یک از فعل های پیشوندی زیر ، با فعل ساده ی خویش تفاوت معنایی یا کاربردی دارد؟

باز یافتن - برآمدن - باز گردانیدن - درگذشتن - باز فرستادن - برآسودن - برگماشتن - فرا گرفتن - واداشتن - برشمردن - برافراشتن - بر افتادن - برانداختن.

ساده	معنی	پیشوندی	معنی	تفاوت معنایی دارد
یافتن	پیدا کردن	باز یافتن	پیدا کردن	تفاوت معنایی دارد
آمدن	آمدن	بر آمدن	بالا آمدن ، طلوع کردن	تفاوت معنایی دارد
گردانیدن	نمود، چرخاندن	باز گردانیدن	مراجعت دادن ، پس فرستادن	تفاوت معنایی دارد
گذشتن	عبورکرد، صرف نظر کردن	درگذشتن	مردن	تفاوت معنایی دارد
فرستادن	ارسال کردن	باز فرستادن	پس دادن	تفاوت معنایی دارد

۱ - یافتن و باز یافتن در معنی « پیدا کردن » تفاوت معنایی ندارد . معنی دیگر باز یافتن چیز از دست رفته را به دست آوردن است .

آسودن	آرام گرفتن ، استراحت کردن	بر آسودن	آرام گرفتن ، استراحت کردن	تفاوت معنایی ندارد
گماشتن	کسی را به کاری منصوب کردن	برگماشتن	منصوب کردن ، وکیل کردن	تفاوت معنایی ندارد
گرفتن	پذیرفتن ، اخذ کردن	فراگرفتن	آموختن ، احاطه کردن	تفاوت معنایی دارد
داشتن	دارا بودن	واداشتن	وادار کردن	تفاوت معنایی دارد

پاسخ خودآزمایی درس هفتم

۱- جمله های زیر را با گذرا کردن فعلشان دوباره نویسی کنید .

۱- علی ، چوپان را با گوسفندان به بیلاق برد و پس از دوماه او را برگرداند .

سال گذشته که دوستان او را به کوهنوردی برده بودند، سنگ بزرگی را از کوه غلتانند و به دره انداختند.

۲- با کمک مصدرهای زیر ، فعل پیشوندی بسازید و آن ها را در جمله به کاربیرید.

مصدر ساده	پیشوندی	مصدر ساده	پیشوندی
خوردن	بر خوردن / فرو خوردن	ریختن	فرو ریختن
داشتن	برداشتن / بازداشتن / واداشتن	گرداندن	بازگردان / برگرداندن
چیدن	برچیدن	خواندن	فراخواندن / بازخواندن / فروخواندن
گشتن	برگشتن / بازگشتن	دادن	سردادن / فرو دادن
آشفتن	برآشفتن	غلتیدن	فرو غلتیدن / در غلتیدن
انگیختن	برانگیختن	کشیدن	درکشیدن / برگزیدن / بازکشیدن / فروکشیدن
بستن	فروبستن / بر بستن	ماندن	درماندن / فروماندن / واماندن / بازماندن
گرفتن	درگرفتن / فراگرفتن / فروگرفتن / برگرفتن	خواستن	بازخواستن / درخواستن
		گذاشتن	واگذاشتن / فروگذاشتن
بردن	فرو بردن	رسیدن	فرارسیدن / در رسیدن

خوردن:

- خورد: او غذا خورد . ← ۳ جزئی مفعولی

- بر خورد : ما در راه به هم برخوردیم . ← ۳ جزئی متممی

- فرو خورد : او خشم خود را فرو خورد . ← ۳ جزئی مفعولی

داشتن :

داشت: من چند کتاب داشتم . ← ۳ جزئی مفعولی برداشت: او کتاب را برداشت . ← ۳ جزئی مفعولی

واداشت : او مرا به این کار واداشت . (وادار کرد) ← ۴ جزئی مفعولی ، متممی

بازداشت : او مرا از این کار بازداشت (منع کرد). ← ۴ جزئی مفعولی ، متممی

چیدن :

چید: او میوه ها را از درخت چید. ← ۳ جزئی مفعولی برچید: دست فروش بساطش را برچید.(جمع کرد) ← ۳ جزئی مفعولی

گشتن :

گشت : او تمام خیابان را گشت . ← ۳ جزئی مفعولی برگشت : او دیروز از مسافرت برگشت . (آمد) ← ۲ جزئی

آشفتن :

آشفت : پدر از حرکات او آشفت . (غضبناک شد) ← ۳ جزئی برآشفت : او از سخنان من برآشفت . (غضبناک شد) ← ۳ جزئی

بستن : بست : در اتاق را بست . ← ۳ جزئی مفعولی بر بست : او بار خود را بر بست . ← ۳ جزئی مفعولی

فروبست : او چشمش را فرو بست . ← ۳ جزئی مفعولی

رسیدن : رسید : فریده به خانه رسید . ← ۲ جزئی

در رسید: یک دفعه او در رسید . (آمد) ← ۲ جزئی

گرفتن : گرفت : او هدیه را از من گرفت . (پذیرفت) ← ۴ جزئی مفعولی متممی

برگرفت : کلاغ پنیر را برگرفت و رفت . (برداشت) ← ۳ جزئی مفعولی

او مطلب را از کتاب گلستان برگرفت. (اقتباس کرد) ← ۴ جزئی مفعولی - متممی در گرفت: جنگ در گرفت. (آغاز شد) ← ۲ جزئی فراگرفت: زهرا درس را از معلم فراگرفت. (آموخت) ← ۴ جزئی مفعولی - متممی
 آب همه جا را فراگرفت. (احاطه کرد) ← ۳ جزئی مفعولی فراگرفت: او را فروگرفتند. (بازداشت کردند) ← ۳ جزئی مفعولی
 باز گرفت: کودک را از شیر باز گرفت. ← ۴ جزئی مفعولی - متممی واگرفت: او بیماری را از او واگرفت. ← ۴ جزئی مفعولی - متممی
 در گرفت: ناگهان باران شدیدی در گرفت. (شروع شد) ← ۲ جزئی
 بردن:

برد: فریبا بچه را به مدرسه برد. ← ۳ جزئی مفعولی فروبرد: او سرش را در آب فرو برد. ← ۴ جزئی مفعولی، متممی
 ریختن: ریخت: آب بر زمین ریخت. ← ۲ جزئی فرو ریخت: باران از آسمان فرو ریخت. ← ۲ جزئی
 گرداند: باران هوا را سرد گرداند. ← ۴ جزئی مفعولی، مسندی برگرداند: او کتاب را برگرداند. ← ۳ جزئی مفعولی
 بازگرداند: او هدیه را بازگرداند. (پس داد) ← ۳ جزئی مفعولی
 خواندن:

خواند: او کتاب را خواند. ← ۳ جزئی مفعولی فراخواند: مدیر دانش آموز را فراخواند. (احضار کرد) ← ۳ جزئی مفعولی
 فروخواند: او سخن را به گوشش فرو خواند. (بدو فهماند) ← ۴ جزئی مفعولی - متممی
 دادن: داد: مادر بچه را غذا داد. ← ۴ جزئی دومفعولی مادر غذا را به بچه داد. ← ۴ جزئی مفعولی - متممی
 فروداد: اولقمه را فروداد. ← ۳ جزئی مفعولی غلتیدن: - غلتید: سنگ از کوه غلتید. (افتاد) ← ۲ جزئی
 فرو غلتید: سنگی از کوه فرو غلتید. (به پایین افتاد) ← ۲ جزئی
 کشیدن: - کشید: او دستم را کشید. ← ۳ جزئی مفعولی
 درکشید: طناب را درکشید. (پایین کشید) ← ۲ جزئی مفعولی / او دم در کشید (سکوت کرد) ← ۲ جزئی
 برکشید: او خود را برکشید. (ترقی داد) ← ۳ جزئی مفعولی اوسطل را از چاه برکشید. (بیرون کشید) ← ۳ جزئی مفعولی
 فرو کشید: او را از بالای دیوار فروکشید. ← ۳ جزئی مفعولی
 ماندن:

ماند: فاطمه در خانه ماند. ← ۲ جزئی فروماند: ماه از جمال محمد (ص) فروماند. (متحیر شد) ← ۳ جزئی متممی
 درماند: خسرو از جواب دادن درماند. (عاجز شد) ← ۳ جزئی متممی
 بازماند: او از ادامه راه باز ماند. (خسته شد، عقب افتاد، عقب ماند) ← ۳ جزئی متممی
 خواستن: خواست: علی از من کتاب خواست. ← ۳ جزئی مفعولی
 درخواست و بازخواست: در زبان معیار به صورت فعل پیشوندی کاربرد ندارد و معمولاً در معنی مصدری به کار می رود. درخواست او ← مثل
 درخواست او منطقی نبود.

پیاموزیم

درس هشتم

۱. فاصله ی میان واژه ای چیست؟ بین واژه ها فاصله معینی وجود دارد که به آن "فاصله ی میان واژه ای" می گویند.

۲. حفظ «فاصله ی میان واژه ها نشانه ی چیست؟ استقلال واژه ها از یکدیگر

۳. رعایت نکردن فاصله ی میان واژه ای باعث ... : بدخوانی و بد فهمی مطالب می شود.

۴. فاصله ی بین واژه های یک متن، تقریباً چند برابر فاصله ی حرف های یک واژه است؟ تقریباً دوبرابر

۵. منظور از فاصله و نیم فاصله در اصطلاح حروف چین ها چیست؟

حروف چین ها به فاصله میان واژه ای فاصله و به فاصله ی میان حرفی نیم فاصله می گویند.

۶. فاصله ی میان حرفی چیست؟ فاصله ی معین بین حروف یک واژه

۷. در عبارت زیر چند فاصله ی میان واژه ای و چند فاصله ی میان حرفی وجود دارد؟

سرتاسر باغ چهل ستون را گشتم .

فاصله ی میان واژه ای: ۴ مورد (سرتاسر - باغ - چهل ستون - را - گشتم)

فاصله ی میان حرفی: ۶ مورد (سر - تا - سر / با - غ / چهل - ستون - ر - ا)

- * فاصله ی اجزای (حروف) واژه های مرکب، مشتق ، مشتق- مرکب ، وند های صرفی و فعل های کمکی تابع قاعده ی فاصله ی میان حرفی است . مانند : بررسی ، دانش آموز ، داوطلب ، سواد آموزی ، سرتا سر ، شترسوار ، دادستان ، ناخوانا ، کتاب ها ، زنده رود ، سی وسه پل ، چهل ستون ، برگشتن ، دست مایه ، دانش آموزی ، بزرگ تر ، رفته است ، خواهد آمد ، گزارش نویسی ، خواسته بود ، گرفته شد .
- * فاصله ی بین واژه های ساده ، مرکب ، مشتق ، مشتق- مرکب تابع قاعده ی فاصله ی میان واژه ای است . مثل متن های سؤال و جواب نوشته شده در این صفحه یا متن های دیگر .
- * با توجه به معیار شناخت فاصله ی میان واژه ای و فاصله ی میان حرفی می توانیم واژه ها و مرز آن ها را مشخص کنیم و آن ها را از هم جدا کنیم و ساخت آن ها را تشخیص دهیم .

درس نهم (جمله ی ساده و اجزای آن)

فعالیت

آموختن من این مطلب را به او آموختم . (یاد دادم) ← ۴ جزئی مفعولی متممی
 من مطلب را از او آموختم . (یاد گرفتم) ← ۳ جزئی مفعولی
 گرفتن :

دوجزئی	سه جزئی	چهار جزئی
خورشید گرفت (تاریک شد)	آب همه جارا گرفت (احاطه کرد)	طفل دستش را به دیوار گرفت (چسباند)
دلیم گرفت (غمگین شدم)	پلیس دزد را گرفت (دستگیر کرد)	او نان را از نانوا گرفت (خرید)
لوله گرفت (مسدود شد)	صیاد آهو را گرفت (شکار کرد)	او کتاب را از دوستش گرفت (اخذ کرد)
عضلات دستم گرفت (منقبض شد)	او حرفم را گرفت (درک کرد - قبول کرد)	او هدیه را از معلم گرفت (پذیرفت)
کارش گرفت (رونق یافت)	او انتقام سختی از تورانیان گرفت (کشید)	او از پدرش درس گرفت (آموخت)
گرفتم این کار مؤثر باشد (فرض کردم)	مادر دست کودک را گرفت (چسبید)	
ماست گرفت (سفت شد)	او ماهی را گرفت (صید گرفت)	
آتش گرفت (شعله ور شد)	او حقش را گرفت (دریافت کرد)	
آب گرفت (یخ بست)	جلوی او را گرفت (مانع او شد)	
صدایش گرفت (خفه و ناهنجار شد)		

شیوه ی بلاغی (جابه جایی ارکان دستوری)

بیاموزیم

نکته ۱: گروه های سازنده ی جمله به دو شیوه در کنار هم قرار می گیرند: ۱- شیوه ی عادی ۲- شیوه ی بلاغی.

نکته ۲: نقطه ی مقابل شیوه ی بلاغی ، شیوه ی عادی فرار داد.

نکته ۳: هرگاه ضمیر شخصی پیوسته جابه شود در جای اصلی خودش به کار نرود ؛ باز شیوه بلاغی است.

نکته ۴: هرگاه ساخت جمله ها به شیوه ی زیر باشد ؛ شیوه ی عادی است.

۱- نهاد + + فعل

۲- نهاد محذوف + + فعل

۳- قید + نهاد + + فعل

۴- قید + نهاد محذوف + + فعل

۱- در شیوه ی عادی اجزای سخن اصل بر چیست ؟

اصل بر این است که نهاد همه ی جمله ها در ابتدا و فعل در پایان قرار گیرد.

۲- شیوه ی بلاغی چیست ؟

آن است که اجزای کلام برای تأثیر بیشتر سخن ، بنا بر تشخیص نویسنده جابه جا می شود تا شیوایی و رسایی کلام بیشتر شود

۳- هر یک از چهار جمله ی زیر ، به چه دلیل ، بلاغی هستند ؟

۱- الهی ، ترسانم از بدی خود ← چون فعل بر متمم مقدم شده است.

۲- بزرگ مردی بود خواجه نظام الملک ← چون مسند در آغاز جمله و نهاد در پایان آن است .

۳- به شکوفه ها به باران / برسان سلام ما را ← چون متمم مقدم شده است.

۴- رسیدم مژده که آمد بهار و سبزه دمید. ← چون فعل بر نهاد مقدم شده است

* نکته : در هر چهار جمله ، ارکان دستوری از شیوه ی عادی خود خارج شده است.

۵- در بیت زیر، از شیوه بلاغی استفاده شده است یا عادی؟ ۲۵/۰

بی وفا نگار من، می کند به کار من خنده های زیر لب، عشوه های پنهانی

طلوع می کند آن آفتاب پنهانی

دریاب کنون که نعمت هست به دست کاین دولت و ملک می رود دست به دست

« بخواهد هم از تو پدر کین من »

۶- چه عاملی در نوشته ی زیر منجر به شیوه ی بلاغی شده است؟ ۲۵/۰ ← مقدم شدن متمم بر ارکان دیگر جمله .

به شکوفه ها به باران / برسان سلام ما را

۷- دلیل جابه جایی اجزای کلام در عبارت « الهی ، ترسانم از بدی خود » چیست؟ ۲۵/۰

گیرایی واثربخشی کلام بیشتر می شود.

۸- ویژگی های شیوه ی بلاغی را بنویسید.

۱- این شیوه بیش از این که دستوری باشد، به سبک نگارش نویسنده بستگی دارد و کاربردی ادبی دارد.

۲- جای اجزای جمله به تناسب حالات عاطفی تغییر می کند و بار معنایی خاصی می یابد.

۳- گیرایی واثربخشی کلام بیشتر می شود.

خود آزمایی درس نهم

(الف - ۱)

مصدر	ماضی مستمر	آینده	مضارع اخباری	جمله با فعل مضارع اخباری
افتاد	داشت می افتاد	خواهد افتاد	می افتد	احمد می افتد
فرستادن	داشت می فرستاد	خواهد فرستاد	می فرستد	او نامه را می فرستد

ب) جمله ها را زیر نمودار بنویسید و تعداد اجزای اصلی آن ها را مشخص کنید.

نهاد	گزاره	نهاد	گزاره
گروه اسمی	گروه فعلی	گروه اسمی	گروه فعلی
کودک	می افتد	مفعول	فعل
او	نامه را	می فرستد	

توضیح : با استناد به «دستور زبان فارسی ۱» تألیف دکتر وحیدیان با همکاری غلامرضا عمرانی (صفحه ۱۶) مصدر (فرستادن) سه جزئی گذرا به مفعول محسوب شده است .

پ) جمله ها را مجهول کنید.

فرستادن : نامه فرستاده می شود. نامیدن : او سهراب نامیده می شود.

نکته : « افتادن » مجهول نمی شود زیرا گذرا به مفعول نیست . برای مجهول کردن آن ، ابتدا فعل را گذرا به مفعول می کنیم و سپس آن را مجهول می سازیم .
کودک می افتد ← محمد کودک را انداخت ← کودک انداخته می شود.

۲- همه ی جمله ها ، دو جزئی بدون فعل هستند .

جمله	نهاد	گزاره	جمله	نهاد	گزاره
گروه اسمی	گروه اسمی	گروه اسمی	گروه اسمی	گروه اسمی	گروه اسمی
پیروز	نوروزتان	به خیر	صبح	عیدتان	مبارک
مبارک	سفر	مبارک	پیوندتان	مبارک	مبارک
حافظ	قدم نورسیده	خوش	دست	خوش	خوش
	خدا				

خود آزمایی درس دهم (نامطابق های املائی)

فعالیت ۱

کلماتی که با «خوا» آغاز می شوند با گذشت زمان به تدریج تلفظ آن ها تغییر یافته ، در حالی که شکل املائی آن ها ثابت مانده است و از جمله نامطابق های املائی هستند یعنی که بین گفتار و نوشتار آن ها مطابقت وجود ندارد . در زبان فارسی «و» آن ها را «واو معدوله» می نامند . مثل :

خوار خواب خوابیده خواهر خواستن خوان خواندن خوانا خواننده خواجه خواستار خواستگار خوارزم خواهش خواهان

خود آزمایی درس دهم

۱) کدام یک از کلمات زیر، امروز رایج نیستند؟ آن ها را مشخص کنید و معنی آن ها را با استفاده از کتاب لغت بنویسید.

۱-خوازه : طاق نصرت خوالگیر : آشپز دشخواری : دشواری خوان : سفره خواب : نام منطقه ای است
۲) تفاوت آوایی و املائی واژه های زیر را توضیح دهید.

۲-سنبل ←/سمبل / ← نامطابق اجتماع ←/اشتماع ← نامطابق انبساط ←/امبساط / ← نامطابق دست بند ←/دس بند / ← نامطابق منبر ←/ممبر / ← نامطابق ینبوع ←/یمبوع / ← نامطابق سنباده ←/سمباده / ← نامطابق منابع ←/منابع / ← مطابق فتیله ←/فتیله / ← مطابق متنبه ←/متنبه / ← مطابق
۳-اجزای جمله های زیر را در نمودار درختی نشان دهید.

۱-باغبان گل را آب داد ← چهار جزئی دو مفعولی
این لباس از نخ است ← سه جزئی گذرا به مسند (« از نخ » باهم در این جا مسند هستند)
۳-ماه تابید ← دو جزئی

درس یازدهم

فعالیت ۱

۱- روزی سر سنگ عقابی به هوا خاست و اندر طلب طعمه پر و بال بیاراست

روزی عقابی از روی سنگ به هوا برخاست و در طلب طعمه پرو بال خود آراست .

۲- بر راستی بال نظر کرد و چنین گفت: « امروز همه روی جهان زیر پر ماست »

بر راستی بال نظر کرد و چنین گفت : امروز همه ی جهان تحت تصرف ماست . (بر تمام جهان تسلط داریم) .

۳- بر اوج چو پرواز کنم از نظر تیز می بینم اگر ذره ای اندر تک دریاست

وقتی در اوج هوا پرواز می کنم ، اگر ذره ای در ته دریا باشد با نگاه تیزبین خود آن را می بینم .

۱- زاغی از آنجا که فراغی گزید رخت خود از باغ به زاغی کشید

زاغی برای به دست آوردن آسایش از باغ به صحرایی رفت

۲- دیدیکی عرصه به دامان کوه عرضه ده مخزن پنهان کوه

دامن پر از گل و سبزه ی کوه را دید ، که نشان از گنج نهفته در دل کوه داشت

خود آزمایی درس یازدهم (بازگردانی و بازنویسی)

۱- ابیات زیر را با جا به جایی مختصر، به نثر بازگردانی کنید .

شنیدم که در تنگنایی شتر بیفتاد و بشکست صندوق در

شنیدم که شتر در تنگنایی افتاد و صندوق در (مزوارید) که بار آن بود ، بشکست .

اگر هوشمندی به معنی گرای که معنی بماند نه صورت به جای

اگر دانا هستی ، به معنی روی بیاور (به باطن توجه کن) زیرا که معنی باقی می ماند نه صورت . (باطن هر چیز باقی می ماند نه ظاهر آن)

یا اگر انسان خردمندی هستی به باطن توجه کن زیرا ظاهر انسان موقت و فانی است و باطن ماندگار و همیشگی .

من از رویدن خار سر دیوار دانستم که ناکس، کسی نمی گردد بدین بالانشینی ها

از رویش خار بر سر دیوار به این نکته رسیدم که ممکن است افرادی نالایق به مقام های بالای مادی برسند اما هیچگاه ارزش معنوی آن ها بالا نخواهد رفت و آنان مثل همان خار بی ارزش اگر چه به بالاترین جایگاه هم برسند باز بی ارزش اند.

یا من از رویدن خار بر سر دیوار دانستم که ناکس با این بالانشینی ها (مقام ها) کس نمی گردد.

گرت همواره باید کامکاری ز مور آموز رسم بردباری

اگر می خواهی همیشه خوشبخت باشی، بردباری و شکیبایی را از مور بیاموز
(پ) اگر همواره خواستار موفقیت هستی راه و رسم بردباری را از مورچه بیاموز.

دوباره پلک دلم می پرد ، نشانه ی چیست ؟ شنیده ام که می آید کسی به مهمانی

دوباره پلک دلم می پرد (دلم بی تاب است) این ، نشانه چیست ؟ شنیده ام که این نشانه ی آمدن کسی به مهمانی است .

درس دوازدهم

فعالیت ۱

در جاهای خالی واژه های مناسبی بنویسید که معنای فعل ها را تغییر دهد.

۱- سعید برد ← سعید برادرش را به مدرسه برد. (عمل بردن)

۲- سعید برد ← سعید بازی را برد. (برنده شدن)

۳- سعید برد ← سعید مسابقه را به سود خود پایان برد. (برنده شدن)

۴- سعید برد ← سعید با سروصدای خود سرم را برد. (آشفته کردن)

۵- سعید برد ← سعید رنج برد. (کشید)

۶- سعید برد ← سعید از همه دل برد. (ربود)

نکته: واژه ها معمولاً به تنهایی حامل پیام یا معنایی کاملاً روشن نیستند و باید در جمله بیابند تا معنا را به طور کامل برسانند.

فعالیت ۲

تفاوت معنایی فعل «گشت» را در بیت زیر بنویسید .

«چون از او گشتی همه چیز از تو گشت چون از او گشتی همه چیز از تو گشت»

مصرع اول ← وقتی از خدا شدی (به خدا روی آوردی / به خدا «متعلق شدی») همه چیز از آن تو خواهد شد (همه چیز به تو روی می آورد / «متعلق می شود).

مصرع دوم وقتی از خدا برگشتی (روی برگرداندی) همه چیز از تو برمی گردد و به تو پشت می کند.

معنی : فعل گشتن در مصرع اول به معنی شدن (روی آوردن / «متعلق شدن») است و در مصرع دوم برگشتن (روی برگرداندن ، دور و جدانشدن) است .

فعالیت ۳

	جدید	قدیم	
تحول معنایی	دستور زبان فارسی (فرمان)	وزیر، فرمان ، اجازه	دستور
با حفظ معنی قدیم معنی جدید پذیرفته است	قسمتی از ماشین که برای سوار شدن بر آن پا می گذارند ، رکاب دوچرخه	حلقه ماندی فلزی که در دو طرف زین مرکوب آویزند و به هنگام سوار شدن پا را در آن کنند	رکاب
تحول معنایی	نظاره کردن	راه رفتن گردش کردن	تماشا
تحول معنایی	آلوده و ناپاک	متراکم ، دارای جرم	کتیف
تحول معنایی	فضا پیمای	کشتی	سفینه
تحول معنایی	چهار پایه که آتش زیر آن می گذارند ولحاف روی آن قرا می دهند، صندلی	تخت حکومت ، مرکز حکومت	کرسی
با حفظ معنی قدیم معنی جدید پذیرفته است	سپر ماشین	ابزار جنگی	سپر
با حفظ معنی قدیم معنی جدید پذیرفته است	(زین دوچرخه ، زین اسب)	زین اسب ، ابزار جنگی	زین
متروک	_____	سربند ، دستمال	دستار

خود آزمایی درس دوازدهم

۱- نذاجا: نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران
 نهاجا: نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران
 اتکا: اتحادیه تعاونی های کارکنان ارتش یا اداره تدارکات کارکنان ارتش
 هما: هواپیمای ملی ایران

۲- پوش: پوشه، پوشش، پوشاک، کف پوش، روپوش
 نوش: نوشابه، خوش نوش، نوشین
 کوش: کوشش، کوشا، سخت کوش
 ۳-

لغت	قدیم	جدید
شوخ	چرک	مزاح
سوگند	گوگرد	قسم
حوصله	چینه دان	صبر
پیکان	نوک تیز فلزی تیر	نوعی ماشین
سیاست	تنبیه	سیاست

۴- خوی: عرق / انگبین: عسل / بابزن: سیخ کباب / پروپزن: غربال / درزی: خیاط / چخیدن: ستیزه کردن

۵- هوش بری، یادمان، گفتمان، کالبدشناسی، تورم، یارانه، آسیب شناسی، بسامد
 ۷- دربارہ ی تفاوت معنایی فعل «می آید»، در جمله های زیر گفتگو کنید.

الف) برف می آید. (معنای مستقیم) ب) این لباس به شما می آید. (معنای غیر مستقیم)

در جمله ی «الف»؛ چون در نظام معنایی زبان فارسی بین «آمدن» به عنوان یک لفظ و یک واقعیت عینی خاص در جهان خارج- که از کسی سر می زند و ما آن را می شناسیم- رابطه ی آشنایی برقرار است.

در جمله ی «ب»؛ معنای آن به رابطه ی هم نشینی فعل با متمم مربوط می شود.

درس سیزدهم (گروه اسمی)

فعالیت ۱

- ۱- صفت اشاره: این درخت بلند است
 - ۲- صفت پرسشی: کدام کتاب را بردی؟
 - ۳- صفت مبهم: هیچ انسانی بی نیاز از فرهنگ نیست
 - ۴- صفت شمارشی اصلی: دو کتاب از قفسه برداشتم.
 - ۵- صفت شمارشی (ترتیبی): کتاب فیزیک در دومین ردیف است.
 - ۶- صفت تعجبی: چه باغ زیبایی!
 - ۷- صفت عالی: بزرگترین اثر حماسی ایران، شاهنامه فردوسی است.
 - ۸- شاخص: سید محمد حسین بهجت متخلص به شهریار است.
- آن کتاب را بردار.
 چه ساعتی به خانه می آیی؟
 همه چیز را خدا آفریده است.
 سه قلم خریدم.
 به سومین کلاس بروید.
 عجب دانش آموز پر تلاشی!
 آقا محمد به خانه رفت.

فعالیت ۲

خود شما دانای راز استقبال باشکوه وابسته پیشین افزودن شکر

خود آزمایی درس سیزدهم

- ۱- حر، قرن، دلیل، فرقه، تحفه، مصیبت، نابغه
- ۲- مجانبین / طلاب، کبار، وکلا، اوصیا، (امروز واژه «طلبه» در معنی مفرد به کار می رود و جمع آن «طلاب» است)
- ۳- خواهر : ۱- شاخص : خواهر احمدی امروز غایب است . ۲- هسته گروه اسمی : زینب خواهر زهرا آمد.
- کدخدا : ۱- شاخص: کدخدا صفر، به روستا برگشت . ۲- هسته گروه اسمی : او کدخدای روستای علی آباد است .
- ۴- باغبان مُستَمَد استوار دودمان یادگار
باغبان مُستَمَد استوار دودمان یادگار
- ۵- الف (آخرین پیامبر: بدل از نهاد (ب) نیما معطوف به نهاد (رودکی) / پدران شعر فارسی: بدل از نهاد

خود آزمایی درس چهاردهم (آشنایی با نوشته های ادبی)

- ۱- تکلیف دانش آموزان است .
- ۲- تکلیف دانش آموزان است .
- ۳- جیغ زنان رد کرد پنهان زل زد
حرکت می کرد می مالید توی سریع

درس پانزدهم (گروه اسمی (۲)

فعالیت ۱

- کفش : جفت ، لنگه
جوراب : جفت ، دوجین
تخم مرغ : عدد، شانه ، کارتن ، کیلو ، تا
نخود و لوبیا : کیلو ، من ، تن
کاغذ: ورق ، برگ ، بند
کتاب : جلد ، تا ، نسخه

فعالیت ۲

برای هریک از نقش های « اصلی ، تبعی ، وابسته » ی اسم یا گروه اسمی مثال مناسب بنویسید .
نقش های اصلی

- ۱- نهاد: غلامحسین یوسفی ، در مشهد ولادت یافت .
- ۲- مفعول : الب ارسلان ، امپراتور روم را اسیر کرد .
- ۳- متمم فعل : علی (ع) با دشمنان دین جنگید.
- ۴- مسند: چشمه روشن ، کتابی ارزشمند است .
- ۵- منادا : شعار یا حسین شعار مبارزان مسلمان است .

نقش های تبعی

- ۱- معطوف : سعدی ، کتاب گلستان و بوستان رانوشت.
- ۲- تکرار: احد به خانه رفت به خانه .
- ۳- بدل : سعدی ، مؤلف گلستان ، در قرن ۷ می زیست .

نقش های وابسته

- ۱- شاخص: دکتر غلامحسین یوسفی، مؤلف کتاب ارزشمند «دیداری با اهل قلم» است.
- ۲- صفت: دهخدا، نویسنده و دانشمند معروف قرن چهاردهم است.
- ۳- مضاف الیه: مادر خشایار شاه، دختر کوروش بود.
- ۴- متمم اسم: او در نقاشی مهارت دارد.

نقش های وابسته ی وابسته:

- ۱- صفت صفت: لباس او سبز روشن است.
- ۲- مضاف الیه مضاف الیه: پاکستان از کشورهای همسایه ایران است.
- ۳- ممیز: دو جلد کتاب خریدم.
- ۴- قید صفت: خسرو آوازی بسیار خوش داشت.
- ۵- صفت مضاف الیه: شاخه ی این درخت بسیار بلند است. / دوست کلاس سوم من آمد

فعالیت ۳

- ۱- زهرا به این درس خیلی علاقه دارد. ← علاقه به این درس
 - ۲- او به کتابش نیاز دارد. ← نیاز به کتابش
 - ۳- او در نقاشی مهارت دارد. ← مهارت در نقاشی
 - ۴- او بر اعصابش تسلط دارد. ← تسلط بر اعصاب
 - ۵- خبرنگار با رئیس مجلس مصاحبه کرد. ← مصاحبه با رئیس مجلس
 - ۶- رستم با اسفندیار دشمنی نداشت. ← دشمنی با اسفندیار
 - ۷- از دروغگو نفرت دارم. ← نفرت از دروغگو
- * متمم اسم، بعضی مواقع پیش از اسم خود و بعضی مواقع بعد از آن می آید، ولی در نثر معیار امروز اغلب متمم های اسم، پیش از اسم خود قرار می گیرند، مانند مثال های بالا.
- بحث درباره ادبیات خوب است / یکی از بزرگان گفت ... (متمم اسم بعد از خود واقع شده است)

خودآزمایی درس پانزدهم

۱) دو جمله مثال بزنید که در آن ها واژه های (کتاب) و (کاغذ) مضاف الیه مضاف الیه قرار گیرد.

هسته م. الیه م. الیه م. الیه هسته م. الیه م. الیه م. الیه
مطاله ی مقدمه ی کتاب لازم است. پدر او کارخانه ی تولید کاغذ دارد.

۲) وابسته ها و نوع آنها را در مثال های زیر مشخص کرده، نمودار آنها را رسم کنید.

هسته صفت بیانی هسته صفت نسبی هسته م. الیه م. الیه م. الیه هسته صفت م. الیه
قانون نانوشته، دستگاه قضایی، کرسی استادی ادبیات، دیوار بلند باغ،
صفت شمارشی ممیز هسته م. الیه صفت بیانی
شش دستگاه دوربین فیلمبرداری نو

۳) پنج کلمه غیر از آنچه در درس آمده است بنویسید که دو تلفظ داشته باشند.
عناصر، عناصر - نکات، نکات - طراوت، طراوت - کافر، کافر - قرائت، قرائت
۴) در جمله ی زیر متمم اسم را پیدا کنید.

افتخار به دوستی با دانایان، افتخار واقعی است.

(دوستی = متمم اسم برای افتخار، دانایان = متمم اسم برای دوستی)

خود آزمایی درس شانزدهم

- ۱- تکلیف دانش آموزان است.
- ۲- تکلیف دانش آموزان است.
- ۳- غره مشو، متمم فعل، مصاحب خوب، مصوت کوتاه، مضاف الیه

درس هفدهم

فعالیت ۱

- ۱- اسم ساده، یک تکواژ آزاد است ولی فعل ساده دست کم دو تکواژ (بن + شناسه)
- ۲- برای تشخیص فعل ساده و غیرساده باید به بن مضارع آن ها توجه کرد
- ۳- اسم غیر ساده مثل فعل غیر ساده، گسترش پذیر نیست و نمی توان در میان اجزای تشکیل دهنده ی آن هیچ تکواژی قرار داد مثل: خوش نویس، کتاب خانه - خوش نویس ها، این خوش نویس ها، خوش نویس ممتاز و نمی توان گفت - خوش ها نویس، خوش این نویس، خوش کدام نویس ها، خوش ممتاز نویس.
- ۴- اسم غیر ساده به سه دسته ی « مشتق، مرکب، مشتق - مرکب » تقسیم می شود ولی فعل غیرساده به دو دسته ی « مرکب، پیشوندی » تقسیم می شود.

فعالیت ۲

مادر شوهر، کرایه تاکسی، آب پرتقال، خیار شور، زن دایی، پسر عمو، چلوخورشت، مادر بزرگ، صورت حساب

خود آزمایی درس هفدهم

- ۱- کلمات مرکبی که جای هسته و وابسته عوض شده است:

گل خانه ← خانه گل	پیرزن ← زن پیر	پیرمرد ← مرد پیر	دل درد ← درد دل
گلاب ← آب گل	جوانمرد ← مرد جوان	کارنامه ← نامه ی کار	دانشسرا ← سرای دانش
سیلاب ← آب سیل	کارخانه ← خانه ی کار		
- ۲- کلمات مرکبی که جای هسته و وابسته عوض نشده است فقط نقش نمای اضافه از بین رفته است:

آلو بخارا ← آلو ی بخارا	صورت حساب ← صورت حساب	چوب لباس ← چوب لباس
قد بلند ← قد بلند	صاحب خانه ← صاحب خانه	لیموعمانی ← لیموی عمانی
جا مدادی ← جای مداد	زیر دستی ← زیر دستی	

نکته: بعضی از واژه های این ساختار در حقیقت، فشرده ی یک جمله ی سه جزئی با مفعول است. که اسم این ساختار، مفعول بن مضارع می شود و برای تبدیل آن به جمله ی سه جزئی با مفعول، بن مضارع را فعل و اسم را « مفعول » و یک نهاد مناسب « کسی / چیزی » برای آن ها در نظر می گیریم. مثال:

خدا شناسی ← کسی که خدا را می شناسد	هوایما ← چیزی که هوا را می پیماید.
کتاب فروش ← کسی که کتاب را می فروشد.	دانشجو ← کسی که دانش را می جوید.
دانش آموز ← کسی که دانش را می آموزد.	دادخواه ← کسی که داد را می خواهد.
جنگجو ← کسی که جنگ را می جوید.	دل شکن ← کسی که دل را می شکند.
دل ربا ← کسی که دل را می رباید.	حق گو ← کسی که حق را می گوید.

(ب)

نکته: بعضی از واژه های این ساختار در حقیقت ، فشرده ی یک جمله ی سه جزئی با مفعول است . که تکواژ اول این ساختار، صفت بیانی برای تکواژ دوم است و مجموع آن ها نقش مفعول می پذیرند . و نهاد آن ها « کسی / چیزی » و فعل آن ها همیشه « دارد » است .

خوش حال ← حال خوش ← کسی که حال خوش دارد	بدبخت ← بخت بد ← کسی که بخت بد دارد.
سبیه دل ← کسی که دل سبیه دارد .	سفید بخت ← کسی که بخت سفید دارد .
شادکام ← کسی که کام شاد دارد .	نکونام ← کسی که نام نیکو دارد .
زیبا رو ← کسی که روی زیبا دارد .	خوش نیت ← کسی که نیت خوش دارد .
کند ذهن ← کسی که ذهن کند دارد.	کج خلق ← کسی که خلق کج دارد.
۳- تکلیف دانش آموزان است .	

فرآیند واجی و انواع آن

بیاموزیم

فرآیند واجی چیست ؟

دگرگونی های آوایی زبان است که در طول زمان رخ می دهد و سبب اختلاف تلفظ بین شکل گفتاری بعضی از واژه ها با صورت گفتاری آن ها می شود.

انواع فرآیندهای واجی:

۱- کاهش ، ۲- افزایش ، ۳- ابدال ، ۴- ادغام

خود آزمایی درس هجدهم

الف) نشان دار :

۱- حرف جر + اسم ← من البدو الی الختم، لغایت

۲- اسم + ال + اسم + اصطلاحات) ← دارالحکومه ، دارالتولیه ، بین المللی ، ، عظیم الجثه ، قلیل البضاعه ، مسلوب الاراده
(بی نشان : سخاوت [مند در سخاوت مند پسوندی فارسی است .)

۲- هر دو دخیل، نشانه دار ، عربی و قیدند.

مع الوصف (با این همه ، با آن که ، با این وصف) برای توصیف به کار می رود .

مع الاسف (با تأسف، درد، دریغ) به هنگام تأسف و پشیمانی به کار می رود .

۳- گزینه د ، زیرا قابلیت ها و امکاناتی از گذشته در زبان داریم که باید حداکثر استفاده را از آن ببریم و گنجینه ی واژگانی را غنی سازیم
از طرف دیگر «بسیارکم» فارسی است و کاربرد آن بهتر است «به ندرت» نیمه عربی و نیمه فارسی است و کاربرد آن غلط نیست
«ندرتاً» عربی نشانه دار است . در حد اعتدال می توان از آن استفاده کرد.

خود آزمایی درس نوزدهم

۱- تکلیف دانش آموزان است . ۲- تکلیف دانش آموزان است . ۳- تکلیف دانش آموزان است .

۴- مشتق : گلزار (گل + زار) ، گلدان (گل + دان) ، گلستان (گل + ستان)

ساده : گلشن (چون «شن» زایا نیست)

مرکب : گلنار (گل + نار ← اسم + اسم) ، گلاب (گل + آب ← اسم + اسم) ، گل ساز (گل + ساز ← اسم + بن مضارع) ،

گلاب پاش (گل + آب + پاش ← اسم + اسم + بن مضارع) ، گل شهر (گل + شهر ← اسم + اسم) ،

گلدار (گل + دار ← اسم + بن مضارع) ، گل پوش (گل + پوش ← اسم + بن مضارع) ، گل بوته (گل + بوته ← اسم + اسم)

مشتق - مرکب : گل دوزی (گل + دوز + ی ← اسم + بن مضارع + وند)

ترکیب اضافی : ساقه ی گل ، بوته ی گل ← ترکیب اضافی و سه واژه (ساقه + - + گل) است . چون گسترش پذیر است ←

ساقه ی این گل ، ساقه ی زیبایی گل (ساقه ← ساق + ه ← اسم + وند ← اسم مشتق)

ترکیب وصفی : گل زیبا ← ترکیب وصفی و سه واژه (گل + - + زیبا) است . چون گسترش پذیر است ←

گلی زیبا ، گل ها ی زیبا (زیبا ← زیب + ا ← بن مضارع + وند ← صفت مشتق)

خود آزمایی درس بیستم

۱- نام واژه ← نام + واژه ← اسم + پسوند ← اسم مشتق
افشانه ← افشان (بن مضارع) + ه (پسوند) ← اسم مشتق
کارانه ← کار (اسم) + انه (پسوند) ← اسم مشتق
سبزه زار ← سبز (صفت) + ه (پسوند) + زار (پسوند) ← اسم مشتق / سبزه + زار ← اسم مشتق + وند ← اسم مشتق
سیمینه ← سیم (اسم) + ینه (پسوند) ← صفت مشتق

۲- بادب :

پیشوند: او دختر با ادبی است .

حرف اضافه : او با ادب و علم ، همه را شیفته ی خود کرد .

بی نام :

پیشوند: آن ها سربازان بی نام و نشان بودند .

حرف اضافه : شروع هر کار بی نام خدا (ناحق است) . پسندیده نیست .

بی کار :

پیشوند: جوانان بی کار زودتر گمراه می شوند .

حرف اضافه : بیکار و فعالیت امکان اداره امور زندگی نیست .

باهنر:

پیشوند: او هم ، باهنر و هم تحصیل کرده است .

حرف اضافه : او باهنر خود به جامعه خدمت می کند .

نکته: بعضی از پیشوند ها با برخی از انواع واژه ها - به ویژه حروف اضافه - یکسان است و شناخت آن ها از هم لازم است :

پیشوند با تکواژ پایه یا آزاد آمیخته می شود و با هم یک واژه ی واحد می سازند ، به طوری که :

۱- مکث و درنگ بین آن ها جایز نیست ۲- تکواژی بین آن ها وارد نمی شود ؛ یعنی ، گسترش پذیر نیست ؛ مثال :

۱- محمّد با ما هم فکر بود (= هم فکر یک واژه ی « مشتق » و « هم » پیشوند است .)

۲- محمّد هم فکر می کرد (= محمّد هم این فکر را می کرد / محمّد هم ، فکر می کرد) هم (= قید) و فکر (= مفعول) دو واژه ی جداگانه هستند .

۳- او دانش آموز بادب کلاس است او با ادب خود به ما درس داد .

۴- او انسان بی نام و نشانی است او نامه را بی نام خدا نمی خواند .

۵- محمّد انسان باهنری است محمّد با هنر خود توجه ما را به خود جلب کرد .

۶- انسان بی کار موفق نمی شود انسان بی کار و تلاش به جایی نمی رسد .

۳- حرف اضافه یک واژه ی جداست و متمم آن یک واژه ی جداگانه ؛ اما پیشوند به همراه تکواژ دیگر ، یک واژه را می سازند .

او دانش آموز بادب کلاس است او با ادب خود به ما درس داد .

۱ واژه ی مشتق دو واژه ی جداگانه

۳-

خشم + گین ← خشمگین سهم + گین ← سهمگین گوش + ه ← گوشه

لب + ه ← لبه چشم + ه ← چشمه تیغ + ه ← تیغه

نا + بینا ← نابینا نا + شنوا ← ناشنوا نا + دان ← نادان

۴-

مان : سازمان ، گفتمان ، یادمان ، ساختمان

کده : دانشکده ، دهکده ، هنرکده ، میکده ، ماتمکده ، آتشدکده ، بتکده

ناک : دردناک ، سوزناک ، سهمناک ، وحشتناک ، خطرناک ، نمناک ، غمناک

سار: چشمه سار ، کوهسار، شاخسار، خاکسار

وش : پریوش ، مهوش ، لاله وش (واژه ی سیاوش ، ساده است .)

دیس : طاقدیس ، تندیس ، گلدیس ، ناودیس

۵ - پنج کلمه مثال بنویسید که فرآیند واجی کاهش در آن ها صورت گرفته باشد :

دست بند ← دسبند ، ماست بند ← ماس بند ، پستیچی ← پسچی ، امضاء ← امضا ، شیرافکن ← شیرفکن

۶- واژه های ساده : صبیعت ، مادر ، دامن

واژه های مرکب : فراموش کار ، سرگرم

واژه های مشتق : مرگب : یادآوری

فرآیند واجی کاهش

بیاموزیم

کاهش: در طول عمر یک زبان، برخی واج های کلمه اندک اندک «حذف» می شوند. به این فرآیند واجی «کاهش» می گویند. این پدیده گاه در واژگان خود زبان یا واژگان عاریتی (دخیل)، اتفاق می افتد؛ مثل:

۱) افتادن همزه پس از مصوت بلند «آ» در پایان واژه های عربی؛ مثل: انشاء ← انشا / املاء ← املا / اجراء ← اجرا / استثناء ← استثنا

۲) حذف واج «ت» و «د» در زنجیره ی گفتار وقتی آخرین واج یک هجا کشیده (چهار واجی) باشد؛ مثل:

دست بند = دس بند / قندشکن = قن شکن / درست = دُرُس / دستیار = دس یار.

۳) حذف همزه ی آغازی برخی از واژه ها در زنجیره ی گفتار؛ مثل: برآفتاد ← برفتاد؛ بازآمد ← بازامد؛

۴- حذف "و" معدوله فقط در تلفظ در واژه هایی مانند " خواهش ← خواهش / خواب ← خاب و..."

خود آزمایی درس بیست و یکم

۱- ایجاد ارتباط (برای انتقال پیام) : من درس خوانده ام / فردا مدرسه تعطیل است / دوست شما فردا از مسافرت می آید /

ایجاد ارتباط (برای حس همدلی و هم زبانی) : صبح بخیر / کمک می خواهید

محمل اندیشه : سنگ فاقد روح است / روح یک پدیده الهی است و اثبات آن تنها به یاری وحی ممکن است .

حدیث نفس : (خطاب به خود) باید امشب بروم / نباید بترسم / باید عجله کنم /

آفرینش ادبی : شکوفه ی دل با نسیم محبت ، گریبان چاک می کند / هرچه نباید دل بستگی را نشاید (هر جمله ادبی یک آفرینش ادبی ایجاد می کند)

گویند روی سرخ تو سعدی که زرد کرد / اکسیر عشق برسم افتاد و زر شد

۲- ایجاد ارتباط، به جهت انتقال پیام یا ایجاد حس هم زبانی و هم دلی در میان افراد یک جامعه زبانی

یا زیرا زبان یک پدیده قانون مند اجتماعی است که برای اطلاع رسانی ، ایجاد هم حسی ، هم زبانی و هم دلی به کار می رود .

۳- انسان تنها موجودی است که فکر می کند و سخن می گوید و از این طریق معلوم می شود بین فکر و زبان ارتباط عمیقی وجود دارد. زبان «تکیه گاه

اندیشه» است یعنی به خاطر وجود زبان است که انسان قادر به اندیشیدن است اگر انسان از زبان بی بهره بود نه می توانست تفکر کند و نه می توانست

علمی به دست آورد و نه می توانست علم خود را به دیگران منتقل کند . اغراق نیست اگر گفته شود بدون زبان حیات انسان بر روی زمین ناممکن بوده

است .

۴- علاوه بر صامت میانجی " ی " چه صامت های دیگری مشمول قاعده ی افزایش می شوند؟

واج های میانجی عبارتند از: (همه ی صامت های میانجی را می توان در کلمه ی «بوغاج کده» جمع کرد و به یاد سپرد.)

ی ← خدای من، آشنایان، جويا، گنجایش، جایمان، گوینده، می گویم، می گویم ، خدایی ،

و ← آهوان، بانوان (در کلماتی که صامت میانجی «و» دارند مثل ابرو ، بانو ، ... دو فرایند واجی داریم یکی ابدال ، دیگری افزایش)

گ ← ستارگان، هفتگی ، آلودگی ، پیوستگی ، خانوادگی ، مردانگی ، نویسندگی ، پرندگان ، بندگان ، بچگی ، بچگانه

ا = همزه ← خانه ای، نامه ات ، نکته ای

ج ← سبزیجات، ترشیجات

ک ← نیاکان، پلکان

د ← بدین (به این) ، بدان (به آن)

ه ← بهش

۲- افزایش: برای آسان شدن تلفظ، میان دو مصوت یک صامت اضافه می‌کنیم. این نوع فرآیند را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱- افزایش واجی فقط در تلفظ و گفتار؛ این شکل در صورتی است که واژه به مصوت /ای= /i/ ختم شده باشد؛ مثل:

خیابان= خیابان ← تلفظ = خی/بابان /سی/یاست= سییاست ← تلفظ = سی/یاست/کشتی — نوح= کشتی نوح ← تلفظ = کشتی ی نوح؛
قاضی — شهر= قاضی شهر ← تلفظ = قاضی ی شهر

نکته: حرف "ی" در این واژه‌ها و ترکیب‌ها هم به تنهایی نشان دهنده ی مصوت /ای= /i/ و هم صامت میانجی /ی= /y/ است.

۲- افزایش واجی در نوشتار و تلفظ؛ تمام کلماتی که واج یا صامت میانجی دارند؛ مثل: مقاله ای(ا) - هفتگی (گ) - خدای بزرگ (ی) و...

نکته ی ۱: اضافه شدن واج یا صامت میانجی میان دو مصوت، مهم‌ترین فرآیند واجی افزایش است.

نکته ی ۲: واج میانجی، صامتی است که در مرز دو تکواژ ظاهر می‌شود تا مانع از همنشینی دو مصوت گردد یا واج میانجی، صامتی است که در مرز دو تکواژ میان دو مصوت برای آسان شدن تلفظ اضافه می‌شود.

نکته ی ۳: واج‌های میانجی نه تکواژ هستند و نه واژه و فقط واج هستند؛ بنابراین این‌ها را در تکواژ نویسی و واژه نگاری نادیده می‌گیریم

خودآزمایی درس بیست و دوم

۱- تکلیف دانش آموزان است. ۲- تکلیف دانش آموزان است.

۳- الف) روی آوردن به ادبیات معاصر از اوایل دوره ی مشروطه آغاز شد.

ب) تم هنگام بازگشت به کلبه و طی ساعات کار همواره برای دل جوی کردن از ضعفا ونومیدان و تسلا بخشیدن به آن‌ها وسیله ای می‌یافت.
پ) محمد به پدرش می‌نازد-نازیدن به پدرش.

ت) محمد از درس نفرت دارد. نفرت از درس.

ج) دانش آموزان از امکانات تحصیلی خود استفاده می‌کنند. ← استفاده از امکانات

چ) به مدیر مدرسه مراجعه کردم. مراجعه به مدیر
ح) نگاهش لبریز از محبت است. لبریز از محبت

فرآیند واجی ابدال

بیاموزیم

ابدال:

برخی از واج‌هایی که در کنار هم قرار می‌گیرند، به دلیل هم‌نشینی، ویژگی‌های هم‌دیگر را می‌گیرند و یک‌سان می‌شوند. به این پدیده «ابدال» می‌گویند.

۱) ابدال در مصوت‌ها:

اول: تلفظ «ب» پیشین در واژه‌های بُرو، بُدو به صورت «ب» به علت وجود مصوت «و»؛ در حالی که «ب» پیشین در فعل‌های امر، معمولاً «ب» تلفظ می‌شود؛ بنشین، بزن، بگیر. (تبدیل "ب" به "ب")

دوم: تلفظ «ن» پیشین در واژه‌های نمی‌رود، نمی‌رفت، نمی‌آید، نمی‌نشینند به صورت «ن» به علت وجود مصوت «ی»، در حالی که «ن» پیشین در سایر ساخت‌ها «ن» تلفظ می‌شود: نرفت، نگفت، نشنیده است، نیامد. (تبدیل "ن" به "ن")

توجه: در گذشته‌ی زبان فارسی نیز این تغییر (ابدال) در حوزه‌ی زیر، اتفاق افتاده است:

واج پایانی «ه» به «ه» بدل شده است. تلفظ قدیم: نامه ← تلفظ جدید: نامه / تلفظ قدیم: خانه ← تلفظ جدید: خانه
تلفظ قدیم: همسایه ← تلفظ جدید: همسایه.

۲) ابدال در صامت‌ها:

۱- هرگاه دو واج «ن + ب» بی‌فاصله در کنار هم قرار گیرند، واج «ن» به «م» تبدیل می‌شود؛ مانند:

منبر ← ممبر / سنبل ← سمبل / شنبه ← شمبه.

۲- هرگاه دو واج / ج + ت «بی‌فاصله در کنار هم قرار گیرند واج "ج" به "ش" تبدیل می‌شود؛ مانند:

اجتماع ← اشتماع / پنج تا ← پنش تا

توجه: ابدال گاه نمود نوشتاری نیز می‌یابد:

۱- در کلمات فارسی: سپید = سفید؛ پیل = فیل / پارس = فارس (ابدال در صامت)

۲- در کلمات عربی: لکن = لیکن (ابدال در مصوت)

* تمام کلمات **ممال** مشمول فرایند واجی ابدال هستند. مثل سلاح = سلیح / مهمماز = مهمیز / مزاح = مزیح / حساب = حسیب / لکن = لیکن
* تبدیل مصوت «ا» به مصوت «ی» بعضی از واژه‌های عربی رایج در زبان فارسی را «**ممال**» می‌گویند.

درس بیست و چهارم

فعالیت ۱

۱- بن ماضی وند+ بن ماضی: داد و ستد، زدو خورد، نشست و برخاست، دیدو بازدید، رفت و آمد، گفت و شنید

۲- بن مضارع + وند+ بن مضارع: گیرو دار، پرس و جو، خواب و خور

۳- بن ماضی + وند + بن مضارع: پخت و پز، زدو بند، گفت و گو، خرید و فروش

فعالیت ۳

برای شناخت نوع کلمه باید به کاربرد واژه در جمله توجه کنید.

ناهماهنگی ← اسم	ناراحتی ← اسم	بی نظمی ← اسم	ناشکیبا ← صفت - قید
نیافتنی ← صفت	نخواندنی ← صفت	نسنجیده ← صفت - قید	بی ادبی ← اسم
هماوازی ← اسم	کشتارگاه ← اسم	ناشکری ← اسم	دانشگاه ← اسم
بی مسئولیتی ← اسم	همکاری ← اسم	ناشنوایی ← اسم	ستایشگری ← اسم
توانگری ← اسم	نابینایی ← اسم	ناخوانا ← صفت - قید	همرهی ← اسم

فعالیت ۲

واژه	ملاک نحوی	نوع دستوری
سراسر	۱- سراسر کوه سبز بود (اسم = نهاد) ۲- کوه سراسر پوشیده از برف بود (قید)	قیدمشترک با اسم
سرتا پا	۱- سرتاپای او را نگاه می‌کرد (اسم = مفعول) ۲- محمد سرتاپا شادی است (= قید)	قیدمشترک با اسم
دوشادوش	او دوشادوش ما بود (اسم = مسند) ۲- محمد دوشادوش ما می‌آمد (= قید)	قیدمشترک با اسم
دست به دست	این جزوه در کلاس دست به دست می‌شد (قید مختص)	قید مختص
تخت خواب	تخت خواب محمد راحت بود (اسم = نهاد)	اسم
رخت خواب	رخت خواب محمد راحت بود (اسم = نهاد)	اسم
مالامال	سینه‌ی مالامال از درد حافظ در شعرش آشکار است. (صفت)	صفت
قدم به قدم	۱- آن‌ها قدم به قدم هم حرکت می‌کردند (= قید) ۲- حرکت قدم به قدم او زیبا بود (صفت)	صفت
گوش به زنگ	۱- فردی گوش به زنگ بود (صفت) ۲- ما گوش به زنگ حرکت کردیم (= قید)	قیدمشترک با صفت
شانه به سر	شانه به سر پرندۀ ی زیبایی است (اسم = نهاد)	اسم
دست به عصا	۱- او دست به عصا حرکت کرد (= قید) ۲- حرکت دست به عصا او را می‌پسندم (صفت)	قیدمشترک با صفت
رنگ به رنگ	پیراهن رنگ به رنگ او زیباست. (صفت)	صفت
کشت و کشتار	کشت و کشتار در جهان بسیار زیاد است. (اسم = نهاد)	اسم
آموزش و پرورش	آموزش و پرورش از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. (اسم = نهاد)	اسم
رو به رو	۱- به ساختمان رو به رو نگاه می‌کرد (صفت) ۲- او رو به روی من نشست. (= قید)	قیدمشترک با صفت
برابر	۱- دوعدد برابر رادرنظر بگیرد. (صفت) ۲- آن‌ها برابرم نشستند (= قید)	قیدمشترک با صفت
قلم به دست	۱- افراد قلم به دست آگاهی دهنده هستند (صفت) ۲- محمد قلم به دست آمد. (= قید)	قیدمشترک با صفت
مرگ و میر	مرگ و میر در جامعه زیاد است. (اسم = نهاد)	اسم

ادغام: دو حرف همجنس «د» در «قنددان» به دلیل نزدیکی به هم، برای سهولت تلفظ در یکدیگر ادغام شده‌اند. هم‌چنین است «د» و «ت» در بتر و «ب» و «پ» در شبیره: قنددان / قندان؛ بدتر / بتر؛ شب پره / شبیره.

نمونه سؤالات امتحان نهایی بخش املا و بیاموزیم

- پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه ۱۳۹۴ تاریخ امتحان ۱۸ / ۳ / ۱۳۹۴**
- ۲۴- در کدام یک از بیت های زیر، واژه های «هم آوا» دیده می شود؟ ۰/۲۵
- الف) تنگ است ما را خانه تنگ است ای برادر / بر جای ما بیگانه ننگ است ای برادر
- ب) بهرام که گور می گرفتی همه عمر / دیدی که چگونه گور بهرام گرفت
- ۲۵- در جمله زیر، یه واژه بیابید که در آن، صامت میانجی به کار رفته باشد. ۰/۲۵
- « معلم درس انشا از شاگردانش خواست نامه ای عاطفی به کودکان روستایی بنویسند. »
- ۲۶- حروف چین ها به فاصله حرف های یک واژه اصطلاحاً، «.....» می گویند. ۰/۲۵
- ۲۷- در مصراع « طلوع می کند آن آفتاب پنهانی »، از شیوه بلاغی استفاده شده است یا عادی؟ ۰/۲۵
- ۲۸- کدام یک از واژه های داخل کمانک، تلفظ معیار دارد؟ (هدیه - ثبات - وجدان - شمال) ۰/۲۵
- ۲۹- هر یک از فرایندهای واجی خواسته شده، در کدام یک از واژه های جمله زیر دیده می شود؟ ۰/۷۵
- « روز دوشنبه نمایش این گروه، زودتر اجرا نمی شود. »
- الف) ابدال در مصوت: ب) ادغام: پ) کاهش:

۳۰- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱

هزاهز و غریو - ابطال و القا - ذعارت و شرارت - سفر و حضر - صور و سیر - مصلوب الاراده - عبوس و زمخت - توابع و لواحق.

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه ۱۳۹۴ تاریخ امتحان ۱۸ / ۳ / ۱۳۹۴ پاسخ نامه

- ۲۴- ب) بهرام که گور ... ص ۲۵ ۰/۲۵
- ۲۵- نامه ای یا روستایی ص ۳۸ ۰/۲۵
- ۲۶- « نیم فاصله » یا « فاصله میان حرفی » ص ۵۸ ۰/۲۵
- ۲۷- بلاغی ص ۶۹ ۰/۲۵
- ۲۸- ثبات ص ۱۱۱ ۰/۲۵
- ۲۹- الف) نمی شود ب) زودتر پ) اجرا صص ۱۶۵ و ۱۷۴ و ۱۴۷ ۰/۷۵
- ۳۰- ابطال و القا؛ زعارت و شرارت؛ مسلوب الاراده؛ توابع و لواحق صص ۳۰ و ۷۴ و ۱۳۱ و ۱۷۰ ۱

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) نوبت شهریور ماه ۱۳۹۴ تاریخ امتحان: ۱۸ / ۶ / ۱۳۹۴ سؤالات

- ۲۳- در کدام یک از بیت های زیر، واژه های «هم آوا» دیده می شود؟ ۰/۲۵
- الف) هین سخن تازه بگو تا دو جهان تازه شود / وارهد از حد جهان بی حد و اندازه شود
- ب) خرامان بشد سوی آب روان / چنان چون شده باز جوید روان
- ۲۴- در بیت زیر، از شیوه بلاغی استفاده شده است یا عادی؟ ۰/۲۵
- بی وفا نگار من، می کند به کار من / خنده های زیر لب، عشوه های پنهانی
- ۲۵- کدام واژه داخل کمانک، نیاز به تشدید دارد؟ (تسلیت - مشقت - عادی - قضات) ۰/۲۵
- ۲۶- کدام یک از واژه های داخل کمانک، تلفظ معیار دارد؟ (نخست - گمان - تلاوت - ثبات) ۰/۲۵
- ۲۷- مفهوم «ان» را در هر یک از واژه های زیر بنویسید. ۰/۵
- الف) کوهان: ب) پاییزان:
- ۲۸- در هر یک از واژه های زیر، کدام یک از فرایندهای واجی دیده می شود؟ ۰/۵
- الف) شب پره: ب) اجرا:

۲۹- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱
نغز و دلکش - چاق و ثمین - تیره و بی فروغ - ثانی و آهستگی - تذرو کنسته - ثواب و مصلحت - چارغ و پاتابه - طوع رغبت .

(پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۲۳- ب (خرامان بشد سوی ...) ص ۲۵ ۰/۲۵

۲۴- بلاغی ص ۶۹ ۰/۲۵

۲۵- مشقت ص ۹۲ ۰/۲۵

۲۶- ثبات ص ۱۱۱ ۰/۲۵

۲۷- الف (مانند) شباهت (ب) هنگام (زمان) ص ۴۵ ۰/۵

۲۸- الف (ادغام (ب) کاهش صص ۱۷۴ و ۱۴۷ ۰/۵

۲۹- چاق و سمین ؛ تیره و بی فروغ صواب و مصلحت ؛ چارق و پاتابه صص ۳۰ و ۷۴ و ۱۳۱ و ۱۷۰ ۱

(پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه سال ۱۳۹۳ تاریخ امتحان ۱۲ / ۳ / ۱۳۹۳ سؤالات

۲۶- در جمله ی زیر، واژه های مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۰/۲۵

« آن ها در خانه ی (استجاره ای - استیجاری) زندگی می کنند. »

۲۷- در بیت زیر، از شیوه ی بلاغی استفاده شده است یا عادی ؟ ۰/۲۵

« دریاب کنون که نعمتت هست به دست کاین دولت و ملک می رود دست به دست »

۲۸- در کدام یک از واژه های داخل کمانک ، صامت میانجی به کار نرفته است؟ (تشنگان - نیاکان - گنجشکان - پلکان) ۰/۲۵

۲۹- در کدام یک از واژه های داخل کمانک ، فرایند واجی « ابدال در مصوت » صورت نمی گیرد؟

(برو - نمی رود - نرفت - نمی رفت) ۰/۲۵

۳۰- تلفظ معیار را از داخل کمانک انتخاب کنید. (بُقاع - کرامت - جرگه - وُجدان) ۰/۲۵

۳۱- کدام یک از واژه های دخیل عربی داخل کمانک ، بی نشان است؟ (لذا - الان - تالیف - البته) ۰/۲۵

۳۲- در جمله ی « آیا روز شنبه نمایش نامه ی کمدی، زودتر اجرا نمی شود؟ » فرایندهای واجی خواسته شده را بنویسید. ۰/۵

الف- کاهش: (ب) ادغام:

۳۳- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱

وحله ی اول - اجر و ثواب - سیره و مقازی - طاعن و ستیزه جو - معونت و مظاهرت - بوع متبوع - مالیات مستقلات - قالب تمثیل .

(پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۲۶- استیجاری ۰/۲۵

۲۷- بلاغی ۰/۲۵

۲۸- گنجشکان ۰/۲۵

۲۹- نرفت ۰/۲۵

۳۰- جرگه ۰/۲۵

۳۱- تالیف ۰/۲۵

۳۲- الف (اجرا (ب) زودتر ۰/۵

۳۳- وهله ی اول ؛ سیره و مغازی ؛ بوی مطبوع ؛ مالیات مستغلات ۱

(پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) شهریور ماه ۱۳۹۳ تاریخ امتحان ۵ / ۶ / ۱۳۹۳ سؤالات

۲۳- در کدام یک از واژه های داخل کمانک ، صامت میانجی به کار نرفته است؟ (هماهنگی - هفتگی - تشنگی - پختگی) ۰/۲۵

۲۴- در کدام یک از واژه های داخل کمانک ، « ان » مفهوم متفاوتی دارد؟ (درختان - سواران - گیاهان - بهاران) ۰/۲۵

۲۵- حفظ فاصله ی میان واژه ای نشانه ی واژه هاست. ۰/۲۵

۲۶- در جمله ی زیر، واژه ی مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۰/۲۵

« بچه ها به او (احسن - احسنت) می گفتند. »

۲۷- در عبارت « الهی ، ترسانم از بدی خود . » ، از شیوه ی بلاغی استفاده شده است یا عادی؟ ۰/۲۵

- ۲۸- در کدام گزیننه، املائی همه ی واژه ها نادرست است؟ ۲۵/۰
 الف) بحبوحه - ازدحام - زادولد
 ب) بُرْهه - توجیه - انطباط
 پ) ترجیه - مزبور - هَرَس کردن
 ت) زادبوم - وحله - موجّه
- ۲۹- کدام یک از واژه های داخل کمانک، نیاز به تشدید دارد؟ (شفقت - قضات - مشقت - علی حده) ۲۵/۰
 ۳۰- در واژه ی « شنبه » کدام فرایند واجی اتفاق می افتد؟ ۲۵/۰
 ۳۱- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املائی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱
 تحجر و غرور - حیلّه و قدر - اشتهای زایدلوصف - فراست و زیرکی - اطراق و توقف - به زودی و عن قریب - غیه و فریاد - مضیق حیات.

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۲۳- هماهنگی صص ۳۷ و ۳۸ ۲۵/۰
 ۲۴- بهاران صص ۴۴ و ۴۵ ۲۵/۰
 ۲۵- استقلال ص ۵۷ ۲۵/۰
 ۲۶- احسنت ص ۵۱ ۲۵/۰
 ۲۷- بلاغی ص ۶۹ ۲۵/۰
 ۲۸- الف) بحبوحه - ازدحام - زادولد) صص ۸۴ و ۸۵ ۲۵/۰
 ۲۹- مشقت صص ۹۱ و ۹۲ ۵/۰
 ۳۰- ابدال صص ۱۶۵ و ۱۶۶ ۱
 ۳۱- حیلّه و غدر ص ۳۰؛ اشتهای زایدلوصف ص ۷۴؛ اتراق و توقف ص ۱۳۰؛ قیه و فریاد ص ۱۷۰
- پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه ۱۳۹۳ تاریخ امتحان: ۹ / ۱۰ / ۱۳۹۳** سوالات

- ۲۰- در عبارت « بزرگ مردی بود خواجه نظام الملک » از شیوه بلاغی استفاده شده است یا عادی؟ ۲۵/۰
 ۲۱- در هر یک از واژه های زیر، صامت میانجی را مشخص کنید. ۵/۰
 الف) سبزیجات: ب) گیسوان:
 ۲۲- در هر یک از واژه های زیر « ان » چه مفهومی دارد؟ ۵/۰
 الف) گیاهان: ب) کیلان:
 ۲۳- در هر یک از واژه های زیر کدام فرایند واجی اتفاق می افتد؟ ۷۵/۰
 الف) اجرا: ب) شب پره:
 پ) خانه:

- ۲۴- در گروه کلمات زیر چهار غلط املائی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱
 مگاک زمین - حایل و ترسناک - طائن و ستیزه جو - سیاق مطلب - خوش و نزه - ثواب و مصلحت - مدح و ذم - غالب تمثیل.

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۲۰- بلاغی ص ۶۹ ۲۵/۰
 ۲۱- الف) ج ب) و ص ۳۸ ۵/۰
 ۲۲- الف) جمع ب) مکان ص ۴۵ ۵/۰
 ۲۳- الف) کاهش ب) ادغام پ) ابدال صص ۱۴۷ و ۱۷۴ و ۱۶۶ ۷۵/۰
 ۲۴- هایل و ترسناک ص ۳۰؛ طاعن و ستیزه جو ص ۷۴؛ صواب و مصلحت ص ۱۳۰؛ قالب تمثیل ص ۱۷۰ ۱
- پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) شهریور ماه ۱۳۹۲ تاریخ امتحان ۱۸ / ۶ / ۱۳۹۲** سوالات

- ۲۰- کدام نشانه ی جمع در شعر و نثر ادبی کاربرد دارد؟ (ها- ان) ۲۵/۰
 ۲۱- کدام واژه ی داخل کمانک، دو تلفظی نیست؟ (مهربان - روزگار - مستمند - هوشمند) ۲۵/۰
 ۲۲- مفهوم « ان » در واژه ی « کوهان » چیست؟ ۲۵/۰
 ۲۳- کدام یک از واژه های داخل کمانک، دخیل بی نشان است؟ (القصّه - شخصا - تصحیح - من جمله) ۲۵/۰
 ۲۴- جمله ی زیر بر اساس شیوه ی بلاغی است یا عادی؟ ۲۵/۰
 « بزرگ مردی بود خواجه نظام الملک »

- ۲۵- در واژه ی « پلکان » صامت میانجی کدام است؟ ۰/۲۵
- ۲۶- در کدام یک از واژه های داخل کمانک، فرایند واجی « ابدال در صامت » صورت می گیرد؟ ۰/۲۵
(سنبل - برو - خانه - بنشین)
- ۲۷- در کدام یک از واژه های داخل کمانک، فرایند واجی « ادغام » صورت می گیرد؟ ۰/۲۵
(اجرا - قندشکن - برافتاد - بدتر)
- ۲۸- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱
هایل و ترسناک - گماشته و منسوب - تیره و بی فروغ - خالیگر دربار - قالب نمادین - تاثیرگذار و تاثیرپذیر - گرفتن غرامت - مواحب خداداد.

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۲۰- ان ۰/۲۵

۲۱- هوشمند ۰/۲۵

۲۲- مانند (شباهت) ۰/۲۵

۲۳- تصحیح ۰/۲۵

۲۴- بلاغی ۰/۲۵

۲۵- ک ۰/۲۵

۲۶- سنبل ۰/۲۵

۲۷- بدتر ۰/۲۵

۲۸- گماشته و منسوب ؛ خوالیگر دربار ؛ تاثیرگذار و تاثیرپذیر ؛ مواهب خداداد ۱

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه ۱۳۹۲ تاریخ امتحان: ۱۸ / ۱۰ / ۱۳۹۲ سؤالات

۲۴- کدام یک از نشانه های جمع فارسی داخل کمانک کاربرد بیشتری دارد؟ (ها - ان) ۰/۲۵

۲۵- در شعر زیر از شیوه ی بلاغی استفاده شده است یا عادی ؟ ۰/۲۵

« به شکوفه ها به باران / برسان سلام ما را »

۲۶- در واژه ی « بانوان » صامت میانجی کدام است؟ ۰/۲۵

۲۷- در کدام یک از واژه های داخل کمانک ، فرایند واجی « ابدال در مصوت » صورت می گیرد؟ (منبر - نامه - اجتماع) ۰/۲۵

۲۸- در واژه ی « دست بند » کدام « فرایند واجی » صورت می گیرد؟ ۰/۲۵

۲۹- در هر یک از موارد زیر واژه ی مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) رفتار والدین در تربیت فرزندان تأثیری (فوق العاده - فوق العاده) دارد. ۰/۲۵

ب) به خاطر این فداکاری، همه ی دانش آموزان به او (احسن - احسنت) گفتند. ۰/۲۵

پ) افزایش جمعیت کشورها تابع مستقیمی از (زاد و ولد - زاد ولد) است. ۰/۲۵

۳۰- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱

ابطال و القا - موانست و هم نشینی - اشائه و ترویج - خوالیگر دربار - سستی و اهمال - بوع متبوع - غیه و فریاد - مدع و دم.

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۲۴- ها ۰/۲۵

۲۵- بلاغی ۰/۲۵

۲۶- « و » ۰/۲۵

۲۷- نامه ۰/۲۵

۲۸- کاهش ۰/۲۵

۲۹- الف) فوق العاده ب) احسنت پ) زاد ولد ۰/۲۵

۳۰- ابطال و القا ؛ اشاعه و ترویج ؛ بوی مطبوع ؛ قیه و فریاد ۱

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه سال ۱۳۹۱ تاریخ امتحان ۸ / ۳ / ۱۳۹۱ سؤالات

۱۹- واژه ی مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۰/۲۵

در گلستان سعدی سخنان و دلکش فراوان است. (نغز - نقض)

۲۰- کدام یک از واژه های زیر به تشدید نیاز دارد؟ ۰/۲۵

(شفقت - فوق العاده - مشقت - قضات)

۲۱- در کدام گزینه همه ی واژه ها با تلفظ « معیار » نوشته شده اند؟ ۰/۲۵

الف) جَرگه - هَدیه - ثَبات

ب) گَواه - وُجدان - بُقاع

پ) عِمران - شِمال - چِنان

ت) شَباهت - نِمونه - نُقاط

۲۲- در عبارت زیر ، کدام واژه ها واج « میانجی » دارند؟ ۰/۵

« حفظ هماهنگی در جامعه ، نکته ای است که نیاکان ما بر آن تاکید داشتند. »

۲۳- با توجه به جمله ی زیر « فرایندهای واجی » خواسته شده را بنویسید. ۰/۷۵

« روز سه شنبه، دوست عزیزم برای تمرین درس های املا و انشا به خانه ی ما می آید. »

الف) کاهش: (ب) ابدال در مصوت: (پ) ابدال در صامت:

۲۴- در گروه کلمات زر ، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱

گزاردن نعمت - محمل و بیهوده - خبری رنگ - غدار و فریفتگار - وقیبت و بدگویی - غایت القصوای مقصود - معادل و هم طراز - عتاب و

خطاب - مکاس و چانه زدن - غیبه و فریاد - بطالت و بیهودگی - اجر و صواب .

(پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۱۹- نغز ۰/۲۵

۲۰- مشقت ۰/۲۵

۲۱- الف (جَرگه - هَدیه - ثَبات) ۰/۲۵

۲۲- نکته ای نیاکان ۰/۵

۲۳- الف) املا یا انشا (ب) خانه (پ) سه شنبه ۰/۷۵

۲۴- مهمل و بیهوده ؛ وقیعت و بدگویی ؛ قیه و فریاد ؛ اجر و ثواب ؛ ۱

(پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) شهریور ماه سال ۱۳۹۱ تاریخ امتحان : ۱۳۹۱ / ۶ / ۲۳ سؤالات

۱۹- واج « گ » در کدام واژه « میانجی » نیست؟ ۰/۲۵

الف) هماهنگی (ب) بچگانه (پ) گرسنگان (ت) پختگی

۲۰- جمله ی « الهی، ترسانم از بدی خود » به شیوه ی عادی نوشته شده است یا بلاغی ؟ ۰/۲۵

۲۱- واژه ی مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۰/۲۵

« در این از زمان، وظیفه ی هر انسانی کمک به هم نوعان است. » (بُرچه - بُرّه)

۲۲- کدام واژه ، دو تلفظی نیست؟ ۰/۲۵

الف) مستمند (ب) رایگانی (پ) مهربان (ت) هوشمند

۲۳- مفهوم « ان » را در هر یک از واژه های زیر بنویسید. ۰/۵

الف) بهاران: (ب) کوهان:

۲۴- با توجه به جمله ی زیر « فرایندهای واجی » خواسته شده را بنویسید. ۰/۵

« کاش زودتر از نیازمندان دست گیری کنیم. »

الف) کاهش: (ب) ادغام:

۲۵- در گروه کلمات زیر ، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱

فرط استیصال - اوامر و نواهی - لمحّه و لحظه - طائن و ستیزه جو - صیادت و بزرگی - قسم مغلظه - مالیات مستقلّات - حوزه ی عرفان.

(پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۱۹- الف (هماهنگی) ۰/۲۵

۲۰- شیوه ی بلاغی ۰/۲۵

۲۱- بُرّه ۰/۲۵

۲۲- ت (هوشمند) ۰/۲۵

۲۳- الف) زمان یا هنگام (ب) شباهت ۰/۵

۲۴- الف) دست گیری (ب) زودتر ۰/۵

۲۵- اوامر و نواهی ؛ طاعن و ستیزه جو ؛ سیادت و بزرگی ؛ مالیات و مستغلات ۱

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه سال ۱۳۹۱ تاریخ امتحان ۱۱ / ۱۰ / ۱۳۹۱

سؤالات

۱۷- واژه های مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.

الف) عده ای با خرید نان بیش از حد (افراط - تفریط) می کنند. ۰/۲۵

ب) معلم ، پس از بررسی پژوهش دانش آموزانش به آن ها (احسن - احسنت) گفت. ۰/۲۵

۱۸- شکل درست همزه / ا / را در کلمه ی « اشم - ا / زاز » بنویسید. ۰/۲۵

۱۹- کدام واژه واج « میانجی » ندارد؟ (نیاکان گنجشکان پلکان) ۰/۲۵

۲۰- در کدام واژه مفهوم « ان » متفاوت است؟ (گیاهان - پاییزان - سواران - آشنایان) ۰/۲۵

۲۱- از میان واژه های داخل کمانک برای هر یک از « فرایندهای واجی » خواسته شده یک نمونه بنویسید. ۰/۷۵

(شب پره - نمی شنید - برافتاد - انبساط - قندشکن - بدتر)

الف) کاهش ؛ (ب) ادغام ؛ (پ) ابدال :

۲۲- در گروه کلمات زیر ، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱

ربّ النوع وجاهت - مکاس و چانه زدن - ترقی و انتساب - چاق و ثمین - منبع و منشا - ظلمانی و موهش - اشتهای زایدالوصف - خالیگر دربار.

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۱۷- الف) افراط (ب) احسنت ۰/۵

۱۸- اشمزاز ۰/۲۵

۱۹- گنجشکان ۰/۲۵

۲۰- پاییزان ۰/۲۵

۲۱- الف) برافتاد، یاقندشکن (ب) شب پره، یا بدتر (پ) نمی شنید، یا انبساط ۰/۷۵

۲۲- ترقی و انتصاب ؛ چاق و سمین ؛ ظلمانی و موحش ؛ خوالگیر دربار ۱

پ) املا و بیاموزیم خرداد ماه سال ۱۳۹۰ تاریخ امتحان : ۲۳ / ۳ / ۱۳۹۰

سؤالات

۲۳- واژه های « روزگار » و « باغبان » از نظر تلفظ چه وجه اشتراکی دارند؟ ۰/۲۵

۲۴- در جمله ی زیر در کدام واژه واج میانجی وجود دارد؟ ۰/۲۵

« پلنگان باغ وحش، در هنگام غروب به آواز گنجشکانی که بر پلکان می نشینند، گوش فرا می دهند. »

۲۵- کدام یک از واژه های داخل کمانک، جمع مکسر واژه ی « قاضی » است؟ (الف - قضات ، ب- قضات) ۰/۲۵

۲۶- مصراع زیر به شیوه ی بلاغی ساخته شده است یا به شیوه ی عادی ؟ ۰/۲۵

« بخواهد هم از تو پدر کین من »

۲۷- مفهوم و کاربرد تکواژ « ان » در کدام واژه متفاوت است؟ ۰/۲۵

(یاران - سواران - پاییزان - گیاهان)

۲۸- در عبارت زیر هر یک از فرایندهای واجی خواسته شده در کدام واژه ها دیده می شود؟ ۰/۷۵

الف) ابدال ؛ (ب) کاهش ؛ (پ) ادغام :

۲۹- در گروه کلمات زر، چهار غلط املایی به کار رفته است، درست هر یک را بنویسید. ۱

حوضه ی آبریز - معونت و مظاهرت - ثعبه و سوراخ - چارق و پاتابه - مقام مطبوع - حطام دنیا - اضغاث احلام - لعامت و پستی - تحلیل قوا

- غنا و قداست - مضیق حیات - مالیات مستقلات

پ) املا و بیاموزیم پاسخ نامه

۲۳- هر دو واژه ، دو تلفظی هستند. ۰/۲۵

۲۴- پلکان ۰/۲۵

۲۵- قضات (الف) ۲۵/۰

۲۶- شیوه ی بلاغی ۲۵/۰

۲۷- پاییزان ۲۵/۰

۲۸- الف (خانه؛ ب) اجرا؛ پ) زودتر ۷۵/۰

۲۹- ثقبه؛ متبوع؛ لئامت؛ مستغلات ۱

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) شهریور ماه سال ۱۳۹۰ تاریخ امتحان: ۱۷ / ۶ / ۱۳۹۰ سؤالات

۱۹- کدام یک از واژه های زیر واج میانجی ندارد؟ ۲۵/۰

(نیاکان - نکته ای - بزرگان - گیسوان)

۲۰- کدام یک از واژه های زیر تشدید دارد؟ ۲۵/۰

(تهنیت - علی حده - مشقت - عادی)

۲۱- بیت زیر به شیوه ی بلاغی ساخته شده است یا به شیوه ی عادی؟ ۲۵/۰

« گرت همواره باید کامکاری ز مور آموز رسم بردباری »

۲۲- دو واژه ی « هم آوا » مثال بزنید که از نظر شکل نوشتار و گفتار یکسان باشند. ۵/۰

۲۳- در عبارت زیر هر یک از فرایندهای واجی خواسته شده در کدام واژه دیده می شود؟ ۷۵/۰

« مریم روز دوشنبه زودتر از دوستش برای خریدن دست بند به بازار می رود. »

الف) ادغام؛ ب) کاهش؛ پ) ابدال:

۲۴- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املایی به کار رفته است، درست هر یک را بنویسید. ۱

مهمل و بیهوده - اصل و نصب - چاق و سمین - طائن و ستیزه جو - لمحہ و لحظه - سطوت سلطنت - قنا و قداست - ظلمانی و موحش -

شخص مسلوب الاراده - غیه و فریاد - آب های تحت الارضی - بحبوحه ی حمله

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۱۹- بزرگان ۲۵/۰

۲۰- مشقت ۲۵/۰

۲۱- شیوه ی بلاغی ۲۵/۰

۲۲- گور (گورخر)؛ گور (قبر) یا روان (روح)؛ روان (جاری) (به هر مثال درست دیگر نیز نمره تعلق می گیرد) ۵/۰

۲۳- الف) زودتر ب) دست بند پ) دوشنبه ۷۵/۰

۲۴- اصل و نسب طاعن و ستیزه جو غنا و قداست قیه و فریاد ۱

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه سال ۱۳۹۰ تاریخ امتحان ۲۶ / ۱۰ / ۱۳۹۰ سؤالات

۱۷- واژه هایی را که از نظر شکل نوشتاری متفاوت ولی از نظر تلفظ یکسان هستند، واژه های می نامند. ۲۵/۰

۱۸- کدام یک از واژه های زیر واج میانجی ندارد؟ ۲۵/۰ « بانوان - پلکان - نوزادان - رویایی »

۱۹- کدام یک از نشانه های جمع فارسی زیر، معمولاً در شعر و نثر ادبی کاربرد دارد؟ ۲۵/۰ الف) « ان » ب) « ها »

۲۰- واژه ی مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید. ۲۵/۰

« با بررسی قافیه می توان قالب شعر را (به ساده گی - به سادگی) تشخیص داد. »

۲۱- چرا شیوه ی بیان جمله ی زیر بلاغی است؟ ۲۵/۰ « بزرگ مردی بود خواجه نظام الملک. »

۲۲- در هر یک از واژه های زیر کدام فرایند واجی دیده می شود؟ ۷۵/۰

الف) نمی شنوم؛ ب) برافتاد؛ پ) بدتر:

۲۳- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املایی وجود دارد، درست هر یک را بنویسید. ۱

هزاهز و غریو - حیلہ و قدر - مؤانست و هم نشینی - فرقت و جدایی - فراصت و زیرکی - خوالیگر دربار - تاثیرگذار و تاثیرپذیر - معونت و

مظاهرت - حبوط و صعود - تالو ستارگان - تفرس و جست و جو - حوضه ی عرفان.

پ) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۱۷- هم آوا ۰/۲۵

۱۸- نوزادان ۰/۲۵

۱۹- الف (ان) ۰/۲۵

۲۰- به سادگی ۰/۲۵

۲۱- زیرا مسند در آغاز جمله آمده است یا نهاد در پایان جمله آمده است. (جابه جایی اجزای جمله) ۰/۲۵

۲۲- الف) ابدال (ب) کاهش (پ) ادغام ۰/۷۵

۲۳- حلیه و غدر ؛ فراست و زیرکی ؛ هبوط و صعود ؛ حوزه ی عرفان ۱

ت- املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه سال ۱۳۸۹ تاریخ امتحان : ۱۱ / ۳ / ۱۳۸۹ سؤالات

۲۶- در عبارت زیر کدام واژه ی درون کمانک درست است؟ ۰/۲۵

« بنای رفیع و (معظم - معظم) منار جنبان اصفهان، نظر گردشگران را جلب نمود. »

۲۷- کاربرد شیوه ی بلاغی در نوشتار، پیش از آن که دستوری باشد، به نویسنده بستگی دارد. ۰/۲۵

۲۸- با توجه به عبارت زیر، به سؤالات داده شده پاسخ دهید.

« این نقاش هنرمند، در جنگل سرسبز گیلان، زاد و ولد آهوان را به تصویر کشیده است و در کنار این تصویر، نیلوفری سفید و صورتی دیده می شود. »

الف) کدام واژه غلط املائی دارد؟ ۰/۲۵

ب) نوع « ان » در « گیلان » چگونه است؟ ۰/۲۵

پ) یک واژه بیابید که در آن، « ابدال » صورت نوشتاری یافته است. ۰/۲۵

ت) یک واژه بیابید که صامت میانجی گرفته است: سپس صامت میانجی آن را مشخص کنید. ۰/۵

۲۹- در عبارت زیر دو غلط املائی به کار رفته است، درست هر یک را بنویسید. ۰/۵

« منت خدای را، عزوجل که طاعتش موجب غربت است و به شکراندرش مزید نعمت. هر نفسی که فرو می رود، مُمدّ حیات است و چون بر می آید، مُفروح ذات... یکی از صاحب دلان سر به جیب مراقبت فرو برده بود و در بهر مکاشفت مستغرق شده. »

۳۰- در گروه کلمات زیر، املائی سه واژه نادرست است، هر یک را تصحیح کنید. ۰/۷۵

تحلیل قوا - معونت و مظاهرت - ذولجلالی حق - خار و خاره - وصال و فراق - لمحّه و لحظه - سفر و حضر - مغولات و مفاهیم
دُرر و لالی - لثامت و پستی - مؤانست و هم نشینی - سور و سیر - علی آی حال

ت: املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۲۶- معظم ۰/۲۵

۲۷- سبک نگارش یا سبک ۰/۲۵

۲۸- الف) زاد و ولد (ب) مکان (پ) سفید ۱ / ۲۵

ت) آهوان و

۲۹- غربت --- قربت بهر --- بحر ۰/۵

۳۰- ذولجلالی --- ذوالجلالی مغولات --- مقولات سور --- صور ۰/۷۵

ت: املا و بیاموزیم (۳ نمره) شهریور ماه ۱۳۸۹ تاریخ امتحان : ۱۶ / ۶ / ۱۳۸۹ سؤالات

۲۴- چه عاملی در نوشته ی زیر منجر به شیوه ی بلاغی شده است؟ ۰/۲۵

به شکوفه ها به باران / برسان سلام ما را

۲۵- « فرآیند واجی » به کار رفته در عبارت زیر را بنویسید. ۰/۲۵

لطفا هر چه زودتر خود را برای مصاحبه آماده کنید.

۲۶- کدام یک از واژگان زیر دخیل بی نشان است؟ ۰/۲۵

الف) من جمله (ب) اتفاقا (پ) الان (ت) مقابله

۲۷- پسوند « ان » در هر یک از واژگان زیر بیانگر چه مفهومی است؟ ۵/۰+

الف) سحرگاهان (ب) سپاهان

۲۸- کدام یک از واژگان زیر به تشدید نیاز دارد؟ ۲۵/۰+

الف) شفقت (ب) تربیت

۲۹- در هر یک از گزینه های زیر، املائی کدام واژه صحیح است؟ ۵/۰+

الف) برهه - برحه (ب) توجیه - توجیح

۳۰- در گروه کلمات زیر املائی چهار واژه غلط نوشته شده است، صحیح هر یک را بنویسید. ۱

عتاب و خطاب - روزه ی فیروزه فام - تاثیرگذار و تاثیرپذیر - راقم ستور - غاشیه ی اسب - مالیات مستقلات - مدح و ذم - کهر و گزند - صعود

و سقوط - قرب الهی - اولوالابصار و روشن بینان - نگاه اعورانه

ت: املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۲۴- تقدیم متمم یا متمم در ابتدا ذکر شده است. ۲۵/۰+

۲۵- ادغام (در واژه ی زودتر) ۲۵/۰+

۲۶- ت) مقابله ۲۵/۰+

۲۷- الف) زمان (ب) مکان ۵/۰+

۲۸- ت) نشریه ۲۵/۰+

۲۹- الف) برهه (ب) توجیه ۵/۰+

۳۰- روزه --- روضه (ب) تاثیرگذار --- تاثیرگذار ۱

ستور --- سطور مستقلات --- مستقلات

سوالات

ت) املا و بیاموزیم دی ماه سال ۱۳۸۹ تاریخ امتحان: ۲۲ / ۱۰ / ۱۳۸۹

۲۶- با توجه به متن زیر به پرسش های داده شده پاسخ دهید.

« گل سنبل چونان کودکی مسرور بر روی شب پره لبخند می زند و خود را مدیون ابر سخاوتمند می داند و می خواهد بداند در باغچه ای که

زندگی در آن را ترجیه می دهد، چه می گذرد و با چه کسانی « م / ا / انست دارد. »

الف) در واژه ی « سنبل » کدام فرایند واجی به کار رفته است؟ ۲۵/۰+

ب) یک واژه بیابید که در آن فرایند واجی ادغام به کار رفته باشد. ۲۵/۰+

پ) نوع « ان » در « بهاران » به چه مفهومی اشاره دارد؟ ۲۵/۰+

ت) یک واژه بیابید که در آن صامت میانجی « ا » به کار رفته باشد. ۲۵/۰+

ث) چرا واژه ی « می خواهد » نامطابق املائی محسوب می شود؟ ۲۵/۰+

ج) یک غلط املائی بیابید و شکل درست آن را بنویسید. ۲۵/۰+

چ) شکل درست همزه / ا / را در کلمه ی « م / ا / انست » بنویسید. ۲۵/۰+

۲۷- با توجه به معنی داده شده، گزینه ی غلط را مشخص کنید. ۲۵/۰+

الف) شعر سخسته : شعر سنجیده و خوب (ب) تسویه : پاک کردن

(پ) نقض پیمان: شکستن پیمان (ت) احسن: نیکوتر

۲۸- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املائی به کار رفته است، درست هر یک را بنویسید. ۱

گماشته و منسوب - ثمین و گران بها - لمحہ و لحظه - قایت و فرجام - صدای مهزون - خطوات متقارب

فرزند صاحب فراست - غاشیه ی اسب - مرغوبیت کالا - درر و لعالی - ضیعتک حلال - صنعتک ظریف

ت) املا و بیاموزیم پاسخ نامه

۲۶- الف) ابدال ۱ / ۷۵

(ب) شب پره

(پ) هنگام ، (زمان) (لطفاً به هنگام تصحیح این سوال به توضیح زیرنویس توجه شود.)

(ت) باغچه ای

(ث) چون حرف « و » در این واژه تلفظ نمی شود.

ج) ترجیه : ترجیح

چ) « مؤانست »

۲۷- ب) تسویه ۰/۲۵

۲۸- منصوب غایت محزون لالی ۱

توجه: همکاران محترم ضمن عرض پوزش با توجه به نبودن کلمه بهاران در متن داده شده قسمت (پ) سوال ۲۶ حذف و بارم آن به سوال ۲۷ اضافه شود. ضمناً چنانچه دانش آموزی به قسمت (پ) سوال مذکور پاسخ درست داده باشد نمره لازم منظور شود و بارم سوال ۲۷ همان ۰/۲۵ لحاظ شود. (

ت: املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه سال ۱۳۸۸ تاریخ امتحان ۱۳ / ۳ / ۱۳۸۸ سؤالات

۳۰- در واژه ی « بهاران » ، « ان » بر چه مفهومی دلالت می کند؟ ۰/۲۵

۳۱- دلیل جابه جایی اجزای کلام در عبارت « الهی ، ترسانم از بدی خود » چیست ؟ ۰/۲۵

۳۲- در واژه ی « نکته ای » صامت میانجی کدام است؟ ۰/۲۵

۳۳- در جمله ی زیر تلفظ کدام یک از واژگان داخل کمانک، تلفظ معیار است؟ ۰/۲۵

توانایی فردوسی در سرودن (حماسه - حماسه) بر هیچ کس پوشیده نیست.

۳۴- در جمله ی زیر یک واژه بیابید که در آن ابدال در مصوت به وجود آمده باشد. ۰/۲۵

« من نمی دانم که چرا می گویند: اسب حیوان نجیبی است کیوتر زیباست ... » « سهراب سپهری »

۳۵- جمله ی زیر را ویرایش کنید. ۰/۲۵

« معلم با شنیدن پاسخ سنجیده ی دانش آموز به او احسن گفت »

۳۶- در عبارت زیر دو غلط املائی به کار رفت است: صحیح هر یک را بنویسید. ۰/۵

« چون ایشان حقوق مرا به طاعت و مناصحت بگزاردند و به معونت و مظاهرات ایشان از دست صیاد بجستم، مرا نیز از عهده ی لوازم ریاست بیرون باید آمد و موجب صیادت را به ادا رسانید. و می ترسم که اگر از گشادن عقده های من آغاز کنی، ملول شوی و بعضی از ایشان در بند بمانند و چون من بسته باشم، احوال جانب من جایز نشمیری. »

۳۷- در گروه کلمات زیر املائی چهار واژه غلط نوشته شده است ؛ صحیح هر یک را بنویسید. ۱

مار غاشیه - نرخ تصاعدی - کلمه ی محمل - خلع سلاح - تاثیرگذار و تاثیرپذیر - سبز و نغز - غلظت ابر - حوضه ی عرفان

مآخذ گونه گون - غالب تمثیل - خوالیگر دربار - عزل رئیس الوزرا

ت: املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۳۰- زمان ۰/۲۵

۳۱- تاثیر بیشتر کلام یا بیشتر شدن شیوایی کلام ۰/۲۵

۳۲- همزه « ا » ۰/۲۵

۳۳- حماسه ۰/۲۵

۳۴- نمی دانم ۰/۲۵

۳۵- معلم با شنیدن پاسخ سنجیده ی دانش آموز به او احسنت گفت . احسن --- احسنت ۰/۲۵

۳۶- صیادت --- سیادت احوال --- اهمال ۰/۵

۳۷- کلمه ی مهمل تاثیرگذار حوزه ی عرفان قالب تمثیل ۱

ت: املا و بیاموزیم (۳ نمره) شهریور ماه ۱۳۸۸ تاریخ امتحان ۳ / ۶ / ۱۳۸۸ سؤالات

۲۸- در گروه اسمی « زنبورهای عسل » کدام فرآیندهای واجی دیده می شود؟ ۰/۵

۲۹- انواع هم آوایی را در هر دسته از کلمات زیر بررسی کنید. ۱

الف) روان (= روح) ، روان (= جاری) ب) خویش (= خود) ، خویش (= گاو آهن)

۳۰- در عبارت زیر دو غلط املائی به کار رفته است، صحیح هر یک را بنویسید. ۰/۵

یک کیسه به پدر باید داد و یک کیسه به پسر، تا خویشتن را ضیعتگی هلال خرد و فراخ تر بتوانند زیست و ما حق این نعمت تندرستی که بازیافتیم، لختی گذارده باشیم. بسیار دعا کرد و گفت: « این صلت فخر است، پذیرفتم و باز دادم که مرا به کار نیست و قیامت سخت نزدیک است. ورز و بال این چه به کار آید؟ »

۳۱- در گروه کلمات زیر، املاهای چهار واژه غلط نوشته شده است، صحیح هر یک را بنویسید. ۱
غریضه ی حبّ ذات - سیره و مغازی - تائی و آهستگی - ستور کتاب - ثمین و گران بها - وجه شبه - حبوط و صعود - کلمه ی مهمل - قالب نمادین - خطوات متقارب - خلا سلاح - کهر و کوند - تفرّس و جست و جو

ت: املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۲۸- ابدال افزایش ۰/۵

۲۹- الف) واژه هایی که از نظر شکل نوشتار و گفتار یکسان هستند. ۱
ب) واژه هایی که از نظر نوشتاری متفاوت ولی از نظر گفتاری دارای تلفظ یکسان هستند.

۳۰- هلال --- حلال گذارده --- گزارده ۰/۵

۳۱- غریضه --- غریزه ستور --- سطور ۱

حبوط --- هبوط خلا --- خلع

ج) املا و بیاموزیم سوالات امتحانی هماهنگ کشوری خرداد ماه ۱۳۸۷ سوالات

۱- در جمله ی (مُفاد - مفاد) این کتاب (گواه - گواه) روزهای خوش سپری شده برنگارنده است.

الف) در واژه ی « مفاد » کدام تلفظ درست است؟ ب) تلفظ معیار واژه ی « گواه » کدام است؟

ج) در کدام واژه « فرآیند واجی » به کار رفته است؟ نوع فرآیند را بنویسید.

۲- با توجه به متن زیر به سوالات پاسخ دهید.

« عرابه ی زمان قرن ها چرخید و در هزاره و غریو چرخش خود، انسان های بوالهوس و غافل را جا گذاشت؛ لیکن در بامدادان این تمدن بزرگ، نیاکان ما با وجود مضیق حیاط با تالیف کتب به القای مفاهیم ارزشمند پرداختند و با توع و رغبت، با ساختن کتاب خانه ای بزرگ، آن را به یادگار به نسل های بعد منتقل کردند.»

الف) یک واژه ی « دو تلفظی » بیابید. ب) در کدام واژه فرآیند واجی ابدال، نمود نوشتاری یافته است؟

ج) « صامت میانجی » را در واژه ی نیاکان مشخص کنید. د) یک واژه بیابید که در آن پسوند « ان » بیانگر زمان باشد.

ه- در متن فوق چهار غلط املائی به کار رفته است، آنها را بیابید و صحیح هر یک را بنویسید.

ج) املا و بیاموزیم: پاسخ نامه

۱- الف) مُفاد ب) گواه ج) روزهای خوش فرآیند واجی افزایش

۲- الف) یادگار ب) لیکن ج) صامت میانجی: ک د) بامدادان

ه) عرابه --- ارابه بوالهوس --- بلهوس حیاط --- حیات توع --- طوع

ب) املا و بیاموزیم سوالات امتحانی هماهنگ کشوری شهریور ماه ۱۳۸۷ سوالات

۱- چه عاملی در شعر مقابل منجر به شیوه ی بلاغی شده است؟ « به شکوفها به باران / برسان سلام مارا »

۲- در بیت زیر تلفظ کدام واژه ی درون کمانک صحیح است؟

تورا در «ثبات / ثبات» عزم و اندیشه بی نظیر می دانم.

۳- در عبارت « کندوی زنبور عسل » کدام فرآیندهای واجی به کار رفته است؟

۴- در میان واژگان دخیل زیر، دو واژه ی دخیل بی نشان بیابید. من بعد - تشکیل - الآن - استنساخ - لذا - فعلا

۵- با توجه به معنای داده شده، املاهای واژگان غلط را اصلاح کنید.

الف) براعت: بیزاری ب) حایل: ترسناک ج) صواب: درست د) مستور: پوشیده

۶- در گروه کلمات زیر، چهار غلط املائی به کار رفته است، صحیح هر یک را بنویسید.

مؤونت و مظاهرت - قالب تمثیل - احمال و سستی - ستایشگر و ثناگو - سبحانه و تعالی - المؤمن مرآت المؤمن - مدح و ذم

بساط تحویه خطوات متقارب - حوزه ی عرفان

ب) املا و بیاموزیم:**پاسخ نامه**

- ۱- متمم مقدم شده است. یا تقدیم متمم ۲- ثبات
 ۳- ابدال و افزایش ۴- تشکل ، استنساخ
 ۵- برائت ، هایل

۶- مؤونت --- معونت ، احمال --- اهمال ، لمؤمن --- المؤمن ، تحویه --- تهویه

املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه سال ۱۳۸۷ تاریخ امتحان : ۹ / ۱۰ / ۱۳۸۷ سؤالات

- ۱- با توجه به جملات زیر به هر یک از سوالات داده شده پاسخ دهید.
 « باغبان این گلستان، تخم گل های سنبل را در زمین برافشاند و به انتظار شکفتن گل ها نشست. »
 الف) کدام واژه دو تلفظی است؟ (ب) یک صامت میانجی در متن فوق بیابید. ۰/۵
 ج) دو واژه بیابید که در آن فرآیند واجی صورت گرفته باشد سپس نوع فرآیند واجی هر یک را بنویسید. ۱
 ۲- در گروه کلمات زیر املائی کدام واژه ی داخل کمانک صحیح است؟ ۰/۵
 الف) گماشته و (منسوب - منصوب) (ب) (تانی - تعنی) و درنگ
 ۳- در گروه کلمات زیر املائی چهار واژه غلط است، صحیح هر یک را بنویسید. ۱
 فراق ملک - ذرع و پیمان - شهر خاف - اشاعه و ترویج - شخص مسلوب الاراده - تحف و هدایا - سستی و احمال - سفر و حضر مؤونت و مظاهرت

املا و بیاموزیم پاسخ نامه

- ۱- الف) باغبان (ب) « ی » در گل های سنبل
 ج) سنبل ابدال برافشاند کاهش یا گل های : افزایش
 ۲- الف) منصوب (ب) تانی
 ۳- فراغ ملک / شهر خواف / اهمال / معونت

ت) املا و بیاموزیم (۳ نمره) نوبت دوم خرداد ماه ۸۶ تاریخ امتحان ۲۱ / ۳ / ۱۳۸۶ سؤالات

- ۱- در دو جمله ی زیر املائی صحیح واژه های نادرست را بنویسید.
 الف- ادب عارفانه گاه در حوضه ی ادب تعلیمی می گنجد و گاه امیزه ی عقل و ذوق است که مضمون آن بیش تر مزمت دنیاست. ۰/۵
 ب- نخستین شباهت ناخواسته ی راغم این سطور با اغلب بزرگان در اختلاف نظر در تاریخ تولد است، اگرچه خانواده شهادت می دهند که بی شبهه شب دوازدهم فروردین به این جهان هبوت کردم. ۰/۵
 ۲- با توجه به معنی ، املائی کدام واژه ها صحیح است؟ ۰/۵
 برائت = برتری / مطبوع = خوشایند / حایل = ترسناک / مثابه = مانند
 ۳- با توجه به متن زیر پاسخ دهید:
 « روزی به باغبان پیر گفت باغچه ای در گیلان دارم، از تو می خواهم که هر چه زودتر به آن جا بروی تا روزگار پیری را در زاد و بوم خود به سر بری. »

- الف- واژه های « باغبان » و « روزگار » از نظر تلفظ چه وجه اشتراکی دارند؟ ۰/۲۵
 ب- چرا واژه ی « می خواهم » نامطابق املائی محسوب می شود؟ ۰/۲۵
 ج- نوع « ان » در « گیلان » به چه مفهومی اشاره دارد؟ ۰/۲۵
 د- در تلفظ کدام واژه فرآیند واجی « ادغام » پدید آمده است؟ ۰/۲۵
 ه- در واژه ی « باغچه ای » به صامت « ا » می گویند. ۰/۲۵
 و- یک غلط نگارشی در متن پیدا کنید. ۰/۲۵

ت) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- الف- حوضه : حوزه مزمت : مذمت ۱ ب- راغم : راقم هبوت : هبوط
 ۲- مطبوع = خوشایند مثابه = مانند ۰/۵
 ۳- الف- هر دو واژه دو تلفظی هستند. (دو یا سه هجایی هستند) . ۱ / ۵

ب- چون حرف « واو » در این واژه تلفظ نمی شود یا شکل املائی و آوایی این واژه متفاوت است.
ج- مکان یا محل استقرار
د- زودتر

ه- واج (صامت) میانجی

و- زاد و بوم

د) املا و بیاموزیم (۳ نمره) دوره تابستانی سال ۱۳۸۶ تاریخ امتحان : ۱۷ / ۶ / ۱۳۸۶ سؤالات

۱- در میان واژگان هم آوای زیر، واژه ی درست را انتخاب کنید. ۰/۲۵

« توانایی مولانا جلال الدین در (الف - القا) ی معنای بر هیچ کس پوشیده نیست. »

۲- کدام یک از واژگان دخیل زیر « بی نشان » است ؟ ۰/۲۵

الف) البته ب) لذا ج) فعلا د) تالیف

۳- دو فرآیند واجی به کار رفته در عبارت « خانه ی دوست » را نام ببرید. ۰/۵

۴- در هر یک از عبارات زیر غلط ها را بیابید و صحیح هر یک را بنویسید. ۱

الف) مادرم بعد از بررسی دارایی های خود با بانک ملی تصفیه حساب کرد.

ب) تهنیت بر پدرم که در تمام عمر با شفقت تمام به دیگران خدمت کرد.

۵- در هر یک از عبارات زیر یک غلط املائی بیابید و درست آن را بنویسید. ۱

الف) در هر سفری ما را از این بیارید تا صدقه ای که خواهیم کرد، هلال بی شبیهت باشد.

ب) حالی ثواب آن باشد که جمله به طریق تعاون قوتی کنید تا دام از جای برگیریم.

د) املا و بیاموزیم ۳ نمره پاسخ نامه

۱- القا

۲- د) تالیف

۳- افزایش ابدال

۴- الف) تصفیه صحیح آن : تسویه ب) شفقت صحیح آن شفقت

۵- الف) هلال ----- حلال ب) ثواب ----- صواب

د) املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه ۱۳۸۶ تاریخ امتحان ۷ / ۱۱ / ۱۳۸۶ سؤالات

۱- در هریک از اشعار زیر با توجه به معنای واژه های هم آوا، کاربرد کدام واژه درست است؟

الف- بیا که قصر (امل ، عمل) سخت سست بنیاد است. ۰/۲۵

ب- از محبت (خوارها ، خارها) گل می شود. ۰/۲۵

۲- با توجه به عبارت « عطر دلنواز یاس های سپید ، مشام رهگذران را می نوازد » به سوالات زیر پاسخ دهید.

الف- در کدام واژه ، ابدال نمود نوشتاری یافته است؟ ۰/۲۵

ب- فرایند واجی افزایش در کدام عبارت دیده می شود؟ ۰/۲۵

۳- با توجه به عبارت « سحرگاهان که می شود شاخه ای میزبان بلبل نغمه خوان، تو کدامین حضور را میزبانی؟ »

الف- واج میانجی در واژه ی « شاخه ای » کدام است؟ ۰/۲۵

ب- پسوند « ان » در واژه ی مشخص شده به چه معنی است؟ ۰/۲۵

۴- در جمله ی « الهی ترسنام به بدی خود » چه عاملی باعث به وجود آمدن شیوه ی بلاغی شده است؟ ۰/۵

۵- در کدام یک از گزینه های زیر غلط املائی دیده می شود؟ آن را تصحیح کنید.

۱) غالب نمادین (۲ صواب مصلحت (۳) کلمه ی مهمل (۴) خرد و دها ۰/۵

۶- در عبارت زیر املائی کدام واژه غلط است؟ صحیح آن را بنویسید. ۰/۵

کتب کشف المحجوب و مرصاد العباد، در حوضه ی عرفان جایگاه ویژه ای دارند.

د) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۱- الف- امل ب- خار

۲- الف- سپید ب- یاس های سپید

۳- الف - همزه (شاخه ای) ب- زمان

۴- فعل بر متمم مقدم شده است.

۵- گزینه ی ۱- قالب نمادین

۶- حوضه ---- حوزه

(ب) بیاموزیم و املا (۳ نمره) خرداد ماه ۱۳۸۵ تاریخ امتحان ۸ / ۳ / ۱۳۸۵ سؤالات

۱- املا ی صحیح ترکیبات نادرست زیرا را بنویسید. ۱

براعت و بیزاری - موانست و دوستی - تفحص و تحقیق - ترقی و انتصاب - سره ی دینار - به زودی و عن قریب - سبز و نغز - شیوه و نسق - عتاب و خطاب - آب های تحت العرضی

۲- با توجه به معنای واژه های هم آوا، کاربرد واژه ی مشخص شده در کدام عبارت نادرست است؟ صحیح آن را بنویسید. ۰/۵
الف) در این وادی ها بیابان های آتش زا و دریا های توفان زا در پیش است.

ب) او را فراغ خاطر ی است که به بیان نمی آید.

۳- با توجه به متن زیر به سوالات پاسخ دهید:

مهرورزی کار پاکان است ، اما زیبایی محبوب تو چند روزی بیش نیست؛ چرا به چیزی مهر نمی ورزی که جمالی جاوید دارد و از هر چه گمان رود، زیباتر است؟ پس استوار و پای برجا این سفر پرخطر را بر خود هموار کن.

الف) پسوند «ان» در واژه ی مشخص شده چه معنایی دارد؟ ۰/۲۵

ب) کدام واژه دو تلفظی است؟ ۰/۲۵

پ) تلفظ درست تر واژه ی «گمان» را بنویسید. ۰/۲۵

ت) واج میانجی را در واژه ی «زیبایی» مشخص کنید. ۰/۲۵

۴- در عبارت زیر در تلفظ کدام واژه فرآیند واجی «ابدال» و در تلفظ کدام واژه فرآیند واجی «افزایش» صورت گرفته است؟ ۰/۵
دیر گاهی است که در خانه ی همسایه ی من / می خواند خروس

(ب) بیاموزیم و املا (۳ نمره) پاسخ نامه

۱- برائت و بیزاری ترقی و انتصاب صره ی دینار آب های تحت الارضی

۲- الف) طوفان

۳- الف) پاکان (جمع) یا هر توضیح مناسب دیگر

ب) استوار

پ) گمان

ت) ی (ماقبل آخر)

۴- خانه (ابدال) (در صورتی که دانش آموز واژه ی «همسایه» را نیز در پاسخ ابدال نوشته باشد نمره منظور گردد). خانه ی همسایه یا همسایه ی من (افزایش)

(ب) املا و بیاموزیم (۳ نمره) شهریور سال ۱۳۸۵ تاریخ امتحان ۱۲ / ۶ / ۱۳۸۵ سؤالات

۱- در هر گروه اسمی واژه ی غلط را بیابید و صحیح آن را بنویسید. ۱ / ۵

تألؤ ستارگان - نمت و روش - وجه التزام - ظلمانی و موحش - الطاف الوحیت - اجناس و امتعه - بوی متبوع مؤنث و مظاهرت - سطور کتاب - سفر و حذر - حلال بی شبهت - عزل و نسب

۲- در بین هر دسته از واژه های زیر تلفظ کدام واژه صحیح است؟ آن را مشخص نمایید. ۰/۵

الف) غلّاه - غرّه ب) ضروری - ضروری

۳- با توجه به متن زیر ، پاسخ دهید:

« بهاران ، رقص آرزوهای من است در بیچ و تاب گیسوان باغ. بیا تا از دست چین نوبرانه ی باد سبیدی از طراوت پرکنیم. »

الف- نوع «ان» در بهاران بر چه مفهومی دلالت دارد؟ ۰/۲۵

ب- در متن بالا کدام جمله به شیوه ی بلاغی بیان گردیده است؟ ۰/۲۵

ج- صامت میانجی در واژه ی «گیسوان» کدام است؟ ۰/۲۵

د) واژه ای را بیابید که در آن فرآیند واجی کاهش دیده می شود. ۰/۲۵

ب) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- واژگان صحیح: نمط و روش - الطاف الوهیت - بوی مطبوع - معونت و مظاهرت - سفر و حضر - عزل و نصب
۲- الف) غرّه (ب) ضروری
۳- الف) بر مفهوم قید (زمان) دلالت دارد. (ب) جمله ی اول
ج) « و »
د) دست چین

املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه ۱۳۸۴ تاریخ امتحان ۱۸ / ۳ / ۱۳۸۴ سؤالات

- ۱- عبارت زیر ، به شیوه ی بلاغی است یا عادی؟ چرا؟ ۰/۵
« رسید مژده که آمد بهار و سبزه دمید. »
۲- در واژه های زیر، واج میانجی را مشخص کنید. ۰/۵
الف) نیاکان (ب) روستایی
۳- املا ی صحیح کلمات زیر کدام است؟ ۰/۵
الف) رذل، رزل (ب) مذبور ، مزبور
۴- در تلفظ کدام یک از واژه ها زیر، فرآیند واجی کاهش اتفاق می افتد؟ کدام واج آن در زنجیره ی گفتار حذف می شود؟ ۰/۵
اجتماع - خیابان - دست فروش - زودتر
۵- املا ی صحیح واژه های نادرست را در گروه کلمات زیر بنویسید. ۰/۵
الطاف الوهیت - وحله ی اول - بغ کرده و غمگین - سیاق مطلب
۶- پسوند « ان » در هر یک از واژه های زیر بیانگر چه مفهومی است؟ ۰/۵
الف) بامدادان (ب) سپاهان

املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- بلاغی چون فعل در ابتدای جمله آمده است. (یا هر توضیح مناسب دیگر) ۰/۵
۲- الف) ک (ب) ی ۰/۵
۳- الف) رذل (ب) مزبور ۰/۵
۴- دست فروش ت ۰/۵
۵- وهله ی اول بق کرده و غمگین ۰/۵
۶- الف) زمان (ب) مکان ۰/۵

ت) بیاموزیم و املا (۳ نمره) شهریور ۸۴ تاریخ امتحان ۳ / ۶ / ۱۳۸۴ سؤالات

- ۱- چرا به واژه های « حیات » و « حیات » ، واژه های « هم آوا » می گوئیم؟ ۰/۵
۲- اگر به واژه های زیر پسوند « ان » اضافه کنیم، کدام واژه ها به صامت میانجی نیاز پیدا می کنند؟ ۰/۵
« دانا - دوست - درخت - تشنه - گوسفند »
۳- با توجه به معنی جمله ی زیر، کاربرد کدام واژه نادرست است؟ شکل صحیح آن چیست؟ ۰/۵
« پس از به پایان رسیدن اقساط وام، با بانک تصفیه ی حساب کردم. »
۴- شیوه ی بیان عبارت زیر (با توجه به جابه جایی اجزای جمله) چگونه است؟ ۰/۲۵
« بخوان به نام خدا »
۵- شکل صحیح املا ی واژه های نادرست را بنویسید. ۰/۷۵
عتاب و خطاب - توابع و لواحق - صیادت و بزرگی - مقام متبوع - قابل تحمل - تحلیل قوا - امر مطاع - تهجر و غرور
۶- در بخش مشخص شده ی شعر زیر، کدام فرایند واجی اتفاق افتاده است؟ ۰/۵
در فلق بود که پرسید سوار / خانه ی دوست کجاست؟

ت) بیاموزیم و املا (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- چون تلفظ یکسان دارند. ولی نوشتار و معنی آن ها با هم متفاوت است. یا هر توضیح مناسب دیگر
- ۲- دانا تشنه
- ۳- تصفیه تسویه
- ۴- بلاغی
- ۵- سیادت - تامل - تحجر
- ۶- فرآیند واجی افزایش

۴- بیاموزیم و املا (۳ نمره) دی ماه سال ۱۳۸۴ تاریخ امتحان ۲۴ / ۱۰ / ۱۳۸۴ سؤالات

- ۱- در جمله ی زیر کدام واژه را نباید به کاربرد؟ چرا؟ ۰/۷۵
بی تردید زمستان ها هوا سرد و تابستان ها گرم است.
- ۲- صامت های میانجی واژه های « بیگانگی » و « زانوان » را مشخص کنید. ۰/۵
- ۳- پسوند « ان » در هر یک از واژه های « سپاهان » و « بامدادان » چه معنایی دارد؟ ۰/۵
- ۴- در جمله ی زیر، کاربرد کدام واژه نادرست است؟ ۰/۲۵
پس از مدتی بحث و گفت و گو، او از شغل خود استیفا کرد.
- ۵- املا ی صحیح گروه کلمات نادرست را بنویسید. ۰/۵
شعله ی محیب - معونت و مظاهرت - حال و أجل - ثقبه و سوراخ - حوزه ی عرفان
- ۶- نوع فرآیند واجی را در « هوای تازه » و « دستکش » بنویسید. ۰/۵

۴- بیاموزیم و املا (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- بی تردید چون پیام این جمله بدیهی و آشکار است. ۲- گ و
- ۳- سپاهان : محل (استقرار سپاه) بامدادان : زمان (هنگام بامداد)
- ۴- استیفا ۵- شعله ی مهیب حال و عاجل
- ۶- هوای تازه (افزایش) دستکش (کاهش)

ت- املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه سال ۱۳۸۳ تاریخ امتحان ۱۲ / ۳ / ۱۳۸۳ سؤالات

- ۱- چرا به واژه های « علم » و « الم »، اصطلاحاً « متشابه » می گویند؟ ۰/۵
- ۲- کدام یک از عبارت های زیر، به قید تاکید نیاز دارد؟ ۰/۵
الف- پاییز، برگ درختان زرد می شود.
ب- روح در فصل بهار زاده می شود.
- ۳- املا ی کدام گرو کلمه ها نادرست است؟ شکل صحیح آنها را بنویسید. ۱
- ۱- حایل و مانع ۲- تهجر و غرور ۳- صیاق مطلب ۴- غنا و قداست
- ۴- صامت های میانجی واژه های زیر را مشخص کنید. ۰/۵
الف- آهوان ب- زیبایی
- ۵- هنگام تلفظ هر یک از واژه های زیر، کدام فرآیند واجی اتفاق می افتد؟ ۰/۵
الف- یگانه ب- اجتماع

ت- املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- چون تلفظ آنها یکسان است ولی معنا و کاربرد جداگانه دارند.
- ۲- قسمت « ب »
- ۳- تحجر و غرور سیاق مطلب
- ۴- الف - و (واو) ب- « ی » (ی ما قبل آخر)
- ۵- الف - ادغام ب- ابدال

- ۱- کدام واژه ی عبارت « این پهلوان از زورمندان روزگار بود . » دو تلفظی است؟ ۰/۵
- ۲- کدام واژه ی « متشابه » برای تکمیل عبارت زیر درست است ؟ ۰/۵
- « همه ی افراد در کشور « مطبوع / متبوع » خود از حمایت کامل برخوردارند. »
- ۳- در عبارت زیر، کدام واژه « صامت میانجی » دارد؟ صامت میانجی این واژه را مشخص کنید. ۰/۵
- « شهر میان دشت گسترده بود، پر از دار و درخت، حالتی رویایی؛ »
- ۴- در تلفظ کدام واژه ی عبارت زیر، فرآیند واجی به وجود آمده است؟ نوع این فرآیند چیست؟ ۰/۵
- « در برابرش خیابانی بی انتها بود. »
- ۵- املا ی کدام گروه از کلمات زیر نادرست است ؟ صحیح آن ها را بنویسید. ۱
- توابع و لواحق -هبوط و صعود- ذرع و پیمان - معادل و هم تراز

ب- املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- روزگار (۰/۵) ۲- متبوع (۰/۵)
- ۳- رویایی (۰/۲۵) « ی » (ماقبل آخر) (۰/۲۵) ۴- خیابان - افزایش (۰/۵)
- ۵- توابع و لواحق (۰/۵) - معادل و هم طراز (۰/۵)

ب- املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه سال ۱۳۸۳ تاریخ امتحان ۱۰ / ۱۰ / ۱۳۸۳ سؤالات

- ۱- در کلمات زیر ، کلماتی را که از نظر املائی نامطابق است ، مشخص کنید. ۰/۵
- الف- باستانی ب- استاد ج- پستیچی د- ایستگاه
- ۲- در گزینه های زیر واژه های غلط را بیابید و درست آن ها را بنویسید. ۱
- الف- سستی و اهمال ب- ظلمانی و موهش ج- ستایشگر و ثناگو د- استراق صمغ
- ۳- در جمله ی « مریم به درس انشا علاقه ی زیادی دارد. » ۱
- الف- دو کلمه بیابید که در آن فرآیند واجی صورت پذیرفته باشد.
- ب- نوع فرآیند واجی را بنویسید.
- ۴- « ان » در کلمات زیر نشانه ی چیست ؟ ۰/۵
- الف- صبحگاهان ب- گریان

ب- املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- ج - پستیچی د- ایستگاه
- ۲- موحش - استراق سمع (تشخیص ، تصحیح)
- ۳- الف- انشا - زیاد ب- کاهش - افزایش
- ۴- الف - زمان ب- صفت ساز

د) املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ماه ۱۳۸۲ تاریخ امتحان ۲۴ / ۰۳ / ۱۳۸۲

- ۲۹- در جمله های زیر تلفظ کدام یک واژه های مشخص شده ، درست است؟ ۰/۵
- الف) او از کرده و اعمال خود بسیار خَجَل / خِجَل است.
- ب) شعر سهراب سپهری در دهه ی اخیر بسیار پرمخاطب / پر مخاطب شده است.
- ۳۰- دو کلمه ی دخیل عربی مثال بزنید که نشان دارد باشند. ۰/۵
- ۳۱- در گروه کلمات زیر املا ی دو کلمه نادرست است، آن ها را بیابید و صحیح آن ها را بنویسید. ۱
- مؤونت و مظاهرت - تذرو کشته - سیادت و بزرگی - حوضه ی عرفان - بحبوحه ی حمله - تفرس و جست جو
- ۳۲- در هر یک از واژه های زیر به هنگام تلفظ ، کدام یک از فرایندهای واجی صورت می گیرد؟ ۱
- الف) سیاست ب) بازآمد ج) کبوده د) انبساط

د) املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۲۹- الف) خَجَل ب- پرمخاطب

۳۰- الغرض ، فعلا ، علی رغم ، خاتم الانبیاء ، و مثال های درست دیگر (ذکر دو مثال کافی است)

۳۱- مؤونت صحیح آن معونت است. حوضه صحیح آن حوزه است .

۳۲- الف- افزایش ب- کاهش ج- ادغام د- ابدال

د- املا و بیاموزیم (۳ نمره) شهریور ماه ۱۳۸۲ تاریخ امتحان ۶ / ۶ / ۱۳۸۲ سؤالات

۱- چرا جمله ی مقابل به « قید تاکید » نیاز ندارد؟ « بی تردید با رسیدن بهار شکوفه ها باز می شوند. » ۰/۵

۲- شکل درست همزه /ء/ را در کلمه های « ملج /ء/ » و « سـ /ء/ ال » بنویسید. ۰/۵

۳- کلمات متشابه را در گروه کلمات زیر مشخص کنید: ۰/۵

(نغز - نقض) ، (نصب - نسب) ، (مطاع - متاع) ، (براعت - برانت)

۴- املا ی کدام گروه کلمات صحیح نیست؟ آن ها را اصلاح کنید. ۱

الف- طبلسان آبی ، اهمال و سستی ، سیادت و بزرگی ب- غالب نمادین ، ثواب و مصلحت ، مقام مطبوع

۵- در تلفظ واژه های مقابل کدام فرایندهای واجی به وجود آمده است؟ « ایستگاه خیال » ۰/۵

ب- املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه ۱۳۸۲ تاریخ امتحان : ۲۴ / ۱۰ / ۱۳۸۲ سؤالات

۱- شکل درست واژه ی داخل کمانک را در عبارت « این کار از (اثاث ، اساس) خراب است. » انتخاب کنید. ۰/۲۵

۲- چرا آوردن واژه ی « بی تردید » در جمله ی « بی تردید آب دریاها بخار می شود. » نامناسب است؟ ۰/۵

۳- کدام یک از کلمات مقابل از نظر املا ی نامطابق است؟ چرا؟ خواهر - تنازع - انتقال ۰/۵

۴- املا ی کدام گروه از واژه ها درست است؟ ۱

طلل و خرابه - مصابه و مانند - اطراق و توقف

تهجر و غرور - نقض پیمان - ترقی و انتصاب

۵- تلفظ کدام دسته از کلمات زیر درست تر است؟ ۰/۲۵

الف- حماسه ، نُخست ب- حماسه ، نُخست

۶- نوع فرآیند واجی واژه های زیر را بنویسید. ۰/۵

الف- اجرا ---- اجرا ب- خ یابان = خی یابان / خیابان

ب- املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

۱- اساس

۲- چون پیام این جمله بدیهی و آشکار است.

۳- خواهر - چون تلفظ و نوشتار آن با هم متفاوت است.

۴- طلل و خرابه - ترقی و انتصاب - نقض و پیمان

۵- الف

۶- الف- کاهش ب- افزایش

ب- املا و بیاموزیم (۳ نمره) خرداد ۸۱ تاریخ امتحان : ۲۶ / ۰۳ / ۱۳۸۱ سؤالات

۱- در جمله ی زیر آوردن کدام واژه نامناسب است ؟ چرا؟ ۰/۵

« بی شک آب دریاها بخار می شود. »

۲- نام فرآیندهای واجی واژه های زیر را بنویسید. ۰/۵

الف- برفاتاد ---- برفتاد ب- شنبه ---- شنبه

۳- تلفظ کدام واژه ها درست است؟ ۰/۵

الف- پُرمخاطب ، پرمخاطب ب- ضُروری ، ضُروری

۴- جمله های زیر را ویرایش کنید. (تغییر یک کلمه کافی است.) ۰/۵

الف- روز گذشته از سمت خود استیفا کرد.

- ب- عده ای با خرید نان بیش از حد تفریط می کنند.
- ۵- املاي کدام گزينه با توجه به معنی مقابل آن نادرست است؟ صحیح آن را بنویسید. ۰/۵
- الف- منصوب: گماشته شده ب- فراق: آسایش
- ج- لمحہ: لحظه د- قدر: ارزش
- ۶- در گروه کلمات زیر، کدام نادرست است؟ صحیح آن را بنویسید. ۰/۵
- الف- سیادت و بزرگی ب- وقایع و سوانح ج- نرخ تساعدی د- زرع و کاشتن

ب- املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- واژه ی « بی شک » نامناسب است چون جمله واضح و روشن است و نیازی به تاکید ندارد.
- ۲- الف - کاهش ب- ابدال
- ۳- الف - پرمخاطب ب- ضروری
- ۴- الف- روز گذشته از سمت خود استعفا داد ب- عده ای با خرید نان بیش از حد افراط می کنند.
- ۵- ب- صحیح آن فراغ است.
- ۶- ج - صحیح آن نرخ تصاعدی است.

سوالات

ت- بیاموزیم و املا (۳ نمره) شهریور ماه سال ۸۱ تاریخ امتحان : ۱۲ / ۶ / ۱۳۸۱

- ۱- صامت های میانجی واژه های مقابل را بنویسید: « روستایی » « نیاکان » ۰/۵
- ۲- کدام واژه ها متشابه هستند؟ « قدر - غدر » « امل - عمل » « مطاع - متاع » « نصب - نسب » ۰/۵
- ۳- در واژه ی « یگانه » کدام فرآیند واجی دیده می شود؟ ۰/۵
- ۴- املاي کدام گروه کلمات نادرست است؟ صحیح آن ها را بنویسید. ۱
- ثمین و گران بها - لمحہ و لحظه - تعمل و تفکر - تاثیر گزار و تاثیر پذیر
- ۵- مفهوم پسوند « ان » را در واژه های مقابل بنویسید. « بامدادان » « سواران » ۰/۵

ت- بیاموزیم و املا (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۱- ی ک
- ۲- قدر - غدر امل و عمل
- ۳- ادغام
- ۴- تعمل تامل صحیح است . تاثیر گزار تاثیر گذار صحیح است.
- ۵- هنگام یا زمان علامت جمع

سوالات

املا و بیاموزیم (۳ نمره) دی ماه سال ۱۳۸۱ تاریخ امتحان ۱۷ / ۱۰ / ۱۳۸۱

- ۷- از میان گروه کلمات زیر املاي دو گروه کلمه نادرست است، آن ها را بیابید و شکل صحیح آن ها را بنویسید. ۱
- الف- ثواب و مصلحت ب- خطوات متقارب ج- ثقت و اطمینان د- مئونت و یاری
- ۸- کاربرد کدام یک از دو واژه ی « منسوب ، منصوب » برای جای خالی جمله ی زیر درست است؟ ۰/۵
- « طایفه ای حسد بردند و به خیانتهم کردند. »

- ۹- از میان واژه های زیر مشخص کنید که کدام واژه ها « دو تلفظی » هستند. ۰/۵
- الف- روزمزد ب- آسمان ج- یادگار د- هوشمند
- ۱۰- در هر یک از واژه های زیر کدام « فرایند واجی » صورت می گیرد؟ ۱
- الف- انبار ب- دست گیره ج- سیاست د- شب پره

املا و بیاموزیم (۳ نمره) پاسخ نامه

- ۷- صواب و مصلحت - تشخیص مورد الف تصحیح آن
- معونت و یاری - تشخیص مورد د تصحیح آن

- ۸- منسوب ۹- ب) آسمان ج) یادگار
- ۱۰- الف) ابدال ب) کاهش آوایی ج) افزایش و آوایی د) ادغام